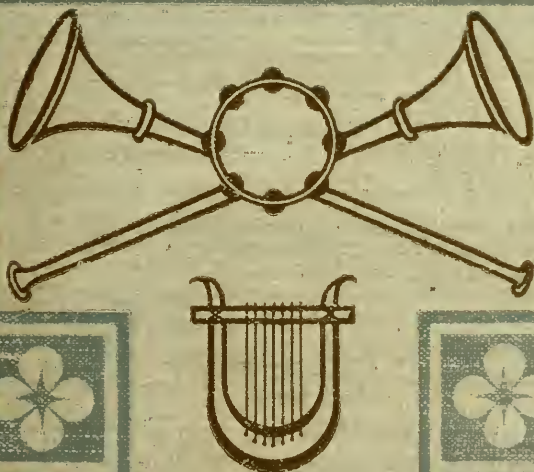
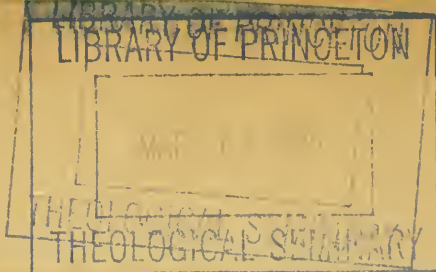
VIER · UWE · VIERDAGEN.

· DOOR ·

DR · A · KUYPER ·

LIBRARY OF PRINCETON
THEOLOGICAL SEMINARY

EX LIBRIS
COURAGE AND LOYALTY
DR.G.PUCHINGER

„VIER UWE VIERDAGEN"

(Nahum I : 15)

„VIER UWE VIERDAGEN"

MEDITATIËN

VAN

Dr. A. KUIJPER

BOEKHANDEL
AMSTERDAM VOORHEEN PRETORIA
HÖVEKER & WORMSER

TYP. ZUID-HOLL. BOEK- EN HANDELSDRUKKERIJ

VOORWOORD.

In hooge overgeestelijkheid heeft men een tijd lang, met name in Schotland, voor afschaffing van onze Vierdagen gepleit, maar het gewone peil van ons christelijk leven eischte in breeder kring, dat ze gevierd bleven.

Zij het al dat enkele kinderen Gods, die in hun kalm leven schier niets hebben dat ze aftrekt, elken dag in de groote daden Gods inleven, ja, dat in tijden van geestelijke spanning als onze vaderen doorleefden, de gedachtenis der machtige gebeurtenissen waarvan de Christus het middenpunt is, in breeder kring zelfs doorgaande levendig blijft, bij de groote menigte der geloovigen en in gewone tijden trekt de bezigheid des levens te veel af noch is het geestelijk leven bezield genoeg.

Zonder onze Vierdagen zou stellig de dankbare herinnering aan de wonderen onzer behoudenis nog voelbaar afnemen. Zij toch juist zijn het, die in den kringloop des jaars telkens weer op nieuw aller aandacht op deze wonderen saamtrekken. Reeds door de breede plaats die ze in den loop der dagen innemen beelden ze de hooge beteekenis af, die hetgeen herdacht wordt voor ons leven bezit.

De Vierdag is er dan voor. De prediking op die dagen hernieuwt er de blijde heugenis van tot in de kleinste historische bijzonderheden. Er heerscht op die dagen een verhoogde stemming. Het feestlied wordt in onze woningen gezongen. En het feit zelf reeds dat het feest is — spreekt ouden en jongen toe om eigen feestelijke stemming op te wekken.

Hier komt nog iets bij.

De toenemende afval randt de heilige werkelijkheid der Christelijke historie aan. Het hand over hand zich uitbreidend ongeloof wil de Kribbe van Bethlehem in legende doen opgaan, de verrijzenis van den Heiland voor schepping van apostolische inbeelding verklaren. Jezus voer niet ten hemel en kon niet ten hemel varen. En het pinksterwonder heet verzonnen.

Daarom blijft het voor wie afviel van de Christelijke religie een steen des aanstoots, dat toch heel de wereld nog haar Kerstfeest, haar Pascha, de Hemelvaart en het Pinksterwonder viert. Dat mag niet langer. Daaraan moet een einde komen. En om dat einde te verhaasten, geven ze dan aan die Vierdagen een glimp van heel andere bedoeling.

Toch baat hun dit niet.

Heel de wereld door blijft de Christenheid haar Vierdagen vieren, en juist het feit dat die Vierdagen muurvast in onze tijdrekening zitten ingemetseld, maakt dat ze jaar op jaar hun getuigenis voor de waarheid Gods vernieuwen.

Toen de profeet Nahum, in het heilgezicht, op de bergen van verre de voetstap beluisterde van hem die vrede boodschapt, riep hij (I : 15) Juda toe: „Vier uw vierdagen, o, Juda, en betaal uw gelofte."

En daarom nu de wereld door haar gedruisch dien voetstap van den Heere God weer onhoorbaar wil maken, neemt deze bundel die stem der vermaning van Nahums lippen over, om het ook aan het Israël Gods in deze eeuw met klem op 't hart te binden: „Vier uw vierdagen", maar ook nu met de bijvoeging: „Betaal den Heere uwe geloften."

Vieren zonder offer is schijn zonder wezen.

En ons offer is geen ander dan dat we onzen God niet onthouden wat we in onze beste ure Hem hebben toegezegd.

's-Gravenhage, 1 December 1903.

KUIJPER.

INHOUD.

I.

KERSTFEEST.

Hoofdstuk.		Bladz.
I.	Eere zij God in de hoogste hemelen	3
II.	Vijandschap tusschen uw zaad en haar zaad! . .	9
III.	Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid, Vredevorst	17
IV.	Arm geworden daar hij rijk was	27
V.	Dat er een gebod uitging van den Keizer Augustus	37
VI.	Om te verschijnen dengenen, die gezeten zijn in de duisternisse en schaduwe des doods! . . .	44
VII.	Alzoo lief heeft God de wereld gehad	50
VIII.	Geen plaats in de herberg	61
IX.	Vrede op aarde	66

II.

PASCHEN.

I.	Teniet doen dengene die 't geweld des doods had	75
II.	Waarlijk opgestaan	86
III.	Opgewekt naar de Schriften	96
IV.	Datzelve zal u den kop vermorzelen	106
V.	En werden als dooden	117
VI.	Onmogelijk dat hij van den dood gehouden wierd	123
VII.	Mijn Heere en mijn God	132
VIII.	Zalig zijn ze die niet zullen gezien en nochtans geloofd hebben	138
IX.	Zoo zoekt de dingen die boven zijn	145

III.

HEMELVAART.

Hoofdstuk. Bladz.

I. God vaart op met gejuich 157
II. Daar de Voorlooper voor ons is ingegaan . . . 162
III. Door wien wij ook de toeleiding hebben 169

IV.

PINKSTER.

I. Troost, troost mijn volk 177
II. Een woonstede Gods in den Geest 183
III. Tot éénen Geest gedrenkt 193
IV. Een lichaam is het en een geest 205
V. Met gaven tot der menschen troost 215
VI. De gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u allen 222

V.

OUD EN NIEUWJAAR.

I. Ik zal zijn die ik zijn zal 237
II. Hij keert weder tot zijn aarde. 248
III. Die van den beginne verkondig het einde . . . 259
IV. Het is geschied 269
V. Hem alleen dienen 279
VI. In zijn dagorde 284
VII. Alle deze dingen zullen u toegeworpen worden . 290
VIII. O, hoe groot is uw goed! 297
IX. Uwe heerlijkheid over hunne kinderen 303

I.
KERSTFEEST

I.

„Eere zij God in de hoogste hemelen!"

> Eere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in de menschen een welbehagen.
>
> Lukas 2 : 14.

Er was wel oorzaak, waarom juist bij Bethlehem het *Soli Deo gloria*, d. i. het: „Eere zij God in de hoogste hemelen", ons door engelen moest worden toegezongen.

Of heeft niet de uitkomst maar al te bitter geleerd, hoe op geen enkel christenfeest zoo weinig *aan de eere Gods* gedacht wordt, als juist bij de gedachtenisviering van Jezus' geboorte.

O, op het Kerstfeest is men niet uitgesproken over het *Kindeke* van Bethlehem, en over de *engelen* die nederdaalden. Het schoone, het aanminnige van die altoos eenige tafereelen in Ephrata's velden en in den stal van Bethlehem, trekt zoo aan. En zelfs, waar thans zoo menig prediker, helaas, het kinderlijk geloof in deze wondere verhalen heeft ingeboet, en ze hem alzoo niets meer dan *poëzie* zijn, daar voelt hij zich toch geboeid door de wijsgeerige gedachte, dat in Jezus van Nazareth het leven Gods *met het leven des menschen*

ineenvloeide; en soms maakt die philosophie op den kansel hem nog welsprekend.

Maar onder al deze vormen gaat de bekoring van het Kerstfeest *van het menschelijke* uit. Het is een kindeke des *menschen*, dat men in de kribbe begroet. Het is welbehagen *in menschen* dat men zich door Gods engelen laat toezingen. Het is onze *menschelijke* natuur, waarin de Heiland verschijnt. Het is een vrouw uit de kinderen *der menschen*, uit wie hij geboren wordt. En heel dit kerstmysterie, waarom is het anders dan om ons *menschen* geluk te bereiden?

Het is het kindeke, dat aller oog tot zich trekt. Het is van het heil *ons* door dat Kindeke aangebracht, dat het kerstlied jubelt.

Maar... „dat *God* alzoo lief de wereld heeft gehad”, om ons dat Kindeke te schenken; dat in *Gods* raad die Heiland ons beschikt; dat door *Gods* daad ons het „vrede op aarde” is toegebracht; neen, het wordt niet geloochend, het wordt niet tegengesproken; maar van wien merkt ge op het kerstfeest dat hij er van vervuld is? Voor wien geldt het *Soli Deo gloria* ook als de kerstvreugde door het land ruischt?

En toch, juist op uw Kerstfeest is immers dat „Eere zij God in de hoogste hemelen”, de eerste toon uit het engelenlied, dat u opnieuw in de ooren klinkt.

En die engelen kwamen toch niet uit zichzelven, maar waren door God gezonden. En ook, wat ze zongen was geen verzonnen lied, maar een lofzang hun door God zelven ingegeven.

Eens en voor altoos, voor alle tijden en eeuwen, zoolang de gedaante dezer wereld niet zal zijn voorbijgegaan, heeft de Heere onze God dus gewild, dat óók op het Kerstfeest, en op het Kerstfeest vooral, het kind des menschen van alle eigen eere zou afzien, om Hem, den God van alle ontfermingen, alleen eere te geven.

Zeer zeker mag en moet dat Kindeke u boeien, en moogt

ge door al het bekoorlijke van dat kerstevangelie u aangetrokken gevoelen; *maar niet om er uw God bij te vergeten*, en uw Kerstfeest te doorleven zonder een opheffing der ziele tot Hem, die u èn dat Kindeke èn in dat Kindeke al den rijkdom van uw kerstevangelie schonk.

Hij is en blijft de overvloeiende Fontein ook van dit goed. Dat Kindeke, dat de aarde ontvangt, is *Gods* eigen lieve Zoon, *zijn* Eengeboorne, het afschijnsel zijner heerlijkheid en het uitgedrukte Beeld zijner zelfstandigheid.

En die grootste, die kostelijkste aller gaven, heeft God laten worden uit een vrouw, heeft Hij uit Maria laten geboren worden, *omdat Hij alzoo lief de wereld had.*

De herders die van de kribbe wederkeerden, deden dan ook wat de engelen geboden hadden, want ze togen weer naar hun kudden *„verheerlijkende en prijzende God”;* en toen straks de grijze Simeon het heilig Kindeke in zijn armen mocht drukken, *loofde ook hij God.*

Het Kindeke in de kribbe spreekt nog niet; er gaat van dat Kindeke nog geen daad uit. Sprakeloos staart het van uit Bethlehem de wereld in. En ook Maria leidt u niet af. Ze peinst, en luistert meer dan dat ze iets zeggen zou. Het is, zoo ge den engelenzang uitzondert, bij Bethlehem een stil, een *zwijgend* tafereel, als noodigde alles u uit, om aan *Hem* te denken, tot *Hem* uw hart op te heffen, en voor *Hem* liefde en lof ten offer te mengen, die dit wonder uitgedacht heeft in zijn Raad, en verwerkelijkt naar den rijkdom zijner ontfermingen.

Van 's menschen zij is daarom in Bethlehem alles zoo in nederheid en kleinheid weggedoken. Een stedeke zonder aanzien; een stal zonder geriefelijkheid; een vrouw die tot de minderen wordt gerekend; gemeene herders in het ruwe veldgewaad.

En daarom, er is hier in het menschelijke niets, dat u aftrekt. Al wat Bethlehem tot een middelpunt van glorie

maakt, komt *van boven*, is uit *God*, is *Goddelijke* grootheid.

Niet met het aanminnige in dat Kindeke zult ge uw spel drijven, maar het Vleeschgeworden Woord in dat Kindeke *aanbidden*.

Want had dat Kindeke reeds uit de kribbe u kunnen toespreken, het zou niet geweest zijn om u op zijn aardsche moeder, maar om u eeniglijk op zijn *Vader in de hemelen* te wijzen; om *Hem* te geven de eere en den prijs zijns Naams.

Neen niet als *mensch*, maar als *zondaar* wordt ge bij Bethlehems kribbe geroepen, en het is juist uit dat zielsbesef, dat het „Eere zij God in de hoogste hemelen” moet opkomen.

Al dat nadruk leggen op het *menschelijke* verheft ons, en wekt de hooge gedachte in ons, dat onze menschelijke natuur zoo voortreffelijk is, en dat het die hooge, voortreffelijke natuur des menschen is, die door de komst van den Christus geëerd wordt. Daarom roept men zoo telkens van het *Godmenschelijke*. Dat zijn *wij* dus, dat is *onze* natuur die door het Goddelijke wordt gekroond.

Maar heel anders wordt het, zoo ge als een *zondaar*, als een *zondaresse* stil-eerbiedig tot die kribbe nadert.

Dan toch is er niets, dat u verheft of u een hoogen dunk aanbrengt.

Integendeel, dan is het alles zelfbeschaming, stille verlegenheid, en verbrijzeling der ziele.

Ge voelt dan op eens den afstand tusschen uzelven, die in zonde ontvangen en geboren zijt, en dit Goddelijk Kindeke dat „*ontvangen is van den Heiligen Geest.*”

Al wat menschelijk is wordt dan bij die kribbe *vernederd*. Juist bij den *glans* van dat heilig Kindeke komt de *schaduw* der zonde, die op uzelven rust, dan zoo donker uit.

En wat u dan boeit en aantrekt het is niet meer het aandoenlijke, het is niet meer de poëzie, waarin het alles gehuld ligt, maar, heel anders, de zalige wetenschap, dat

wie in dat Kindeke *gelooft* niet zal *verderven*, maar het eeuwige leven hebben.

Jezus is dan de liefelijke naam, die langs de wolken ruischt, niet omdat „het Kindeke in doeken gewonden” uw gevoel gaande maakt, maar omdat *hij zijn volk zal zalig maken van zijn zonden.*

En ook, het is dan in die kribbe de Zone Gods, die rijk was, en arm is geworden om uwentwille, opdat hij door deze menschelijke armoede van zijn aardsch bestaan, u, o kind des Heeren, zou verrijken.

En zoo leert ge dan bij eigen zielservaring verstaan, wat dat *Eere zij God in de hoogste hemelen* eens voor Gods engelen was, en wat het op uw lippen moet beduiden.

Want immers uw zonde is niet een jammerlijke krankheid, die door haar ellende het Goddelijk mededoogen kon gaande maken, zonder tegelijk Hem te wonden in zijn majesteit.

Integendeel, uw zonde ging tegen uw God in; voedde tegen uw God vijandschap; stiet Hem af; en was een afdolen verre van den God die u gemaakt had.

En nu is dit het wondere, waarover alle engelen nooit uitgezongen zijn, dat uw Schepper en uw God, dat het eeuwige Wezen in zijn majesteit, desniettegenstaande nog een raad der behoudenis voor u had; en dien raad zijner Ontferming in Bethlehem heeft vervuld.

Zoo is het de overvloeiende volheid van de goedertierenheden des Heeren, die u bij die kribbe overstelpt.

Uw God is bij die kribbe van Bethlehem *zoo groot.*

Want of ge nu al van kindsbeen af met dit mysterie der Goddelijke barmhartigheid bekend waart, en het daarom niet zoo raadselachtig meer vindt, toch is het dit heilig mysterie waar de engelen verlangden in te zien, en waaruit nog in uw sterven al uw vertroosting u zal toevloeien.

Hoe dieper ge dan ook in dit mysterie inleeft, hoe rijker uw kerstvreugde zal zijn.

Daardoor toch eerst wordt die kribbe iets *persoonlijks* ook voor u. Een gave Gods ook aan *uw* ziel geschonken. En ook een gave, waarvan de rijkdom ook door uw eigen ziel is ingedronken.

Wie nu zóó, met geestelijke toepassing op zijn eigen ziel, bij die kribbe nadert, dien moet de eere Gods wel op de ziel wegen. En als ge dan die engelen uit hooger sferen het lied des lofs voor hun God in de hoogste hemelen hoort aanheffen, dan *kunt* ge niet zwijgen, maar *moet* ook gij het van de aarde nastamelen: Voor Hem die in den hemel is, al mijn prijs en al mijn lof.

II.

Vijandschap tusschen uw zaad en haar zaad!

> En Ik zal vijandschap zetten tusschen u en tusschen deze vrouw, en tusschen uw zaad en tusschen haar zaad; datzelve zal u den kop vermorselen, en gij zult het de verzenen vermorzelen.
>
> (Gen. 3 : 15.)

Van „vrede op aarde" hebben Gods engelen in Efrata gezongen, en geen Kerstnacht is sinds over Christus' kerk voorbijgegaan, of die hemelsche jubelzang is van menschelijke lippen nagestameld.

Bij de kribbe van Bethlehem belijdt heel de kerk dankbaar en plechtig: Dit Kindeke, in doeken gewonden, *is* onze Vrede!

Dat de naam van dat Kindeke „Vrede" zijn zou, had reeds de ziener van oude dagen verkondigd; en de heilige apostel, die ons de schaduw van zijn beeld in Melchizedek toonde, prijst hem als Koning van Salem, d. i. Koning in het rijk *des Vredes*.

„*Vrede* door het bloed des Kruises!" maar een vrede, die ons reeds uit zijn ontvangenis is toegekomen, blijft bij den Kerstjubel de grondtoon van ons hart.

En toch, hoe hoog ge ook dat geroep van *heiligen vrede*

weerklinken laat, toch moet er op gelet, dat de Heilige Geest ons in de Schrift den Kerstnacht niet met vredegejubel, maar juist omgekeerd met een lied der wrake en een geroep van bittere *vijandschap* heeft ingeluid.

Het eerst is in de Heilige Schrift van den Kerstnacht sprake, als in het Paradijs en Adam en Eva, maar ook de Satan, die beiden verleid had, onder Gods ontzettend oordeel doorgaan.

Toen, in dat heel het lot der wereld beheerschend oogenblik, heeft het Gode beliefd in het Paradijs zelf, temidden van den schrik des oordeels, waaronder de overtreder bezweek, terstond reeds den Kerstnacht en de kribbe van Bethlehem aan te kondigen.

Immers, toen reeds sprak God de Heere terwijl Eva er bij stond en Adam het hoorde, tot Satan: „Ik zal *vijandschap* zetten tusschen u en tusschen deze vrouw, en tusschen uw zaad en tusschen haar zaad", en met de profetie der verschrikkelijkste wrake voegde de Heere er bij: „Datzelve zal u den kop vermorzelen en gij zult het de verzenen vermorzelen!

God sprak dus reeds in het Paradijs van de vrouw, van een kind, dat uit een vrouw zou geboren worden, en van dit geboren kind als van den Heiland en Verlosser, die de kinderen der menschen van Satans geweld en list bevrijden zou!

Dit nu is een profetie van Bethlehem; een van verre inroepen van den Kerstnacht.

En als hier nu in het Paradijs niet het engelenheir, maar meer nog dan dat engelenheir, *God zelf*, dien Kerstnacht van verre laat schemeren, ge hoort het, dan spreekt God niet van *vrede*, maar omgekeerd van *vijandschap*, en is niet het „in menschen een welbehagen", maar over Satan een volkomen triomf, tot zijn kop zal verpletterd zijn, de grondtoon van zijn goddelijk profeteeren.

Nu zijn de zachte tinten goed en de zoete tonen van vrede en lieflijkheid welluidend, en dies luistert ons oor zoo

gespannen en met zulk een wellust naar dien schoonen, vriendelijken engelenzang, maar Simeon had toch ook den moed, om aan de moeder des Heeren reeds in den tempel het zwaard voor het oog te laten glinsteren, dat schrikkelijke zwaard „dat door haar eigen ziel zou gaan."

Ja, zelfs reeds in Bethlehem is die kribbe en zijn die windselen met dien verrukkelijken engelenzang in schrille tegenspraak. In geen satijn of dons is deze Koning des vredes nedergelegd, maar zelfs wat schier het armste kindeke gereed vindt, is aan dezen Vorst des vredes bij zijn komen in de wereld onthouden.

En als straks Herodes het bloed van dat Kindeke zoekt, en zijn moeder met hem vluchten moet naar Egypte, en kort daarop in Bethlehem zoo menig zwaard gezien wordt, „roodgeverfd" van het bloed der vermoorde onnoozelheid; en als, sterker nog, dat Kindeke tot man geworden, zelf roept: „Ik ben niet gekomen om *vrede* te brengen, maar het *zwaard*;" en als ten leste alle vrede uit heeft, en dat Kindeke van Bethlehem als een gevloekte en ten doode gedoemd, zijn „Eli, Eli, Lamma Sabachtani" uitkermt, — wat dunkt u, spelt dan niet de geheele Schrift ons, dat bij Efrata enkel naar het vredelied der engelen te luisteren, een wiegelen op klanken is, waarvan ge noch den ernst, noch de diepzinnige beteekenis verstaat?

Er zijn er niet *twee*, maar er zijn er *drie*, met wie ge bij Bethlehems Kindeke te rekenen hebt.

Er is niet maar God daarboven en de zondaar op aarde, maar er is ook de oude Satan uit het Paradijs, die tusschen beiden scheiding had gemaakt.

Zoo is er dus altoos tweeërlei verhouding, waarvan de eene altoos lijnrecht tegen de andere overstaat. *Of* vrede met God en dan vijandschap met Satan; *of* vrede met Satan, maar dan vijandschap met God.

Dit nu was de val in het Paradijs, dat de vrouw *met Satan*

vrede maakte, en dies in vijandschap *met God* kwam te staan. En ook dit is de jubel van den Kerstnacht, dat het in en door het Kindeke weer werd: *Vijandschap* met Satan en *vrede* met God. Niet het een zonder het ander, maar die beide steeds onafscheidelijk saâm. Die aanwezigheid van het eene bewijs, om de waarachtigheid van het andere te toetsen.

En dit nu is oorzaak, waarom bij Bethlehem alleen van *vrede* en enkel van *vrede* te roepen, ondiep, oppervlakkig en min ernstig is, en waarom de man, die naar de Schrift wil leeren en ook naar de Schrift zijn kerstvreugde genieten zal, niet bij dat Vredegeroep van der engelen lippen staan blijft, maar weet dat, daarachter ligt het roepen van *vijandschap voor Satan*, door God zelf ons aangezegd in het Paradijs.

Had nu Satan alleen in de hel zijn rijk, zoo kondt ge dit nog opschorten; maar zoo is het niet. Toen God Adam gesteld had om „den hof van het Paradijs *te bewaren*", d. i. voor de inbreuk van Satan ontoegankelijk te stellen, heeft Eva Adam verleid om Satan binnen te laten. Ze heeft in haar valsche begeerlijkheid den grendel afgeschoven van de poorte die ze bewaken moest. Zoo *heeft* Satan toegang tot deze wereld gekregen; en van die ure af is het rijk van Satan niet in de hel gebleven, maar in allerlei schrikkelijke boosheid ook op deze aarde uitgebreid. Daardoor is deze aarde in boozen zin „wereld" geworden, „wereldsch" in haar streven, „wereldsch" in haar ontwikkeling, en is die wereld zóó scherp tegen den levenden God komen over te staan, dat de heilige apostel ons ook op het Kerstfeest vragen komt: „Weet ge niet, o, volk van God, dat de *vriendschap* der wereld *vijandschap* tegen God wordt genaamd?"

Daarom kan ons Christenvolk, dat dieper paden zoekt, nooit vrede met den Kerstboom hebben. Want hoe lieflijk bedoeld en hoe vriendelijk zich voordoende, die Kerstboom leidt niet tot Christus op, *maar van hem af*. Hij bedekt met zijn schaduw den ernst, waarop het hier aankomt. Hij over-

straalt met zijn glansen en zijn kleuren de sombere zijde van het kerstmysterie. Hij verinnigt niet, maar veruitwendigt. Bij dien Kerstboom kan zelfs de spotter mee komen genieten. En het kind wil dan wel van Jezus zingen, o, zingen wat ge maar voorzegt, als het maar straks uw kostelijke geschenken mag wegdragen, en inmiddels zoo machtig door dien boom en door zijn lichtjes en zijn kleuren mag zijn ingenomen, dat het om uw Jezus, die daar boven aan de rechterhand des Vaders zit, en om de glansen die dáár in heerlijkheid schitteren, met geen duizendste van zijn zielsaandacht denkt.

Neen, de boom, waarnaar de Heilige Schrift ons in den Kerstnacht terugleidt, is niet de heidensche spar met zijn linten en lichtjes, maar is die andere boom, die eens in het Paradijs heeft gestaan, en die door den worm gestoken is, en met wiens verdorren de glans van ons menschelijk leven is verbleekt.

Daar, bij *dien zondeboom*, neemt God de Heere positie, als Hij ons en onzen kinderen de profetie van Bethlehem's mysterie ontsluiert; en daar, bij dien verwelkten boom, die in zijn verdorren ons het symbool van de verdorring en versterving onzer ziel is geworden, dáár kondigt de Heere ons de komst van den Zoon, de geboorte van dat Kindeke aan, dat óns ja den *vrede* met Hem zou brengen, maar juist door de *vijandschap*, die Hij zetten zou tusschen Satan en ons hart.

En nu zou het, dat spreekt vanzelf, dwaasheid zijn, bij Bethlehems kribbe meer aan onze *vijandschap* tegen Satan, dan aan onzen *vrede* met God te denken. Maar toch, zal ons jubelen van „*vrede* met God" iets meer dan een klank zijn, dan moet er rechtstreeks die *vijandschap* tegen Satan uit volgen.

Voor wie op het zoet geklank van „vrede" zonder ernstiger achtergrond drijft, is zijn Kerstvreugde een oase in de woestenij des levens. Hij treedt op zijn Kerstfeest een oogenblik uit den strijd van zijn hart en uit de worsteling des levens

uit. En nu in dien onnatuurlijken, onwaarachtigen toestand ingedroomd, *speelt hij een soort engelenspel*, maar dat buiten saamhang staat met den strijd van zijn hart en de realiteit van wat het leven hem aanbiedt.

En zulk Kerstfeestvieren nut niet, maar schaadt. Het is de kribbe van Bethlehem misbruiken, om een geestelijke ontspanning te genieten; om straks, na genoten vreugd, terug te keeren in een leven, waarop dat Kerstfeest niet past, waarbij het niet hoort, waartusschen het inschoof als een hemelsche verschijning.

En dat mag ons Kerstfeest niet zijn. Dat is het mysterie der Vleeschwording aanmerken alsof het geen *Vleesch*wording ware. Want immers, juist dat Kerstfeest is een inkomen van den Middelaar in de realiteit van ons aanzijn, van ons leven, van onze ingezonkenheid, van onzen strijd en van onze doodelijke benauwing.

Zijn komen in Bethlehem staat niet op zichzelf, maar is de eerste schrede op een weg, waarop straks de tweede bij Satan in de woestenij, en de derde in Gethsémané, en de vierde in de nederdaling ter helle, en de vijfde in den kruisdood, en de zesde in het graf volgen zal.

Ons Kerstfeest is niet aangelegd op de uitgelatenheid en de gedachteloosheid van den oppervlakkigen jubel. Integendeel. Bij die kribbe begint wel *onze* verhooging, maar begint *zijn* vernedering. Die kribbe zelve en die doeken en windselen spellen het u. Geen plaats voor hem in die herberg.

En gaat het nu aan, om door dien eersten stap op den weg van zijn vernedering, alleen bekoorlijk door zijn schoonheid, u tragisch te laten boeien? Gaat het aan, omdat gij *rijk* wierdt, te vergeten, dat hier zijn *armoede* begint; zijn *arm* worden om u *rijk* te maken?

En zoo dit uzelf stuit, verstaat ge dan den ernst van onze vaderen niet, die voor een vieren van het Kerstfeest bang waren, juist uit vreeze, dat het *Vrede*geroep misleiden zou, en de *vijandschap* met Satan er bij zou vergeten worden?

Door „het vleesch en bloed der kinderen" aan te nemen, heeft de Middelaar sterker dan door iets, u ja *Vrede* geboodschapt, maar ook de *vijandschap* van Satan en van de wereld tegen zich opgewekt.

Die vijandschap begint reeds bij de kribbe en grimt reeds uit Jeruzalem hem tegen op hetzelfde oogenblik dat het *Vrede op aarde* ons door het engelenheir wordt toegeroepen.

Die kribbe is voor Satan ondraaglijk, met deze kribbe heeft zijn rijk uit. Hij weet het, dat dit Kindeke gekomen is, „om *zijn* werken, de werken des Duivels, te verbreken", en dat eens door dat Kindeke hem de kop zal worden verplet.

Maar één ding weet hij ook, hij mag aan dat Kindeke eerst nog *de verzenen vermorselen.*

En daarop is nu al zijn toeleg.

Hij moet ondergaan, maar die ééne wrake is hem gelaten. En reeds bij Bethlehem dorst Satan naar het bloed van den Zone Gods, dat op Golgotha vloeien zal, ook al weet hij, dat hij aan dat bloed zichzelven den dood zal drinken.

En verstaat gij het zoo, o, dan is ons Kerstfeest niet meer een oliedrop op de wateren, maar voegt het in het werkelijk leven van Gods Kerke, zooals het alle eeuwen door gekend is.

De Christus geboren en daarmee de vijandschap Satans tegen de kerk losgebroken.

Eerst de worsteling ten doode toe op Golgotha. En daarna de eindelooze worsteling om Christus' kerk te verderven. Het pogen, dat in Bethlehems kindermoord spreekt, eindeloos herhaald.

Doch dan moet ook de keerzij bij u aanwezig zijn.

Satan u ten vijand, maar ook gij met vijandschap tegen Satan bezield.

Al wie bij de kribbe van Bethlehem een engelenzang uitjubelt, en inmiddels op voet van betamelijken vrede met Satan en betamelijke vriendschap met de ongerechtige wereld kan blijven, diens zang ging niet van *onbedriegelijke* lippen op.

De liefde voor Jezus is geen gevoelszaak, noch een spelen van uw phantasie.

De *liefde* voor het Kindeke van Bethlehem *is* tegelijk *haat* tegen de zonde, *haat* tegen Satan, en *haat* tegen de ongerechtigheid, die Satan in deze wereld steunt. Beide gaan even bestendig en tegelijk op en neder als de koude den thermometer dalen doet en de warmte het kwik in de glasbuis doet stijgen.

En daarom, wilt ge op uw Kerstfeest den band aan den Middelaar in uw eigen ziel naspeuren, onderzoek dan diep en zeer diep in uw binnenste, of het Gode reeds beliefd heeft, in u deze felle vijandschap te zetten, die Hij in het Paradijs beloofd heeft.

Wilt ge uw kinderen zegenen, lok ze dan niet door linten en lichtjes en geschenken tot een uitwendige vreugd, maar prent ze afkeer van de zonde, breuke met de wereld, vijandschap tegen Satan in, en zie het, hoe daarmee en daardoor tegelijk de *wezenlijke* liefde voor Jezus zal stijgen.

En als ge dan tot zelfs op uw Kerstfeest hoort van den tegenstand en van de bitterheden, waarmee allerlei vijandige macht zich tegen Gods kerk en Gods volk keert, o, broeders en zusters, houdt u dan niet vreemd en verwondert u daarover niet.

Vijandschap wordt met vijandschap betaald. En zoo u vijandschap tegen Satan in het hart is gezet, wat wonder is het dan, dat deze Satan u wederhate.

Er is maar één, die de *vijandschap* met den kus des vredes vergeldt; de Ontfermer, die door zijn lieven Zoon u, die vijanden waart, *vrede* geschonken heeft.

En ook, er is maar één geslacht op aarde, dat als het gescholden wordt, niet wederscheldt, en als het lijdt, afziet van dreigen: het geslacht der kinderen Gods, die van hem, die onze Vrede wierd, de barmhartigheden leerden!

III.

„Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid, Vredevorst."

> Want een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, en de heerschappij is op zijnen schouder; en men noemt zijnen naam Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid, Vredevorst. Jesaia 9 : 5.

Een *Kindeke* is u in de kribbe van Bethlehem gegeven, een *Kind des menschen* is u geboren.

Waartoe dit?

Waarom verscheen Immanuel niet op eenmaal in *volwassen* gestalte? Wat was het, dat de Zone Gods zich tot in de hulpbehoevendheid, tot in de machteloosheid van het kindeke *aan de moederborst*, ja, tot in de verborgenheid van het nog *ongeboren* kindeken vernietigen moest? En op die vraag antwoordt Christus' kerk met eenstemmig belijden, dat hierin het oordeel over *uw* ontvangenis en *uw* geboorte ging. Tot achter uw geboorte, ja, tot in uw ontvangenis slingert zich de wortelvezel van het zondig bederf om uw menschelijk aanzijn, en daarom moest tot in dien diepstliggenden aanvang van uw menschelijke existentie hij, die u ten Heiland zijn zou, ingaan.

Op de vraag: „Wat nut u de heilige ontvangenis en geboorte van Christus?" geeft de Heidelberger dan ook dit volkomen juiste, veel te weinig ingedachte, en toch zoo vertroostende antwoord: „Dat hij met zijn onschuld uw zonde, *waarin gij ontvangen en geboren zijt*, voor Gods aangezicht bedekt."

Zoo is dan het mysterie van Bethlehem alleen voor „*het volk dat in duisternis zit*", dat de diepe schaduw der erfzonde, als een donkere nacht, uit eigen geboorte en ontvangenis over zich voelt komen; en dat *hieronder* het meest benauwd is en zucht, dat het kwaad in onze natuur zelf huist, en dat er tot in onzen eersten aanvang, ja, tot in onze ontvangenis, geen vingerbreed en geen schreef is, waarin de zonde ons niet vóór was, om ons bestaan zelf als mensch in zonde voor God in te wikkelen.

En wie *dit* nu beseft, en door die bange donkerheid zich gedrukt gevoelt, voor *dien* is te Bethlehem een Licht opgegaan in de duisternis. Want dat „*Kindeke* ons geboren" spreekt van een redding die het gif tot in ons eigen kindzijn naspeurt. Dat *Kindeke* van den Heiligen Geest ontvangen, draagt tot achter onze eigen ontvangenis het heil onzes Gods.

En nu wordt dit Kindeke met vijf namen, rijk van inhoud, genoemd. Over het volk dat de duisternis kent. gaat een „groot Licht" op, en hij, in wien dat licht verschijnt, heet *Wonderlijk*, heet *Raad*, heet *Sterke God*, heet *Vader der eeuwigheid*, en *Vredevorst.*

Om u dat *Wonderlijk* te doen verstaan wijst de profeet u op Israels historie onder Gideon. Niet om Gideon, maar overmits in Israels strijd en leed en uitredding zinbeeldig de worsteling en het lijden en de verlossing van al 's Heeren volk geteekend ligt.

Ook over Israel hing toen de wolk der duisternis. Midian had onder Israel gemoord, gewoed, geplunderd, en er was niemand die uit Midians hand verlossen kon.

Immers alleen door zwaard tegen zwaard, door speer tegen speer, door pijl tegen pijl te keeren scheen verlossing uit Midians hand mogelijk. En zie, toen elk benauwde in Israel de verlossing van het kruisen van het zwaard verwachtte, schonk God toen ongedacht en onverwacht redding door *kruiken* die men stuksloeg en door *fakkels*, waarmee Gideons mannen zwaaiden.

Dat nu was *Wonderlijk.* Als het van het zwaard, druipende van bloed, gewacht wordt, en het komt van een kruik die ge stuk stoot.

Dan gaat het tegen alle denken in, en het komt door hetgeen waarop niemand gedacht had. En zoo nu ook heet dit „Kindeke ons geboren, allereerst *Wonderlijk*, omdat het heil niet kwam in den weg, waarop een ieder die naar verlossing smachtte, gehoopt had, maar van een kant, waarheen geen oog getuurd had. Gij hadt het van de wijzen der wereld, van de denkers der eeuw, van de edelen der volken gewacht, en nu, zie op dat *Kindeke.* Dát is uw Immanuel. Dat Kindeke in de windselen, daarin is al uw heil.

Het *Wonderlijke* is er als de natuur het moet opgeven; als der dingen loop machteloos blijkt; als er uit ons menschelijk bestaan, uit ons menschelijk geslacht, en uit allen schat die in de menschheid schuilt, geen hulpe *kan* voortkomen; en als dan toch buiten natuur- en menschelijke kracht om, die hulpe u toekomt van uw God.

Uit zijn wondere genade, door zijn almachtigheid!

Ditzelfde nu wordt u nog nader ontvouwd in dien tweeden naam van: *Raad.*

Raad komt er, als in gemeenschappelijken nood, zij die saâm onder druk of angst gebogen gaan, *raad* plegen, *raad* uitdenken, *raad* schaffen.

Of ook, er komt raad in nood, als op het hachelijk oogenblik een wijze onder de kinderen der menschen zijn stem verheft, en raad aan de radeloozen geeft.

En zoo ook had men in dezen gemeenschappelijken nood der zonde op raad gepeinsd en op raad gezonnen. Ieder voor zichzelf en velen saâm. En keer op keer was onder allerlei volk en onder allerlei hemelstreek een wijze opgestaan, om raad aan de kinderen der menschen te geven, en zijn raad bij hen aan te dringen.

Ook daar toch, waar geen diepere kennis van zonde noch zelfs een vermoeden van doemschuld of verdorvenheid aanwezig was, beving desniettemin den volken een algemeen besef van heimwee naar gelukkiger toestand, naar een ontkomen aan de inzinking van onze menschelijke kracht. En dan kwamen er wetgevers en wijzen, zedenleeraars en rechters, opvoeders en leiders der geesten, die elk hun verzinning, hun redmiddel, hun raad aandroegen.

Wijsheid noemden ze dat, maar een wijsheid die telkens weer verdwaasd werd.

De zonde school te diep in het merg onzer ziele, en geen raad die die diepte niet peilde kon bestaan.

Maar ziehier nu dit *Kindeke*, dat aller raad beschamen komt, en in hetwelk de gansch eenige raad ter behoudenis, de eenig reddende raad in uw zielsnood, belichaamd voor u ligt.

Hier is de *Raad*, en die Raad *verwezenlijkt*, die Raad *uitgevoerd*, en in dien Raad de profetie van een behoudenis, die in geen komenden nood u verlegen laat, en die *Raad* blijken zal tot aan, tot over dood en graf, ja, tot in alle eeuwigheid.

Ook hier dus weer dezelfde tegenstelling.

Was het in den naam *Wonderlijk* de almacht van de hulpe Gods die reddend te midden van de volstrekte hulpeloosheid uwer menschelijke natuur nederdaalt, hier is het de *Wijsheid* Gods die heerlijk afschittert tegenover de verdwazing van al uw menschelijk beramen.

Bij u de radeloosheid, uit Hem de Raad die u behoudt.

En daarom aan dien Raad voor u geen deel, en door dien Raad ook voor u geen uitkomst, of ge moet de hand op den

mond durven leggen, en de wijsheid der wereld verachten durven, om in geen ander te roemen dan in hem, die ons van God tot *wijsheid* eerst, en pas daarna, en als zoodanig, tot rechtvaardigheid, tot heiligmaking en tot volkomen verlossing gegeven is.

Dat Kindeke „*Wonderlijk*", waarin de *Raad* ter behoudenis vleesch werd, heet daarom in de derde plaats: *Sterke God*, want het uitdenken van raad is niet genoeg, die raad moet ook verwezenlijkt; en de strijd, de worsteling daartoe vereischt, is ontzettend.

En waar ge nu deswege, ook na het beluisteren van dien hemelschen raad, angstvallig vragen zoudt: „Maar wie zal ons dat goede doen zien"? daar komt de Schrift u voor, en noemt u den derden naam van dat Kindeke. Hij is *Sterke God*, of liever nog, gelijk er letterlijk staat: *God-held.*

Bang zijn de machten, die tegen u op dringen; angstig om aan te zien de machten die tegen u overstaan. Dat merkt wel de onnadenkende niet, want de „poorten der helle," zijn met het bloote oog niet te zien. Maar wie geestelijk licht ontving, en bij het schijnen van dat licht begint te ontdekken, wat er op den achtergrond, in de donkere verte als booze onheilspellende macht naar ons toe komt sluipen, ons belaagt, en het op ons verderf en onzen eeuwigen ondergang toelegt, die huivert bij het indenken. Want ge noemt ze wel als holle klanken: *Satan*, *zonde* en *wereld;* maar wie er mede te doen kreeg, weet wel beter dat het geen holle klanken zijn, maar drie geweldige, sluipende machten, die u bij de keel grijpen eer ge het weet en uw hart vergiftigen eer ge er op bedacht zijt.

Tegen die drie zielverdervende machten is dan ook geworsteld zoolang er zondeleed op aarde het hart heeft gekweld, en heimwee naar vrijer, reiner leven in het menschenhart gekend is.

Gestreden en geworsteld in de eenzame verborgenheid en op

de markt des levens, door mannen en vrouwen, door ouden en jongen, door Joden die Jehova kenden, en door heidenen die God zochten in hun afgod.

Want wel gaf de groote massa willig aan de zonde toe. Maar toch is er altijd en overal een kleine schare geweest, waren er altoos enkele reuzengestalten op geestelijk gebied, in wie de gemeene gratie zich bijzonderlijk verheerlijkte, en die oproeiden tegen den stroom van dartelheid en zingenot, om weer den ernst des levens te grijpen.

Maar duurzaam gebaat had het niet.

Ten slotte was de sterkste bezweken, en de beste weer verzwolgen in den stroom.

Heldenmoed uit onze natuur, sterkte uit ons menschelijk aanzijn, *kon* geen duurzame overwinning behalen, omdat de grond zelf waarop men worstelde onder de voeten wegzonk, en geen gebroken menschelijke kracht tegen den sterken Satan bestand was.

Doch ziehier nu dit Kindeke! In dat Kindeke schuilt de geestelijke Nimrod, die als een geweldig held voor den Heere zal zijn.

Dat Kindeke zal eens strijden gelijk geen kind des menschen ooit streed. Dat Kindeke zal worstelen met Satan gelijk geen zondaar ooit geworsteld heeft. En hem zal noch Satan, noch zonde noch wereld overmannen kunnen, omdat hij en hij alleen is niet maar de *mensch*-held, maar de *God*-held, die voor zijn Goddelijke overmacht alle vijand Gods en der menschen zal doen bukken.

Wonderlijk, Raad, maar ook: Sterke God, en daarom uw *machteloosheid* om uzelven te behouden door zijn *alles-vermogende* behoudenis in het klaarste licht gesteld.

Als ik zwak ben, dan is Hij krachtig in mij.

En alleen wie ziende op dien Sterken God afziet van alle eigen machteloos pogen, wordt heerlijk door dien Sterken God gered.

„*Vader der eeuwigheid*" is Immanuels vierde naam. Een naam die natuurlijk niet aanduidt dat de eeuwigheid zelf uit

den Zoon zou zijn. De Schrift toch leert duidelijk dat alle dingen zijn *uit* den Vader en *door* den Zoon.

Dit „Vader der eeuwigheid" doelt op iets geheel anders. Het staat tegenover de ontzettende macht die de zonde in *den Tijd* bezit.

De zonde heeft zich niet alleen in ons hart genesteld, maar ook in ons verleden en in het verleden van ons geslacht. Ze heeft haar steunsel gezocht in de gewoonten die de Tijd geijkt, in de zeden die de Tijd gevestigd, in de instellingen die de Tijd in het leven geroepen, in de meeningen en denkbeelden waaraan de Tijd ingang geschonken heeft.

Zoo is er uit den Tijd een zondige macht opgekomen in de traditie, een macht die loodzwaar drukt, en waaraan geen kind des menschen zich anders dan door in overspannen waanzin te vervallen, geheel ontworstelen kan.

Die vreeslijke macht van het *verleden* werkt na in uw consciëntie, in het kwaad gerucht dat men u nahoudt, in lichaamskracht die gebroken, in goed dat verloren is.

Ja, zelfs tot in uw persoon, tot in uw ziel en lichaam wist die booze macht van het *verleden* zich vast te zetten, in erfelijke kwalen, in erfelijke zondige karaktertrekken, in erfschuld en erfverderfenis.

o, Kondt ge opeens dat *verleden*, al wat achter u ligt, en tot zelfs uit verre geslachten in u nawerkt, van u afschudden, ge zoudt u op eenmaal als vrij en verlost gevoelen.

Maar dat kunt ge *niet*.

Als met koperen ketenen ligt dat verleden aan uw voeten gebonden, en gij kunt geen stap zetten op den weg, zonder het met u te sleepen.

Maar ziehier nu dat Kindeke! Over dat Kindeke Immanuel heeft de Tijd geen macht. Neen hij beheerscht dien Tijd met de majesteit waarvan het Goddelijk leven de eeuwigheid in zich draagt.

Hij gaat achter den Tijd en achter den aanvang van de stofkens der aarde terug, en als eens de Tijd voleind zal zijn,

en voor het laatst alle uurwerk zal zijn afgeloopen, zal hij nog eeuwig in zichzelven zijn.

En daarom is er bij hem hulpe ook tegen de booze macht van den *Tijd*, tegen den ontzettenden druk van het *verleden*, en evenzoo tegen den angst voor de toekomst.

Als de „Vader der eeuwigheid" omsluit hij den Tijd van achteren en van voren, en wie hem kennen, en dat Kindeke bezitten mag, is ook van de tirannie der erfelijkheden, van het juk der traditie, van de plage van het verleden, van de heerschappij der jongste oogenblikken verlost.

Eindelijk, dat Kindeke heet *Vredevorst*, de tegenstelling van Salomo als vorst des vredes tegenover David als den strijdenden held.

De vorst die oorloogt, om te oorlogen, verteert het goed en het bloed van zijn volk, en waadt door een stroom van bloed en tranen tot roem en eere.

In de dagen van David was het volk dan ook hard gedrukt en verteerde het zijn levenskracht in bestendigen krijg.

Maar heel anders werd het onder Salomo's regeering, toen al het volk ruste had, en teerde op den buit, en nederzat onder zijn wijnstok en zijn vijgeboom.

Toen niet meer de vorst, die den schat zijns volks opteerde, maar de koning vol majesteit, die uit zijn rijken schat uitdeelde en al het volk dat tot zijn rijk behoorde, zegenen kon tot in lengte van dagen.

En zoo nu is het ook met dit wondere Kindeke.

Ook voor Immanuel de worsteling, maar een strijd waarin niet het volk zijn bloed voor hem, maar hij voor dat volk zijn eigen hartebloed vergiet. En zoo ook hij onze Salomo, die al den buit bezit, al den schat zijns lijdens verwierf, en nu leeft als Vredevorst om ons te zegenen, om ons met zijn schat te verrijken, en ons weelde der ziel te doen genieten uit den buit dien hij op Satan veroverde.

Voor ons de aanwijzing, dat niet wij hem iets moeten

pogen toe te brengen, maar dat hij het alles ons toebrengt, en dat zelfs onze beste werken, nooit zijn buit verrijken kunnen, maar uit zijn onmetelijken buit voor ons genomen en ons toebedeeld zijn.

Dit vijftal heerlijke namen, *Wonderlijk*, *Raad*, *Sterke God*, *Vader der eeuwigheid*, *Vredevorst* is alzoo niets dan de bundel stralen, waarin de rijkdom van Immanuels innerlijk wezen en de vrucht van zijn werk uitstraalt.

Die vijf heerlijke namen, én uit de ervaring der eigen ziel, én uit de volheid zijner glorie te kennen is: *Hem kennen en de kracht zijner opstanding.*

Het is, staande voor de Kribbe van Bethlehem, de beteekenis van „dat Kindeke dat ons gegeven is" verstaan.

En hierin nu is het kind van God vanzelf *dagelijks* bezig. Van die oneindige volheid van Immanuel verstaat hij nog slechts zulk een klein stukske, vooral zulk een klein stukske met proefondervindelijke zielservaring, dat het zijn *dagelijksche* bede blijft, om telkens *iets meer* van dien schat die in zijn Heiland ligt, te kennen.

Wie alleen, als weer het Kerstfeest nabij is, zich met voorliefde in die wereld van hemelsche gedachten verzinkt, moge „het geklank des Konings" van verre gehoord hebben, dorpelwachter aan het paleis van dien Koning werd hij nog niet.

Maar *dit* heeft het Kerstfeest wel, dat het de gedachten van 's Heeren volk weer verzamelt, en weer sterker op Immanuel richt. Het Kerstfeest verwijt u met genezende, wijl beschamende, kracht, dat ge anders zoo jammerlijk weinig met uw ziel en zinnen bij Immanuel verkeerdet. Het dwingt u, om door saamtrekking van uw inwendig leven in de aanschouwing van het Kindeke dat geboren werd, iets althans van wat verzuimd werd, in te halen. En ook het vermaant u, om niet weer straks, als het Kerstfeest is uitgeluid, zoo verre van hem af te dwalen met uw hart.

En dat doel nu bereikt het Kerstfeest niet, zoo ge enkel

aan de kribbe hecht en staart op die windselen. Die heerlijke kracht gaat dan eerst naar u uit, zoo ge met uw zoekend zielsoog in den rijkdom, in de alles tebovengaande beteekenis van dat Kindeke indringt, en niet zijn deugden naspreekt uit uw heugenis, maar ze weergeeft uit de ervaring die ge er zelf van ondervondt in uw eigen hart.

De Christus is zoo veelszins verlaten van de volken die hij eens zegende. Hij is zoo schreiend droef vergeten van duizenden en tienduizenden, die hij met zijn Doop gedoopt heeft.

o, Laat dan althans onder zijn volk dat hem nog kent en nog belijden mag, weer iets van de *eerste liefde* voor Immanuel opwaken.

De zondaarsliefde uit het verzoende hart is de eenige offerande die hem behagen kan.

Laat voor dien heiligen geur dan ook uit uw innerlijk leven de wierook en de mirre worden nedergelegd op zijn altaar.

IV.

„Arm geworden daar Hij rijk was."

> Want gij weet de genade van onzen Heere Jezus Christus, dat Hij om uwentwil is arm geworden daar Hij rijk was, opdat gij door zijne armoede zoudt rijk worden. 2 Cor. 8 : 9.

In breeder kring wordt ook ons volk al meer en meer ongeschikt, om het vreugdefeest van Bethlehem mee te vieren.

Nog wel wil men in allen kring een tweetal vrije vierdagen. Van arbeid ontslagen te zijn heeft iets, dat het kind met den oude van dagen bekoort. Wat meer licht in de donkerheid dezer sombere dagen te brengen, vervroolijkt huis en hart.

En komt er dan naar uitheemsch gebruik nog een kerstboom in den pretmakenden kring, en zijn er van zijn takken allerlei geschenken te plukken, dan stijgt zelfs in geheel ongeloovige familie de kerstjubel nog zoo wonderbaar hoog, dat men ongemerkt poëzie indrinkt en soms nog herinneringen aan de engelenwereld, die sinds lang waren uitgesleten, ziet opdoemen op den achtergrond van het ontvolkte veld zijner verbeelding.

Kerst*boomen*, kerst*koeken*, kerst*geschenken*, kerst*partijtjes*, kerst*liederen*, kerst*boekskens*, kerst*liedekens*, o, gewisselijk,

dat alles is er nog in overstelpende hoeveelheid. Veelmeer dan vroeger zelfs. Alleen maar het Kerst*kindeke*, het heilig *Godskind* is uit zulk Kerstvieren verdwenen.

Een Madonna met het Kerstkindeke op den arm duldt men soms nog, niet om wat dit Kindeke ons was en is, maar om den schoonen schijn, waarin de kunstschilder ons zijn beeld voor oogen toovert.

Of ook, wie zoo hoog niet reiken kan, koopt in een speelgoedwinkel een stalletje van geplet papier, met twee popjes die Maria en Jozef voorstellen, en vóór hen een klein bakje, waar dan het Kindeke in ligt.

Wansmaak en ontheiliging beide!

En onder al dit luidruchtig kerstrumoer en dit min kiesch en min keurig kerstamusement, begint de christelijke maatschappij in haar breede afmeting al meer den indruk te geven van een moeder bij de wieg, doch een wieg waaruit men haar kindeke gestolen heeft.

Want wel *scheelt* de graad van dit ongeloof. Hier een ingeslopen valsche leeraar, die Gods heilig huis nog misbruikt, om het schoone Kerstverhaal op den kansel aan te vallen. Daar een „vroom" moderne, die al het Kerstverhaal weer voor zich op laat leven, mits enkel als poëzie, boeiende menschelijke verdichting. Ginds een cynisch spotter, die zijn Kerstfeest viert door onder zijn tafelbroeders schandelijke glossen op het mysterie van Bethlehem te verkoopen. Of ook een versteend rechtvaardige uit onze eeuw, die *u* laat vieren wat ge wilt, maar in wiens heugenis noch besef, voor wat hem aangaat, het Kerstfeest of de Kerstmythe meer meetelt.

Maar al is niet alle ongeloof, dat het Kindeke uit de kribbe van Bethlehem rooft, van éénen oorsprong of éénzelfde strekking, toch komen die critiek, die poëzie, die spot en die onaandoenlijkheid hierin overeen, dat het alles saam voor onze bange en verarmde wereld het schoone licht van Bethlehem heeft uitgebluscht.

Daar staan de kringen der christenen in engeren zin dan

wel tegenover. En in deze engere kringen is zelfs kloeker belijden, is meer rondborstige jubel, en weerklinkt warmer kersttoon, dan toen de vorige eeuw ten einde ging.

Vooral de zondagsschool deed wonderen.

Ook op de lagere scholen volgde men.

Onze liederenschat vermeerderde zich. De plaatdruk vermenigvuldigde zich. Feestviering na viering wordt in deze kringen bij Kerstmis aangekondigd.

Men leeft, men geniet, men verliest er zich in, en vrij mag gezegd, dat sinds de dagen der Hervorming onder christenen nooit zooveel *drukte* van het Kerstfeest gemaakt is als thans.

Ook doordat men meer den arme gedenkt, in ontferming overvloediger is, en ook aan het kind van den arme om der wille van het Kindeke van Bethlehem vreugde poogt te bereiden.

Maar toch wat zijn die kleine kringen der belijders, tegenover dien breeden, massalen kring van wie de Verlosser der wereld afzwoeren of uit hun hart lieten wegsterven. Bovendien wat is er ook in deze christelijke viering van het Kerstfeest dikwijls weinig diepte, weinig ernst, weinig geestelijke zin. En ook, wat soms sterke overeenkomst tusschen de kerstfeestviering in een christelijke familie en in een ongeloovig gezin, zoo in beider feestzaal een spar als Kerstgave is binnengedragen.

Waarlijk, ook hier is het niet al goud wat er blinkt.

En als ge de twee figuren van Bethlehem neemt, eenerzijds die stille, in zalige aanbidding verzonkene Maria, met die uitdrukking van overstelpende geestelijke weelde op het gelaat; en anderzijds die drie heidensche vorsten, die met heel een stoet, en met knechten en kameelen, en met hun goud en myrrhe komen aandragen, zou het dan zoo onjuist zijn, om te zeggen, dat in de betere dagen onze kerken meer het beeld van Maria, nu allicht meer het beeld dier

drukke, bezige, rijke vorsten bij de kribbe vertoonden? Nu moesten natuurlijk die Wijzen uit het Oosten er ook zijn; en daarom denken ook wij er niet aan, om dien meer luidruchtigen jubel op onze Kerstdagen te willen smoren. Kinderen moeten anders blij gemaakt dan lieden van jaren en rijker ervaring. Naar iemands stand is, neemt ook zijn vreugdebetoon een rustiger of drukker vorm aan. En reeds die vriendelijke lach en die uitdrukking van gulle vreugd, die tijdens onze Kerstdagen op het gelaat van duizenden bij duizenden van kinderen speelt, verraadt een schat van genieting voor het menschelijk hart, dien ge dat hart toch niet ontrooven zult, en die toch, al was het slechts bij wijze van propaganda, altoos met het Kindeke van Bethlehem in verband staat.

Laat dus onze kinderen maar feest vieren op hunne wijs, laat er uitgedeeld, laat er naar de woningen onzer armen rondgedragen worden, laat het licht en vreugde op Kerstfeest in uw woningen zijn; en bedil het niet te meesterachtig, als soms onder die zoo hooge feestvreugde iets doorloopt, dat niet op den keper mag bezien worden; of zoo er een toon weerklinkt, die min zuiver, althans niet uit het motief van Bethlehem is.

Dat alles deert niet, en bederft onze kringen niet, mits op één beding, en dat is, dat Gods dieper ingeleide kinderen, terwijl de kinderkens zoo luid jubelen, het jubelen *in de diepte der ziel* verstaan; de liefde van oneindigen gloed in hun binnenste laten werken; en al het zalig van het Kerstmysterie weten te ervaren in hun hart.

Zoo geestelijk Kerstfeest te vieren kan niet het deel van velen zijn; want eerst bij dieper inzicht wordt ge daartoe bekwaamd, en eerst na rijper ervaring bezit ge daartoe het geestelijk vermogen.

Maar als ge dieper wegen kent, en ge gleedt niet uit in valsche mystiek, dan moeten de wondere verhalen, van al de rijke openbaringen, die uit Nazareth en Bethlehem ons toe-

spreken, door u telkens dieper worden verstaan, voller in u worden opgenomen, en moet er u altoos rijker vertroosting uit vloeien voor uw eigen hart. Een vertroosting, die dan vanzelf vrucht teelt. Een stemming van uw innerlijk leven, die *loven* moet, en van het *lieven* niet kan aflaten.

En al zijn er nu in elken kring maar *enkelen*, die dit diepere leven kennen, toch zijn zij dan het zout, dat ook van ons Kerstfeest het bederf af kan weren.

In uw drukkere viering komt de *Martha* uit; in dat stille geestelijk vieren verschijnt het beeld van *Maria* voor u; en eerst waar *die beiden saam* ons Kerstfeest verrijken, leeft de viering ook van dit jubelfeest als een *kracht* in de gemeente voort.

De tegenstelling, waarin op het einde dezer eeuw de beweging der wereld zich tot de viering van ons Kerstfeest stelt, is zoo opmerkelijk.

Een eeuw geleden was die tegenstelling een geheel andere. Het wild geroep, dat toen overal uitging was het geroep om *vrijheid*. Men wilde van allen band ontslagen zijn. Geen gaan ter kerke meer. Geen Godswoord dat u bond. Geen God waarvoor ge knielen, geen Christus dien ge aanbidden moest. En het is toen gehoord, dat er op Kerstfeest predikatiën zijn gehouden over de beste wijze om het vee te voederen op stal.

Maar thans, aan het einde van onze negentiende eeuw, staat het heel anders. Nu is het niet het roepen om vrijheid, want men is zoo vrij als een vogel in de lucht of als een visch in het water geworden; maar thans gaat het wild geroep op om den *rijke* armer te maken en meerder rijkdom te verkrijgen voor den *arme*.

Vrijheid staat hooger, want vrijheid is een geestelijk goed, en daarom was de worsteling van een eeuw geleden, ook al mengde zich de inblazing van den Booze er in, nog altoos ideaal in haar uitgangspunt. Maar thans is men dat ideaal verleerd. De tempels van Mammon, met de Rothschild's als

hoogepriesters zijn niet voor niet in alle hoofdsteden van Europa verrezen. Heel de levenstoon is *materialistisch* geworden, en als gevolg hiervan, zingt men in dezen *materialistischen* toon mee.

Zelfs staatkundige rechten belacht men, en gebruikt ze slechts als middel, om een stoffelijk deel na te jagen.

Op het glanzig veld van het goud en het zilver wordt de strijd thans uitgestreden.

En bij dat goud en dat geld vergeleken, och wat zijn dan de geestelijke, de ideale schatten in het oog der groote massa, der menschheid nog waard.

Vandaar dan ook, dat de booze geest van onzen tijd tegenover het Kerstfeest heel anders staat, dan de demon van de Fransche Revolutie en het toen alles beheerschend Rationalisme.

In 1789 zou men het Kruis in boosaardige woede vertrapt hebben, thans, aan het einde der 19de eeuw, komt Satan met een „Daar staat geschreven" op de lippen, en beroept zich op de Schrift en pleit op den Christus, en stelt zich aan, als bedoelde hij slechts voort te zetten, wat eens het Kindeke van Bethlehem begon.

Ja zelfs dat Kindeke van Bethlehem boeit nog. Niet „omdat ons verkondigd wordt de groote vreugde, dat geboren is de Zaligmaker der wereld, die ons van zonde verlossen zal." Neen, maar omdat ook dat Kindeke arm was, doodarm, geboren in een stal; in lompen, in plaats van in kleederen gewonden; en neergelegd niet in een vorstelijke prachtwieg, maar in een voederkrib van rund of ezel.

Ook die Maria een *arme* vrouw. Jozef een man uit de *lagere* klasse.

En dan dat schitterend tafereel, toen daar die rijke mannen kwamen, om hun Oostersche schatten van goud en keurgesteenten en geurige kruiden aan dat *arme* kindeke, en dat *arme* gezin over te geven, maar immers, het moet het hart onzer eeuw wel toespreken.

Want zie, juist zóó wil de materialistische geest, die rondspookt, het hebben: Al wie goud of zilver heeft, moet het uit eigen aandrang aan de voeten van den arme nederleggen.

En ligt er nu in die schijnbare overeenkomst niets, dat u toespreekt?

Natuurlijk zijn al zulke parallellen door en door valsch.

Christus, die rijk was en zich arm maakte, mag nooit misbruikt als het ideaal van hem, die arm is en rijk wil worden.

Dat vloekt tegen elkander.

Wat Jezus wilde en deed, wil de geest onzer eeuw juist niet.

Maar toch .... er ligt in de kribbe van Bethlehem ook die andere gedachte: Die, daar hij rijk was, arm werd, *opdat gij rijk zoudt worden.*

En al is dit geestelijk bedoeld, het is toch een geestelijke gedachte, gekleed in een beeld aan het stoffelijk leven ontleend en dan immers zegt toch ook die kribbe u, dat wie rijk is, en de armoede van anderen kan aanzien, zonder dat de drang in hem opwaakt, om die armoede te stuiten, en, waar het kon, weg te nemen, met geen geruste conscientie bij die kribbe van Bethlehem kan neerknielen.

Een kerstboom in een rijke familie, vol beladen met allerlei prachtige geschenken voor heeren en dames, die toch reeds met al hun geschenken geen weg weten, is een parodie.

Wie op Kerstfeest den drang tot weldoen voelt opwaken, *omdat hij rijk is*, die moet dien drang zijner liefde *naar den arme* laten uitgaan; of juist door zijn gulheid wordt de kribbe van Bethlehem bespot.

En als nu onze christelijke maatschappij zich afvraagt, of na een worsteling van achttien eeuwen, onder haar bezieling en haar schittering, een toestand geboren is, die voor de weerzijdsche verhouding van rijk en arm een afschaduwing is van wat in Bethlehem's kribbe werd geopenbaard — helaas, is er dan voor Rachel geen oorzake om nogmaals haar geklag en de stemme van haar geween op te heffen, en voegt het

ons dan niet in de beschaming onzes aangezichts het voor God te belijden, dat de nood, die van allen kant om hulp roept, en de ellende, die haar klage laat uitgaan, en het gebrek, dat schreit, een bitteren wanklank mengen in onzen kerstjubel.

Neen, we verstaan niet *stoffelijk*, wat in Bethlehem *geestelijk* bedoeld was, maar moogt ge daarom het door God gelegd verband tusschen het stoffelijke en geestelijke voorbij zien?

Wrocht de Christus, die zijn bergrede uitsprak, dan ook niet de wonderen zijner barmhartigheid, ook het wonder der spijziging? Heeft niet diezelfde Christus in zijn Kerk naast het ambt van wie predikt, ook het ambt der barmhartigheid ingesteld? En waar we toegeven, dat te groote weelde den geest voor God verstompt, is het daar ook niet waar, dat te diepgaande ellende, als de honger in de maag roept, doof maakt voor den honger die roept uit uw geestelijk wezen?

Het is zoo, verevenen kunt ge de toestanden in deze booze wereld niet. Dat kan niet en zal nooit gelukken. Maar ook, al zullen er tot aan het einde der eeuwen rijken en armen zijn, kan het ooit Gods ordinantie wezen, dat sommigen zoo *over*rijk en anderen zoo bitter, bitter arm zijn zouden?

En waar ge zegt, dat er dan toch ook in Israel (denk maar aan den rijken man en den armen Lazarus) zulke schreiende tegenstellingen voorkwamen; moogt gij daar vergeten, wat ontzettend oordeel Jezus juist in die gelijkenis over dien rijkaard, die Lazarus verhongeren liet, gaan deed.

En toch, hoe krachtig we ook die snaar op het Kerstfeest trillen laten, toch mag ook door dien toon ons Kerstfeest nooit vervalscht.

De rijkdom, waarvan dit Kerstfeest u toezingt, is niet stoffelijk, maar *geestelijk*, en schittert niet in kleedij en lekkernij, maar in wat balsem aanbrengt voor de wonde uwer ziel.

En dit hangt er nu maar aan, wat in uw oog des menschen wezenlijk geluk en hoogste waardij uitmaakt. Is dit het kleed,

dat ge om uw schouders hangt, het huis waarin ge woont, de pracht van uw festijn, of het goud dat in uw beurs rinkinkt; laat dan voor Bethlehem's kribbe het gordijn vallen, want daarvoor geeft dat Kindeke u niets.

Maar zegt ge: neen. Niet mijn huis en niet mijn kleed; niet mijn goud, en zelfs niet mijn lichaam; maar de verborgen mensch die in mij woont; mijn geestelijk wezen, de ziel die in mijn lichaam inwoont, met al den geestelijken schat en heel de geestelijke wereld, en de krachten der eeuwigheid die daarbij hooren, dát is 's menschen hoogste goed, zijn wezenlijke eere, en zijn waarachtige rijkdom; haal dan het gordijn op, dat de wereld voor Bethlehem's kribbe vallen liet, en drink dan leven, drink dan zielsgeneugte in uit wat door die kribbe van Bethlehem dat Kindeke u doet geworden, en dat engelenkoor, dat van vrede op aard zingt, u te zien en te beluisteren geeft.

Zwijg dan niet, maar verhef uw stemme op de straten, en roep het in den naam van dat heerlijk Godskind uit, dat de booze demon onzer eeuw de arme menschheid misleidt, en haar verarmen en versteenen doet, en de menschelijke waardij schendt en aanrandt, die God ook in *ons* geslacht nog schitteren deed.

Protesteer dan met al de kracht en al het talent, door God u toevertrouwd, tegen die booze geestesrichting, die er alleen naar vraagt, hoe het arme menschenkind hier zestig, zeventig jaren genieten zal, en zich niet bekommert om het naamloos lijden en het schrikkelijk afgrijzen, dat eeuw na eeuw, en tot in eeuwigheid, rusten zal op een geslacht, dat zijn God verwerpen dorst en het goud des hemels smadelijk wegwierp.

Voel dan diep uw roeping, en kom die roeping na; om tegenover de stofvergoding onzer eeuw, en haar rekenen alleen met 's menschen lichaam en met het goud der aarde, altoos weer de heilige sprake van die kribbe van Bethlehem, hun tot een getuigenis, over te stellen.

En opdat dit uw woord niet, hol van klank, oor in oor

uit ga, maar indringe in het hart, de zielen aangrijpe, en een kracht in de conscientie werke, leef zelf uit Bethlehem en niet uit den Mammon, in uw eigen hart, in uw eigen huis, en in den kring dien God u gegeven heeft.

o, Wat zou het den Almachtige gekost hebben, om allen zonder onderscheid zoo te overstelpen met stoffelijken rijkdom, dat ge allen als levenszat bij uw schatten waart neergezonken.

Maar Hij, die weet wat maaksel wij zijn, en die wist, hoe onder die zatheid des rijkdoms onze innerlijke, wezenlijke mensch verarmen, verbloeden en versterven zou, Hij gaf ons allen niet dat goud, maar schonk den Zoon zijner liefde aan de wereld.

En nu, wie den Christus maar grijpen mocht, ook al bleef hij arm naar de wereld, is hij niet veel rijker dan de rijkste millioenenkoning in Amerika, omdat hij rijk in zijn God is?

V.

„Dat er een gebod uitging van den keizer Augustus."

> En het geschiedde in diezelfde dagen, dat er een gebod uitging van den keizer Augustus, dat de geheele wereld beschreven zou worden
>
> Luk. 2 : 1.

Twee oude Romeinen zijn er, die heel de christenheid sinds eeuwen kent, en die tot aan 's Heeren wederkomst toe elk hun eigenaardigen roep in Christus' kerk behouden zullen: de meest bekende *Pontius Pilatus*, omdat zijn naam in de *Geloofsartikelen* staat; en na hem *keizer Augustus*, uit het Kerstverhaal van Lukas twee.

Nu nog, als er op Java of in China, op de Zuidzee-eilanden of in Korea Zendingsdienst voor Christus uitgaat, wordt voor die volken die van oud-Rome nauwelijks afweten, toch vastelijk de naam van dit tweetal genoemd. Van „keizer Augustus, onder wien het gebod uitging" en van Pontius Pilatus, onder wien Christus heeft „geleden."

En dat we die twee namen saâm nemen, niet Augustus apart en Pilatus apart, maar die twee bijéén, geschiedt deswege terecht, omdat de landvoogd niets deed dan den keizer vertegenwoordigen. Feitelijk is het alleen zijn *keizermacht* die

in beide namen tegen de *koningskroon* van het „heilig Kind" in Bethlehems kribbe over staat.

Want zeker, er speelt en spreekt een wonder saamvallen in, dat Augustus die van Jezus niet wist en tot aan zijn sterven aan Jezus niet dacht, uit het verre Rome „een gebod laat uitgaan," waardoor Maria naar Bethlehem trekt, zoodat toch ten slotte Micha's profetie van Bethlehem-Ephrata uitkomt, maar toch niet dat schijnbaar toevallige uitkomen der profetie is hier hoofdzaak.

Er spreekt in de bijeenvoeging van *Rome* en *Bethlehem*, in de saamvoeging van *Jezus*' en *Augustus*' naam een veel dieper zin en veel machtiger Godswoord, hetzij ge van de kribbe van Bethlehem op Bethlehems verleden in Izaks dagen teruggaat, of wel de majesteit indenkt waarmee Jezus' naam ten slotte de macht van Rome's keizer brak, en nog steeds den overmoed van alle keizerlijke overmacht intoomt en ten slotte vernietigt.

Bij de glorie van den straks verheerlijkten Christus vergeleken, treedt de macht van het keizerrijk derwijs in de schaduw, dat ge voor het eeuwig-jeugdig Bethlehem het oude Rome schier vergeten zoudt.

En toch ook dat mag niet.

Ook in dat oude Rome had eens een kunstwerk onzes Gods geblonken.

Ook dat zal herdacht worden.

En daarom laat God in zijn Woord den naam van *keizer Augustus* boven het Kerstverhaal schrijven, en straks den naam van *Pontius Pilatus* opnemen in het korte Geloofsformulier dat heel Christus' kerk, eeuw in eeuw uit, bij alle volk en onder alle hemelstreek belijden zal.

Uw Heiland moest niet maar zijn bloed voor u vergieten, om in dat bloed u van uwe zonden te wasschen, maar sterven onder vonnis, d. i. *van den wereldlijken rechter* geoordeeld zijnde.

Zijn bloed had hij ook door sluipmoord kunnen vergieten.

Ook in een oploop had men hem kunnen nedervellen. Als Johannes de Dooper in Machaera's kerker had men uw Jezus in een der kuilen van Jeruzalems gevangenissen kunnen onthoofden.

En ook dan zou zijn bloed gevloeid hebben, maar aldus zou zijn bloed u niet hebben verlost.

Op het *recht* komt het in zijn zelfofferande aan.

Gij moest *rechtvaardig* gemaakt. Gods geschonden *recht* moest hersteld. En daarom hij geoordeeld *door den rechter*, opdat gij in *de vierschaar des Almachtigen* vrij zoudt uitgaan.

Deswege nu staat in uw Geloofsartikelen Pontius Pilatus, de *rechter*, met name genoemd.

Let er wel op, *niet* Herodes, en *niet* Cajaphas, maar Pontius Pilatus, de Romein, omdat alleen de Romeinsche rechter toen ter tijd in Israel de oppermacht bezat, om te beschikken *over leven en dood.*

Het Sanhedrin mocht Jezus uitwerpen als Godloochenaar, Cajaphas hem overleveren, Herodes hem bespotten laten, toch was dat alles slechts machtelooze woede. Jezus naar *recht* en in *rechten* ter dood brengen, kon alleen Rome's landvoogd, omdat te Rome de keizer troonde, en ook het land van Abraham, Izak en Jakob toen ter tijd aan den keizer van Rome onderworpen was.

Dat er, als het Kerstverhaal begint, eerst op keizer Augustus gewezen wordt, wijst dus rechtstreeks door naar Gabbatha en Golgotha, en in verband hiermede naar uw rechtvaardigmaking, doordien Christus *in rechten* door Rome is ter dood veroordeeld.

Om u te kunnen rechtvaardig maken, moest uw Heiland onder *die* en onder geen andere jurisdictie geboren worden.

Rome's keizer moest over het land, waar Jezus ter wereld zou komen, het recht bezitten, om er „een gebod over te doen uitgaan."

Lees zóó dat Lukas 2 : 1, en ge leest er nog meer in.

Niet alle rechtspraak heeft gelijk gewicht, is even rijk in beteekenis. Het is heel iets anders of er ten onzent recht wordt gesproken door een kantonrechter of door den Hoogen Raad. Een vonnis van een wereldmacht als Duitschland heeft veel hooger beteekenis dan een vonnis op Madura door een inlandsch *Kâdi* geveld. En de hoogste beteekenis zou natuurlijk het vonnis dan eerst krijgen, als het geveld was door een macht die rechterlijk over *de geheele wereld* gebood.

Welnu, daarom staat het er bij: Augustus, de keizer, kon een gebod doen uitgaan, dat *de geheele wereld* zou beschreven worden.

Zijns was alzoo een macht, niet enkel over een stam, over een natie, en ook zelfs niet over één werelddeel, gelijk de macht van Napoleon, maar *een macht over heel de wereld*, zij het al alleen over de wereld die men toen kende, die toen meetelde, en die zich over Europa, Afrika en Azië uitstrekte.

Zoo was wat Augustus deed, of zijn landvoogd deed, in den naam van *heel de wereld* gedaan, en is het niet een Joodsche vorst, maar *de Overste der wereld*, die uit naam van heel die wereld, Jezus, door zijn landvoogd gevonnist heeft.

Die Cyrénius, die in vs. 2 volgt, doet er dan ook niets toe. Op dien Cyrénius kan botte boekengeleerdheid zich de tanden stomp bijten. Waar het op aankomt in vs. 2 is, dat die vorst der wereld, dat die keizer Augustus, een *landvoogd* ook over Palestina had. Cyrénius is voorlooper van Pontius Pilatus.

Onder die wereldmacht en onder die keizermacht werd Jezus geboren, en door zijn landvoogd zou die keizer Jezus ten doode wijden, niet door gewelddaad, maar krachtens vonnis, d. i. als handhaver en uitvoerder van het bestelde Recht.

En dat recht zou zijn het *Romeinsche* recht, d. w. z. het rijkste, schoonst ontwikkelde recht dat op aarde bekend was; een recht in zijn *uitgangspunt* en *beginsel* diep zondig, maar in zijn *waarborg voor recht* het stoutst.

Houd u daarom bij die „eerste beschrijving" en bij dien

Cyrénius niet op; hoofdzaak is, dat als Immanuel komt, uw Christus onder *die* souvereine macht, en onder *die* rechtsbedeeling geboren wordt; dat de „geheele wereld" hem *naar het beste recht* dat ze uit zich zelve kon voortbrengen, geoordeeld en gevonnist heeft; en dat eerst daardoor en op die wijs de rechtspraak op Gabbatha en de uitvoering van het vonnis op Golgotha, naar Gods bestel, kracht bezat, om Jezus' offerande te doen zijn „een verzoening niet alleen voor onze zonde, maar voor de zonde der geheele wereld."

Zoo ziet ge hier dus *tweeërlei werk Gods* naast elkaar loopen, en toch wonderbaar op elkander inwerken.

Eenerzijds is er het werk Gods *in Israel*, en anderzijds is er het werk Gods *onder de volkeren.*

Schijnbaar nu hebben die twee niets met elkander gemeen.

Toen in Salomo's dagen het werk Gods in Israel reeds zijn rijkste voorbeelding ontvangen had, stond er in de zevenheuvelenstad der Romeinen nog geen steen op den ander. Zelfs toen voor Israel reeds de ballingschap naderde, was Rome nog zoogoed als niets. In Israels profetie hoort ge wel van Babylon en Tyrus, van Ninevé en Moab, maar Rome is nog nauwlijks geteld.

Zoo loopen de *heilige* historie in Israel en de *wereldlijke* historie van Rome beiderzijds door een geheel eigen bedding, oogenschijnlijk zonder verband en zonder saamhang.

Rijk na Rijk stort in Azië en in Afrika in; eindelijk komt Rome op. Ook Griekenland wordt overhoop geworpen. En onderwijl Israels luister taant, en het hoopske Joden niets meer schijnt, stijgt de zon van der Romeinen overmacht en glorie al hooger aan de transen. Eindelijk heeft Rome's macht den laatsten weerstand gebroken. En nu belichaamt zich Rome's macht *in een keizer*, d. i. in één persoon, die als „goddelijk", als *divus* wordt aangebeden.

Een wezenlijk „Overste der wereld" schittert van dat oogenblik af te Rome in het keizerlijk paleis.

En toch daarnaast is het stille werk Gods op de heilige

erve ongestoord blijven doorgaan. De Anna's en Simeons verwachten hun Messias. In Johannes is de „stem des roependen" verschenen. Maria, „de gezegende onder de vrouwen", ontving. Gods engelen zijn neergedaald. Straks wordt het Kindeke in Bethlehem geboren. En onderwijl het Romeinsche legioen zijn hellebaarden voor den tempel te Jeruzalem doet dreunen, en hoorn en trompet het wachtsignaal geeft, zingen heerlijk in Efrata's velden de engelen Gods van vrede op aarde, en in menschen een welbehagen, ter eere niet van Caesar Augustus, maar ter eere van „God in de hoogste hemelen".

Zoo nadert „het werk Gods" onder Israel al dichter „het werk Gods onder de volken".

Eerst in het gebod dat van keizer Augustus uitging. Straks volkomener als Pontius Pilatus, zijn landvoogd, Jezus in den kruisdood overgeeft. Eindelijk, met voor Jezus de triomf, als het Romeinsche wereldrijk tot puin ineenstort, en Christus' kerk Europa overwint.

En dat tweeërlei werk Gods gaat nog door.

Ook nu nog is er eenerzijds een *verborgen* historie van wedergeboorte, van toebrenging, van geloofsontwikkeling en liefdewerking, kortom een historie van het Sion Gods en van Christus' telkens teruggedrongen kerk.

En daarnaast loopt ook nu nog door, een historie der wereld, een historie van oorlogen en van woelingen der volken, in den grond niets dan één doorgaand woelen tegen den Christus Gods.

Tot eenmaal ook *die* beide stroomingen zullen blijken door éénzelfde Godsbestel op één wit gemikt, op éénzelfde doel gericht te zijn, als nogmaals diezelfde Christus tot de wereld zal komen, en nogmaals de Overste der wereld zijn gebod zal hebben doen uitgaan.

Ja, zelfs in uw eigen leven en in het leven uwer kinderen is het alzoo.

Ook bij u een *uitwendige* historie van levenslot, van opvoeding, van ontmoetingen, van wereldsch beroep, van wederwaardigheid, en van verdrukking door menschen. Maar daarnaast dat andere werk Gods *binnen in u*, het werk Gods van geloof en liefde en hope, van wedergeboorte en bekeering, van boete en heiligmaking, van toebrenging, verzegeling en toeleiding.

En ook die twee leidingen Gods werken op elkander in, tot eens ook voor u beide ineenvloeien, als u de kroon zal gereikt worden, niet door een keizer als Augustus, maar door uw Koning en Heere.

VI.

„Om te verschijnen dengenen, die gezeten zijn in duisternisse en schaduwe des doods!"

> Om te verschijnen dengenen, die gezeten zijn in duisternisse en schaduwe des doods; om onze voeten te richten op den weg des vredes.
>
> Luk. 1 : 79.

In de geheel eenige dagen van Bethlehem zijn er sterke roeringen in de wereld der geesten geweest. Dat merkt ge wel aan de goede engelen, die in heele heirscharen, als eertijds nooit, verschijnen, en niet minder aan de demonen of kwade engelen, die persoon na persoon bezeten maakten en soms met heele hoopen in één menschenziel inslopen. Herinner u maar den vreeselijken man met het *legioen* duivelen in zich.

Ook de zendingen van engelen waren sterk, nadrukkelijk en veelvuldig. Denk aan het stil gezin van priester Zacharias in Hebron en aan de maagdelijke Maria in Nazareth.

En wat óók die machtige golving toont, het is de inspireerende drang tot zang, die van den Heiligen Geest uitging. Eeuwenlang had de heilige psalmodie gezwegen. Geen lied was meer van de harp getokkeld. Maar nu het Kindeke Jezus

komt, ja, eer het komt, keert ook die heilige zangaandrift weer. Zacharias, Maria, straks Simeon, elk ontving van den Heiligen Geest zijn lofzang en zong dien in den hoogsten toon uit, opdat Gods kerk dien na mocht zingen.

Messias stond thans te komen, en het kwam er dus op aan, dat nu ook elke valsche inbeelding zou worden afgesneden.

Het „Kindeke in de kribbe" kon in onheilige handen zoo licht een speelpop voor het aandoenlijk gevoel en tot vermaak der sentimenteele kinderkens worden.

En dat mocht niet.

Daar was de verschijning van onzen grooten God en Zaligmaker in het vleesch te aangrijpend ernstig en te goddelijk groot voor.

En daarom riep de Heilige Geest het eer Jezus kwam, door priester Zacharias zoo diep ernstig uit, dat Immanuel zou zijn „de Opgang uit de hoogte, om te verschijnen *dengenen, die gezeten zijn in duisternisse en schaduwe des doods.*"

Wie zijn het, die in deze duisternis en schaduwe des doods gezeten zijn?

Geen onzer die er buiten Christus *niet* in zit.

Ons kunstlicht verandert daar niets aan, en de gloed van het vuurwerk dat we soms ontsteken, doet dien diep gapenden achtergrond slechts te schrikkelijker in zijn donkerheid uitkomen.

Er rust op ons menschelijk leven, op ons menschelijk hart, op ons menschelijk zielsoog *niets* dan duisternis. En al schemert door die duisternis nog zekere gloed van een algemeene genade door, toch blijft het donker, en toch stuit op steeds dieper duisternis de door die schemering heendringende blik.

En vat wel, wat er bij staat van die „schaduwe des Doods," want dit beduidt niet, dat er duisternis én schaduwe des Doods is, maar dit, dat die duisternis daaruit voortkomt, dat de Dood zijn vreeselijke schaduw op ons leven en ons aanzijn

werpt, en heel onze existentie met die schaduw overdekt.

Als dus Immanuel komt, dan is in dien algemeenen zin zijn komen een redding van heel onze existentie.

Met hem komt het Licht, en dat Licht breekt door, en schijnt met zijn stralen zonder door die duisternis tegen te worden gehouden. En zoo kwam hij om te verschijnen dengenen, die gezeten waren in duisternis en in schaduwe des Doods.

Maar toch heeft dit woord dieper zin.

Duisternis om u heen *verblindt ten leste ook uw oog*. Martelaren die eertijds jarenlang in een donker hol hadden gesleten, konden, toen ze eindelijk uit de boeien kwamen, het licht niet meer verdragen en sloten, hoe sterker het licht scheen, het oog te krampachtiger dicht.

En zoo nu ook vond Jezus, toen hij tot de kribbe van Bethlehem kwam, ons menschen.

In duisternis en *zelf* innerlijk verduisterd, en daarom de duisternis zoekend als ons element. Ongeveer gelijk de nachtvogels zijn, die overdag blind in het licht turen en niets zien, maar bij nachtelijk donker hun prooi met scherpen blik ontdekken.

Zulk een nachtvogel is de zondaar van nature.

Zoolang het nog *nacht* blijft, ziet hij *iets*, maar zoodra het *Licht* komt ziet hij *niets* meer. Paulus, de heilige apostel, zei het zoo treflijk: Hetzelfde Licht een reuke des levens voor den een, en een reuke des doods voor den ander.

En daarom is het maar niet een *komen* van Jezus *tot* menschen die in duisternis en schaduwe des Doods zitten, maar een *aan* zulke ellendigen *verschijnen*.

Verschijnen nu doet de Immanuel aan een zondaar dan pas, als die zondaar *merkt* dat hij er is en hem *ziet*, en dien aanblik kan *verdragen*.

En zoo *beperkt* zich het heil; niet omdat Jezus niet vol en rijk van gratie is (want geen licht *kan* schijnen of het schijnt

op allen, en dus *kon* ook het Licht in Immanuel niet boven de kimmen rijzen, of het moest zijn stralen op *allen* werpen) maar omdat het een verschijnen aan *personen* moest wezen, en niet alle personen eender tegenover dat Licht staan.

Herodes ondergaat een heel andere werking van dat Licht dan de Wijzen uit het Oosten. De mannen met stok en sabel, die straks in Bethlehem moorden, staan er heel anders tegenover dan de herders in Bethlehem.

Lof en liefde bij den één, haat en booze hartstocht bij den ander.

Bij Maria scheen het Licht het diepst in de ziel, veel dieper dan bij Jozef. Zij voelde een zwaard door haar ziele gaan, en de machtswerkingen van een almogend God hadden haar aangegrepen.

En zoo is het bij elken terugkeer van die kribbe van Bethlehem, nóg.

Bij elk terugkeerend Kerstfeest straalt die Opgang uit de hoogte opnieuw zijn stralengloed van genade en levenbrengende Ontferming uit, en wil hij ook nu verschijnen waar hij nog niet verscheen, mits altoos bij dezulken die gezeten zijn in duisternis en schaduwe des Doods.

Daarom is een arme altoos veel blijder met die kribbe dan een rijk mensch. Een kind er veel sterker door geboeid dan een groot man. Een kranke er meer door verkwikt dan een gezonde. Want over alle kleinheid en zwakheid en menschelijken nood en ellende straalt die kribbe een vriendelijk Licht uit dat vertroost.

Maar toch, dat is de *diepste* werking van Bethlehems Licht niet.

Dat telt ook wel mee, evenals het die herders en die wijzen uit het Oosten verrukte, en ook deze lagere uiting van Kerstgeluk en Kerstvreugde moogt ge niet afsnijden.

Maar toch, dat is de *diepste* werking van dat wondere en schoone Licht nog niet.

Dit wondere Licht wil niet enkel door de nevelen dringen, om een vriendelijk licht op woud en akker te werpen, maar het wil doordringen tot tak en stengel, om aan den halm twijg en knop te tooveren, en uit dien knop straks een bloem los te wikkelen, en uit die bloem geuren te laten uitvloeien, die geuren voor Hem die ze schiep.

En zoo is het ook in de wereld der ziele.

Dat Licht van den Opgang uit de hoogte moet door uw zielsoog tot in de kern van uw ziel doordringen, en in dat binnenste uwer ziel levenademend en levenwekkend werken, om het dorre groen en frisch te maken en een bloem aan uw twijg te doen ontluiken tot Gods eer.

Maar juist daarom is broodnoodig dat ge niet maar in duisternisse gezeten zijt, maar ook *weet* dat ge in de schaduwe des Doods vernacht.

De nachtvogel voelt zich door de duisternis omdat ze zijn element is niet gedrukt, en een onbekeerlijk zondaar hindert de schaduwe des Doods niet, omdat hij als de ongewasschene zeuge niet beter weet of de wenteling in het slijk hoort bij zijn natuur.

En zoolang het zoo ook bij u blijft, hebt ook gij aan Bethlehem niets. Dan breekt er geen straal van zijn Licht in uw hart door. Dan *kan* dat Licht geen bloemknop in u vormen noch aan uw stengel doen ontluiken.

Neen, neen, uw duisternis moet u gaan *drukken* en *benauwen;* dat neergezeten zijn in de schaduwe des Doods moet u *angst* en *verschrikking* aanjagen.

Ge moet het in die duisternisse en akelige donkerheid *niet langer kunnen uithouden.*

Ze moet u bang en benepen in de ziel maken.

En dan, als ge dan *schreit* uit uw nood, en als een kind dat bang in donker is, *roept* en *kermt* om licht en om uit die akelige duisternisse te worden uitgehaald; o, als dan het Licht komt, en door die donkerheden u zijn eersten licht-

straal toezendt, dan drinkt uw oog dat eerste lichtstraaltje in, zooals een dorstige in de hel vraagt om een druppel waters aan een vingertop om zijn brandende tong te verkoelen.

Dan is dat Kindeke u heerlijk geworden.

Dan komt het ook bij u tot dank en lof en liefde.

Jeruzalem, gij hoort die blijde klanken!

o, Mochten ze door Gods engelen beluisterd worden ook uit uw ziel!

VII.

„Alzoo lief heeft God de wereld gehad!”

> Want alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.
>
> Joh. 3 : 16.

Wees ons gegroet, blijde dag van Bethlehems kribbe, die ons te midden van de koude der natuur, en van de koele bevrozenheid die over onze maatschappij ligt uitgegoten, weer een vriendelijken, koesterenden lichtstraal doet opvangen van de liefde onzes Gods.

De tijden zijn zoo veranderd.

Nog geen halve eeuw geleden stond bijna heel het christelijk Europa, en de overgroote meerderheid ook van de Nederlandsche natie, nog in de ongeschokte overtuiging, dat er geen feiten zoo reëel, geen gebeurtenissen zoo wel verzekerd waren, als de geboorte van het Kindeke te Bethlehem en de engelenglans, die de kribbe bestraald heeft.

Met kinderlijken eenvoud dronk een iegelijk in die dagen van ons schoone Kerstfeest nog den weldadigen geur in, die uit den heiligen kring van Maria en haar goddelijk Kindeke

ons tegenademde; en aller ziel zoog wellust in uit de hemelsche tonen, die eens ruischten door Efratha's velden.

Onze kinderkens jubelden en onze grijsaards lachten mee. Het was of één overstelpende menschelijke vreugde aller ziel ontvonkt had. Het stroomde naar onze bedehuizen. In die bedehuizen zwol de stem der gezangen met blijde volheid. En als die Kerstdagen weer genoten waren, ging men, gesterkt en bemoedigd en als met versche olie overgoten, den sombren ernst van den Oudejaarsavond te gemoet.

Het was een hooggetijde voor al wie gedoopt was; een heerlijk feest der christenheid in haar breedste afmetingen; en voor al die feestvierenden was en bleef het Kindeke van Bethlehem metterdaad het alles bezielend middelpunt, het voorwerp der liefde van hun weer warm geworden hart.

En thans?

o, Hoe is het goud verdonkerd, en hoe is de eere uit Israel weggevoerd!

Schier heel de toongevende klasse van onze maatschappij aan de poëzie van Bethlehem afgestorven, en in de ziel afgevallen van onzen Heiland en Heere. Bijna al wat in den lande hoog staat, invloed oefent en gevierd is, tot de onzalige overtuiging gekomen, dat Jezus, ja, nog de Rabbi van Nazareth is, en onder Israels rabbi's een der uitnemendste, misschien de voortreffelijkste; maar overigens een mensch als wij, uit een aardschen vader geboren, geen heilige gestalte meer voor wie men zich, met een „Mijn Heere en mijn God!" op de lippen, in aanbidding nederwerpt.

En dus ook al wat van Bethlehem verhaald wordt louter verzinning. Verzinsel ook dat er engelen nederdaalden; en verzonnen die wegsleepende engelenzang met zijn hemelsche groetenisse van vrede aan deze aarde.

En dan viert men nog wel Kerstfeest.

Een zoo eeuwenoude eik wordt niet met één slag geveld.

Maar bij dat moderne Kerstfeest is niet meer de *Leeuw* uit *Juda's* stam, maar de *Kerstboom* het alles aantrekkend

middelpunt geworden. En dan komt men saam, om zich te vermaken in de lichtjes die dien boom versieren, en in de kleine geschenken, die aan zijn takken gloren; maar van de groote gave van Gods ondoorgrondelijke liefde wordt in het versteende hart bijna niets meer gevoeld.

Zulk een Kerstavond is dan een avond van wereldsche genieting, waarbij men elkander geschenken vereert, en vooral de kleinen gedenkt; en voorts maaltijden viert; tot zelfs danspartijen toe.

En Jezus is vergeten, en aan de kribbe wordt niet meer gedacht.

Tot zelfs in het bedehuis moet allengs *de kunst* ons zalig Evangelie vervangen, en huiswaarts keerende, zijn de gemoederen vol, niet van de eeuwige liefde die God ons in die kribbe van Bethlehem betoond heeft, maar van het prachtig orgelspel en het kunstig gezongen lied. Ook wel van de bloemen die in het bedehuis waren aangedragen.

Zoo gaat het veelal in Engeland; zoo gaat het in Duitschland; en zoo begint het ook in ons land te worden; al mag ook met dank aan God geroemd, dat ons strenger Calvinistisch leven dusver nog niet zoo stuitende storing der betamelijkheid heeft geduld.

Doch al vervult deze verdonkering van het goud, en deze voortgaande afval van de christenheid, Gods volk onder die christenheid met smartelijke droefenis, toch mag het ons niet verbazen.

Een historisch geloof kan, zoo het niet dieper gaat, en niet zaligmakend wordt, geen stand houden. Er school reeds voor een halve eeuw, en voor meer dan een eeuw, in die algemeene kerstvreugde te veel innerlijke onwaarheid. Meer het sentiment en het gevoel werkte, dan de innerlijke warmte des geloofs. En waar men dat Kindeke zoo aanminnig, en die moeder zoo boeiend, en die engelenrei zoo roerend vond, besefte men reeds bijna niets meer van wat het is, in

Jezus een *Zaligmaker van zondaren en zondaressen* te begroeten. De kerstvreugde ging wel niet buiten het *hart*, maar dan toch in dat hart buiten de *conscientie* om, en de profetie van den engel: „Deze zal zijn volk *zaligmaken van zijn zonde*," liet het zielsbesef koud.

Dat kon geen stand houden. Daar moest breking in komen. En God de Heere, dat spelen met het heilige moede, heeft toen ook dat naschijnsel van het licht teruggetrokken, en nu wandelen deze verdoolden in hun eigen duisternis.

Ja, wat nog banger is, zelfs in die nog christelijke kringen, waar onze Heiland nog als God geopenbaard in het vleesch beleden wordt, zijn er reeds tal van predikers opgestaan, die het hun roeping achten, op allerlei manier aan de schare duidelijk te maken, dat ge toch vooral die Kerstverhalen niet als historische waarheid, in zoo letterlijken zin, verstaan moet. Dat hier meer mythe dan historie, of zoo al geen mythe dan toch sage is, en dat hetgeen Lukas en Mattheus u berichten, meer later gevormde voorstelling is, dan bericht van wat geschied is. Ook nog wel poëzie, maar nu geen poëzie van den Ontfermer meer, maar liefelijke poëzie van menschen.

Alzoo reeds een ontzettende afval om ons heen; een voorbode van *naderenden* afval in kringen, waarin de vreeze des Heeren nog leeft; en het aloud, kinderlijk stil geloof aan wat ons de Evangelisten van Bethlehems kribbe berichten, nog slechts overig in die enger kringen, waar het tornen aan de vastheid van het Woord nooit geduld is en de vraag: „Wat moet ik doen om zalig te worden?" nog brandt op ieders conscientie.

Maar juist daarom is de kerstvreugde in die enger kringen dan ook zooveel *ernstiger* geworden.

Veel meer nog dan vroeger een ernstig zich vastklemmen aan het Woord, wetende dat wie dáár eenmaal van afgaat, mét dat Woord ten slotte *alles* verliezen moet. Veel meer dan eertijds een ernstig indenken van de bange dagen, die

voor de kerk van Christus naderende zijn, nu het schijnt alsof soms zelfs de uitverkorenen verleid zullen worden. Maar ook veel meer dan in vroeger dagen een zielsinnig danken en loven bij het nogmaals herdenken en wederom indenken van de onuitsprekelijke gave, die onze God in die kribbe van Bethlehem aan de wereld geschonken heeft.

„Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eengeboren Zoon gezonden heeft, opdat een iegelijk die gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe." Het aloude, maar altoos nieuwe en eeuwig jeugdige Evangelie voor elk kind des menschen, dat dorst naar redding en verzoening zijner zonde, en in dien dorst de liefde des medelijdens voor een zoo diepgezonken en van God afgevallen wereld niet verloor.

Want immers die liefde van God voor de wereld spreekt u nooit sterker toe, dan waar ge ziet, hoe zondig koud de wereld die liefde Gods bejegent.

Dat kwam niet zoo uit, zoolang het scheen of heel onze natie geloofde en God dankte voor de gifte zijns Zoons. Toen zou men gezegd hebben, dat die wereld toch de liefde van haar God waardig was. Maar nu het masker der innerlijke onwaarheid afviel, en de toongevende klasse van de maatschappij aan die liefde voor Jezus is afgestorven, en nu er ternauwernood nog iets meer gevoeld wordt van wat ons in den Christus geschonken is, nu komt die ijskoude ondankbaarheid, die koelheid van hart, die stuitende onaandoenlijkheid der wereld in zoo schelle tinten uit, dat ge bijna niet meer vat en niet meer verstaat, hoe God de Heere aan *zulk* een wereld zijn eigen lieven Zoon geschonken heeft.

Dat ze nog tegen God in opstand stond, zoolang de Christus *nog niet* verscheen; en dat ze de profetie van den Messias die komen *zou*, als haast ongelooflijk verwierp, het was wel schrikkelijk en getuigde wel tegen haar; doch daar kunt ge nog inkomen. De heidenen wisten van niets en lagen gebonden in banden des doods en der duisternis.

Maar dat een maatschappij als de onze, nu de Christus geboren *is*, en nadat ze eeuwenlang den Christus de eere betoond *heeft*, nu voor zijn goddelijke majesteit de oogen sluit, en na al den zegen dien de Kribbe van Bethlehem onder de natiën en volken heeft gespreid, nog zoo onaandoenlijk van hart kan zijn, om, niettegenstaande deze hoogste betooning van Gods liefde, toch de hoogste liefdedaad onzes Gods weg te cijferen, dát is een zoo bange uiting van innerlijk verderf, dat ge u bijna afvraagt, als zoo het zout zouteloos is geworden, waarmee het nog gezouten worden *kan*.

Want wat zou God nog meer moeten doen? Wie ook na de Kribbe van Bethlehem nog niet aan Gods liefde gelooft, door welk hooger liefdebetoon zou hij overtuigd kunnen worden?

Is er dan nog meer bij God, dat Hij ons zou kunnen geven en dusver niet gaf? Zou er dan een nóg hooger openbaring van zijn goddelijk mededoogen denkbaar zijn!

Ja, dat *bleef* mogelijk in de dagen van Noach en Mozes en David, toen de Christus *nog niet* gekomen was. Toen *kon* er althans nog meer komen, want God had zijn Zoon nog niet aan de aarde gegeven. En als de Christus kwam, dan zou die gifte zijns Zoons alles overtreffen en in de schaduw stellen, wat dusver tot redding van ons geslacht gedaan was.

Maar hoe zou er thans nog iets meerders geschieden kunnen? Wie, als God zijn Zoon aan de wereld geeft, nog niet geroerd wordt, *wat* zou hem dan roeren kunnen? God geeft niet minder dan *zijn Zoon*. Die Zoon zijner liefde is het afschijnsel zijner heerlijkheid en het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid. Dien Zoon genereert God in zijn eigen Wezen. In dien Zoon zijns welbehagens is God zelf. Door dien Zoon heeft hij heel de wereld geschapen en in dien Zoon al zijn schatten van liefde, macht en wijsheid overgestort. En zoo *kan* er dus niets, noch in den hemel noch op de aarde gedacht worden, dat dien Immanuel in rijkdom en in waardij van majesteit zou te boven gaan.

Met die gifte des Zoons is de onuitputtelijke rijkdom van Gods ontferming *uitgeput.*

Er *is* niet hooger. Er *blijft* niets meer te geven over.

En God die zijn eigen eengeboren Zoon aan de wereld gaf, heeft niet meer wat Hij die wereld, boven hem, zou kunnen geven.

Meer en rijker en voller de wereld liefhebben *kan* Hij niet. In die gifte zijns Zoons aan de aard is de liefde Gods voor die wereld *voleind.*

„*Alzoo* lief heeft God de wereld gehad, dat Hij haar zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft."

En nu *kan* God niet verder. En juist dát maakt de zonde van ongeloof en afval, die thans de wereld aangreep, zoo ontzettend. Dit dreigt zonde tegen den Heiligen Geest te worden; zonde der verharding *tegen Gods eeuwige liefde* in.

God heeft *de wereld* lief.

Natuurlijk niet in haar zondig streven en onheilig woelen. Als zoodanig is vijand Gods al wie een vriend der wereld genaamd wordt. Maar om haar oorsprong; omdat God ze uitgedacht; omdat God ze geschapen heeft; omdat God ze in stand *hield* en *houdt* tot op dezen dag.

Niet *wij* hebben de wereld gemaakt, en alzoo in onze zonde ons eigen kunstproduct mishandeld. Neen die wereld was het uitdenksel, het gewrocht en de schepping *van den Heere onzen God.* Het was en is zijn wereld, die Hem toebehoorde, die Hij geschapen had tot zijn glorie, en waarvoor wij met die wereld door Hem waren bestemd. Niet ons hoorde ze toe, maar Hem. Ze was zijns. En *zijn* goddelijke wereld hebben wij verdorven en verstoord.

En hierin wortelt nu de liefde Gods, dat Hij deze wereld, zijn eigen schepping, zijn eigen wijsheidsgewrocht, zijn eigen kunststuk, dat wij verstoord en gebroken hebben, herstellen en vernieuwen wil, en weer polijsten tot nieuwen glans.

En dat *zal* er toe komen. Gods bestel mislukt niet, en Hij

voert met goddelijke zekerheid uit den raad zijner gedachten. Eens *zal* die wereld in een nieuwe aarde en een nieuwen hemel volheerlijk voor God staan.

Maar de kinderen der menschen kunnen inmiddels uit die wereld uitraken. God kan ze, zoo ze niet ophouden willen, zijn wereld te verderven, onwaardig verklaren, om langer aan die wereld deel te hebben, en gelijk Hij ze eens bande *uit het Paradijs*, zoo ook in zijn jongste oordeel ze bannen *uit de wereld*, bannen uit dit aardrijk, en wegwerpen in de buitenste duisternis, waar weening zal zijn en knersing der tanden.

En daarom wie met die wereld, gelijk God ze liefheeft, wil behouden worden, die grijpe den Zoon aan, dien God aan die wereld gegeven heeft, om die wereld te behouden. Die blijve niet van verre staan, die aarzele niet, maar die vluchte naar Gods vrijsteden; en die vrijsteden zijn Bethlehem en Golgotha, waar God de Heere zijn ondoorgrondelijke barmhartigheden geopenbaard heeft.

Zij er in dien zin, zij er in dien geest dan ook nu weer onder Gods volk een vieren van ons wonderbaar Kerstfeest.

Geen zich verheugen in uitwendigen jubel; geen zich vermeien in wat de zenuwen prikkelt of het gevoel streelt; maar een doordringen tot die ondoorgrondelijke liefde Gods, om weer versch die liefde in te drinken, en, van die liefde dronken, zijn God voor zijn onuitsprekelijke gave te danken.

Ook met uw kinderen zult ge bij het Kerstfeest niet *spelen*. Ook zij zijn gedoopt, ook zij zijn tot bekeering geroepen, ook zij moeten gemeenschap hebben niet enkel met de kribbe en de herders en de engelenreien, maar gemeenschap, zielsgemeenschap van geloof en liefde, met den eengeboren Zoon van God.

De prediking der liefde Gods in Bethlehems kribbe mag niet over de hoofden heengaan. Ze moet het hart verwarmen, de ziel roeren, de conscientie wakker schudden, en ook ons

met iets van die heilige liefde voor de wereld vervullen, waardoor God bewogen werd, om aan die wereld zijn Zoon te schenken.

God had niet maar *Israel*, neen, maar *de wereld* alzoo lief. Israel was slechts een tusschenschakel, in het leven der volkeren ingevoegd, om te weeg te brengen, dat uit Davids stam de Messias kon geboren worden. Israel is de halm, maar hij is de rijke volle aire, die door God aan de wereld als het Brood des levens geboden wordt.

En daarom kan ook de Heere niet wederkomen op de wolken, alvorens eerst zijn Evangelie aan alle volken en natiën gepredikt zij. Anders zou de liefde Gods zich niet tot *heel de wereld* uitstrekken; want in die wereld heeft elk volk zijn beteekenis, en moet elke natie een perelschelp zijn, waaruit vroeg of laat een perel toekomt aan de kroon van Jezus' glorie.

Wondere dingen doet de Heere. Zoo strekt Hij nu weer de hand zijner ontfermingen over Afrika uit. Heel een werelddeel, dat misschien vier duizend jaren in stikdonkeren nacht gehuld lag, en waarvan zelfs de christenheid soms dacht, dat het buiten den kring van Gods ontfermingen lag gesloten. Maar nu daagt ook voor dat werelddeel het licht. En zoo ligt geen enkel stuk der wereld buiten den afglans zijner eeuwige liefde.

En daarom moet elk Kerstfeest ons ook weer een roeping zijn, om aan dat groote werk Gods *in heel de wereld* mede te arbeiden, opdat het kruis van Christus van pool tot pool gedragen worde, en de zang uit Efratha's velden een psalm des vredes doe ruischen voor het oor van *alle* volken over *heel* de aarde.

Mits ge om die vele volkeren daar buiten, uw eigen land en volk maar niet vergeet.

Hier vooral deed de Heere wondere daden. Zeer bijzonderlijk ontving Nederland een roeping, om een getuige voor den Zone Gods te zijn. En daarom klaagt uw Kerstfeest u aan,

zoo ge u, somber en zelfgenoegzaam, om uw volk en land niet bekommert, en zoo het u niet aangaat, of dat Kindeke van Bethlehem ook die breede schare van uw eigen volk, die de wet niet kent, en nog minder het Evangelie kent, zal benedijen en bestralen met zijn lieflijk licht.

Zie toch bovenal op uw eigen vleesch en bloed, op uw zonen en dochteren toe; niet enkel op de jongere, maar ook vooral op de oudere. Ze hooren zooveel stemmen uit die wereld, die ze van God afleiden. De verleiding is zoo hoog geklommen. En wat wordt er dan van uw jonge mannen en jonge dochters, zoo ze het oor dichtstoppen voor de engelentonen, die eens in Efratha's velden aan de wereld en in die wereld ook hun zijn toegezongen. Half, zoowat meegaan, baat niet. *Heel* moeten ze gewonnen worden. Ze moeten bekeerd worden tot den Heere hunnen God, om Hem lief te hebben voor zijne onuitsprekelijke liefde met *heel* hun hart en *heel* hun ziel en *al* hun zinnen. Alleen besliste keuze redt.

Wie niet *voor* Jezus is, wordt al meer *tegen*.

En dan zie op uzelven toe.

Ook gij moet Kerstfeest vieren. Niet alleen voor anderen, maar ook voor uzelven. Engelenvingren moeten op het Kerstfeest ook over de snaren uwer ziel wandelen. De hemelsche klank der liefde Gods in de gifte zijns Zoons moet een echo ook aan uw borst ontlokken. En ook gij moet in uw eigen diepe onwaardigheid den maatstaf vinden, om daarnaar af te meten de onmetelijke diepte der Goddelijke liefde, die *ook voor u* zijn eengeboren Zoon schonk, en zich *ook naar* u toebewoog, om u van het verderf te redden.

De lieflijkheid van Bethlehem verstaat ge eerst, zoo ge daartegenover de ontzettende afschuwelijkheid van de hel plaatst. Want immers die hel zegt u, wat het is, waar Satan u heenlokt, wat de plaatse is die hij u bereid heeft, en wat het onzalig gezelschap der verlorenen is, waar hij u voor eeuwig henen roept.

En daartegenover stelt God u nu zijn Bethlehem. Dát is

de plek waar *Hij* u henenroept. In die engelen toont Hij u, in wat heerlijke zalige omgeving Hij u wil overbrengen. En dat Kindeke van Bethlehem stelt Hij tegenover den Verleider die u verlokt.

En als dan ook op uw Kerstfeest Satan roepen blijft: „*Buig voor mij de knie en ge zult als God zijn!*”; en die engelen blijven roepen van Gods welbehagen in menschen en van eere voor God in de hoogste hemelen, en van vrede op aarde; — wete dan uw eigen ziel, aan wat stem zij gehoor geeft. En mag het dan ook in uw ziel voor den Christus jubelen, o, roem dan niet in uw eigen vroomheid, maar geef Gode en Gode alleen de eere, ja, dank dan uw Vader die in de hemelen is, dat ook gij waardig geacht zijt, het Lam te volgen, waar het ook henen gaat, en als *uw* Verlosser dien Immanuel te begroeten, voor wien eens alle knie zich zal buigen en wien eens alle tong lof zal betuigen, omdat hij Christus de Heere is, tot heerlijkheid Gods des Vaders.

VIII.

„Geen plaats in de herberg."

> En zij baarde haren eerstgeboren zoon, en wond hem in doeken, en leidde hem neder in de kribbe, omdat voor henlieden geene plaats was in de herberg.
> Lukas 2 : 7.

„De vossen hebben holen en de vogelen des hemels nesten, maar de Zoon des menschen heeft niet waar hij het hoofd nederlegge." Zoo was het in de jaren, toen Jezus van stad tot dorp toog. En zoo was het eveneens, toen hij op aarde kwam: „Geen plaats voor hem in de herberg!"

Het was geen vijandschap tegen Jezus, dat er te Bethlehem, in wat wij het logement zouden noemen, geen kamer voor Jozef en Maria vrij was. Lukas zegt duidelijk, dat het kwam door de overvolte.

De beschrijving naar de stammen en geslachten had plotseling een ongewoon groot aantal menschen naar Bethlehem doen reizen; want vooral die familiën, die nog op een of andere wijze oorspronkelijk in de koningsstad van David thuishoorden, waren trotsch op hun afkomst, en bleven om geen prijs weg.

Vandaar, dat er opeens een heele schare van reizigers in

het stedeke kwam opdagen: en, gelijk men begrijpt, daar was het logement of de herberg niet op berekend.

Het zal al veel geweest zijn, zoo er voor twee dozijn reizigers tegelijk slaapvertrekken waren: en nu stond opeens heel het huis vol van menschen.

Natuurlijk, wie het eerst kwam, wierd het eerst geholpen. Zoodoende was al spoedig de laatste kamer weggegeven. En toen nu laat in den avond ook nog Jozef met Maria het stedeke binnentoog, kon de waard hen met den besten wil niet meer helpen; en al wat hij hun aan kon bieden was, dat zij zich behielpen met een rustplekje in het hooi in den stal.

Het was dus geen hardheid. Het was niet, dat er wel plaats was, maar dat men Maria niet op wilde nemen. De waard had geen kamer om te vergeven. De stal was al wat hij vrij had!

En ook, er sprak allerminst vijandschap tegen Jezus uit; want wie kende Maria? En meer nog, wie kende het heilig kind Jezus, dat ze nog ongeboren onder het hart droeg?

Dat de Heiland der wereld in een stal geboren wierd en in een kribbe zijn eersten levensnacht gesluimerd heeft, is dus geen uiting van menschelijke hardvochtigheid, maar *een Goddelijke beschikking.*

De Heere heeft het zoo gewild.

Er is hier een Goddelijke symboliek, waarin het mysterie der Vleeschwording als gehuld ligt.

Immanuel had in het hooge der wereld kunnen geboren worden. Kunnen geboren worden te Jeruzalem. In het vorstelijk paleis. Geboren kunnen worden uit een koninklijke prinses. Geboren in een prachtzaal. En aldus reeds van zijn eersten levensnacht met allen praal en alle weelde der wereld kunnen omringd zijn.

Maar dit heeft de Heere *niet* gewild.

Door zijn bestel was niet Jeruzalem, maar het vergeten Bethlehem aangewezen. Niet een koninklijke prinses als

moeder verkoren, maar een vergeten meisje in haar nederheid. En zoo nu ook is het door Gods bestel, en door dat bestel alleen, dat hier niet slechts alle praal en weelde verre bleef, maar zelfs het noodzakelijkste ontbrak. *Die stal in de herberg* is van Godswege voor de geboorte van Immanuel bestemd.

En zoo is het dan hier de Heere, die iets groots op aarde staat te doen, ja, *het* grootste dat ooit op aarde bestaan is, maar die juist daarom, al wat onder menschen groot of hoog of eerbaar geacht is, wegwerpt en uitsluit, en er lust aan heeft, om het nedere, lage en verachte als uitgangspunt te kiezen.

Zoo toch alleen wierd alle menschelijke grootheid neergeworpen, en zoo alleen was het enkel *Goddelijke grootheid*, die in dit menschelijk verachte blonk.

Hierin nu is al de glorie van het mysterie der Vleeschwording.

De Vleeschwording is de *nederbuigende* liefde, het zich *nederbuigend* ontfermen des Heeren Heeren!

Ze is het ingaan niet maar in deze wereld; en niet maar het optreden onder de kinderen der menschen; neen, maar het ingaan in onze gevallene en vernederde menschelijke natuur.

Er is in dit mysterie een zoeken van wat verloren was, en daarom een afdalen naar de diepte, waar dit verlorene lag. Ja, zoo diep kon dit verlorene niet liggen, of Immanuel dook nog dieper in deze gevallenheid, om zelfs het diepst verlorene te ondervangen.

Bij wat zich nog ophield of scheen op te houden; bij wat zich nog opboog of scheen op te buigen; bij wat nog iets ophief of hoog hield, kon Immanuel zich niet aansluiten. Integendeel, dat alles moest eerst nog naar beneden getrokken, eer het gered kon worden. En juist naar wat reddeloos neerlag, strekten de armen der eeuwige ontferming zich uit.

En wat toont nu de uitkomst?

Maar immers, dat de geboorte van Immanuel niet half zoo roerend en aangrijpend zou geweest zijn, indien in die herberg wel plaatse voor hem ware geweest.

Stel u voor, dat Jozef en Maria een halven dag vroeger waren aangekomen en nog een goed slaapvertrek hadden gevonden, hoeveel aangrijpende poëzie ware teloor gegaan, en hoeveel minder zou u die geboorte van dat Kindeke hebben toegesproken. Hoeveel roerends en goddelijk schoons zouden we hebben gemist.

Ge *moet* uw Heiland in die schreiende tegenstelling hebben, en anders is hij uw Heiland niet.

Niets van de aarde, niets van de wereld, zelfs geen slaapvertrek en geen wieg.

En nu eerst in die diepgaande tegenstelling blinkt voor u Immanuel in zijn hemelsche glorie en in zijn goddelijke grootheid.

Uit die kribbe spreekt dat heilig Kindeke u heel anders toe, dan uit een rijk gevulde wieg; uit dien stal veel roerender en aangrijpender, dan zoo het geboren ware in een zaal der vorsten.

Juist omdat er nu niets van de wereld is, is er zoo alleen de hemel.

Uw oog worde niet afgetrokken.

Er is niets dan Immanuel, en in Immanuel de ondoorgrondelijke barmhartigheid van uw God.

En niet anders is het met het volk des Heeren, met de kudde die de Herder op aarde weidt.

Ook *bij* haar en *voor* haar heeft het Gode beliefd diezelfde schreiende tegenstelling te beschikken.

In de kerken van hout, zegt een oud rijmpje, waren de predikers van goud! En steeds is het door Jezus' kerk ervaren, dat ze in den stal er beter bij voer dan in een tempel, die veel weg had van een der vorstelijke paleizen.

De herberg is ook een symbool. Symbool van het gemeen-

schappelijk wereldleven. Want in een logement slapen allerlei reizigers, die anders niet bij elkaar hooren, saâm onder één dak.

En nu, in dat gemeenschappelijke wereldleven, daar hoort de kerk van Christus niet. Daar is voor haar geen plaats. Daar vindt ze de stilte niet voor haar goddelijke rust.

Vandaar, dat de kerk van Christus nooit dieper zonk, dan als ze uit den stal weer naar de herberg kroop en volkskerk of staatskerk zocht te worden; en niet eer kwam ze weer op in geestelijken bloei, dan als de Heere haar uit de herberg weer opjoeg en weer terugwees naar den stal.

Of wilt ge zonder beeldspraak.

Zoo dikwijls de kerk haar kracht zocht in geld en goed, in hooge geleerdheid, en in wat roem en eer bij menschen geeft, en aldus *gezien bij de wereld* wilde wezen, vermagerde en verarmde ze inwendig.

Tot er bij den Heere dan weer gedachten van ontferming waren, en Hij vijandschap tusschen haar en die wereld zette, en ze weer tevreden moest zijn in nederiger positie.

En dan ging ook deze Maria weer naar den stal.

Maar in dien stal kon ook deze Maria dan weer het heilig kind Jezus aan haar hart drukken.

Of wilt ge ook hier zonder beeldspraak, ook aan de kerk van Christus wierd in die nederiger positie de gemeenschap met haar heerlijk Hoofd herschonken.

Meest in den stal der nederheid zijn ze geboren, de geestelijke kinderen van onzen God.

IX.

„Vrede op aarde."

> Eere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in de menschen een welbehagen.
>
> Luc. 2 : 14.

Tusschen dit en ons vorig Kerstfeest ligt wat de wereld genoemd heeft haar Vrederaad, haar *Vredesconferentie*. Een hooge vergadering, maar wier vredebanier nauwelijks weer was opgerold, of Engeland plantte de oorlogsvaan aan de Kaap.

Zoo vormt het menschelijk hart zich illusies, zoo wordt het keer op keer bitter teleurgesteld, en toch blijft het met onuitroeibaar heimwee, ook na de bitterste teleurstelling, altoos weer om den vrede roepen.

Ongetwijfeld, strijd verheft, worsteling staalt, zelfs moet beleden dat alle verheffing der natiën schier onveranderlijk uit bangen kamp is opgekomen. Of was niet onze eigen nationale grootheid zonder de bloedige worsteling met Spanje's overmoed ondenkbaar geweest? Maar vergeet nooit, dat gaat alleen door voor onze werkelijke, onze feitelijke toestanden.

Zeer zeker, nu er zonde heerscht, nu die zonde alle levensverhouding vergiftigt, nu uit die zonde telkens heerschzucht en dwinglandij opkomt, en het éene volk het andere in zon-

digen hartstocht verteren wil, nu is strijd op leven en dood voor wie vrij wil blijven, of vrij wil worden onafweerbaar. Nu gaat de regel door, dat de wortel van allen edelen wijnstok met menschenbloed besprenkeld is.

Maar ons menschelijk hart rekent in zijn heiligst ideaal niet naar dien maatstaf der werkelijkheid, niet naar het meetsnoer dier feiten.

Ons hart roept zijn idealen niet uit die met bloed gedrenkte aarde op, maar ontlokt ze aan zijn inniger leven, aan zijn heiliger inspraak, aan de scheppingsingeving van boven. Zelfs dan als het afgedoolde hart zijn God verloor, tooit het zich nóg met geen ander diamant dan het eens in de scheppingsure in zijn menschelijk diadeem van zijn God ontving.

Dorst naar vrede, heimwee naar vrede, hartstocht naar vrede is, boven het aardsche leven uit, een teruggrijpen naar zijn beter vaderland, een smachten naar het hemelsche, een hijgen met de volle borst naar wat om Gods troon daarboven, en niet hier op aarde heerscht.

Spot daar niet mede, en lach er niet om.

Want al gaat de zelfverdwazing nog zoo ver van een wereld, die de zonde koesteren blijft, en van God niet meer hooren wil, en die toch om vrede blijft roepen, nochtans is het de oorspronkelijke adel van ons geslacht, die in dat roepen blijft uitkomen.

Het verraadt onze hemelsche herkomst, het pleit voor een edeler oorsprong dan de mensch zichzelf belijden wil.

Het is menschelijke symphonie met wat Gods engelen bij Efrata zongen van: *Vrede op aarde.*

Alleen maar de volken en de vorsten der volken zullen zich niet inbeelden, dat *zij* den vrede op aarde bestellen kunnen. De staatslieden en diplomaten zullen zich niet aanstellen, als kon ooit hun vindingrijkheid den vrede aan deze aarde hergeven.

Dat toonde de uitkomst ook nu weer.

Weken en maanden waren de wijzen der volken en de raadslieden der vorsten in onze koninklijke residentie bijeen. In wijze bedachtzaamheid en in sluwe slimheid werden ze door geen beter overtroffen. Maar onderwijl ze over den vrede de woorden vermenigvuldigden, zonnen ze op de beste wijs om de een den ander schaakmat te zetten. En als ooit de bergen baren moesten, zoodat er niet dan een muis geboren werd, zoo was het hier.

Aan ontwapenen dachten ze zoo weinig, dat ze onder hun vredesconferentie door op versterking van hun macht, vooral ter zee, peinsden. Arbitrage namen ze aan, alleen maar niet voor die geschillen waaruit de moordende krijgen plegen op te komen. En nu, nog eer hun werk voleind, en alle stuk in wijdschen vorm volteekend is, ontbrandt, als om de dwaasheid van zoo ijdel pogen te belachen, vlak op het eind der eeuw, een bittere oorlog, die krasser en brutaler dan eenige die deze eeuw gekend heeft, het recht met voeten treedt, den vrede in het aangezicht slaat, en de vrijheid der volken belaagt.

Dat niet de vorsten en volken ons dien roem komen brengen, maar dat de Bisschop van Rome ons dien vrede had kunnen waarborgen, is, met het boek der historie open voor ons, een niet minder ongerijmd beweren. Of is niet de reeks van woedende oorlogen, die de 16e eeuw rood van menschenbloed geverfd hebben, van uit het Vaticaan opgekomen?

Ja, meer nog, zelfs wat anderen gezegd hebben, dat niet de Paus, maar dat Jezus Christus vrede brengt, wordt door Schrift en historie eer luide weersproken.

„*Ik ben niet gekomen om den vrede te brengen*, maar het zwaard," blijft tegenover al zulk ongezond idealisme de door niets opzij te schuiven uitspraak.

Neen, de vrede tusschen de volkeren, die roem der natiën, komt niet eer Jezus wederkomt. Dan zal het lam met den luipaard verkeeren. Eer niet. Tot zoolang blijft het woord: „Ik zal vijandschap zetten." En tot zoolang blijft het oordeel

stand houden, tot de zonde der wereld in vergieting van menschenbloed zich wreekt.

Niet van vrede op aarde *onder de natiën*, maar van vrede op aarde *in het menschenhart* hebben Gods engelen gezongen, van vrede met den hemel daarboven, van vrede met God.

In de wereld om ons heen, in het leven buiten ons, in de woeling der volken, is het pleit, dat hier aanging, niet te beslechten.

In de takken zal het blijven stormen, de vrede, dien Bethlehem bracht, wordt alleen in den wortel gekend.

De zonde was geen twist van Adam met Eva, maar een twist van beiden met hun God. Wel is de strijd ook tusschen mensch en mensch er uit gevolgd. Niet lang meer of Kaïn vergiet Abels bloed. Maar niet tusschen menschen kwam het op. Niet met een strijd van mensch tegen mensch begon het. De vrede op aarde is verbroken door opstand tegen den hemel, door het opnemen van den strijd tegen den Almachtige.

Dát was, dát is de zonde. En in dien tegen God opgenomen strijd, daarin school de bron, daarin ligt de wortel van alle vijandschap, van allen krijg, van alle beroering onder de enkele menschen eerst, en toen onder de volken en natiën.

Er is geen oorlog ooit uitgebroken, of hij kwam op uit hebzucht, uit heerschzucht, uit gekwetst gevoel van eerzucht, uit dwinglandij en zucht om te vertreden. Altoos was het zonde in het hart der vorsten, zonde in het hart der staatslieden, zonde in de publieke opinie der volken, die de oorlogen deed uitbreken. Die klein was wilde groot, die groot was nog grooter worden. En dan achtte men geen recht, noch eerde het gegeven woord. En in overmoed en uit den hartstocht der wrake greep men naar het zwaard, en dorstte letterlijk meer dan het wilde dier naar den krijg.

De druppelkens van zonde in de enkele gezinnen, vloeiden dan saam tot een breeden stroom van nationale zonde, en die nationale zonde vlamde in den wilden oorlog op.

En daarom zoolang de zonde van den enkelen *persoon* zich in de *gezinnen* tot hebbelijke zonde sterkt, en die hebbelijke zonde van de gezinnen zich ophoopt tot *nationale* schuld, zal de fakkel van den oorlog telkens weer onder de volken worden uitgedragen. En eerst, als Jezus wederkomt, en alle zonde zal te niet gedaan worden, zal in die vernietiging der zonde ook de laatste krijg worden gesmoord.

En toch blijft het waar, wat in Efrata's velden werd uitgeroepen, met Bethlehem is er *„vrede op aarde"* gekomen.

In het Kruis van Golgotha is Jezus *„onze vrede"* geworden.

„Wij dan gerechtvaardigd door het geloof, *hebben vrede met God!"*

Edoch elk woord dat ge daarvoor uit het Evangelie opneemt, toont dan ook dat hier sprake is van een heel anderen vrede, van een vrede *niet* onder de volken, van een vrede *niet* onder de machthebbers dezer aarde, maar van een vrede in de verborgenheid van het menschelijk hart, van een vrede met de hemelen daarboven, van vrede met God.

Hier gaat het *op den wortel* terug. Terug tot die kern des levens in ons hart, waaruit de zonde opwoelde, en waarin alleen de zonde kan vernietigd worden. Terug tot in de geheime verhoudingen die het recht tusschen ons hart en onzen God bepalen.

Dus was de strijd begonnen, begonnen met den strijd tegen het recht onzes Gods, en daarom moest ook eerst de zoen met God weer getroffen worden, zou er van een vrede voor ons menschelijk hart sprake kunnen zijn.

En nu, het is zoo, daar weet de wereld niet van af, daar heeft de wereld geen oog voor, de onvrede van binnen deert haar niet, naar vrede met God dorst ze niet. Integendeel, in arren moede gaat zij in haar verzet, in haar opstand tegen God, en in haar vertreding van zijn recht voort.

Wat zij alleen begeerlijk acht is de oorlogsvrede onder de natiën.

Maar zoo zijn de gekenden des Heeren niet.

Al schreit ook het hart bij de onmenschelijke wreedheid van den oorlog onder de volken, toch kennen zij nog iets bangers, iets wat hun ziel innerlijk benauwt, de wroegende onrust der consciëntie, den onvrede met den Heilige, de innerlijke strijdigheid van hun hart met het recht huns Gods.

En dat vuur nu, het vuur van dien innerlijken strijd, dat is door Bethlehem gebluscht, daarop is gesprenkeld het bloed van het heilige Godslam.

En zoo is hun een vrede geworden, die allen vrede der wereld te boven gaat. Vrede door het bloed des Kruises. Een zalig verzoend zijn in den Eénige. Het weer mogen uitroepen uit het wedergeboren kinderhart van het *Abba*, *lieve Vader!* Zij *hebben* den vrede hervonden, den vrede met hun God.

Alleen maar zoo is het lang niet met allen, die op het Kerstfeest in den engelenzang van *Vrede op aarde* meezingen.

Maar al te velen zijn nog als de pijpen van het orgel, die ook den toon wel uitgeven, maar zonder innerlijk besef.

En hier is de schaduwzijde van ons gemeenteleven.

Meezingen zonder weet van de zaak. Meejubelen zonder kennis van het heilgeheim. Mee uitroepen dat het in Jezus *Vrede op aarde* is geworden, maar met den ouden onvrede voor God in het eigen hart.

En daarin nu moet elk Kerstfeest dat komt weer wijziging brengen. Telkens weer moeten er in de Gemeente Gods leden opstaan, die op Kerstfeest van het uitwendig meezingen tot het inwendig kennen en beamen van dien vrede overgaan.

Want, vergeet niet, er gaat óf van de Gemeente invloed op de wereld uit, óf de wereld sluipt met haar invloed in de Gemeente des Heeren in. De Gemeente moet, staande in het midden der wereld, steeds dieper toon aanslaan, of de wereld trekt onwillekeurig de Gemeente mee in het veruitwendigen van het heilige en het beste dat ons is toevertrouwd.

„Vrede op aarde"! o, De wereld wil het u op alle tonen

voorgalmen. En zoo uw eigen leven niet verdiept wordt, zingt ge het ten slotte haar in stuitende oppervlakkigheid na.

En daarom, gij, Gemeente des Heeren, gij, glijdt mee, glijdt mee af, als de vrede door het bloed des Kruises niet door telkens meerderen in uw midden in de binnenkamer der ziel wordt genoten.

Bedenkt het toch, dat *Vrede op aarde* werd u door de engelen toegezongen, en de engelen Gods konden het niet oppervlakkig bedoelen. De wereld van Gods engelen heeft nooit andere bemoeienis *dan met de verborgenheid van uw hart.*

II.
PASCHEN

I.

„Te niet doen dengene die 't geweld des doods had."

> Overmits dan de kinderen des vleesches en bloeds deelachtig zijn, zoo is hij ook desgelijks datzelfde deelachtig geworden, opdat hij door den dood te niete doen zoude dengene die het geweld des doods had, dat is, den duivel.
>
> Hebr. 2 : 14.

Reeds sinds oude dagen, lang vóór Jezus verrees, was er meer dan één, die eerst gestorven was, uit den dood in het leven teruggekeerd.

Denk slechts aan het gebeurde in het huis van de weduwe te Zarphath, toen Elia haar levend heur kind teruggaf, of aan wat voorviel in de profetenkamer van Eliza, ten huize der Sunamitische.

Of ook denk aan Jaïrus, die zijn dochterke, aan de weduwe van Naïn, die haar zoon, aan Maria en Martha die heur broeder, dank zij het machtwoord van den Heiland zelf, uit den dood terugontvingen.

Ja, zelfs op het eigen oogenblik dat Jezus op Golgotha stierf, zijn er nabij Jeruzalem graven geopend, en ontslapen heiligen in het leven teruggekeerd, en aan velen verschenen.

En toch dit alles waren geen opstandingen in dien vollen rijken zin, waarin Jezus uit den dood verrees.

Voor die allen was het een kort, een tijdelijk terugkeeren in dit *aardsche* leven, om straks nogmaals den tol aan den dood te betalen, en ten tweeden male te worden uitgedragen naar diezelfde stervenssponde, of naar datzelfde graf, waar reeds eenmaal hun dood lichaam had gerust.

Maar zoo was het bij Jezus *niet.*

Hij keerde *niet* terug in dit *aardsche* leven, maar ging door de poorte dezes aardschen levens in het leven der heerlijkheid binnen, en sterft nu nimmermeer, want over hem heeft na zijn verrijzenis de dood geen macht meer.

De Christus heeft in zijn sterven en verrijzenis *den dood zelven overwonnen;* te niet gedaan „dengene, die *'t geweld des doods* had;" voor eeuwig de banden van den dood verbroken.

Niet Lazarus, *Jezus* is „de eersteling uit de dooden." Niemand verrees vóór hem. Al wie buiten hem eeuwig leven smaken zal, komt *achter* hem aan.

„De *eersteling* Christus. *Daarna* die van Christus zijn. Een iegelijk *in zijne orde.*"

Wel hadden ook de opwekkingen van Lazarus en die vele andere, zinrijke, zinbeeldige beteekenis, en bestond er tusschen hun tijdelijken terugkeer in het leven en Jezus' verrijzenis verband; maar alleen een verband van *symbolische profetie in de feiten*, en in het minst niet een verband van *gelijkheid.*

Vooral in wat Jezus sprak, toen hij Lazarus ging opwekken, komt dit uit, en in heel Johannes elf verwart ge u telkens weer, zoo ge op dit juiste verband niet let.

Stellig kwam Lazarus uit, om weer te sterven, en toch vlecht Jezus in zijn spreken met Martha het hoog-geestelijke woord in: „Ik ben de opstanding en het leven, die in mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven." Een woord dat stellig niet op Lazarus sloeg, want anders had ook Maria, had ook Martha, die in Jezus geloofden, in dit aardsche

leven, na haar dood, moeten terugkeeren. En toch stond het met Lazarus' opwekking in verband, maar in verband als zinnebeeldige aanduiding, als profetie in het feit, als betoon in beperkte mate van diezelfde *macht*, die straks heel anders zou uitblinken, eerst als Jezus zelf herrees, en eenmaal in de verwekking tot heerlijkheid van al zijn volk.

Op die *macht* komt het hier aan.

Er wordt in Jezus' opstanding een worsteling tusschen twee heelalsmachten, als we ons zoo mogen uitdrukken, beslecht.

In zijn verrijzen doet Jezus in beginsel te niet, *dengene die 't geweld des doods had.*

En in en achter die macht Christi wrocht de macht van God Drieëenig.

Zóó toch getuigt het ons de oorkonde van Gods heilige openbaring: Er was hier „*de uitnemende grootheid zijner kracht, naar de werking der sterkte van Gods macht*, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij hem uit de dooden heeft opgewekt" (Ef. 1 : 19, 20).

Dit was *niet* zoo toen Lazarus voor een wijle nog leven kwam, maar wel toen Jezus opstond uit de dooden. En daarom leest ge van Lazarus verder niets, maar wentelt zich, naar het apostolisch woord, om Jezus' opstanding, als om zijn spil, heel het rad des heils, voor nu en eeuwig.

Uit die opstanding is *uw geloof* (Ef. 1 : 19), uit die opstanding *uw rechtvaardigmaking* (Rom. 4 : 25), uit die opstanding *uw komen ten leven* (Ef. 2 : 1), uit die opstanding *uw behoudenis* (1 Petr. 3 : 21) uit die opstanding van Christus *de heerlijkheid* die u wacht (1 Cor. 15 : 23).

Zonder die opstanding van Christus is alle profetie en betoon van heil ijdel.

Eerst door die opstanding wordt op alle stukken van het heil het zegel gedrukt, gaat het alles van de belofte in de vervulling, uit het voorbeeld en het zinbeeld in de werkelijkheid over.

En dit alles omdat eerst in Christus' opstanding uw God zich betoont waarlijk God, *God den Almachtige*, den *Schepper*, en diensvolgens *Herschepper* van hemel en aarde te zijn.

En ook is dit voor Gods kinderen geen vreemde zaak, geen wonder schijnsel aan den horizont, dat ze uit de verte aanschouwen en bewonderen, maar dat buiten hen omgaat, want ze dragen het uitwerksel van diezelfde alles te boven gaande almachtigheid Gods reeds hier op aarde in hun eigen menschelijk hart om.

Immers dat in het hart van een zondig mensch *geloof* leeft, is niet maar een genade, maar een zoo alles te boven gaand wonder, dat de heilige apostel letterlijk getuigt: De macht Gods, die in u het geloof inschiep, is *dezelfde*, *even groote*, *alles overtreffende kracht van Gods almacht*, die Hij wrocht in het opstaan van Jezus uit het graf (Zie Ef. 1 : 19 en 20).

Hoe kan dit?

Alleen daardoor, dat beide, én in uw *geloof*, én in Jezus' *opstanding*, een kracht uitkwam die voor eeuwig en altoos den toestand van heel deze aarde, van alle starren en alle zonnen, korter gezegd: een macht die den toestand *van het gansche heelal beheerscht.*

Waarom God de wereld schiep, Hij die toch algenoegzaam in zich zelven is, wie zal het ons openbaren?

De mensch weet het niet, God weet het.

Maar nu Hij eenmaal die wereld schiep, heeft God die gansche wereld, als *zijn* maaksel, *zijn* gewrocht, *zijn* eigen uitdenksel en *zijner* handen schepping lief.

En dat Hij een *wereld* schiep, beduidt niet maar, dat Hij een eindeloos heir van allerlei stoffen en krachten schiep, want dat op zich zelf was nog niets dan de chaos of aller elementen bajert. Maar het beduidt, veel meer en veel hooger, dat God alle die stoffen en krachten ordende, saamvoegde, tot één machtig organisch verband ineenzette, en dat in dit éene groote organisme het hoogere het lagere beheerscht, om

in het hoogste schepsel, d. i. in den mensch, zich door God te laten beheerschen, opdat die God alzoo in heel zijn schepping *Koning der eere* zou zijn.

Zoo heerschte God in *de ziel* des menschen, de ziel des menschen beheerschte *zijn lichaam*, de mensch door dat lichaam niet alleen het dier maar ook alle rijk der natuur, en het was uit den mensch en door den mensch, als den mond der gansche schepping, dat Gode toekwam lof en eere en aanbidding.

Dat alles hing als één onlosmakelijk geheel saam. Goddelijk meesterstuk en toonbeeld van des Heeren veelvuldige wijsheid.

En gelijk de mensch door zijn ziel zijn lichaam beheerschte, en door dat lichaam de wereld, zoo heerschte in alle mensch weer het hoofd der menschheid, en daarom viel, toen dat hoofd der menschheid, d. i. toen Adam viel, alles.

Met één trilling trilde de lof dien Adam eerst Gode bracht heel de schepping door, maar ook toen Adam viel, gleed de verderving van uit zijn menschelijk hart als in één rechte lijn door tot aan alle uiteinden van den omtrek der schepping, en die verderving was *de dood.*

En uit dien hoofde nu kon dat geweld des doods op geen andere wijze weerstaan, neergeworpen, ontwricht en vernietigd worden, dan juist langs dienzelfden weg, waarlangs de dood eens in de Schepping sloop.

Er moest ook nu zijn een *hoofd* der menschheid; dat hoofd der menschheid moest den dood van zijn *ziel* afweren, en alzoo zijn ziel over zijn *lichaam* doen heerschen; ten einde, na de kiem en den wortel des doods in zijn eigen lichaam vernietigd te hebben, even daardoor het uitgangspunt te scheppen, vanwaar uit de menschheid eerst, en door die menschheid straks uit heel de wereld, de dood kon worden teruggedrongen.

Zoo verstaat ge het, hoe het feit, dat in Jezus' ziel, als Hoofd der menschheid, de kracht voer, om den dood daadwerkelijk in zijn eigen lichaam te vernietigen, en, vrij van

den dood, voor eeuwig op te staan, het groote machtige keerpunt is geworden in het lot van gansch het heelal. Want nu gaat de lichtende levensvonk van hem door op al de zijnen, van die herboren menschheid op heel de wereld, van heel de wereld op gansch de schepping, en is alzoo Satans toeleg om te verhinderen wat God eeuwiglijk over zijn schepping bij zichzelven had voorgenomen, eens en voor altoos verijdeld.

Daarom zegt de heilige apostel, dat Christus door zijn dood te niet heeft gedaan dengene die 't geweld des doods had, *namelijk* den *duivel.*

En omgekeerd schrijft diezelfde apostel aan de kerk van Efeze, dat God, toen Hij door het alles te bovengaande van zijn almacht Christus in zijn lichaam over het gif van den dood deed triomfeeren, „*alle dingen*," d. i. gansch het heelal, aan zijn voeten heeft onderworpen, „alle overheid, alle kracht, alle heerschappij, en alle naam die genoemd wordt, niet alleen in deze wereld, maar ook in de toekomende"; en dat Christus die tot alles doorgaande en doordringende werking uitoefent „door zijn gemeente", d. i. door zijn herboren menschheid, omdat zij „zijn lichaam is, en de vervulling, of wilt ge het alles bereikende orgaan, van hem, die *alles* in *allen* vervult".

Een volheerlijke lofverheffing, die uit het thema van Jezus' opstanding wordt uitgezongen, maar die verstaan noch begrepen wordt, tenzij ge deze gouden keten vasthoudt: Het Hoofd der menschheid beheerscht door God; die menschheid door haar Hoofd, in die menschheid de ziel het lichaam beheerschend; in die menschheid door het lichaam heerschende *over het gansch heelal.*

Christus aan God; aan Christus *alle* dingen; en alle dingen aan dien Christus door den band zijner gemeente onderworpen.

Hoe nu glijdt langs die gouden keten de lichtvonk van het

herwonnen, van het door opstanding onvernietigbaar gemaakte leven voort?

Dit zult ge verstaan, als ge op het eerste begin van Genesis één teruggaat.

Er was de bajert, de chaos, maar die chaos was nog de wereld niet. Ze kwam wel uit de schepping, maar voleind werd die schepping eerst, toen God al wat in den bajert was, geordend, saamgevoegd en tot één machtig geheel verbonden had (Zie Gen. 2 : 1).

En daartegen nu komt de dood op.

Schepping is *saambinding*, de dood is *ontbinding*.

Door schepping klimt ge uit den chaos tot een wereld als Gods kunstgewrocht op; door den dood keert ge uit die schepping terug naar den chaos. De dood gaat tegen de schepping in, doet de schepping te niet, is van de schepping het vlak tegenovergestelde.

Zie het aan het lijk.

Eerst was er het lichaam, één bezield, levend, sterk geheel, met in dat lichaam allerlei stoffen en scheikundige krachten, maar die altegader beheerscht werden door het leven van de ziel in dat lichaam werkende.

Zoolang dus de ziel in dat lichaam huist, en het beheerscht blijft het één geheel, en zijn al die schuilende krachten en stoffen gebonden, saamverbonden als één lichaam, en worden door de ziel als één organisme in stand gehouden.

Maar zóó is de dood niet ingetreden, en de ziel afgescheiden, of het lichaam wordt *lijk*, en als ge dat lijk maar tijd gunt, ziet ge de *ontbinding* komen. Als toch de dood is ingetreden zijn alle deze stoffen en haar krachten haar meester kwijt. Ze gaan nu elk haar eigen weg. De éene raakt van de andere los. De *ontbinding* schrijdt voort en voort. En ten slotte blijft er niets dan een chaos over, uiteengevallen stoffen, zich almeer loswikkelende krachten. Het lichaam is er niet meer; en zelfs het lijk verdwijnt.

En op geheel dezelfde wijze werkt de dood overal en in

alle schepsel. Hij doet niets dan losmaken, scheiden, ontbinden wat God in zijn schepping saamvoegde en verbond. Het moet alles uit elkaar. Heel het schoon gebouw, dat de opperste Kunstenaar en Bouwmeester had opgetrokken, moet worden afgebroken, verdieping voor verdieping, balk voor balk, steen voor steen, tot eindelijk ook de fundamentstukken worden losgewrikt. En als dan eenmaal alles zou omvergehaald, gesloopt en uiteengetrokken zijn, wat God had saamverbonden, dan zou de Schepping te niet gedaan zijn, de chaos terugkeeren, en satan triomfeeren over God.

God als de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde, zou verwonnen zijn.

De dood zou het leven hebben vernietigd!

En daartegenover nu heeft onze almachtige God klaarlijk getoond, dat Hij niet alleen die *ontbinding* van zijn Schepping door den dood weer door *herverbinding* kan te niet doen, maar veel meer nog, dat Hij zijn ontbonden Schepping weer zoo kan saambinden, dat van nu af de alles ontbindende hand van den dood er nimmer meer aan wrikken of aan raken kan.

Dat is de *herschepping*.

Want in *herschepping* zitten drie stukken in. Ten eerste dat God de wereld, ook onder den vloek des doods, nochtans *in stand houdt*. Ten tweede, dat Hij er ten slotte den dood *uit bant* en *wegdringt*. En ten derde, dat Hij ze eens voor altoos voor den dood afsluit, zoodat ze, voltooid in heerlijkheid, staan zal eeuwiglijk.

Maar ook bij die herschepping gaat het naar *de van God gestelde orde* toe.

Het hart van de wereld was de menschheid, en het kernpunt in die menschheid was het hart van haar Hoofd.

Aan die gestelde orde was satan gebonden. Dies kon hij Gods schepping niet anders aantasten, dan door Adam in zijn hart met God te doen breken. Eerst daardoor kon hij den band tusschen het hart van Adam en zijn lichaam los-

breken. Zoo den band tusschen Adams lichaam en die aarde waaruit hij genomen was. En zoo eindelijk den band tusschen deze aarde en het heelal.

Maar was satan voor zijn vernielingswerk aan die van God gestelde orde gebonden geweest, ook God zelf bleef er aan gebonden bij zijn herschepping. Anders toch ware het geen *herschepping*, maar *nieuwe* schepping geworden. Herschepping toch is juist scheppingsvernieuwing naar de orde der eerste schepping.

Zoo lag het bestek dus gereed.

De ontbonden menschheid moest weer worden saamverbonden onder een nieuw Hoofd, in wiens hart de band met God onvernietigbaar vastlag. Dat is *de Vleeschwording des Woords.*

Van dat nieuwe Hoofd der menschheid, van dien tweeden Adam, moest satan het lichaam losbreken, tot God de ziel en hij het lichaam had. Dat is *Golgotha.*

En dan moest God Almachtig in die ziel van Jezus de alles te bovengaande kracht inwerken, om dat lichaam terug te nemen, en alsnu zóó met zich te verbinden, dat satan nu noch eeuwig, er ooit meer een vezel van kon loskrijgen. Dat was *de Opstanding.*

In de kribbe van Bethlehem ziel en lichaam in Jezus *losmakelijk.* Op Golgotha ziel en lichaam van Jezus van elkaar *losgemaakt.* Door de Verrijzenis ziel en lichaam van Jezus zoo vastgemaakt, *dat ze nimmermeer los te maken zijn.*

Aldus is er in dat verheerlijkte lichaam van Jezus na zijn verrijzenis een punt in de schepping gegeven, waartegen de ontbindingswoede van satan niets meer vermag. Op dat éene punt is de herstelling, de herschepping, de verheerlijking volbracht. En nu komt alle verdere herschepping tot stand, doordien God alle verkorenen aan dien verrezen Heiland vastschakelt, met dien verrezen Heiland tot één organisme of, gelijk Paulus zegt, tot éene plante maakt, er een lichaam uit doet worden, en in dat éene Lichaam van Christus het alles inlijft, wat ten leven verordineerd is.

Zoolang dit éene punt nog ontbrak, kon er niets uit de schepping worden. Maar nu in de hereenigde „ziel en lichaam" van Christus dat éene vaste punt gegeven is, nu gaat van daaruit de wederherstelling aller dingen even vastelijk voort, als de ontreddering aller dingen noodzakelijk volgde uit de breuke in Adams hart met zijn God.

In den verrezen Heiland ziel en lichaam hereenigd, om nimmermeer gescheiden te worden. Straks onze sterfelijke lichamen aan zijn heerlijk lichaam gelijkvormig gemaakt. Om en voor ons een nieuwe aarde onder een nieuwen hemel. En die nieuwe aarde, evenals die nieuwe hemel eens vol van de heerlijkheid Gods.

Aldus van den kant der *zienlijke* dingen, en daarmee saam werkt nu in de verborgen wereld der onzienlijke dingen, de macht Gods om zijn verkorenen weder te baren, en in dat wederbaren hun *het geloof* in te planten.

En die twee, dat Jezus *verrezen* is, en dat de verkorene het *geloof* in de ziel ontvangt, hangen saam.

Het is wel zoo als onze Catechismus zegt.

Christus heeft ten eerste door zijn opstanding *den dood overwonnen*. Hiermede hangt dan saam dat wij door wedergeboorte *opstaan tot een nieuw leven*. En het eind is, dat uit zijn verrijzenis ook onze *verrijzenis in heerlijkheid* eenmaal voortvloeit.

Zoo ligt alles ineengeschakeld, zoo hangt alles organisch saam, zoo vindt het al in Jezus' verrijzenis zijn wortel, zijn oorsprong, zijn uitgangspunt.

En vraagt ge nu ten slotte, waarom dit uitgangspunt, dit eerste motief, juist in het zienlijke, in het stoffelijke, in het vleesch van Christus, in het lichaam van den Heilige moest gezet, dan luidt het antwoord, dat de herwinning van de verloren schepping niet anders kon beginnen, dan op dat punt in den omtrek, waar ze *het verst van God aflag*.

Dit nu was niet alzoo in het *persoonlijk* bestaan van den mensch, want dat was naar Gods beeld geschapen, en lag alzoo het *dichtst* bij God.

En ook niet in de *ziel* des menschen, want die ziel is geestelijk en aan God *verwant.*

Maar dat was wel alzoo in het *lichaam* des menschen, genomen uit de aarde, *uit haar stof*, uit wat, voor zoover hier tegenstelling doorgaat, vlak tegen *den geest* over staat; en dat zinnelijke, dat verst afliggende, had Jezus aangenomen in zijn lichaam.

Gelijk de heilige apostel het ons dan ook in den Hebreërbrief (2 : 14) met zooveel nadruk betuigt.

Juist opdat Christus door den dood, d. i. door de losmaking van ziel en lichaam, te niet zou doen dengene die het geweld des doods had, moest ook hij het *vleesch* en *bloed* der kinderkens aannemen; juist zooals wij allen als kinderkens in *vleesch* en *bloed* geboren zijn.

En daarom wijst de machtige gebeurtenis, die we op ons Pascha herdenken, de christenheid achterwaarts naar de oorspronkelijke schepping terug, en vóór ons uit tot in de eeuwige heerlijkheid, en betuigt het ons dat het de opstanding van Christus uit de dooden is, die het Paradijs dat *verloren* werd met het Paradijs, dat eens gewisselijk *weerkomt*, in de wezenheid zelve der dingen verbindt.

Nog onlangs heeft *Sascha Schneider*, een Rus van Duitsche herkomst, een schilder van even zeldzaam kunstgenie als bezielend geloof, *satan bij het doode lichaam van Jezus* op het doek gebracht. Een meesterstuk van conceptie, opgekomen in een ziel die den schijntriomf van den verzoeker verstaan had. Satan is van bovenmenschelijke gestalte, in het kleed van Babylons vorsten, met een doordringend schranderen kop, en op het gelaat de uitdrukking van in zichzelf genietende, en op het zien van het lijk, *triomfeerende hoovaardij;* maar toch *met angst* in blik en trekken. Er spreekt uit dat lijk zulk een majesteit. Satan *vertrouwt dat lijk niet.* En juist in dat niet vertrouwen van het lijk toont Schneider de beduidenis van Pascha te hebben begrepen.

II.

„Waarlijk opgestaan."

> Welke zeiden: De Heere is waarlijk opgestaan, en is van Simon gezien.
> Luk. 24 : 34.

Eens was ons leven zoo rijk. Het was in die jaren van weleer, toen nog het „*Immanuel verrees*", als weer ons Pascha aanbrak, met een toon der verheffing van ieders lippen gehoord werd, en het „*Wij zullen leven met hem*" nog allerwegen weerklonk als de vaste profetie eener eeuwige toekomst.

Toen gevoelde een ieder de tegenstelling tusschen het *Leven* en den *Dood* nog, en schrikte even ernstig voor den Dood terug, als het Leven hem aantrok. Daarom was het denkbeeld van „Opstanding" toen zoo verleidelijk. Een weer ten leven komen, ook al konden we ons aan het sterven niet ontworstelen. En omdat in Immanuel, die verrees, die triomf van het Leven over den Dood, niet maar afgebeeld noch verzinnebeeld, maar *verwerkelijkt* was, daarom sprak ons Pascha ons menschelijk hart zoo lieflijk toe, en verwekte blijdschap en gejuich ook in die breeder kringen, voor welke „de wortel der zaak" ganschelijk verborgen bleef.

De diepe, geestelijke beteekenis van Christus' Opstanding werd toen, zoogoed als nu, slechts door enkelen begrepen en

genoten. Wat de heilige apostel roemt, dat de Christus „overgegeven is om onze zonden *en opgewekt om onze rechtvaardigmaking*", begrepen zelfs zij veelal niet, die nochtans van hun persoonlijke „rechtvaardigmaking door het geloof" verzekerd waren. Hoe naar Petrus' woord ook de heilige Doop met Jezus' Opstanding samenhangt, werd door nog minderen ingezien. En in den enger kring der vromen, die alle eeuwen door niet overgroot was, klemde men zich meestal vast aan de belijdenis, dat God niet kon toelaten dat zijn Heilige verderving zou zien;" dat Immanuel, om zijn heilig werk „niet van den Dood kon gehouden worden", en dat de vrucht van zijn Opstanding niet hem alleen, maar ook zijn verlosten ten goede kwam; nu reeds in hun geestelijke Verrijzenis, en eenmaal in de Wederopstanding des vleesches.

Zonder onjuist te zijn, kan men dus zeggen, dat in die betere tijden een zeer kleine kring „den wortel der zaak" *verstond;* dat in een ruimer kring van geloovigen de geestelijke beteekenis en vrucht van Jezus' Opstanding *genoten* werd; en dat in den zeer breeden kring van naambelijders, die in de wereld den toon aangaven, die vreugde mee werd doorleefd, dat aan den Dood niet de eindtriomf bleef, maar dat eens het Leven over den Dood zou triomfeeren, en in Jezus reeds over den Dood getriomfeerd had.

Christus' kerk stond toen werkelijk als een stad op den berg, van welks top de vreugdevuren hun glans over heel den omtrek uitstraalden, en de wereld, die geestelijk nog buiten Jezus stond, leefde in die vreugde mee.

Thans echter is dit niet meer alzoo.

Niet omdat in de kern van Christus' kerk de „wortel der zaak" niet meer verstaan wordt, noch ook overmits de ruimer kring der geloovigen geen oog meer heeft voor de geestelijke beteekenis van Jezus' Opstanding, maar omdat Christus' kerk haar invloed op de wereld verloren heeft.

Oudtijds gaf de kerk van Christus den toon aan, en zooals

zij den toon aangaf, zoo werd het lied des lofs ingezet, en zong men ook daarbuiten mee.

Maar sinds heeft de wereld zich aan de voogdij der kerk van Christus onttrokken. Ze heeft haar eigen wijsheid weer voor de wijsheid uit Gods Woord in de plaats gesteld. Dat Woord heeft ze verworpen, om aan de wijsgeeren onzer eeuw een woord van eigen vinding daarvoor in stee te geven. En zoo drijft nu haar leven niet langer op den heiligen stroom van weleer, maar op den stroom van haar eigen onheilige bezieling.

Vandaar dat over Dood en Leven thans bij de groote menigte zoo gansch andere denkbeelden heerschen.

De zin voor, de dorst naar het Leven nam allengs af, en de schrik en vreeze voor den Dood verloor haar prikkel.

Onze eeuw, en dat is het stempel, dat ze zich zelve heeft opgedrukt, heeft zich met den Dood *verzoend*, en is voor het Leven *onverschillig* geworden.

Ook wie niets gelooft, en sterft zonder het flauwste schijnsel der hope, sterft nochtans kalm en gelaten weg. De lijkbaar wordt onder bloemkransen onzichtbaar, het graf door zijn schoone dreven en prachtige monumenten een lustoord. Reeds eer men op de helft zijner dagen is gekomen, is men des levens zat. En nog altoos zet zich de reeds zoo breede lijst uit, van wie den dood in den stroom zoo zoet, of den dood door den kogel onweerstaanbaar vonden.

Ga nu in die wereld uit met uw getuigenis en uw zegeroep, dat „de Heere waarlijk is opgestaan," dat Immanuel „den Dood overwon," dat Christus uw Koning „het leven en de onverderfelijkheid aan het licht heeft gebracht," — en die levensmoede, levensmatte wereld ziet u spottend, ziet u onverschillig aan, als wilde ze zeggen: Wat raakt ons uw zegeroep over den Dood, bied ons liever een zacht, een zoet, een verleidelijk gif, om pijnloos en smarteloos in den Dood te verzinken.

Vandaar, dat ons Pascha ophield de wereld om ons heen

toe te spreken en te bezielen. Ze vraagt niet meer naar uw Pascha. Niet de triomf over den Dood is het, waarnaar zij de klamme, matte hand uitstrekt. Veeleer vindt ze uw geestdrift voor het Leven dwaas, en uw diepe vijandschap tegen den Dood onredelijk. Niet de Dood, veeleer het Leven is de bron van lijden en van smarte. De Dood verlost, de Dood verzoent, de Dood brengt vergetelheid. En daarom aan hem, en niet aan het Leven moet het laatste woord blijven. Niet het optimisme van uw ingebeeld Pascha maar het pessimisme van haar liefde voor de graven, straks voor den lijkoven, die zelfs het stoffelijk overschot tot asch verteert, is het Evangelie, de blijde boodschap onzer eeuw geworden.

Ons Pascha, met zijn „Immanuel verrees", lokt haar niet meer, maar stuit haar tegen de borst en wekt haar tegenzin.

Die sombere, die zelfgenoegzame, en in haar somberheid nog half lachende, half spottende stemming der geesten, is ook op de kerk van Christus niet zonder invloed gebleven.

De kerk is niet van de wereld, maar ze leeft *in* de wereld. Ze bestaat uit dezelfde mannen en vrouwen en kinderen, die de ééne maal in het huis des gebeds saamkomen, om hun Heiland te eeren, en die een ander maal zich vermengen onder de groote menigte, in het woelen der maatschappij.

Ook wie bekeerd zijn, zijn daarom nog niet ganschelijk bekeerd. Bekeerd en omgezet in de levensuiting, het zij zoo; maar overigens leven zelfs de bekeerden nog maar al te veel óók nog uit het leven der wereld, leven dat leven der wereld mee, en ondergaan er den gestadigen indruk den bestendigen invloed van.

Vandaar, dat de ontzetting voor den Dood ook binnen de muren van Christus' kerk gaandeweg afnam; dat zelfs uit de prediking de schrik voor Dood en Hel, voor een zoo groot deel verdween; dat zoo menig sterfbed zonder geloofsuiting afloopt; en dat er zelfs onder Gods kinderen zijn geweest, die, in de banden der Hel verstrikt, den spottenden pes-

simist in den bangen weg van zelfmoord gevolgd zijn.

De dorst naar het Leven en de schrik voor den Dood nam ook onder ons af. Valsche, onheilige denkbeelden en gewaarwordingen vonden ook onder ons ingang. De frischheid en het krachtig bezielde in den levenstoon daalde, en al klemmen we ons nog als een éénig man vast aan den Man van smarte, die Dood en Graf overwon, toch is ook in onze kringen de geestdrift, de bezieling, die van het Pascha uitgaat, op verre na niet meer wat ze eens, nog bij menschenheugenis was.

Dit nu is een oordeel Gods.

Hij heeft in niets meer, dan juist in de Opwekking van Jezus uit de dooden, de grootheid der uitnemendheid zijner Goddelijke kracht betoond. Het uiterste wat gedaan kon worden is gedaan, om den adem des Levens rijk en overvloedig in deze onder dood en smart gebonden wereld te doen uitgaan.

Maar de duisternis heeft dit licht des Levens niet bekend, niet gezien, niet gewild, hoogstens er mee gespeeld, en ook Gods kinderen zijn verre achterlijk gebleven, om hun God in deze uitnemendheid zijner genade te eeren.

Ook ons Pascha was veruitwendigd.

En nu kwam het zoo natuurlijk oordeel, dat de zin, de smaak voor dezen triomf van het Leven over den Dood afnam; toen allengs uitsleet in de wereld; en nu, als bijna niet te vermijden gevolg, ook in de kringen der vromen, o, zooveel van haar kracht verloor.

Dit komt er van dat men in den *Dood* allengs niets dan het *sterven* is gaan zien.

De *Dood*, zoo waande men, en zoo vertelde men rond, was de natuurnoodwendigheid, dat elk mensch, uit een vrouw geboren, nadat zijn levensdraad was afgesneden, ophield te leven, zijn adem uitblies en stierf.

Dat was *al* de Dood.

Gevolg en uitvloeisel van een natuurwet; van iets zoo on-

vermijdelijks en onafwendbaars, dat elk onzer vooruit weet, hoe ook hem dat oogenblik wacht. Maar het is dan ook maar één oogenblik. Men blaast den adem uit, en dan heeft de Dood uitgewerkt. De Dood is het sterven. Niets anders. Niets meer.

En wat zou dan uw Pascha?

Ja, indien uw Paaschjubel den triomf inhield, dat ons een middel geboden werd om aan dat sterven te ontkomen, dan zou althans voor een tijd de levenslustige het nog aangrijpen. Niet voor al te lang. Want een man van honderd jaren heeft reeds geen benijdenswaardig bestaan. En wat zou het zijn op een leeftijd van twee eeuwen? Dan zou men tóch uw Paaschjubel weer wegwenschen, en zelf verlangen naar den Dood.

Maar dat brengt uw Pascha niet. Ook gij, die jubelt van den Immanuel die verrees, *sterft toch*. Aan de natuurnoodwendigheid van het sterven kunt ook gij u niet ontworstelen. Soms zelfs sterft de vrome zeer vroeg, en wordt weggenomen voor de helft zijner dagen.

Al de vrucht van uw Pascha kan dan eerst komen, als de Dood eerst ook aan u voltrokken is. De Dood blijft dus. Aan het graf kunt ook gij niet ontkomen. Al het gewicht van uw Pascha moet dus liggen in wat *na* den Dood komt. En, natuurlijk, daar bekreunt zich onze zelfgenoegzame eeuw ganschelijk niet meer om. Ze weet nauwlijks of er na den Dood nog iets zijn zal. En als ze zeer hoog spreken wil, spreekt ze hoogstens van een *hope* der onsterfelijkheid.

Daarin ligt dus de grondfout, dat ge zegt: De Dood, dat is als ik *sterf*, en dus het Leven is, dat ik *niet* te niet ga, maar er nog ben, en ook na mijn sterven, er nog zijn zal.

Dit toch is een verloochening van Gods Woord, en een overmoedig weerspreken van het getuigenis des Heeren.

Neen, de Dood is geen natuurnoodwendigheid, en indien de mensch niet ware gevallen, geen Dood zou ooit in of over hem gekomen zijn.

De Dood is pas toen in deze wereld over den mensch gekomen, toen hij van zijn God afviel, en zich stelde onder den onheiligen invloed van Satan.

Uw Heiland is gekomen om „*teniet te doen de macht desgenen, die het geweld des Doods had, namelijk den Duivel*" (Hebr. 2 : 14).

Daarom onderwees God zijn volk reeds in het Oude Verbond, dat de Dood onrein maakt en dat wie een lijk had aangeraakt, als een onreine, niet mocht ingaan in zijn voorhoven.

Niet als ge volhardt in de vreeze des Heeren, o, eerste, rein van God geschapen mensch, maar als ge zijn hoog gebod schendt, *dan zult ge den Dood sterven.*

Den Dood sterven, niet pas als ge uw adem uitblaast, maar op hetzelfde oogenblik *van binnen*, doordien de Dood in uw ziel sluipt, en u inwendig verwoest, om straks ook uw lichaam aan te tasten.

Eerst de *geestelijke* Dood van binnen; dan de *lichamelijke* Dood, als ge in het graf zinkt; en daarna eerst de ware, volle Dood, de *eeuwige Dood*, staande tegenover het *eeuwige Leven.*

Zoo is de Dood niet maar een uitblazen van den adem, als ge sterft, maar een booze, een onheilige, een Satanische macht, die *door* uw zonde, en *om* uw zonde over u kwam; die ge nu reeds in de leden uwer ziel met u omdraagt; die straks in de leden van uw lichaam sluipt; en eerst na uw sterven u als haar prooi wegsleurt, om u eeuwig te verderven.

In den Dood zit de zonde; aan den Dood kleeft de vloek; de Dood is een instrument Gods, dat Hij gebruikt in zijn oordeelen, maar dat op alle manier tegen Hem en zijn heiligheid, omdat Hij zelf het Leven en de Bron van het leven is, overstaat.

Het is uit den Dood dat alle vernieling komt van ons innerlijk leven, alle zelfverderving waaraan de zondaar zich overgeeft, al de verwoesting van het rein menschelijk levensgeluk.

Uw sterven, als ge den adem uitblaast, is gewisselijk óók

uit dien Dood, maar het is op verre na niet al de Dood. Veeleer is dat sterven van den Dood slechts een enkele, zeer korte, zwakke uiting.

De Dood verwoest veel vreeslijker *vóór* uw sterven, dan *in* uw sterven. En het allerbangst, het ontzettendst zal de dood zijn vreeslijke werking eerst doen gevoelen *na* het sterven.

Die millioenen in de dagen van Noach, die „aten en dronken, en morgen dachten te sterven," beeldden zich ook in dat het met den Dood uit was, toen ze wegzonken in de diepte der wateren. En nu, na vier duizend jaren, zijn ze nog „in de gevangenis des Doods" (1 Petr. 3 : 19). En wat zijn die vier duizend jaren, vergeleken bij de eeuwigheid die hun nog wacht?

Tweeërlei voorstelling van den Dood staat hier dus tegenover elkander.

Eenerzijds de voorstelling der wereld, die helaas nog door zoo menig Christen wordt naverteld, alsof de Dood niets anders was, dan dat we, naar de wet der natuur, eens sterven moeten.

En daartegenover, anderzijds, de voorstelling van Gods Woord, dat de Dood het geweld van Satan is, een onreine, onheilige, diep zondige macht, die niet door natuurwet, maar als een vloek der zonde over ons gekomen, ons nu reeds geestelijk verwoest, straks ons tot stof doet wederkeeren, en ons eeuwiglijk in haar sombere banden bekneld houdt.

Aan wien zult ge u nu houden? Aan de wereld, die er niets van weet, en alleen rekent met wat zij van den Dood ziet? Of wel aan uw God, die den Dood tot in zijn merg en kern kent, die ons eerst met den Dood gedreigd, toen den Dood over ons gebracht heeft, en elk middel, tenzij ge u tot Christus bekeert, aan den mensch heeft afgesneden, om zich voor nu of voor eeuwig aan die vreeslijke macht des Doods, d. w. z. aan den eeuwigen Dood, te ontworstelen?

En dan hebt ge immers geen keuze? Dan *moet* ge uw God gelooven. Dan is het, zoo als Hij het u verklaart, en is al

wat de wereld in haar lichtzinnigheid bazelt, niets dan spel der verbeelding en zelfbedrog.

Prent het u daarom diep in, dat de Dood deze booze, onheilige, al uw menschelijk geluk voor eeuwig verwoestende macht is. Gevoel het zelf, en onderwijs er uw kroost in, dat de *Dood* door niets anders dan door den onheiligen band van uw schuld en uw zonden in u en aan u vastligt, en daardoor macht over u heeft.

Versta het en denk het in, dat er aan die verpletterende macht des Doods geen verwikken of verwegen is, zoolang ge zelf u tegen den Dood poogt te verweren. Of zou het lijk zich in zijn graf kunnen oprichten, om de zerk, waaronder het begraven ligt, van zich af te werpen?

En als ge dit nu verstaat, en alzoo weet, wat de Dood is, en u niet langer in het wezen en de kracht en het geweld van den Dood vergist, dan zult ge ook uw Pascha begrijpen, in het „Immanuel verrees" genieten, en met volle teugen den troost en de blijdschap indrinken, als ook u de zegeroep tegenklinkt: De Heere is *waarlijk opgestaan!*

Want nu treedt de Christus voor u, als de Held Gods, die „het vleesch en bloed der kinderkens aannam", en, in dat vleesch en bloed, den Dood aangreep, den Dood in de lendenen aantastte, met den Dood om den prijs van al Gods uitverkorenen worstelde, en zich zoover onder zijn macht begaf, tot hij zelf den adem uitblies, en zijn geest beval in 's Vaders handen.

Toen weende de aarde, omdat het scheen, alsof deze Held Gods in zijn ontzettend Pniël door den Dood overmand, overmocht, overwonnen was. En, natuurlijk, ware hij in deze bangste aller worstelingen ondergegaan, dan zou de macht des Doods voor eeuwig nooit te breken zijn geweest, en zou elk onzer voor eeuwig als zijn prooi in de banden der Hel beklemd zijn geraakt.

Dat was de ure der duisternis, toen alle demonen kreten

van duivelsche vreugd uitstieten, en Gods engelen droef het gelaat bedekten.

Maar na die ure komt het keerpunt. Ten derden dage verrijst uw Heiland. Niet in schijn, niet in de verbeelding der jongeren, maar wel *waarlijk* staat hij op uit de dooden.

En nu schrikt de Dood, en beeft Satan, en alle demonen deinzen terug; maar Gods engelen treden toe. Zij juichten eer nog een eenig mensch voor Jezus' Opstanding danken kon.

„Wat zoekt gij," zoo vragen ze ons, „den Levende bij de dooden? Gij zoekt Jezus den Nazarener. Ziet, hij is opgestaan uit de dooden, en gaat u voor. Wij, Gods engelen, hebben het u aangezegd."

En zoo overwon uw Heiland.

Zoo *leeft* hij, niet voor zichzelven, maar voor u, om met den arm der sterkte den nu overwonnen en in zijn macht gebroken Dood te verhinderen, dat hij ooit weer een van Gods uitverkorenen aan zou randen.

Zoo breekt hij de macht des Doods, nu reeds in uw ziel, straks in uw sterven, rijker reeds na uw sterven, en eens volheerlijk, als hij wederkomt op de wolken, en ook gij in glorie op zult staan, om dan in het eind den Dood zelf in den poel des vuurs te zien werpen.

En daarom, zingt lof den Heere, die eeuwig leeft, op ons Paaschfeest, dat ook nu weer aanbreekt.

Doorleeft het in al zijn diepte wat het zegt, dat uw Heiland in den Dood om uwentwil wegzonk, maar nu *waarlijk* is *opgestaan.*

En heft met dat „waarlijk opgestaan" in uw hart en op de lippen, ook zelven tegen Dood en Graf den triomfroep vol heilige ironie op: *Dood, waar is uw prikkel, Graf, waar is uw overwinning?*

Voor God de glorie, „*die ons de overwinning geeft door onzen Heere Jezus Christus!*"

III.

„Opgewekt naar de Schriften."

> En dat hij is opgewekt ten derden dage naar de Schriften.
>
> 1 Cor. 15 : 4c.

Die arme wereld!

Ze heeft geen feest der Opstanding meer. Voor Immanuel die verrees, is alle hymne in haar feestzalen verstomd. Geen Paaschbloem mag op haar velden meer ontluiken. Al wat ze nog van het aloude hoog Getij van de christenheid overhield is.... „Paasch-twee,".... om zich te vermeien in dartelheid.

Of ge in Gereformeerde of in Luthersche, in Roomsche of in Grieksche landen komt, maakt geen verschil. Overal waar de „verlichting" doordrong, trok een sombere wolk over het leven en hulde men zich in het donker van den dood. De kleine kinderen gelooven nog in het graf dat geopend werd. Ook doen het de landlieden nog in meer afgelegen hoeken. En voorts heeft God de Heere onder alle volk nog „de zijnen," een „klein kuddeke" dat de getrouwigheden bewaart, en leeft uit Jezus' Opstandingsleven. Maar bij de groote menigte is, heel Europa over, het Paaschgeloof in de laatste kwarteeuw radicaal uitgesleten. De wijzen dezer eeuw gingen voor, de geleerden volgden met starenden ernst, en toen het door

deze leidslieden op het pad der wetenschap was uitgemaakt. dat elk wonder ongerijmd, en dus ook het wonder van Jezus' Verrijzenis uit den dood een legende was, hebben de tweedehand-geleerden, met al wat verlicht en wat beschaafd was, Paschen uitgeluid, en met heesche keel zong Jan Rap het na en mee, dat we van Paschen, altoos behoudens den uitgangsdag, nu af waren.

Ga in onze groote steden de straten en grachten dan ook maar langs, en klop aan waar de toongevende klasse woont, en zoo ge er op de tien huizen nog één vindt, waarin men op Paschen in dank en aanbidding voor Jezus' Opstanding uit de dooden nederknielt, zult ge uw stoutste verwachting overtroffen zien.

Men is er overheen. Men trotseert er den dood. Sterven moet een ieder toch. Welnu, laat men dan philosophisch sterven. Dan bukt men voor de natuurnoodwendigheid. Of er aan de overzij van het graf nog iets komt, niemand weet het. Een rampzaligheid is er stellig niet. Waartoe zou men dan vreeze kennen? En als protest tegen die vreeze maakt men al vast het graf onder bloemkransen onzichtbaar, tot straks de doodgraver de verflenste bloemen op de vaalt werpt.

Uw hart beeft er bij als ge het indenkt. En toch, zóó en niet anders is het. De dood drukt aller einde, en toch heeft de wereld moedwillig de lampe der Opstanding uitgeblazen.

Philosophisch sterven en aesthetisch begraven worden, werd het geheim van de matte berusting, waarin de ontkerstende wereld, zich bij den gedolven grafkuil terugtrekt.

Liefst zag ze zelfs dien grafkuil verdwijnen, en dan keert ze tot de *lijkverbranding* der aloude heidenwereld terug.

Het verloop der historie is daarbij aangrijpend.

Het Paradijs ging weg, en de dood kwam, en toen hebben de volken en natiën eeuw in eeuw uit, gepeinsd, gezonnen om over den dood te zegevieren. In het oude Egypte met zijn heerlijk doodenboek, en in zijn „eeuwige grafsteden” met

het verduurzaamde lijk in de sarcophaag, scheen de triomf behaald te zijn.

Maar de doode stad bleef een stad van dooden. Het leven ruischte er niet. En weer ging in somberheid de gedachte aan het sterven onder, tot de mysteriën in het keizerlijk Rome verandering brachten, en in de dagen van Bethlehem een wonderlijke verwachting door de volken toog over een verlossing van den Dood die stond te komen.

En Jezus kwam. En Jezus stierf. En Jezus stond uit de dooden op.

En, hoor, daar gaat uit het Jeruzalem der Joden het eerst de zang van een Psalm des levens op.

En de volken luisteren toe. En dat roepen van „Immanuel verrees" verwint oor en hart. En het is of de lijkwade afglijdt, en of een blos van onvergankelijk leven zich op het verrukt gelaat afteekent.

Volk na volk zoekt den Doop. Niet lang meer of heel Zuid-Europa is voor den Christus gewonnen. Het overig deel van Europa komt na. En lang eer de Middeneeuwen ten einde loopen, is heel de toen bekende wereld gekerstend, en wordt het Paaschfeest in elke woning gevierd, en weerklinkt van zee tot zee, en van de rivieren tot aan het einde der aarde, de jubelzang, dat Jezus den dood overwon, en roept het al in één adem: „o, Dood, waar is uw prikkel; o, graf, waar is uw overwinning!" En het „*De Heere is waarlijk opgestaan!*" stort telken jare, als Paschen wederkeert, nieuwe levenskracht en nieuwen levensmoed in het hart.

Zoo blonk het, maar niet al wat er blonk in dien jubel was „goud des geloofs." Verre van daar. Met vol geloof zongen onder alle natiën slechts kleine minderheden. De massa's, ook toen, waren wereldsch. Geld voor geloof en genot voor hemelgeneugte. Maar men dreef mee af op den stroom van het kerkelijk leven. Men had er nog geen lust in om de heilige beeltenis uit haar lijst te nemen en te ver-

scheuren. Het leven vond men schooner dan den dood, en daarom boeide Paschen meer dan het graf.

Er zat nog iets van den schrik des doods in de harten, en daarom trok Jezus aan. Hij die dood en graf verslonden had.

Ten leste kon men zich geen leven zonder Paschen meer indenken.

Jezus' Verrijzenis, opdat men eens zelf verrijzen mocht, was het geloof en de hope die geprent stonden in aller hart en die haar stempel afdrukten op het leven.

En daar school de fout.

Om te kunnen gelooven in eigen verrijzenis, geloofde men willig dat Jezus verrees. De heilige apostel had het juist omgekeerd beleden: „Indien de dooden niet worden opgewekt, dan is ook uw Heiland niet verrezen."

Maar had de wereld zich aan den apostel te storen? Egoïstisch was haar wereldsch bestaan, en haar egoïsme zou tot op het graf triomfeeren. Het Paschen moest *voor ons* zijn, voorspel van een tweede existentie van vreugde, als de eerste vreugde van het genieten dezer wereld in het graf zou zijn ondergegaan.

Zoo bloeide de vreugde van het Paaschfeest niet op persoonlijk geloof, maar op communaal egoïsme, en aan datzelfde egoïsme ontleende ze den moedwil, om als straks de Vorst der leugen het graf van Jezus weer toe zou sluiten, fier en met ongebroken moed die leugen der Legende te weerstaan.

Eerst sloop en kroop toen dat ongeloof. In de kringen der Vrijmetselaren en der dorre denkers geloofde men toen reeds lang niet meer in ons Paschen. Maar dit hield men stil. Onder de vrienden begon men te lachen om de onnoozelheid van het nog jubelende volk. Maar men beleed het niet openlijk. Men dorst niet. Een kreet van afschuw zou zijn opgegaan, als men toen reeds openlijk op de markt de ontkenning van Jezus' Opstanding had aangeslagen.

Maar allengs wies de stroom van dit ongeloof. Wat eerst

een beekje was, zwol aan tot een rivier. Tot ten leste de dienaren van Gods Woord spandienst voor dat ongeloof gingen verrichten, en de theologie der Schriftaanranders, ten leste zelfs de predikers van het Evangelie tegen Immanuel getuigden.

Dat was voor nu een halve eeuw. Toen brak het uit en door. Geen dam of dijk baatte meer. En ja, een korte wijl, in de eerste verrassing, ging er toen een gemor, een gemompel onder de schare op. Maar in tien jaren tijds stierf ook dat gemompel weg, en toen was het gewonnen. Alleen de „dwepers" en de „fijnen" ergerden zich nog. Maar voor de wereld was Paschen weg. En zoo blij en jubelend als het eens van oord tot oord weerklonken had: „De Heere is waarlijk opgestaan", zoo giftig en fel weerklonk het nu in de gelagzaal en van den kansel, van den katheder en in het schotschrift: „Dat Jezus zou zijn opgestaan, is niets dan een fabel".

Zoo onderging het grof egoïsme zijn gerechte straf. God zelf ontnam aan de woelzieke egoïstische wereld het heilig pand van het geloof in de Verrijzenis van Immanuel.

God duldde het spel met het heiligste niet meer.

Gelooven in Jezus' Opstanding kunt ge alleen door den „Geest der waarheid," en Jezus zelf voegde er bij: „Welken de wereld niet kan ontvangen, *want zij ziet Hem niet en kent Hem niet.*" Maar, zoo ging Jezus voort, „gij kent Hem, *want Hij zal in u zijn.*"

Of elders: „*De wereld zal mij niet meer zien*, maar gij zult mij zien, want ik leef, en gij zult leven."

Met dit heilig zeggen had de wereldsch geworden kerk gespot. Ze had het onwaar willen maken. Ze had gewild, dat de wereld, *zonder* geloof, toch den verrezen Heiland zou zien.

En dat egoïstisch Paschen, dat onheilig Pascha, heeft God de Heere, in zijn rechtvaardig oordeel aan de wereld ontrukt. En nu is het weer: Wie gelooft, *ziet het*, maar de wereld ziet het niet, en kan het niet zien, omdat ze haar onheiligen geest niet tegen den Heiligen Geest wil uitruilen.

Al schijnt er dus verlies te zijn, in de waarheid is er winste.

Jezus' eigen woord dat „*de wereld hem niet kan zien*," is weer waarheid geworden, en in de prediking des geloofs is de volle, rijke, heilige beteekenis van Pascha weer in al haar luister aan het licht getreden.

Wie nu nog in Pascha gelooft, staat weer waar de apostelen stonden.

De geestelijke diepte kwam in ons Opstandingsgeloof terug.

Denk aan wat Paulus naar de weelderigen in het dartele Corinthe schreef: Ik heb u niet maar verkondigd, dat Jezus opgewekt is uit de dooden, maar er bij, dat Jezus is opgewekt *naar de Schriften.*

Wat zegt dat, wat ligt daarin?

Naar de Schriften, beduidt dit: Naar luid van het Evangelisch verhaal, naar luid van het bericht van Jezus' Verrijzenis, dat én Mattheus én Johannes ons achterliet, zij die Jezus den dag zelf na zijn Verrijzenis levend aanschouwd hebben?

Maar immers dit kan niet. Toen Paulus naar Corinthe schreef, bestond er nog geen Evangelie op schrift, bestond er nog geen Nieuw Testament. Er was nog niets dan het Oude.

Naar de Schriften, kan alzoo niet anders bedoelen noch beduiden, dan dat ge gelooven zult, dat Jezus opgewekt is *naar de Schriften van Mozes en al de profeten.*

Het is een weerklank op wat de verrezen Heiland zelf op den weg van Emmaus naar Jeruzalem deed, toen hij aan Cleopas en Lukas uitlegde, Mozes en al de profeten doorloopende, dat de Zoon des menschen alle deze dingen lijden moest, en dat die lijdensweg uitliep op de Verrijzenis in heerlijkheid.

Opgewekt *naar de Schriften.* Niet naar een enkel toevallig woord in die Schriften des Ouden Verbonds, waar van opstanding sprake viel, of zinbeeldig op opstanding geduid werd.

Neen, *naar de Schriften*, d. i. naar die Schriften in haar geheel. Naar die Schriften in haar rijke grondbeteekenis.

Onder alle overige volken was het al een tasten in duisternis. Maar over Israel was een licht opgegaan, het licht van Gods heilige Openbaring. En van die Openbaring was het beeld *in die Schriften* opgevangen.

Zoo gaven die Schriften des Ouden Verbonds een geheel anderen blik op ons menschelijk leven, op ons menschelijk bestaan, op ons menschelijk hart, op den band tusschen God en mensch, op den band in den mensch tusschen ziel en lichaam, op het sterven, op het graf, en op wat over het graf aller deel zou zijn, in eeuwigen jammer of in eeuwige vreugde.

Naar die Schriften wandelde op het levenspad niet een ieder mensch, voor zichzelf alleen, maar wandelden allen saam als één geslacht, als de éene menschheid. In één schuld verzonken. Door éene zonde vergiftigd. Eén dood, en straks den eeuwigen dood tegengaande. Hulpeloos. Verloren. Niet te redden uit en in zichzelf. Zoo dat geen bloemen op het graf hielpen, en alle verbloeming niets dan zelfbedrog was.

Maar ook, *naar die Schriften* was er een Heiland, was er een Verlosser, was er een Redder bij God besteld. Gods Gezalfde zou ons vleesch aannemen. Hij zou ons ten Hoofd zijn. We zouden weer een Profeet, een Priester, een Koning erlangen. Als een held zou hij allen voorgaan. Zou de machten van hel en satan aantasten. Zou den strijd voor ons ten bloede toe doorworstelen.

Maar dan, als hij in en door den dood den last van toorn en van schuld van ons had geschoven, *dan zou hij de dagen verlengen*. Dan zou er opstanding zijn. Dan het leven rijzen uit den dood.

Verrees hij niet, dan zou het wezen, dat God onderlag en Satan overwon. Maar ook, dit *kon* niet, want zoo waarachtig God leeft, zal Gods raad overwinnen.

En daarom *naar de Schriften* kon hij niet van den dood gehouden worden.

„Gij zult mijne ziele in de hel niet verlaten, Gij zult niet toelaten dat uw heilige de verderving zie."

En zoo *is* Jezus opgestaan.

En al wie *naar de Schriften* geloofde en beleed en leefde, heeft het gevoeld, dat het zoo moest, en zoo was.

Naar de Schriften, en *met* die Schriften gaat er door de wereld een andere, een heilige levensstroom, die den stroom der wereld dwars doorkruist.

En nu over dien stroom der wereld hangt niets dan de schaduwe des doods. Maar over dien heiligen stroom naar de Schriften fonkelt het licht, tintelt het leven.

Hier is Paschen.

Hier is Opstanding.

Hier is *Immanuel*, *die verrees.*

Juist daarom moest het Oude Testament zoo fel bestreden worden. Onder de Lutherschen zelfs werd het zoogoed als geheel aan een kant gezet. En ook onder ons heugen de dagen nog, dat men „Nieuwe Testamenten" voor Bijbels uitdeelde. En alsof het nog niet genoeg was, heeft toen de critiek zich opgemaakt, om heel het gebouw des Ouden Testaments te sloopen. In de kringen van wie die critiek volgt heeft men dan ook kortweg geen Oude Testament meer. Het is uit elkaar gevallen. Het is vol fabelen gebleken. Het bestaat als Testament niet meer. Wat voor Jezus immers „*de Schriften*" was, is voor de wijzen onzer eeuw weg.

En natuurlijk, als wat Jezus als „de Schriften" eerde niet meer voor u bestaat, dan valt vanzelf ook voor u weg, wat „*naar die Schriften*" geschied zou zijn. Wat dus Paulus aan die van Corinthe toeriep: dat Christus gestorven is *naar de Schriften*, en dat hij ten derden dage opgewekt is *naar de Schriften*, het was al inbeelding en zelfbedrog.

Er zijn geen *Schriften*, en dus kan er ook niets *naar* „die Schriften" gebeuren. En zoo gleed met de Schriften des Ouden Testaments heel ons Paschen uit het zielsbesef weg.

Van nature had onder de volkeren een voorstelling geheerscht, die uitliep op den dood. Toen had God in Israel een geheel andere voorstelling gegeven, die door den dood tot het leven leidde, en die voorstelling lag gedocumenteerd in de Schriften.

Thans stiet men die van God gegeven voorstelling weer weg, en dus ook de Schriften, waarin ze geproclameerd lag.

Zoo viel men terug in wat eens de heidenen waanden. Uit het leven zonk men in den dood neder. Van het hemelsch *licht* keerde men naar 's werelds *donker* terug.

En zoo kon Paschen geen stand houden.

Opgewekt *naar de Schriften!* riep de apostel uit.

In het graf gebleven naar 's werelds axioma! werd de uitspraak onzer eeuw.

Maar onder de gekenden des Heeren is juist in het aangezicht dier loochening, de vreugdevolle belijdenis van „Jezus' Verrijzenis uit de dooden," verrijkt en verdiept.

Het koor van wie nog den Paaschpsalm aanheffen, moge in aantal geslonken zijn, in zuiverheid van toon won het. Onder die nu nog meezingen is niemand meer die niet *uit het hart* Immanuel toezingt. Het leven des Geestes ruischt in hun jubelzangen.

En waaraan anders dankt ge dit, dan daaraan dat nu ook uw zielsbestaan, uw zielservaren, heel de wereld van uw gedachten, wat Paulus zou noemen, *naar de Schriften* is. Staande *tegenover* wat de wereld als wijsheid uitgeeft, maar *aangesloten* aan en passende op hetgeen God eens door Mozes en de Profeten had geopenbaard. Uw dood bekennende, uw valsche leven in Christus afstervende, en nu, door den dood heen, grijpende naar dat eeuwige leven, dat uw Jezus, door dood en graf heen, aan het licht heeft gebracht.

Een leven, dat ja, straks, als God u oproept, eerst in zijn volheid voor u blinken zal, maar toch een leven, waarvan ge nu, hier reeds, den verfrisschenden adem u voelt tegen-

waaien, dat voor u ritselt in de gemeenschap der heiligen, dat als een verheffende en bezielende kracht in uw hart werkt, dat u steeds zijn licht vooruit werpt op uw levensweg, en dat zich alleen door uw zonde voor een wijle laat terugdringen.

Paschen komt daarom niet maar *bij* ons leven, maar het *is* ons leven. „Immanuel, die verrees", is ons het lichtend middenpunt der historie, waaruit alle stralen van vreugde en hooge blijdschap ons toeschieten. En wat Immanuel voor de historie der eeuwen werd, dat is hij in dieper gevoelden zin nog voor de historie van ons eigen hart geworden: het middenpunt waarom al het leven onzer ziel zich beweegt.

IV.

Datzelve zal u den kop vermorzelen.

> En Ik zal vijandschap zetten tusschen u en tusschen deze vrouw, en tusschen uw zaad en tusschen haar zaad: datzelve zal u den kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen.
> Gen. 3 : 15.

Zoo dikwijls ons heerlijk Paaschfeest terugkeert, ontsluit onze God en Vader voor zijn volk op aarde weer *de* bron van rijke en overvloedige vertroosting. Want al zijn de genadegiften des Heeren ontelbaar, en al is heel zijn Woord voor den pelgrim op aarde een staf die hem voor wankelen behoedt en een licht op zijn pad, toch is er onder alle daden van 's Heeren mogendheid niets dat in rijkdom van vertroosting met de opwekking van Christus uit de dooden op één lijn mag worden geplaatst.

„Wie is het die verdoemt?" vroeg de heilige apostel, en hij antwoordt: „Christus is het, die gestorven is; *wat meer is, die ook opgewekt is.*" En in zijn brief aan de kerk van Efeze jubelt dezelfde apostel in „de *uitnemende grootheid van 's Heeren kracht*, naar de werking der sterkte zijner macht, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij hem uit de dooden heeft

opgewekt" (Ef. 1 : 19, 20). En hebt ge niets aan de vergeving uwer zonden, tenzij ge ook *gerechtvaardigd* zijt voor God, hoor het dan hoe Christus wel overgeleverd is om onze zonden, maar *opgewekt* om onze rechtvaardigmaking. Ja, om het nóg sterker uit te drukken schrijft Paulus zelfs aan de kerk te Colosse, „dat Christus in zijn opstanding, de helsche overheden en machten heeft uitgetogen, ze in het openbaar ten toon gesteld heeft, en door zijn verrijzenis uit de dooden over hen heeft getriomfeerd" (2 : 15).

Reeds dit zegt ons, welk een geheel eenige beteekenis de opstanding van Jezus in het rijk geheel van het genadewerk heeft, en hoe een kind van God nog niet verstaat wat het is *dat zijn Heiland verrees*, zoolang hij in die opstanding nog niet roemt, als in *de* bron van zijn vertooosting.

Er is in het wondere paradijs, waarin zoo ontzettend diep geleefd is, en zóóveel is beslist, en waarvan we toch zoo weinig weten een profetie van Godswege uitgegaan, die de moeder is van alle profetie en van alle heil, dat naar het bestek van deze profetie gekomen is. En die profetie luidde, dat er een strijd op leven en dood tusschen Gods volk en Satan zou ontbranden; dat in dien strijd Satan het vrouwenzaad ter neder zou werpen door hem de verzenen te vermorzelen; maar dat daarna dat zaad der vrouwe Satan den kop zou verpletteren.

Tot zulk een strijd zou het komen, niet tusschen Satan en de wereld, noch ook tusschen Satan en den rechtschapen natuurlijken mensch. Integendeel van nature zou al wat uit vleesch geboren was, met Satan heulen, voor Satan knielen, en al ware het met tegenstribbeling, toch naar Satans wil doen. Neen, die strijd zou uitsluitend ontbranden tusschen Satan en *Gods volk*, want er kon geen vijandschap komen, tenzij God zelf eerst die vijandschap zette; en in wiens hart is die vijandschap tegen Satan ooit door God zelf gezet, tenzij Hij zulk een hart wederbaarde en zulk een kind des menschen, gelijk Da Costa zong, „tot een nieuwe bevatting herteelde."

In dien strijd zou het *bang* toegaan, en het bange in dien strijd zou, om menschelijk te spreken, *eindeloos* duren; ja die strijd duurt *nog* voort; en aan dien strijd *kan* geen einde komen voordat Christus op de wolken wederkeert en de Satan voor altoos wordt gebonden en geworpen in den poel des vuurs.

Meer nog, in dien strijd zou het met schijnbaar, o, zoo *ongelijke* kracht gaan. Satan altoos de machtige, die verreweg het grootste deel van de kinderen der menschen op zijn kant trok; en daartegenover Gods volk als een „klein kuddeke," zeven duizend die de knie voor Baäl niet hebben gebogen, een Gideonsbende, het „wormpje Jacobs." Ja, geen oogenblik *mocht* het zelfs bij dien strijd den schijn hebben, alsof Gods volk door meerder aantal, keuriger talent of geduchter wapening, zoo al niet overwon, maar dan toch in die worsteling stand hield.

Integendeel, Godes moest alle kracht, van Hem alle raad, voor Hem al de eere zijn.

Alleen omdat Hij werkte, zou niemand weerstaan kunnen; en de kracht waardoor Hij in dien strijd zijn volk zou staande houden, zou zijn de kracht van *zijn Woord*.

Zie, dat Woord is het eenige wat God zijn volk op den pelgrimstocht, en alle wapen dat de Heere zijn volk in dien bangen strijd meegeeft.

Hij *doet* in het Paradijs nog niets. Veeleer blijven alle dingen, nadat de val was ingetreden, gelijk ze in den aanvang geweest zijn. En al wat zijn volk ontvangt is *een Woord*. Het woord dat de kop van Satan zal verpletterd worden.

Een woord van belofte; een woord van vertroosting: een woord dat waarborg biedt voor eindelijken triomf.

Wie nu dat woord aangreep, aan dat woord zich vastklemde, en dat woord van zijn God geloofde, die wist, dat het einde heerlijk zou zijn, en was juist door die zalige wetenschap voor Satan onverwinbaar.

Maar ook, wie dat woord verwierp of liggen liet, of in zijn ongeloof tegensprak, die zakte in en bezweek en moest eindigen, met naar Satan over te loopen.

En hierin nu ligt van het paradijs af al de tegenstelling tusschen 's Heeren volk, en tusschen hen die dat volk weerstaan. Immers voor dat volk alleen is 's Heeren Woord het kleinood hunner ziel, de erfenisse voor hun geslacht geworden. Dat Woord hebben ze gehoord; ze hebben het beluisterd; het heeft als muziek in hun zielsoor geklonken. Het wierd hun het geestelijk tooverwoord, waaraan ze zich telkens weer oprichtten. En zoo diep kon nooit hun moedeloosheid ze doen zinken, of als krachtig, als met doordringende stem, dat wondere woord van goddelijke belofte weer als een echo, op wat God eens sprak, in het hart weerklonk, dan leefden ze weer op, dan waren ze weer getroost, dan ontvlamden ze weer in heilige geestdrift, en dan stonden ze te midden van het gruwzaamst lijden, weer over dat lijden getroost.

De kop van Satan zou verpletterd worden, en natuurlijk een slang, waarvan de kop verpletterd is, die kan u niets meer doen. Daar kan een kind bij staan, omdat toch het ondier tot elke kronkeling onmachtig is, en zijn tand niet meer wonden kan, en zijn gif niet meer deert.

En dát begeerde Gods echte volk. Het moest niet maar zoo komen, dat Satan ze niet meer vervolgen en jagen kon. Satan moest niet maar gekneveld, zoodat ze hem ontvlieden konden. Neen, Satan moest met verpletterden kop daar voor aller oog neerliggen, dat Gods volk, met hun kinderen, er bij kon gaan staan, om zich te verlustigen in de aanschouwing, hoe *volkomen* door Gods wondere mogendheid *Satans macht om te verderven* vernietigd was.

Is nu dat oogenblik van triomf, is die ure van zegepraal, voor Gods volk reeds gekomen, of toeft de jubelzang van die victorie nog?

Wees bij het beantwoorden van die vraag ernstig, wees oprecht, en speel niet met woorden.

Neen, in volkomen zin is die triomf *nog niet* bereikt.

Satan heeft nog wel terdege macht. De kerke Gods ondervindt dit nu nog elk oogenblik en in alle landen. De vijand onzer ziele maakt zich telkens op, om ons zelven persoonlijk en het hart onzer kinderen te verwoesten. In de gedachten en de overleggingen, die de volkeren beroeren, is nog steeds zijn invloed merkbaar.

Zóó gebonden dat hij zich niet meer roeren kan, en zoo den kop verpletterd, dat hij zich niet meer slingeren kan in zijn kronkelingen, is Satan nog niet. Zijn gif is nog op verre na niet krachteloos. En de ure, dat hij voor eeuwig in den poel des vuurs zal geworpen worden, komt niet, eer Christus op de wolken is verschenen. Ja zelfs moet aan die wederkomst van den Christus nog een ontzettende openbaring van de macht van Satan voorafgaan, als de „mensch der zonde" komt en de Antichrist zal geopenbaard worden, die zich stelt tegen al wat God genaamd wordt, om zich zelf als God te laten aanbidden.

De zoetvoerige voorstelling, alsof Satan wel in het Oude Testament thuis hoorde, maar nu na het kruis van Golgotha, van alle macht was beroofd, moet dus in naam der Heilige Schrift tegengesproken, en wordt dan ook door de wrange, bittere zielservaring van elk kind Gods weerlegd.

Ja, waarlijk, Satan leeft nog. Satan oefent nog macht en spant zijn strikken nog, en eeuw in eeuw uit moet Gods kerke, en in die kerke al Gods volk blijven bidden: „Leid ons niet in verzoeking, *maar verlos ons van den Booze.*"

Eens komt de voltooide triomf gewisselijk, maar hij kan niet komen, tenzij eerst alle boosheid van Satan hebbe uitgewoed, en het rijk der heerlijkheid van onzen Heiland inga.

In zoover leeft dus Gods volk ook nu nog *uit de profetie;* teert ook nu nog Gods echte kind op de paradijsbelofte; en vlamt het van dorst naar die heerlijke ure, als eens alle

strijd uit zal hebben, de laatste vijand aan Jezus' voeten zal onderworpen zijn, en het worden zal God alles in allen, opdat al zijn volk met Hem deele in zijn glorie en heerlijkheid.

Maar toch dit is niet al.

Want de paradijsbelofte is wel op zichzelve volkomen genoegzaam voor onze vertroosting, en op zichzelf zouden we bij die paradijsbelofte niets bij behoeven: maar sinds het paradijs is die belofte *op de proef gesteld.*

Tusschen ons en die belofte ligt het kruis van Golgotha.

Er was in die belofte niet maar iets *beloofd*, maar ook iets *bedreigd;* en wat die bedreiging inhield, is het bij Golgotha tot uitvoering gekomen. Het Vrouwenzaad verscheen, en aan dat Vrouwenzaad *zijn de verzenen vermorzeld*, zoodat de Christus werd nedergeworpen, en viel en uit werd gedragen naar de groeve der vertering.

Ten deele nu steunde deze ontzaglijke broedermoord aan den Zone Gods begaan de waarachtigheid en de betrouwbaarheid der belofte; want alzoo was het voorzegd. Dat het daartoe komen moest, was aangekondigd. En de komst van het Zaad der vrouwe én de val van dien Verkorene was geprofeteerd.

Doch juist daarom *kon* het bij dat kruis ook niet blijven.

Daarom *moest* er op dat kruis een heel eenige gebeurtenis volgen.

Want ware dat kruis het laatste geweest, en hadden we voorts niets ontvangen dan de Paradijsbelofte; zoo zou onze ziel geweigerd hebben getroost te worden, omdat dan blijkbaar Satan het van God gewonnen had, en Gods raadslag niet had kunnen bestaan.

Wel het Zaad der vrouwe aan de verzenen vermorzeld; zelfs in ontzettender zin vermorzeld dan de profetie verwachten liet, vermorzeld tot in den dood; vermorzeld tot in de diepte der helle; vermorzeld tot de vervloeking in den eeuwigen dood toe; maar juist daardoor dan ook de tweede helft der Goddelijke profetie jammerlijk verijdeld, en juist datgene waarin

de vertroosting van Gods volk lag, voor altoos afgesneden.

En zie, op dit punt treedt nu de Opstanding van Christus tusschenbeide. Bij dit snijpunt van de wegen der profetie treedt uw verrezen Heiland voor u. Aan dit keerpunt van den weg Gods genaderd, komt Gods engel u toezingen van Immanuel die overwon.

Stel het u toch helder voor, wat in dat graf van Jezus op het spel stond.

Satan is geen denkbeeldig wezen, maar een wezenlijk bestaande, ontzettend machtige geest, die heel een heir van geesten onder zijn bevelen heeft. Door den val in het Paradijs had de mensch, die den hof tegen Satan bewaken moest, deze ontzettende macht van Satan in deze wereld binnengelaten, en de mogelijkheid voor Satan geschapen, om heel ons menschelijk geslacht, met al zijn macht en kracht, zijn gaven en talenten, zichzelven tot een instrument te bereiden, waarmee hij Gods werk bestrijden, Gods volk aanranden en den raad Gods vernietigen zou.

En ook, die macht van Satan in ons geslacht was niet denkbeeldig, maar werkte en giste en broeide in al het leven der volken en in het persoonlijk leven en de hartstochten van het menschelijk hart. Tot zelfs in Israel was die macht van Satan binnengedrongen. Bijna alle eeuwen door ziet ge het grooter deel van Israel achter den Baäl loopen, of de kalveren dienen, of zich nederbuigen voor den Moloch en voor de Astherôth.

Schier alle macht der wereld organiseert zich tot een welgeordende macht, die vijandig tegen God overstaat. Zoo doen de wijsgeeren in hun wetenschap; de kunstenaars in hun kunsttempel; de priesters bij hun altaren; de wetgevers in hun wetten; de koningen in hun bewind; de veldheeren aan het hoofd hunner legerscharen; al het volk in zijn jagen naar geld en zingenot; elk menschenkind in de onreine tochten van zijn hart.

En tegen die macht in moet nu God zijn beloften waar maken; zijn volk weerbaar stellen en stand doen houden; en zijn Immanuel aan den stam van Israel doen uitkomen, en door dien Immanuel het wonder tot stand brengen, om én vlekkeloos in zijn heiligheid te blijven, en toch al de zonde van zijn volk te verzoenen.

En de Heere toont zijn mogendheid; Hij kent en roept de zijnen: Hij plant in Abraham den edelen wijnstok van Israel.

De Heere zet door.

Als het moet is de watervloed, die alleen Noach redt, zijn instrument. Sodom en Gomorrah keert Hij om en overstort ze met zwavelzuur. Aan de Roode Zee bedwingt Hij Pharao en zijn ruiters. En hoe in Israel de afval ook telkens de overhand neme, toch kent Hij zijn getrouwen, en heeft er alle eeuwen door zeven duizend die zijn naam blijven aanroepen.

Maar nu komt het dan ook eindelijk.

Nu wordt Bethlehem in de glansen van het eeuwig licht gedoopt. Het kindeke rust in Maria's armen. Immanuel *is er*.

Dat merkt wel de wereld niet, en zelfs in Israel is er maar een enkele die het gelooft; maar *Satan weet het*, en de demonen sidderen op die ontzettende wetenschap.

Vandaar dat van deze oogenblikken af al Satans kunst en toeleg is, om zich met dien Immanuel aan een strijd op leven en dood te wagen.

Nu is het de ure der beslissing. *Nu* moet het uitgemaakt, of *hij* in het eind overwinnen zal, of wel.... de zoo diep door hem gehate God.

Dat merkt ge reeds aan Bethlehems kindermoord, en de vlucht naar Egypte. Dat speurt ge duidelijker nog als Jezus door hem verzocht wordt in de woestijn. Maar dat treedt toch eerst in het volle licht, als het blijkt tot een *openlijken* strijd te moeten komen, en Jezus in Israel als Profeet, straks als Priester en Koning, optreedt, en het nu moet beslist wie de sterkste is.

Nooit zijn de demonen dan ook zoo losgebroken als in de drie jaren van spanning tusschen hemel en hel. Nooit zijn er bij een volk zoovele bezetenen geweest. En nooit is de boosheid, het verraad en de laagheid van het menschelijk hart zoo ontzettend uitgekomen, als in wat ge de drie jaren lange lijdensgeschiedenis van den Zoon des menschen kunt noemen.

Ze kennen hem de demonen; en ze zeggen hem openlijk dat hij de Zone Davids en Israels Messias is; maar onder dat zeggen woelen ze de booze hartstochten in Israel tegen hem op; tot eindelijk schier heel het volk, met zijn priesters en voorgangers aan het hoofd tegen hem in opstand komt, en alles roept om zijn bloed; en Barabbas, de moordenaar, door het luidkeels roepen der bloeddorstige schare *boven Jezus* verkoren wordt.

En metterdaad gelukt die booze toeleg. Want Jezus doet niets tegen. Eer loopt hij schijnbaar zelf en uit eigen beweging het verderf in de kaken. In stede van in Galilea te blijven schuilen, komt hij zelf naar Jeruzalem. Judas, die hij reeds lang doorzag, blijft hij in zijn gemeenschap dulden. Hij gaat op naar den tempel. Zoo ge wilt, hij tergt de Pharizeeën en spaart de priesters in geen enkel opzicht.

Hij doet niets om te ontkomen. Even vóór de gevangenneming toont hij nog wel, wat macht hij bezit, als hij de soldaten doet terugdeinzen. Maar die macht, die hem ten dienst stond, gebruikt hij niet.

Hij laat zich willig binden, en als een lam gaat hij ter slachting.

Dat nu begreep Satan niet.

Hij had gewild dat Jezus zou tegenwerken, zou tegenworstelen, zou tegenspartelen; en zelfs verleidde hij Petrus om het zwaard te trekken, en daarmede naar menschelijke manier voor zijn Jezus te strijden.

Maar Jezus wil het niet. Hij *wil* sterven. En als Satan nog één vreeze koestert, de vreeze namelijk, dat Jezus van het

kruis zal afkomen en heel zijn opzet verdoen, blijft ook dit uit; blijft uit hoe hij Jezus ook door de priesters sarren laat, en hoe ze ook roepen: „Indien ge de Zone Gods zijt, kom af van het kruis.”

Zoo gaat Jezus dan onder, en feitelijk viert Satan zijn zegepraal, de hel haar triomf.

Want Satan kende geen schrikkelijker macht dan *den Dood.* Tegen alle ander instrument had de mensch verweer gevonden; maar niet tegen *den Dood.* Tegen den Dood kon niemand op. Aan den Dood moest ieder zijn tol betalen. En nu het zoover gekomen was, dat ook Jezus door dien Dood overwonnen was, nu waande Satan zich van zijn zegepraal zeker.

God was teruggeslagen. Hij, Satan, had getriumfeerd!

Maar nu komt dan ook de mogendheid des Heeren tusschenbeide. Meer nog, nu *moest* ze tusschenbeide treden. Nu of nooit moest het uitgemaakt en beslist, of er in God macht *ook tegen den dood* was; en of Immanuel, ook al was hij in den Dood geworpen, nochtans uit dien Dood kon worden gered en teruggebracht.

En dát nu is de glorie van uw Paaschfeest; dát de eeuwige jubel van Jezus' verrijzenis, dat toen, op dat beslissende oogenblik, Gods mogendheid *is* verschenen, en de ontzettende grootheid der sterkte van zijn Goddelijke kracht machtig is gebleken, om zelfs uit de banden van den Dood zijn Immanuel los te maken, en met goddelijke majesteit aan Satan zijn buit te ontrukken.

Te ontrukken, niet door de ziel van Jezus in den hemel op te nemen. Dat kon na het sterven toch gebeuren. Neen, maar door den Immanuel, het *Vleeschgeworden* Woord *in dat Vleesch* uit den Dood weder te brengen; hem de wegen des levens bekend te maken; en te maken dat zijn Heilige geen verderving zag.

En dat nu *is* geschied op den derden morgen. Toen de

wachters vloden, en Gods engelen nederdaalden, en de steen werd afgewenteld, en straks de gestorvene op het kruis weer in het midden zijner jongeren verscheen, en hun toonde de teekenen der nagelen in zijn handen, en de wonde van de speer in zijn zijde.

Want daartegenover stond Satan volkomen machteloos.

Daartegen was voor Satan geen enkel instrument bereid.

Dat moest hij aanzien. Aanzien in zijn ver reikende gevolgen voor het lot en voor de toekomst van hemel en aarde.

Nu had God overwonnen, en Satan was in beginsel voor eeuwig teruggeslagen.

En nu reeds was de ure te voorspellen en het oogenblik tegemoet te zien, waarop hem voor eens en voor altoos de kop zou worden verpletterd.

Want al is Satan nu nog levendig en nog ontzettend gewapend, en al is hem nog zoo groote macht gelaten, om én Gods kerk én Gods kinderen te verontrusten, toch vreezen nu de Godgetrouwen niet meer.

Want zie, als Satan ze nu weer aanvalt, staat tusschen hem en hun hart altoos die verrezen Heiland, die nu *alle* macht ontving in hemel en op aarde, en gezeten aan de rechterhand des Vaders, het den zijnen toe blijft roepen: „Niemand kan u rukken uit *mijn* hand!”

V.

„En werden als dooden."

> En uit vreeze voor hem zijn de wachters zeer verschrikt geworden, en werden als dooden.
>
> Matth. 28 : 4.

Bij het ontsloten graf van den Christus verhalen Mattheus en Marcus van *één* engel, daarentegen Lucas en Johannes van *twee* engelen, en dus zegt de twijfelachtige critiek, dat er *geen* engelen zijn gezien.

Hoe koud en dor, hoe ondiep en uitwendig is deze soort beschouwing niet.

Gij zoudt, o, armhartige critiek, in het gezicht van dien engel en in het grafmirakel alleen dan geloofd hebben, als twee, drie dienaren van het gerecht er bij hadden gestaan; van seconde tot seconde hadden opgeschreven wat ze zagen en hoorden; die twee, drie rapporten met eede bezworen en met hunne namen onderteekend, bij Pilatus hadden ingeleverd; en indien bij vergelijking gebleken was, dat deze rapporten tot in elke bijzonderheid volkomen overeenstemden; waar dan natuurlijk nog bij moest komen, dat deze dienaren van het gerecht niet verdacht konden worden van heimelijk op Jezus' hand te zijn geweest, en eindelijk dat de officieele rapporten

in gewaarmerkt afschrift nog aanwezig waren, zonder dat er twijfel bij u kon rijzen aan hun echtheid.

Dan, ja, zouden deze mannen der critiek het gelooven. D. w. z. dan zouden ze in hun kroniek aanteekenen, dat het zóó gezien en gehoord moet zijn, op de manier, als een schipper, uit zee komend, ons meldt van dit of dat schip dat door hem gepraaid is; maar hun ziel zou er buiten staan; onder den indruk van het machtige feit zouden ze niet komen; het zou hun blijven omgaan buiten hart en gemoed.

En toch juist op dit laatste komt het hier aan. Uit al wat ons van Jezus' opstanding gemeld wordt, ontvangt men den indruk, dat een ieder, die bij het graf kwam, *ontroerd* is geworden als *door de aanraking met een hoogere wereld.*

Die ontroering die zich van hen zelven had meester gemaakt, brachten ze daarna over op allen die ze ontmoetten.

En het doel van het viervoudig verhaal bij de Evangelisten, is geen ander, dan om iets van de *ontroering* ook in uw hart teweeg te brengen, opdat ook gij iets van de „*kracht zijner opstanding*" zoudt verstaan.

Er heeft bij het geopend graf van Jezus geen hemelsch *vuurwerk* voor één oogenblik geschitterd, om zóó weer te verdooven, maar er is een gloed van hemelsch vuur ontstoken, bestemd om eeuwiglijk uit te stralen; en eerst als ge ook zelf van dien gloed de koestering in uw ziel ervaart, werd Jezus' opstanding voor u *levende werkelijkheid.*

Natuurlijk straalt die gloed des levens van Jezus zelven uit. Uit zijn hoogheiligen persoon. Naar ziel en lichaam beide. Of wilt ge, dieper nog, uit de Goddelijke majesteit die in heel zijn menschelijke natuur doordrong, en haar zelfvernieling in den dood te boven kwam en overwon.

Uit zijn volheerlijk triomfeeren over graf en dood.

Maar zulks ging dan toch niet buiten de natuur en niet buiten de schepping om. En gelijk in *Efratha's* velden het engelenheir Gods lof komt zingen, en in *Gethsémané* de enge-

len Jezus komen dienen, en straks bij zijn *opvaren* ten hemel engelen zijn geleide vormen, en eveneens in den dag des oordeels Christus met al zijn heilige engelen *ten gerichte* zal verschijnen, zoo nu is er engelenbemoeienis ook als Jezus *uit het graf verrijst.*

Gelijk een geweerhaakte bliksemstraal, die op tien passen afstand van u in den grond slaat, en u het gezicht verblindt, zóó was die plotselinge engelverschijning voor de Romeinsche soldaten, die bij het gesloten en verzegeld graf van Jezus op wacht stonden.

Zelfs dreunde de plek waarop ze stonden, bij zijn neerstrijken, een oogenblik onder hun voet.

En toen ze, na door dat helder ongedachte schijnsel verrast, en door dat dreunen van den grond ontzet te zijn, uit dat lichtschijnsel een gestalte, als eens menschen, gehuld in een sneeuwwit glanzend gewaad, voor zich ontdekten, toen overviel hen angstige vrees, groote verschrikking maakte zich van heel hun persoon meester, en de uitwerking was *dat ze werden als dooden.*

Toen stoven ze uiteen, en kwamen meer dood dan levend te Jeruzalem bij het Sanhedrin aan.

Aan dapperheid faalde het hun niet. Tegen een oppermachtig vijand zelfs zouden ze den strijd hebben opgenomen, en liever op de plek dood gebleven, dan van hun plek en plaats geweken zijn.

Maar bij dat graf werkte een macht uit *een hoogere wereld.*

En daartegen hielp geen zwaardslag.

En, *als dood geworden* zijn ze gevloden.

Zoo zijn de Romeinsche *soldaten* verschrikt geworden; maar *niet* Maria, en *niet* de Magdaleensche.

Ook haar beving wel aanvankelijk ontroering maar toch *zij* vloden niet.

„Vreest gijlieden niet," spreekt haar de engel stillend toe, „*gijlieden* niet, want ik weet, dat *gij* zoekt Jezus, die gekruisigd was."

Dát maakt al het verschil.

Wie, gelijk de Romeinsche soldaat, bij het graf, alle teederder band aan Jezus mist, schrikt, en moet schrikken, zoodra de macht der hoogere wereld voelbaar wordt. Maar, omgekeerd, wie aan Jezus banden der liefde en banden des geloofs heeft, wie Jezus *zoekt*, die *zoekt* ook die hoogere wereld, en als de eerste ontroering voorbij is, doet die hoogere verschijning hem zalig, hem weldadig aan; en daarom deinzen de Maria's niet.

Haar *leeft de ziel op* door diezelfde engelverschijning, die de anders zoo dappere soldaten als *dooden deed worden.*

En dit was meer dan een feit, hierin school *profetie.*

Die soldaten vertegenwoordigden bij Jezus' graf het inbegrip van de verbazingwekkende macht, die toentertijd in het *Romeinsche keizerrijk* de wereld overheerde.

Die Maria met de Magdaleensche daarentegen het Koninkrijk Gods, het volk dat onder Jezus als Koning zou optreden, en onder dien hemelschen Veldheer, den kamp om de wereld tegen die ontzettende macht der wereld zou opnemen.

En toen is het hard tegen hard gegaan.

Geen geweld is gespaard, voor geen wreedheid teruggedeinsd, bloed is vergoten.

Tot ze stieten op elkander, Rome's keizer met zijn onafzienbare *legioenen* en Jezus met zijn *martelaren.*

En wat anders was ook hier het einde, dan dat, toen de worsteling ten einde liep, niet enkel Rome's heirschaar, maar heel Rome's macht, ja, de keizers zelven met hun geweld en woede *als dooden waren geworden*, en dat de heirschaar van Jezus, het leven in de ziel dragend, in die zichzelf ontzinkende wereld een nieuw, een edeler, een rijker *leven* heeft ingestort.

Wat waren die Maria's, naar maatstaf van geweld, bij de onoverwonnen krijgers van Rome vergeleken?

Eén slag met het zwaard zou ze hebben neergeveld.

En toch hebben *niet* die soldaten, maar hebben de Maria's het gewonnen, omdat Jezus, die verrees, in en door haar wrocht.

Jezus, in zijn verrijzen zelf, voor Rome's keizers *ten val*, en voor de Maria's *ter opstanding* geworden.

De reuke des doods ten doode, en de reuke des levens ten leven, ze staan ook in die soldaten en in die Maria's lijnrecht *tegenover* elkaar.

Van den kant der wereld is toen in verzinning heil gezocht. Er is op verzonnen, dat de discipelen Jezus' lijk gestolen hadden. En dank zij die leugen ademde men in den kring van het Sanhedrin en de Hoofdwacht weer op.

En zoo heeft ook de critiek in onze eeuw het aangelegd. Ook zij heeft er op verzonnen, dat de verklaring in de discipelen lag. Nu niet in hun opzettelijk bedriegen van anderen, maar in hun *zelfbedrog*.

Met die verzinning omtrent hetgeen de discipelen zouden verzonnen hebben, dacht men toen ook in deze kringen van Jezus' Verrijzenis af te zijn.

En zie, ook hier weer dezelfde uitwerking, en nogmaals *de reuke des doods* gekomen over wie voor de Verrijzenis van Jezus niet boog.

Of is het niet een *reuke des doods*, die heel deze kringen aangreep, als ge ziet, hoe ze in geestelijke dorheid en jammerlijken twijfel nu reeds hun eerst zoo vurig enthousiasme gebluscht hebben, en hoe ze de menigte, als wier leidslieden ze zich opwierpen, zien afdolen op de paden van zinlijkheid en van het geldgewin?

En daartegenover ook nu de *reuke des levens* weer onder de getrouwen van Jezus uitgegaan.

Hun geloof aan Jezus' Verrijzenis niet wankelende maar vaster staande dan ooit. Hun getal toenemende. Hun inzichten verhelderend. Hun invloed wassende. En in onze dagen de Verrijzenis van Immanuel in een diepte van be-

teekenis gepeild, waaraan zelfs in de dagen onzer vaderen niet gedacht werd.

Zoo heerscht uw Jezus, hij die macht had ontvangen *het leven te hebben in zichzelven*, en daarom het leven uit den dood herwon, en ook u het *leven* in den *dood* uwer zondige existentie kan doen werken.

En nu is het Paaschfeest niet een feest des tijds, waaraan die uitstraling van het leven van Jezus voor uw ziel gebonden is.

Die levenskracht van Jezus gaat bij dagen en bij nachten uit, en wie waarlijk Gods kind wil zijn, poogt *dagelijks* in de werking van die levenskracht op zijn hart te roemen.

Maar ook zoo houdt de terugkeer van uw Pascha toch een eigen zin en beduidenis.

Ge kondt verslapt zijn. Er kon weer een reuke des doods over uw ziel zijn getogen. En voor wie er zoo aan toe staat, weerklinkt in de prediking van het Paaschfeest dan toch een doordringende roepstem, om de levenskracht, die in Jezus is, weer te zoeken, ernstiger met heel de ziel zijn God om de inwerking dier hoogere levenskracht aan te loopen.

Want hoed u voor uw ziel, dat ge uzelven niet blind maakt voor het onloochenbaar feit, dat elk opnieuw doorleefd Paaschfeest u óf tot meerder levenskracht verhoogen, óf in bedenkelijker dorheid van ziel doet terugzinken.

Die dorheid van ziel nu is ook een reuke des doods.

En, helaas, er zijn er ook onder Gods lieve kinderen, die wel vroeg of laat weer wakker zullen worden, maar die nu al den indruk maken, *dat ook zij als dooden geworden zijn.*

VI.

„Onmogelijk dat hij van den dood gehouden wierd."

> Welken God opgewekt heeft, de smarten des doods ontbonden hebbende, alzoo het niet mogelijk was, dat hij van den zelven dood zou gehouden worden.
> Hand. 2 : 24.

Der christenen Paaschfeest was eeuwenlang, is nog en zal tot aan 's Heeren wederkomst blijven, het overwinningsfeest van het Leven over den *Dood.*

De *Dood* is de ontzettendste macht, die in de sfeer der wereld openbaar is geworden. Groot is ook de macht der *Kennis*, nog grooter misschien de macht der *Liefde;* maar de Dood gaat in de almachtigheid geworden mogendheid die beide nog te boven. Tegen den *Dood* bleek niets bestand.

En wat machtige vorsten en wereldgebieders ook onder de volken zijn opgestaan en wat onmetelijke heirscharen ze ook verzameld hadden, en met wat vreeze en ontzag ze de natiën ook voor zich deden bukken, ten slotte moesten toch ook zij hun tol aan dien nóg machtiger vorst van het graf betalen, en stierven ze weg in den dood.

Onnoembaar, om niet in cijfers uit te spreken is het getal van de kinderen der menschen, die sinds de zonde den mensch

uit het paradijs verjoeg, voor dien Dood gebukt hebben. In elk dertigtal jaren velt hij tegenwoordig 1400 millioen menschenkinderen. Bijna een half honderd millioen elk jaar. Millioenen bij millioenen elk jaar. Van David wierd gezongen, dat Saul zijn duizenden, maar Isai's zoon zijn tienduizenden had verslagen; maar wat zijn zelfs de tropeeën van een David vergeleken met de millioenen bij millioenen slachtoffers van den Dood?

Neen, deze koning der verschrikking gaat in alles verpletterende macht en in niets sparend geweld, alle macht die onder den Almachtige in zijn schepping bestaat, zeer verre te boven.

Er is niets dat hem stuit. Voorzichtigheid en beleid, kunst en wetenschap, heldenmoed en toewijdende liefde mogen er samen in slagen een oogenblikkelijk sterven te voorkomen en doodsgevaar af te wenden. Maar al laat de dood zich soms voor een wijle verjagen, straks keert hij toch met verdubbeling van macht weder, tot de arts machteloos het hoofd schudt en de liefde het op moet geven, en weer een dierbaar leven ons door den Dood wordt ontrukt.

o, Wat heeft ons menschelijk hart in de eeuwen die achter ons liggen en in de dagen die we zelven doorleefden, niet al onder de tyrannie en onweerstaanbare overmacht van dien Dood geleden. Wat teedere heilige banden zijn niet verbroken. Wat steunpilaren van het gezin en van het maatschappelijk gebouw zijn niet weggerukt. Wat rouwe en zieldoorvlijmende droefenisse heeft hij niet te weeg gebracht. Wat beken van tranen deed hij niet vloeien. Wat levensgeluk heeft hij niet verwoest.

En altoos kwam dan die Dood zonder erbarming even meedoogenloos weer.

Het ééne offer was niet afgestaan, of het tweede wierd reeds opgeeischt en het derde was reeds ten doode opgeschreven.

De Dood werpt zijn sombere schaduw op ieders levenspad;

gaat geen huis voorbij waar hij niet vroeg of laat het blij geluk komt verstoren; hij ontziet arm noch rijk; hij sloopt den sterken man bij het zwakke kind; en nog eer de nieuw geborenen den kinderschoenen ontwassen zijn, heeft die bange Dood reeds een derde deel van al die pas ontloken bloemen weggeplukt en doen verdorren in zijn graven.

Geloof het dan ook niet, als de wereldling en de philosoof u toeroept, dat de Dood voor hen zijn verschrikking verloor. Dat deed hij niet. De Dood is en blijft ontzettend. En of men wil of niet, altoos trekt u een kille huivering over de leden, als ge denkt aan het bange oogenblik, waarop uw ziel en uw lichaam uit elkander zullen gescheurd worden en duisternis u zal overdekken, en in het stille, verlaten graf uw woonstede zal zijn met al de dooden die vóór u zijn heengegaan.

Neen, hier baat geen opwinding, hier helpt geen overspanning, hier kan geen blinddoeken van het oog u misleiden. De Dood is een te ontzettende *werkelijkheid*, een overmacht die ook u eens aangrijpt; zoo aangrijpt dat ge aan zijn greep geen weerstand kunt bieden, en dat ge eens door den Dood gegrepen, geen macht bezit, om u ooit aan de omklemming van zijn hand te ontworstelen.

Doch, hoor nu, daar gaat midden in die heerschappij alsnu het geroep van een nóg machtigere uit. Het geroep van Immanuel. Het roepen van uw Jezus. Het blij geklank van hem dien God gezonden had, om ons van dood en vloek te verlossen.

En wat zegt nu de heilige apostel van dezen nóg machtiger Immanuel?

Dit, dat het *onmogelijk was, dat hij van den dood kon gehouden worden.*

Wel kon de Dood ook hem aangrijpen, ook hem terneerwerpen, ook hem overweldigen, en in het graf doen afdalen; maar wat de Dood niet kon, was *hem houden*, nádat hij hem had aangegrepen.

Dat was *onmogelijk*, zegt de apostel van Jezus.

Onmogelijk, omdat de Dood alleen hem kan houden, dien hij eigenmachtig aangrijpt en wegrooft. En zoo was het met Jezus niet toegegaan.

Klaar en duidelijk had Jezus het uitgesproken: „Niemand neemt mijn leven van mij. Ik leg het *van mij zelven af*. En omdat ik het van mijzelven afleg, daarom neem ik het ook zelf weder aan. Dit is het gebod, dit de levensordinantie, die ik van den Vader ontvangen heb."

Wat toch was de levensordinantie Gods?

Deze immers, dat wie niet zondigde, niet zou sterven, maar dat wie voor de zonde knielde, moest ingaan in den Dood.

En nu, Immanuel had nimmer voor de zonde de knie gebogen. Hij was smetteloos rein in zijn ontvangenis, heilig in zijn geboorte, en vlekkeloos rein alle de dagen zijns levens, tot hij van de aarde wegging.

Dies had naar de eigen levensordinantie van het paradijs de Dood op hem *geen* recht, op hem *geen* aanspraak, en kon geen enkelen titel doen gelden, om Jezus als zijn buit te rooven.

De Dood kon Jezus niet opeischen en kon Jezus niet wegrooven, maar wel kon Jezus zich vrijwillig aan den Dood geven, en zich laten wegrooven.

Reeds in zijn sterven stond dus niet de Dood in macht boven Jezus, maar machteloos tegenover Jezus, en het was Jezus zelf, die door zijn zedelijke overmacht over den machteloozen Dood zichzelven gaf.

In Immanuel had de Dood dus met zijn machtigere te doen, niet eerst bij zijn verrijzenis, maar reeds eer hij stierf en bij zijn sterven.

Over Adam vóor zijn zondeval had de Dood ook geen macht. Maar Adam had evenmin de macht om zich desniettemin in den Dood over te geven.

Maar deze beide vallen nu in Jezus saam. De Dood geen macht over hem, maar hij macht om zich in den Dood over te geven.

Zoo stierf hij; zoo liet hij zich door den Dood het aardsche leven benemen: zoo gedoogde hij dat ziel en lichaam van hem uiteen wierd gerukt; én liet het geworden, dat ook zijn lichaam in het graf wierd nedergelegd.

Maar wel verre van daar, dat de Dood daarom duurzaam over hem kon triomfeeren, triomfeerde hij straks over die ontzettende macht van den Dood.

Want immers de Dood kon hem niet grijpen noch krijgen, dan doordien hij wilde, en kon hem juist deswege ook niet langer *houden* dan hij zelf gedoogde.

Zóó als zijn ure gekomen was, en hij uit den band des Doods weer vrij wilde komen, wierp hij den Dood terug, en ging vrij uit; en, verrezen ten derden dage, gaf hij ons ons heerlijk Paaschfeest.

Ons *heerlijk* Pascha! Immers al ware ook door zijn verrijzenis uit den Dood geen uitzicht geboden op onze eigen verlossing uit den kuil, dan nog zou het ons hart verkwikt hebben, te weten, dat de Dood het dan toch tegenover dien Eéne had afgelegd, en dat er alzoo voor zijn schier almachtig geweld grenzen waren.

Een drukkend tyran, die dusver ieder sloeg, eindelijk zelf door een nog machtigere te zien slaan, geeft reeds een gevoel van verademing. Al wisten we niets meer, dan dat de Dood aan Jezus een tegenstander had gevonden, die *hem* te sterk was, reeds dit zou ons de wetenschap geven, dat er dan toch één nóg machtiger dan de Dood bestond, en vanzelf zou ons geroep en onze bede tot hem opgaan: „Machtige Immanuel, gij die u aan den Dood ontworsteld hebt, zie ook onze vreeze en onze ontzetting aan, en baan ook ons wegen en geef ook ons uitkomsten die *tegen* dien Dood bestand zijn!”

Doch zie, onze Paaschjubel klimt veel hooger.

Want immers, eer Immanuel in den Dood vrijwillig inging, profeteerde hij aan de zijnen, wat er stond te komen. Hij zei het hun vooruit, dat de Dood hem niet zou kunnen houden;

hij jubelde er reeds vooraf in, dat hij ten hemel in glorie zou opvaren; en, voegde hij er bij: „*Dan zal ik u allen tot mij trekken.* Ik ben de Opstanding en het Leven. Die in mij gelooft, zal leven, al ware hij ook gestorven!”

Het stond dus niet zoo, dat Jezus voor zichzelf de donkere gangen van den Dood door moest, en voor zichzelf wel een uitweg zou banen. Neen, hij voor zichzelf had met den Dood niets te doen. Hij behoefde den dood niet in te gaan. En toen hij op den Thabor verheerlijkt voor het oog zijner verbaasde jongeren schitterde, had hij zóó van de aarde ten hemel kunnen stijgen, zonder ooit de kille aanraking des Doods te ondergaan.

Zijn ingaan in den Dood was niet voor hemzelven, maar *voor ons*. Hij stierf, niet omdat hij moest sterven, maar om ons te redden. Heel zijn leven en sterven is één machtige goddelijke liefdedaad, een daad van goddelijk erbarmen en ondoorgrondelijk ontfermen *voor anderen.*

Heel zijn worsteling met den Dood strekt dus, *niet* om zelf aan dien Dood te ontkomen, maar om de *macht* van dien Dood over ons te breken. Het geschiedt alleen om onzentwil, ons ten behoeve, om ons van dood en vreeze te verlossen.

En als we dat weten en dan nogmaals lezen, dat het onmogelijk was dat hem de Dood kon houden, dat hij verrees en opstond, en zich feitelijk den machtigere over dien machtigen Dood betoonde, dan voelen we immers met *zijn* Verrijzenis den steen van ons *eigen* graf aflichten, en klinkt ons in zijn Opstanding een verrukkelijke profetie tegen van een eigen triomf over dien vreeselijken Dood.

Kon de Dood hem niet *houden*; was dat *onmogelijk*, omdat hij sterker dan die Dood bleek te zijn, welnu, dan zal die Dood ook ons wel kunnen wegrooven als buit, maar als buit niet kunnen *houden*, indien hij het niet wil en het niet gedoogt.

Dan ligt in zijn verrijzenis opgesloten, dat zoodra hij een woord spreekt en den Dood gebiedt zijn vangst los te laten, als hij ons heeft gevangen, de Dood zich niet zal *kunnen*

verzetten, maar zal *moeten* gehoorzamen, en dat Jezus die zich zelven vrijmaakte, ook ons eens *zal* vrijmaken, en ons aan de macht van den Dood zal ontrukken.

Op de *macht* komt het hier maar aan. Is de Dood sterker dan Jezus, dan voor ons geen hope. Maar dan ook, nu Jezus sterker dan de Dood is gebleken, geen hope voor den Dood, om ons in zijn banden te kunnen houden.

Als Jezus spreekt zal hij u *moeten* loslaten. Hij kan u nog wel aangrijpen en uit dit aardsche leven wegnemen, maar hij kan niet meer over u heerschen.

Ja, zelfs als ge eens in den Dood ingaat, en er misschien jaren of eeuwen verloopen zullen, eer Immanuel op de wolken weerkomt, en aan Dood en graf gebiedt al zijn schatten weer te geven, toch zal ook in dien tusschentijd de Dood geen recht noch heerschappij over u kunnen uitoefenen; Immanuel zal al dien tijd uwer ziel genadig zijn; en bij 't sterven ook u toeroepen, wat hij den moordenaar op het kruis toeriep: „Heden reeds zult ge met mij in het Paradijs zijn."

Ja, nog hooger klimt de glorie van ons Paaschfeest.

Er ligt toch maar niet in, dat de Dood Jezus niet *houden* kon, en dat hij eens blijken zal niet te kunnen *houden*, wie in Christus zijn, maar ons is ook de heerlijke profetie gegeven, dat eens *de Dood zelf* vernietigd staat te worden.

Hij zal wel de vijand zijn, die het 't langst uithoudt. Als reeds alle overige vijanden verslagen ter neder liggen, zal nog altoos de Dood als de laatst overgebleven vijand overeind staan. Maar toch ook zijn ure komt gewisselijk. *De laatste vijand die te niet wordt gedaan is de Dood.*

En hierin nu is eerst onze triomf over den Dood volkomenlijk getriomfeerd!

Het is toch niet genoeg, dat hij bleek Jezus niet te kunnen *houden*, en eens niet te zullen *kunnen houden* wie in Christus zijn, maar ook dit moet weggenomen, dat hij niet als duurzaam levende vijand ons voortdurend angst blijft aanjagen

en ons blijft vervullen met vreeze en verschrikking voor zijn bange macht.

En daarom ruste, zalige, Godgewijde ruste kan er dan eerst voor ons aanbreken, als we den Dood zelf *gebroken* zien, als de Dood zelf *verslagen* is; ja, meer nog als we hooren, dat de Dood zelf zich eens den dood zal eten, en in den dood van Christus zal *vernietigd* zijn.

Eerst, als we weten, dat het daartoe komt, jubelt al wat adem heeft, met het profetisch en apostolisch woord: „Dood, waar is uw prikkel, en Graf, waar is uw overwinning?"

En dit nu maakt onze Christelijke religie zoo rijk en zoo onuitputtelijk in weelde van vertroosting.

Het is geen overwinning die ten halve blijft steken, maar een zegepraal die ten einde toe doorgaat. En zoo dikwijls die ontzettende Dood weer een onzer lieven uit onze woning wegrooft, of ons zelf met levensgevaar bedreigt, is dit de inwendige jubel van ons hart, dat we tegen zijn wreedheid en zijn dreigen overstellen, dat we hem toe kunnen roepen: „*Eens, o Dood, komt de beurt ook aan u!*"

Eén ding alleen vatten noch verstaan we.

Dit bedoelen we, dat niet heel de wereld, dat niet ieder menschenkind, dat niet ieder sterveling, die toch eens sterven moet, dien Jezus te voet valt, dien machtigen Jezus hulde en glorie biedt, en dat er zelfs op het Paaschfeest nog duizenden bij duizenden kunnen zijn, die geen drang, die geen geestdrift in zich gevoelen, om den psalm der Verrijzenis op de lippen te nemen.

Zoo er toch ooit een epos gezongen is, dat bezielen en verrukken kan, dan is het wel het blij verhaal van Jezus' opstanding uit de dooden.

Voor den Dood treurt heel de wereld. Geen menschelijk oog is er, waaraan de Dood geen tranen van rouw en smart en droefheid heeft ontperst. Geen menschenkind leeft er, dat den slaap des Doods niet eens zal slapen. En zie, hier is de

eeuwige Verwinnaar van den Dood, een triomfator zooals het machtige Rome nooit gekend heeft, en die aan al wie hem aanhangt het leven uit den Dood waarborgt, — en toch blijft de arme wereld met haar opwinding en valsche holheid van verre staan, en als ze de kinderen Gods in heilige bezieling van het „Immanuel verrees!" hoort jubelen, dan plooit zich de spotlach van het ongeloof om haar lippen, en ze keert in haar somberheid weer.

Dat dan toch de kinderen Gods, ook uit deernis met die sombere, ingezonken wereld, hun Paaschpsalm steeds luider, van land tot land, van pool tot pool weerklinken laten!

Wat ook verstomme, dat lied der Opstanding mag nimmer wegsterven.

Het is het lied der hope voor ons menschelijk geslacht.

Maar bovenal dat Gods kinderen hun wezenlijk *geloof* aan die overwinning op Dood en Graf betoonen mogen.

Betoonen door af te leggen alle bange stervensvrees. Betoonen, door zich aan te stellen, als die niet enkel rekenen met dit korte leven dat voorbijgaat, maar veel meer rekenen met het eeuwige leven dat daarna komt. Betoonen veel meer nog, door den gloed en den glans des nieuwen levens hier reeds uit te stralen, en den band nimmer slap te laten hangen, die hen aan den Levensvorst bindt.

Immers dit en niets minder, o, gij, kinderen des Koninkrijks, zijt ge schuldig aan Immanuel, die verrees, opdat uw lof zijn triomf verzelle. Dit zijt ge schuldig aan uzelven, opdat uw leven niet meer uit den Dood en voor den Dood, maar uit de Verrijzenis van Christus voor de eeuwige Opstanding zij. En ook ge zijt dit schuldig aan de wereld die nog niet gelooft, en die uit uw geloof Immanuel, den Vorst des levens moet leeren kennen.

VII.

„Mijn Heere en mijn God."

> En Thomas antwoordde en zeide tot hem: Mijn Heere en mijn God!
> Joh. 20 : 28.

De uitroep der dankbre aanbidding: „Mijn Heere en mijn God!" is eerst na de opstanding van den Christus van menschenlippen tot hem uitgegaan.

Hij was, de „Zoon des levenden Gods", en als zoodanig, ja, had hem meer dan eens de demon in den bezetene, en ten leste ook Petrus, in naam der discipelen, geloofd; maar doorgedrongen tot de volle belijdenis, om in den Zone Gods *Godzelven* te eeren, was tot op Golgotha zelfs de beste, de innigste zijner jongeren nog niet.

Ongetwijfeld is meer dan eens, onder de wegsleepende macht van zijn woord, onder de aanschouwing zijner majestueuse daden, of onder den indruk van zijn verbijsterende en toch zoo sterk aantrekkende persoonlijkheid, een besef als hadden ze te doen met het Goddelijke wezen hun door de ziel gevaren; maar bekend, beleden, met klare bewustheid in de aanbidding uitgesproken, hadden de discipelen de Godheid van hun Heiland nog niet.

Die erkentenis *school* onder veel dat over hun lippen kwam, maar die schuilende *erkentenis* was nog geen zelfbewuste *belijdenis* geworden, en bovenal uit de belijdenis nog niet in de daad der *aanbidding* overgegaan.

Het klaarst komt dit uit bij de laatste gesprekken, die Jezus in de Paaschzaal, eer hij opstond om naar Gethsemané te gaan, met zijne elven hield.

Nog altijd waren God en Jezus twee voor de elven. Nog vragen ze: Heere, toon ons den Vader, en het is ons genoeg! En dan moet Jezus hun zacht en verwijtend antwoorden: „Zijt gij zoolang met mij, en hebt gij mij nog niet gekend? Die *mij* gezien heeft, die *heeft* den Vader gezien. En hoe zegt gij: Toon ons den Vader!"

Pijnlijker kon het niet uitgesproken, wat sluier nog tusschen hen en hun Meester hing.

En toch zei Jezus *niet:* Aanbidt mij, want ik ben zelf God. Die aanbidding moest ongedwongen, in heilige verrukking, uit de ziel zijner jongeren opkomen.

Ze moest niet van *buiten*, maar van *binnen* geleerd.

En daarom moest het toeven tot na Jezus' verrijzenis, toen de aanblik zijner heerlijkheid den laatsten stoot er toe gaf. En toen was het niet Petrus, en niet Johannes, gelijk we zouden verwacht hebben, maar Thomas, dien de sprake der wereld een ongeloovige noemt, die het eerst onder alle kinderen der menschen, zijn Heiland in zijn Godheid beleden, en als God aangebeden heeft.

In dat nederknielen en in die aanbidding door Thomas ligt voor Christus' kerk een zeldzaam sterk getuigenis; niet om wat Thomas deed, maar omdat Jezus die aanbidding van Thomas noch bestrafte noch terugwees, maar aannam.

Natuurlijk, ware onze Heiland niet als God te aanbidden, dan had Thomas bestraft *moeten* worden.

Wie zonder waarlijk God te zijn, zich als God aanbidden laat, is óf een waanzinnige die u huiveren doet, óf een listig

bedrieger, die er zich voor uitgeeft dat hij God is, en als God gaat zitten in zijn tempel.

Het merkteeken van den Antichrist.

Hier toch rest geen uitweg.

Jezus, de aanbidding van Thomas *niet* afwijzende, maar aannemende, wil ook door u als God zijn aangebeden. Of indien niet, zie dan zelf tot wat verachtelijke gestalte ge uw Heiland verlaagt en ontadelt.

O, Het is zoo ongerijmd, met de Schrift voor u, Jezus wel hooglijk te willen eeren, maar hem de eere van het God-zijn te willen betwisten.

Immers wat Thomas doet, is niets dan *uitspreken*, wat de ademtocht van heel de Schriftuur is.

Altoos het Eeuwige Woord *vleesch geworden.*

Immanuel, God *met ons.*

God die onder ons *menschen* heeft gewoond.

Dat nu de discipelen eerst *na* Jezus' verrijzenis tot deze helderheid des geloofs kwamen, lag stellig aan de hardigheid van hun hart, zoo ge hierbij maar *niet* waant, dat uw hart minder hard zou zijn, omdat gij van kindsbeen af het God-zijn van uw Heiland beleedt.

Achter u liggen eeuwen van aanbidding. Gij vondt die aanbidding gereed, in het leven van Christus' kerk opgenomen. Uw Jezus *niet* als God te aanbidden is u ingeprent een loochening van zijn majesteit te zijn.

Maar zoo stond het voor de discipelen niet. Zij moesten door de dichte nevelen van de bedeeling der schaduwen eerst tot die aanbidding doorbreken; en dit *kon* vóór zijn opstanding bijna niet.

Aanbidding eischt *zekeren afstand*, en Jezus' omgang, die drie jaren lang met zijn jongeren, was zoo menschelijk gewoon, zoo innig gemeen, zoo vrij in 't verkeer geweest.

Ze hadden dagelijks met hem gegeten en gedronken, vaak geslapen waar hij sliep, van één geld met hem geleefd, allen

kleinen nood des levens met hem besproken en doorgestaan.

En natuurlijk, dan werkt de drang tot aanbidding zoo traag.

Maar sinds was de breuke gekomen.

Zij waren gevlucht, en Jezus was naar Golgotha gegaan.

Tusschen hem en hen lag nu de breede stroom van de wateren des doods, en van den oever des doods kwam hij nu tot hen terug. Nu sprak opeens *de afstand*. Nu was hij hun *nieuw* geworden. Nu verscheen hij plotseling voor hen in den glans van hooger herkomst.

En nu *zagen* ze het. Nu *tastten* ze als met de handen het Woord des levens.

Zoo is hij hun krachtiglijk bewezen de Zone Gods te zijn door zijn opstanding uit de dooden.

Vandaar dat ze bij het weerzien, als vanzelf voor hem nederknielen, en dat het bij Thomas, die het langst worstelen bleef, ten slotte ook tot den zaligen uitroep kwam: „Mijn Heere en mijn God!"

Voor den dood bezwijkt ten slotte alle vleesch. De oud-patriarchen leefden eeuwen, en toch daalden ze ten slotte in het graf. De sterkste held, die op slagveld na slagveld den dood getrotseerd had, is toch ten leste zijn prooi geworden. De teekening van den Doodendans schetst ons de hoogste werkelijkheid van het leven. Wat spotters ook gespot, en den levenden God gehoond hebben, geen hunner is er, of ten slotte betaalde ook hij den juist voor hem zoo ontzettenden tol aan den dood.

Den dood kan geen mensch overwinnen. Den dood overwinnen kan alleen *wie zelf God is.*

Want het is wel zoo, dat ook het Oude en Nieuwe Testament ons van opwekkingen van dooden meldt. Maar, let er op, alle deze opgewekten zijn toch weer *gestorven*. En ook, ze zijn niet uit zichzelven *opgestaan*, maar er was altoos een Elia of Jezus of Petrus of Paulus, die hen voor een korte wijle in dit vluchtig leven terugriep.

Doch zoo is het hier niet.

Jezus leeft.... en sterft niet meer. Alle macht des doods over Jezus is voor eeuwig gebroken.

En ten andere, bij Jezus' graf is geen Elia die zich over het doode lichaam heenbuigt, en staat geen Heiland, die roept: „*Jezus, kom uit!*”

Het zijn engelen Gods die nederdalen, niet om Jezus op te wekken, maar om evenals bij Bethlehem zijn intrede, zoo hier zijn terugkeer in het leven te vieren.

Jezus staat zelf op.

„Ik heb macht het leven af te leggen, en macht het leven wederom aan te nemen. Dit gebod heb ik van mijn Vader ontvangen.”

Jezus staat zelf op.

Zijns is niet het Pascha der *opwekking*, maar het Pascha der *opstanding.*

Immanuel *verrijst.*

En dat deed niemand vóór hem, noch iemand na hem.

Want ook wij zullen eens verrijzen ja, zoo we kinderen des Koninkrijks zijn. in zaligheid verrijzen, doch niet *als* hij, maar *door* hem, in *zijn* kracht.

Dat ervoer Thomas, hij *zag* het, en hij geloofde en aanbad. Ja, waarlijk, de teekenen des doods waren nog in die handen, de speersteek was in de zijde nog zichtbaar. Het was geen nieuwe, maar dezelfde Jezus. Diezelfde Jezus die doodgefolterd was aan het vloekhout, en nu in glorie voor hem stond. Diezelfde Jezus die dood was, en nu leefde.

En toen bezweek Thomas, en vanzelf boog zich zijn knie, en zijn lippen stamelden het: „Mijn Heere, en mijn God!”

Ons valt dat zien *niet* te beurt, al wie na de apostelen komt, moet rusten in hun getuigenis.

Dit is en blijft het grondverschil tusschen hen en ons.

Ze hebben met hun oogen gezien, en met hun ooren gehoord, en met hun handen getast het Woord des levens, en onze

oogen zien niets, onze ooren kunnen Jezus' stem niet beluisteren, hem die verhoogd is, betast onze hand niet.

Ons bleef alleen dit *getuigenis* van wie het zagen en hoorden.

En of ge dan op deze *getuigenis* zelve gelooven, nederknielen en aanbidden kunt?

Zonder dit getuigenis zeker neen, maar ook *op* dat getuigenis *zonder meer* heeft nooit één het God-zijn van zijn Heiland beleden.

Zoo gij zelf persoonlijk het „Mijn Heere en mijn God" uit uw eigen ziel voeldet opklimmen, dan kwam dat, ja, *uit* het apostolisch getuigenis, maar alleen *door den Trooster.*

Door dien Heiligen Geest, die u *innerlijk* den dood deed voelen, den dood in uw zonden, den dood in uw misdaden, en die u daarna uit dien dood uittrok en de zalige gewaarwording des *levens* schonk.

En wie, op grond hiervan getuigen mocht: „Ik weet dat ik uit den dood ben overgegaan in het leven," wie dit niet napraat, maar uit zijn ziel spreekt, ja die weet, die voelt wat opstanding is. Die bekent in zijn eigen opstanding ten leven een vrucht van Jezus' verrijzenis. Die bezit het zegel des Geestes op het apostolisch getuigenis. Voor dien leeft de Immanuel uit het Woord op. En die ziet, en hoort en tast, niet met het zinlijk zintuig, maar met het zintuig des geestes een zalige werkelijkheid, die ten slotte ook hem op de knieën brengt, ook hem in aanbidding doet ontvlammen, en ook hem naar de betuiging doet dringen: Mijn Goël, mijn Heiland, mijn Heere en mijn God!

VIII.

„Zalig zijn ze die niet zullen gezien en nochtans geloofd hebben."

> Jezus zeide tot hem: Omdat gij mij gezien hebt, Thomas! zoo hebt gij geloofd, zalig zijn zij, die niet zullen gezien hebben, en nochtans zullen geloofd hebben.
>
> Joh. 20 : 29.

Op den „*ongeloovigen* Thomas" is eeuw aan eeuw laatdunkend neergezien door menig oppervlakkig Paschavierder die zelf veeleer reden had om te klagen over het *ongeloof van zijn eigen hart.*

Thomas was volstrekt geen verharde van hart, wien het aan geloof faalde. Zie maar, hoe hij ten leste in heilige verrukking op de knieën neervalt, en zijn Heiland aanbidt als zijn Heere en zijn God.

Indien ook Thomas straks niet als een man vol des geloofs en des Heiligen Geestes ware opgetreden, hoe zou Jezus hem een plaats onder het twaalftal van zijn heilig apostolaat hebben gegund?

Ook is het niet waar, dat de andere apostelen *niet* op de

teekenen van nagelen en speer gezien hebben, en Thomas alleen wel.

Duidelijk toch staat het er in vs. 20 bij, dat ook wel terdege de overige apostelen juist door het zien van de lidteekenen tot hooge vreugde gestemd werden.

Aldus toch lezen we daar letterlijk: „En Jezus zeide tot hen: Vrede zij ulieden, en dit zeggende, *toonde hij hun zijn handen en zijn zijde*, en zijne discipelen verblijdden zich, den Heere ziende.”

Dáár lag dus het verschil niet in. Ja, zoo weinig kwaad stak er in, om op speer- en spijkerwonden te letten, dat Jezus zelf, zooals ge ziet, er zijn discipelen in de eerste samenkomst *eigener beweging* op wees.

Wel was het *zien* voor Thomas niet genoeg; hij wilde ook *tasten*. „Indien ik, zoo sprak hij, mijn vinger niet steek in de spijkerholte, en mijn hand in de speerwonde, ik zal geenszins gelooven.”

Ook in dien drang, om niet alleen te *zien*, maar ook te *tasten*, lag intusschen op zichzelf niets zondigs. Ook Johannes riep in geestdrift uit: „Wat wij *gezien* hebben met onze oogen, en onze handen *getast* hebben van het Woord des levens, dat verkondigen wij u.”

Ook heeft Jezus op dat *tasten* geen aanmerking gemaakt. Jezus heeft er zelfs niet van gerept. Hij zeide niet tot Thomas: „Omdat ge *getast* hebt, hebt ge geloofd”; maar: „Omdat gij *gezien* hebt, hebt gij geloofd.”

Veeleer is Jezus Thomas zelf in dat *tasten* tegemoet gekomen, en toen hij ten tweeden male onder zijn jongeren verscheen, noodigde hij eigener beweging Thomas uit, om vinger en hand den blik van het oog te laten versterken.

Neen, al Jezus' bestraffing ligt slechts in één punt saamgetrokken.

Thomas had moeten gelooven, dat Jezus opgestaan was, *op het zeggen zijner mede-apostelen*, en dat hij *dit* weigerde, en

eerst zichzelf door eigen waarneming overtuigen wilde, daarin en daarin alleen school zijn zwakheid.

Wat voor kwaad hier dan in stak?

Maar gelooft ge dan, dat uw Heiland ooit zijn kerk, die komen zou, de kerk der toekomst, zijn verlosten, die hem straks belijden zouden, vergat?

En springt het dan niet in het oog, hoe Thomas' weigering, om *op hooren zeggen* te gelooven, een steen des aanstoots voor die later komende belijders stond te worden?

Immers, straks zou Jezus opvaren ten hemel.

Dan zou hij niet meer op aarde zijn. Dan zou op aarde niet één zijner verlosten hem meer *naar het vleesch* kunnen kennen.

En indien nu die latere belijders zich door Thomas' weigering verleiden en verlokken lieten, om ook niet te gelooven, eer ze gezien en getast hadden, dan zou immers het geloof aan Jezus' opstanding teloor gaan?

En daarom niet ter wille van Thomas, die nu wel waarlijk in zijn verrijzenis geloofde, en hem als zijn Heere en zijn God aanbad, maar met het oog op de kerk der toekomst, met het oog op de latere belijders, die niet anders dan op hooren zeggen, en niet anders dan op het getuigenis der apostelen, in zijn opstanding zouden *kunnen* gelooven, moest aan het gevaar, dat in Thomas' weigering stak, terstond de kop ingenepen.

Er moest tegen gewaakt, dat het voorbeeld van Thomas niet aanstekelijk werd.

En daarom, en daarom alleen voegt Jezus hem zoo scherp toe; „*Gij* hebt nu in mijn opstanding geloofd, omdat gij de teekenen in mijn vleesch hebt gezien; maar laat straks heel mijn kerk het weten, dat het zien van die teekenen *niet* onmisbaar is, dat mijn verlosten straks in mijn verrijzenis zullen gelooven, *zonder* die teekenen gezien en betast te hebben; en ga mijn woord uit, heel de wereld door, dat in

dat gelooven zonder zien, in dat geloof op der apostelen getuigenis, geen minder, maar eer nog hoogere zaligheid ligt."

„*Zalig zijn ze, die niet zullen gezien, en nochtans zullen geloofd hebben.*"

Het verwijt tot Thomas gericht, worde derhalve binnen zijn juiste perken teruggebracht.

Uit zijn aard en krachtens zijn ambt, was hij, als apostel niet geroepen, om te gelooven zonder te zien.

Dat hebben ook de overige apostelen niet gedaan.

Integendeel, de eigenaardige positie van een apostel bracht juist met zich, dat hij zelf zien moest, om tot anderen het getuigenis van wat hij gezien had, te kunnen overbrengen.

Indien de apostelen op vermoedens, of op hooren zeggen waren afgegaan, zouden wij hun apostolische getuigenis omtrent Jezus' opstanding *gemist* hebben.

Daarom heeft Jezus er dan ook voor gewaakt, dat dit *niet* alzoo geschiedde, en heeft hij hun zelf de tastbare bewijzen van zijn eenzelvigheid met den op Golgotha gekruiste gegeven, door hun de lidteekens van zijn wonden in hand en zijde te toonen.

Van dien kant de zaak bezien, is Thomas' twijfel voor de kerk zelfs profijtelijk geworden, in zooverre de te groote gereedheid van de apostelen om op den eersten aanblik te gelooven, licht twijfel aan de juistheid van hun waarneming had kunnen doen rijzen.

Nu Thomas, in stee van *licht*geloovig eer *zwaar*geloovig was, en zelfs niet rustte eer hij de lidteekenen *betast* had, wordt alzoo juist hierdoor de volkomen vertrouwbaarheid der apostolische waarneming nog versterkt.

Slechts *deze* schaduwzijde was aan zijn houding, dat hij, door toevallig de eerste maal afwezig te zijn, het getuigenis van tien apostelen hoorde, en *dat getuigenis* als onvoldoende verwierp.

Zelf zou hij straks de wereld ingaan, om te vergen dat de

verlosten op *zijn* apostolisch getuigenis in Jezus' opstanding geloofden; en hoe nu kon het hiermee nu bestaan, dat hij zelf weigerde voor het getuigenis van tien apostelen te zwichten?

Dit moest daarom zachtelijk in hem gegispt, opdat de heerlijke waarheid, „dat het geloof uit het *gehoor* en het gehoor uit de *prediking* is," geen schade zou lijden.

En daarom sprak Jezus het zoo stellig en zoo veelbeteekenend uit: „Het geloof aan mijn verrijzenis zal voortaan niet aan het zien, maar aan het aanvaarden van het apostolisch getuigenis hangen."

„*Zalig zijn ze, die niet zullen gezien, en nochtans zullen geloofd hebben.*"

Hierom nu zult ge, met onverstoorbare zekerheid, *aan de Heilige Schrift* vasthouden.

Immers Jezus' eisch, dat gij, nu hij ten hemel voer, zonder hem naar het vleesch te zien, op het getuigenis der apostelen in zijn verrijzenis gelooven zult, sluit van zelf in, dat ge dit getuigenis voor u hebben, dat ge het bezitten moet, om er aan te kunnen gelooven. En waar nu vindt ge dit getuigenis anders dan in de Heilige Schriftuur?

Tegenwoordig leert men dit wel anders, maar op die andere leer volgt dan ook onherroepelijk de straf, dat het geloof aan Jezus' verrijzenis wordt, en straks verdwijnt.

Het was de Geest die getuigde, het was in de verborgenheid des gemoeds, dat men met den verrezen Heiland gemeenschap oefende. Dat hij *moest* opstaan, sprak immers vanzelf. Hij *kon* van den dood niet gehouden worden. En zoo wist men dat Jezus verrezen *moest* zijn, ook buiten het apostolisch getuigenis en buiten de Schrift om. Ja, ze ontbraken niet, die juist in zulk gelooven roemden van het *niet zien*, en enkel drijven op Geestes-inspraak.

En nu, hierin was zeker dit ware, dat het echte geloof niet bij het feit van het geopende graf staan blijft, maar met Paulus

in de rijke volle beteekenis der Verrijzenis poogt in te dringen, en alle ding schade, ja drek, acht, om te komen tot de geestelijke kennis van Jezus en van de kracht zijner opstanding.

Maar *het feit zelf* van Jezus' verrijzenis moest dan toch eerst hebben plaats gegrepen, *gezien* zijn, en op het getuigenis van wie haar *zagen*, vaststaan.

Zie maar, hoe diezelfde Paulus, die de geestelijke beteekenis van Jezus' opstanding zoo hooglijk verheft, niettemin in I Cor. 15, eerst *de feiten* op den voorgrond stelt, en van die *feiten* uitgaat: „Dat hij is van Cephas gezien; daarna van de twaalven; vervolgens van vijfhonderd broederen op eenmaal; toen van Jacobus; daarna van al de apostelen; en eindelijk van hemzelven."

Zoo spreekt en schrijft de *geestelijke* Paulus, en veroordeelt daarmee alle overgeestelijkheid, die de verschijningen verwaarloost en de feiten niet telt.

De droeve uitkomst toont dan ook, dat waar het zoo overgeestelijk begon, het veelszins in volslagen ongeloof eindigde.

De Geest kan u niet zaligen, tenzij uw uitgangspunt vastligge in *het Woord.*

Strijd dan toch tegen uw eigen hart, onder uw eigen huisgenooten, en in uw eigen kring, om het geloof aan de Schrift vast te leggen.

Wie aan de Schrift tornt, wrikt de fondamenten des hoogeren levens los. En zij, die, onder het hoog opgeven van hun waarheidszin, het ééne stuk na het andere uit het Woord losscheuren, zullen voor God het oordeel dragen, dat zij *den grondslag* des geloofs en des zedelijken levens bij millioenen en millioenen hebben ondermijnd.

Op *getuigenis* moet nu eenmaal geloofd worden. Dat is menschelijk. Zoo gaat het bij den rechter, zoo gaat het voor de rechtbank der geschiedenis, zoo gaat het bij de opvoeding, zoo gaat het in alle zaken van vertrouwen toe. En zoo nu ook moet het toegaan in de zake des geloofs.

Niet ieder kan, hoofd voor hoofd, op eigen grond en voor zich zelven de feiten onderzoeken.

Ware dit zoo, dan zou Jezus aan een iegelijk, hoofd voor hoofd, in het vleesch moeten verschijnen, en aan een iegelijk, hoofd voor hoofd, het Evangelie moeten aanzeggen.

Maar aldus is zijn heilig bestel niet.

Hij verscheen *éenmaal*, niet alleen voor wie hem toen zagen, maar voor allen, en zijn wil, zijn bestel, zijn heilige ordinantie is het, dat wat éénmaal geschied is, ons zou worden *overgeleverd*, ons zou worden aangezegd, en dat wij, *niet ziende*, maar *hoorende* dat getuigenis, op dat getuigenis gelooven zouden.

Blijf daarom bij uw Paasch-evangelie.

Hecht waardij en beteekenis aan elk van Jezus' verschijningen.

En dan, wees niet ongeloovig, maar geloovende, omdat de heilige apostelen het u hebben aangezegd.

IX.

„Zoo zoekt dan de dingen die boven zijn".

> Indien gij dan met Christus opgewekt zijt, zoo zoekt de dingen die boven zijn, waar Christus is, zittende aan de rechterhand Gods.
>
> Col. 3 : 1.

Ons Pascha is het feest des nieuwen levens.

Het komt wel op uit den dood, want „ook ons Pascha is voor ons *geslacht*", maar toch, die doorgang van het Lam Gods door den dood, is juist op de *overwinning* op dien dood en op de uitbrenging van een eeuwig, onvernietigbaar *leven* gericht.

De werking der sterkte van Gods macht, welke Hij gewrocht heeft in Christus, komt óók wel uit in zijn Vleeschwording, schittert óók op Golgotha voor het geloofsoog, maar toch, eerst toen vertoonde ze zich in haar volle majesteit, „toen Hij Christus uit de dooden heeft opgewekt en heeft hem gezet tot zijne rechterhand in de hemelen" (Ef. 1 : 19, 20).

Dat ons Pascha dat *geslacht* is, rechtstreeks op het Pascha der Verrijzenis doelt, drukte de kerk van Christus dan ook zinrijk uit, door haar heilig nachtmaal *niet* op *Goeden Vrijdag*, maar op *Paschen* te vieren.

Anders wilden het reeds in de oudste tijden verdoolde christenen, die het mysterie van Golgotha niet verstonden. Ons heilig nachtmaal moest, zoo betuigden ze, een herdenken van Jezus' sterven op zijn sterfdag zijn.

Maar het apostolaat kwam hiertegen op. Jezus' dood gedenken kunt ge dan eerst, als de vrucht van dien dood *in het leven* is uitgebracht. En alleen hij, die in dat sterven de smarten, de weeën van de geboorte des levens begroet, kan in dankbren, zij het ook weemoedigen jubel, het sterven van Golgotha voor zich vernieuwen.

En daarom vierde Christus' kerk eeuwenlang haar heilig nachtmaal, niet op *Goeden Vrijdag* om bij Golgotha te weenen, maar op den *Paaschmorgen*, om te roemen in wat Golgotha ons bracht.

Niet uw Paschen los van Golgotha, maar ook Golgotha nooit anders dan in het licht der opstanding beschouwd.

Eerst zoo toch verkrijgt niet alleen Jezus' sterven, maar ook *zijn opstanding* voor ons een *geestelijke* beteekenis, en wordt de herdenking van zijn *verrijzenis* een macht die in Jezus' kerk uitgaat, om het geestelijk leven te verheffen.

Verbloemen kunt ge het toch niet, dat Jezus' opstanding maar al te vaak, wat ons zelven aangaat, veel te uitsluitend met onze eigen opstanding in verband wordt gebracht.

Dit geschiedde lange jaren in den oppervlakkigen zin, dat men op Paschen boven alles „de hope der onsterfelijkheid" liet uitklinken. Nu Jezus, na gestorven te zijn, nog bleek te leven, nu stond het vast, dat zich ook voor ons na den dood nog een tweede aanzijn ontsloot.

Zoo riepen de predikers het uit, en zoo weerklonk het in de echo der gemeente.

Toch kon dit oppervlakkig gebeuzel geen stand houden, en stille aandachtige lezing van 1 Cor. 15 blies dit kaartenhuis om. De heilige apostel immers had het vlak omgekeerd gezegd. Hij toch schreef *niet:* „Indien dan Christus niet is opgewekt, dan worden de dooden niet opgewekt"; maar juist

andersom: „Indien dan de dooden niet worden opgewekt, zoo is ook Christus niet opgewekt."

En natuurlijk, want wie *zonder* „de hope der onsterfelijkheid" omdoolt in de vallei der schaduwe des doods, die lacht met onheiligen spot om alles wat de evangelisten en apostelen u van Jezus' opstanding berichten.

Zoo verbeterde allengs de Paasch-prediking. Die „hope der onsterfelijkheid" had afgedaan. En zeer juist zag men in, dat het niet „een leven na dit leven", maar bepaaldelijk *de wederopstanding des vleesches* is, die in Jezus' verrijzenis bezegeld ligt.

Doch ook daarop mag niet te eenzijdig de nadruk gelegd. Immers veel meer nog dan op die profetie voor *ons lichaam*, wijst de Schriftuur u op de vrucht van uw Paschen voor *de ziel.*

„Dat we met hem *opgewekt worden tot een nieuw leven*", zooals onze Catechismus het uitdrukt; of wilt ge zooals Paulus het aan de kerk van Collosse schreef, „dat zoo Christus opgewekt is, *we de dingen te zoeken hebben die boven zijn*", en dat derhalve ons Pascha vóór alles een *geestelijke* beduidenis heeft, en ons een *geestelijke* roepstem brengt, — dát is het wat de Schrift ons juist daarom zoo keer op keer op het harte bindt, overmits de neiging zoo sterk is om het te vergeten.

Pascha spreekt nu eenmaal van de verrijzenis van Jezus' *lichaam.* Dat hij *leefde* ook al stierf hij, stond ook buiten zijn opstanding vast. Geen enkel discipel die er na Golgotha aan getwijfeld heeft.

Niet zijn ziel, maar *zijn lichaam* kwam op den derden dag tot het leven weder.

Vandaar dat het *lichamelijke* in zijn opstanding zoo overweldigend op den voorgrond treedt, en deswege is voor ons de verleiding zoo sterk, om ter wille van dat *lichamelijke* van zijn opstanding, haar *geestelijke* beteekenis te verkleinen.

Daar komt bij, dat het zooveel lichter is aan uw eigen *lichamelijke* wederopstanding, dan aan uw *geestelijke* verrijzenis

te denken. Het eerste gaat buiten uw consciëntie om. Het verplaatst uw gedachten in een verre toekomst, als eens de jongste dag zal ingaan. Ge verkeert er geheel lijdelijk onder.

Maar komt er sprake van *geestelijke* verrijzenis, dan raakt het u persoonlijk, dan raakt het het leven *uwer ziel*, dan wordt uw *consciëntie* wakker, dan kunt ge *niet* lijdelijk blijven, maar moet de daad volgen, en ook, dan verschuiven uw gedachten niet naar een verre toekomst, maar moet het tot verheffing van uw geestelijk leven komen, *nu*, *in het heden.*

Dan wordt het *niet:* „Zoo Christus opgewekt is, mijmer dan over de wederopstanding van uw vleesch," maar heel anders, en veel aangrijpender: „Zoo Christus opgewekt is, *zoekt dan de dingen die boven zijn*, waar Christus is, zittende ter rechterhand Gods."

Hiervan verstaan nu de kinderen der wereld, en ook de kleine kinderen der gemeente nog *niets;* maar de bekeerden ten leven verstaan het wel.

Zij toch zijn in hun bekeering juist van *het lichaam op de ziel overgegaan.*

Vóór hun bekeering, stond ook bij hen het lichaam en de zorge voor het lichaam op den voorgrond, met al wat bij dat lichaam hoort. Al hun gedachten en overleggingen richtten er zich op, hoe dat lichaam te voeden, zijn lust te verzadigen, aan de slaapzucht van het lichaam toe te geven, dat lichaam te kleeden, dat lichaam op te sieren, voor dat lichaam geld ter beschikking te krijgen, en door heel hun uitwendige verschijning invloed in de wereld te verwerven.

Maar *na* hun bekeering keerde dit om. Van die ure af trad het *lichaam* op den achtergrond en de ziel op den voorgrond.

Tot dusverre hadden ze voor hun lichaam meesterlijk gezorgd, maar hun ziel laten verhongeren, laten verdorsten, laten verdorren en vermageren, laten verkankeren door allerlei innerlijk gif.

Ze hadden hun ziel eenvoudig verwaarloosd, er niet naar omgezien, er zich niet om bekreund.

Die ziel was hun als een nachtegaal in het woud, een vogel naar wiens betooverenden zang ze soms wel luisterden, maar die niets kosten moest en voor wiens verzorging ze geen hand uitstaken. Voor de hoenders, die eieren leggen, hadden ze hun zorg en hun geld over, maar die nachtegaal van binnen moest zelf maar zien, hoe hij zijn spijze van God bekwam.

Maar nu is dat anders geworden.

Nu, na tot den levenden God bekeerd te zijn, blijven ze wel ook voor hun lichaam zorgen, want dat is plicht, maar toch de zorge voor de ziel houdt hen nu meer gestadig bezig. Vooreerst omdat, waar strijd komt, het lichaam voor de ziel moet wijken, en nooit meer, gelijk dusver, de ziel voor het lichaam achter mag gesteld. En ten andere, omdat de ziel daarom lang verwaarloosd werd, er nu aanspraak op heeft, om met een dubbele zorge, die vroeger verzuim inhaalt, gekoesterd te worden.

En dit nu maakt, dat een bekeerd kind van God bij elke gebeurtenis, die hem van Christus verhaald wordt, wel óók vraagt wat beteekenis dit alles voor zijn lichaam heeft, want ook dat lichaam is Godes, maar dat hij toch in de eerste en voornaamste plaats zijn oor te luisteren legt, om te vernemen, wat die dingen die Jezus aangaan, te zeggen hebben en wat vrucht ze afwerpen, voor zijn zoo lang achtergestelde, innerlijk verarmde en verwaarloosde *ziel.*

Een Paaschprediking die op *dat* doel niet mikt, en dat doelwit niet treft, verkwikt daarom de geloovigen niet.

Ze past niet op de zielsrust van het bekeerde hart.

Ze is niet naar den geest van het kindschap, dat roept: *Abba Vader!*

Maar wel verkwikt en troost, wat de apostelen u toeroepen: „dat Christus opgewekt is *tot uw rechtvaardigmaking.*”

Een klank zonder geur of smaak, voor wie nog aan anderen vragen moet, wat rechtvaardigmaking is. Maar een klank streelend zoet en wegsleepend voor wie een schuld, die zijn hope verteert, kent en betreurt, en telkens weer als hij zijn ziel tot God verheft, naar afwenteling van die schuld, en uitdelging van die schuld, en een werpen van die schuld in de diepte der zee, en alzoo naar rechtvaardigmaking dorst. Wie amechtig dorst naar water, die kent water en weet zeer wel wat water is. En zoo ook hier, wie er naar dorst om voor God gerechtvaardigd te zijn, die kent de rechtvaardigheid, en weet zeer wel wat *rechtvaardigmaking* is.

En die rechtvaardigmaking nu, die is het, die hier verpand en verzegeld ligt in Jezus' opstanding; want zoo hij *niet* ware opgestaan, dan ware hij de *Zone Gods* niet geweest, dan ware hij als een martelaar, en niet als het Lam Gods voor onze zonden gestorven; dan had Golgotha ons geen vrucht gebracht; en waren we nog in onze zonde.

Maar nu Jezus is opgewekt, en daardoor krachtiglijk *bewezen is* de Zone Gods te zijn, nu roemt het geloof: „Die daar stierf aan het vloekhout was de Zone Gods, zelf God en bij God", en nu verstaat de heilzoekende ziel het, dat het sterven van den Zone Gods niet voor hem zelven maar voor ons was, een offerande van oneindige waardij en genoegzaam om alle zonde der wereld te verzoenen.

Doch er is meer.

Niet enkel toch dat Jezus' opstanding u bezegelt, hoe in Golgotha het volstrekte tegengif ligt, dat het gif, het doodelijk gif van schuld en zonde, rechtstreeks in zijn werking stuit en vernietigt, en daarom u voor God rechtvaardig stelt; maar ook in Jezus' opstanding spreekt zich het machtige feit uit, *dat het lichaam de ziel volgt*, en niet de ziel het lichaam.

Omdat Jezus in zijn sterven, tot op het oogenblik dat hij den geest gaf, naar de ziel heiliglijk overwon, daarom kon ook zijn lichaam van den dood niet gehouden worden.

In den bangen strijd tusschen ziel en lichaam, bracht Jezus zijn lichamelijk leven, zijn lichamelijk bestaan ten offer. Het lichaam moest de ziel dienen. En juist doordien de ziel over het lichaam heerschte, is het van uit de ziel dat het leven ook aan zijn lichaam weer toekomt.

En dit nu slaat rechtstreeks op onze eigen levensworsteling.

Ook voor ons toch doet zich die levensworsteling nog telkens en gedurig onder dienzelfden vorm, in dezelfde gestalte voor.

Van de ééne zijde is er dan, wat het lichaam vraagt, en het lichaam eischt, en het lichaam wel wil; maar ook van den anderen kant de eisch van de ziel, dat het lichaam haar diene, voor haar zich opoffere, haar geen wederpartijder, maar een hulpe zal zijn.

Het is zoo, niet *alle* levensworsteling gaat daarin op, maar toch, als ge onder de sfeer van het lichaam begrijpt en saamvat, al wat uit het zichtbare en het uitwendige u lokt en verleiden wil, en ge stelt daar den nood en den eisch van uw ziel tegenover, dan is het stellig in negen van de tien gevallen, dat dáárop uw levensstrijd neerkomt, en is uw geestelijke inzinking, uw gemis aan geestelijke bezieling en verheffing, ja zelfs het gedempte in uw levenstoon aan een prijsgeven van de ziel en een toegeven aan het lichaam te wijten.

En daarom nu ging er van Jezus' verrijzenis alle eeuwen door onder de gekenden des Heeren zulk een zonderlinge roepstem tot *geestelijke* verheffing uit.

Omdat Christus opgewekt is, zoo zoekt de dingen die boven zijn!

Of wat is uw Pascha, wat Jezus' verrijzenis anders, dan juist de volkomen triomf dien het geestelijk leven over het vleeschelijk leven behaalt, het zegel Gods op den stelregel, dat als de ziel het lichaam prijs geeft, de ziel macht ontvangt, om ook dat lichaam heerlijk te herwinnen.

Ge ziet, ge schouwt het aan in het verrijzen van Immanuel, hoe het geestelijk leven oppermachtig over het leven des

lichaams heerscht. De geest in Jezus was noch in Gethsemané noch op Golgotha voor wat eisch ook van het lichaam teruggedeinsd. In heel zijn lijden en sterven ziet ge hem van oogenblik tot oogenblik het lichaam prijsgeven, opofferen, dienstbaar maken aan hooger doel. En hier bij het geopend graf, ziet ge, hoe de geest van Jezus dat offer kon, en dat offer moest brengen, omdat hij juist alleen daardoor die hoogere macht kon openbaren, om ja eerst het leven af te leggen, maar ook om het daarna weder aan te nemen.

Dit gebod had hij van zijnen Vader ontvangen.

En nu is de strijd uit.

Hier in den verrezen Heiland is het juiste evenwicht, de zuivere harmonie der scheppingsordinantie tusschen ziel en lichaam van Jezus hersteld.

Het lichaam heerlijk, wijl aan de ziel onderworpen, en in die heerlijkheid des lichaams, niet de nederlaag, maar juist de triomf des geestelijken levens uitkomend.

Kind der Opstanding zijt ge daarom dan eerst, zoo die kracht die in Jezus' verrijzenis uitblonk, en aan het geopend graf over alle geloovigen uitstraalt, ook in uw eigen ziel aansloeg, en ook in uw eigen zieleleven de verhouding tusschen ziel en lichaam zoo stelde, als ze in Jezus' verrijzenis bezegeld werd.

Een kind der Opstanding is zelf *geestelijk opgewekt.*

Niet slechts *verwekt* ten leven in het mysterie der wedergeboorte, maar ook *opgewekt* in geestelijken levenstoon, en *opgewekt* in geestelijke zielsverheffing.

Opgewekt niet in den zin van geestelijke *overspanning* of geestelijke *opwinding*, of geestelijke *overprikkeling*.

Die overspanning, die opwinding en die overprikkeling komt aan de onvaste zielen toe uit den schuimenden beker der geestelijke gevoelsbeweging, niet uit het geopend graf van uw Heiland.

Maar al moet tegen al zulke opwinding, overspanning en

overprikkeling, die zoo lijnrecht in strijd is met de nuchterheid des geestes die Gods echte kinderen beheerscht, telkens weer gewaarschuwd, nooit mag dit u tot een verontschuldiging worden, om de dingen te zoeken die op aarde zijn, en de dingen die boven zijn, te vergeten.

Gedurige ontwaking onder Gods volk is daarom wel terdege noodig. Het „ontwaakt, gij die slaapt, en laat Christus over u lichten" moet elken morgen als de wekstem des geestelijken levens van de tinne des tempels worden uitgeroepen.

Waar de lucht zoo telkens zwoel en drukkend wordt, en de geestelijke ademhaling belemmert en verflauwen doet, moet telkens weer de frissche morgenwind door den hof des Heeren waaien, opdat de verwelkende bloemknop zich aan den stengel weer opbeure.

Geestelijke *verwarming* tegen de koude van de geestelijke atmosfeer, geestelijke *bezieling* tegen de verdoovende invloeden van het gewone leven, geestelijke *ontwaking* tegen den geest des slaaps, die zoo licht over de ziel kruipt, en geestelijke *verheffing* om ons te ontrukken aan zoo veel als ons naar de diepte zuigt, is ons allen van noode, en wee hem, die in plaats van hier de broederen toe te verwekken, de vonk van heilig vuur in hen bluscht.

Want immers zoo er één sprake van het geopende graf van Jezus uitgaat, dan is het wel deze, dat ge naar ziel en lichaam beide dan eerst uw adel vertoont, als de ziel in u koninklijk over het lichaam mag heerschen, daar, waar het moet de dingen die des lichaams zijn op te offeren, maar dan ook juist om door die offerande niet alleen de ziel, maar *ook het lichaam* tot hooger stand te verheffen.

Heerschappij van de ziel over het lichaam, van den geest over het vleesch, van het onzichtbare over wat voor oogen is, niet om in valsche overgeestelijkheid wat voor oogen is waardeloos te achten, maar juist omgekeerd, om in de kracht Gods den glans van uw hooger geestelijk leven ook over heel uw uitwendig leven te doen uitstralen.

Vier den zin en den lust, die uit de sfeer van het lichamelijke u verlokt, en het einde is dat lichaam en ziel beide omkomen en ter helle gaan. Maar ook, zie het aan uw Jezus, als ge de ziel volkomenlijk over het lichaam, desnoods tot in den dood laat heerschen, dan overwint de ziel koninklijk en deelt ze haar wondere zegepraal ook aan het lichaam mede.

Vleesch en *geest*, dát en geen andere is daarom de allesbeheerschende tegenstelling, die in uw Pascha u toespreekt.

Hier geldt het de geestelijke kunst van den evenaar, en wee u, zoo de balans, waarin de geestelijke vrucht wordt afgewogen, te licht wordt bevonden.

Schier alle geestelijke uiting, dofheid en doodschheid, komt voort uit toegeven aan het lichaam, uit een koesteren van het vleesch, uit een niet geregeld voeden en drenken en kleeden en versieren van de ziel.

Altoos een verbroken evenwicht, zoodat de zorge voor het vleesch *te groot*, en de bezorgdheid voor de dagelijksche verzorging van de ziel *veel te klein* is.

En dáártegen nu dient telken jare, als het Paaschfeest weerkeert, ja, elke Sabbat, als de heilige ruste weer ingaat, de verrijzenis van Immanuel protest in.

Hij uw Heiland heeft het in zijn sterven en in zijn verrijzenis u getoond, dat de weg tot volkomen heerlijkheid niet door wijken voor de eischen van het vleesch, maar juist omgekeerd door de vaste heerschappij van den geest over het vleesch bepaald wordt.

En daarom uw *geestelijke verheffing*, o, kinderen der openbaring, het is niet, dat ge in overspanning of opwinding u over uzelven heenzet, maar hierin ontsluit zich de poorte die u tot hooger, tot inniger, tot bezielder geestelijk leven doet ingaan, als ge, ziende op de uitkomst van Immanuel en zijn verrijzenis, aan het lichaam, aan het vleesch, aan wat voor oogen is, den teugel uit handen neemt, en, kennende de kracht van Jezus' opstanding, al wat uit de zinnen is aan de heerschappij van den geest in u *onderwerpt.*

III.
HEMELVAART

I.

„God vaart op met gejuich."

God vaart op met gejuich, de Heere met geklank der bazuin.
Psalm 47 : 6.

God kan niet *opvaren*, tenzij Hij eerst is *nedergedaald*.

Bij ons kinderen der menschen is dit anders. Wij zijn van beneden. Onze oorsprong ligt in het stof der aarde. Al onze levensroeping is dus, om uit de benedenste deelen der aarde naar de hoogste hemelen op te klimmen. Dat is onze pelgrimsreis. Daarin wenkt onze heilige bestemming.

Maar bij den Heere onzen God is dit anders. Immers de hemelen zijn Zijn troon. Hoog in de hemelen daarboven is de aanspraakplaats Zijner heiligheid. En nooit kan in deze lagere sfeer, in deze benedenste deelen van het heelal zijn Majesteit openbaar worden, of God heeft zich *nedergebogen*, zich in barmhartigheid naar ons *toegekeerd*, heeft ons bezocht *van uit de hoogte*, en is uit den hooge naar ons *op deze aarde* toegekomen.

Doch daarbij blijft het niet.

Al buigt God de Heere zich in lankmoedigheid tot ons neder, toch kan deze aarde nooit zijn woonstede worden. Zijn geducht paleis is *daarboven*, en zoo dikwijls God de Heere

naar deze aarde tot ons is afgekomen, *moet* daarom altoos op dit nederkomen een *opvaren* volgen. *Altoos* keert God in zijn Majesteit terug naar den hemel, waar Hij te voren was.

Dat hoort ge uit Psalm 68, waarin gezongen wordt van Israëls God, die tot zijn Volk was nedergekomen, en in een tente met Israël door de woestijn was getogen, maar die nu opvoer naar Sions hemeltop, als beeld en afschaduwing van zijn geducht paleis in de hemelen.

En dat hoort ge evenzoo hier uit Psalm 47, toen in Josafats dagen de volkeren van rondom zijn Israël benauwden; en toen het priesterenheir, de slagorden Israëls, in den strijd was gegaan; en de Heere met hen was uitgetogen; en voor Jehovah alle vijand van Israël voor zijn aangezicht verdreven had. Want ook toen keerde bij Israëls terugkomst van het slagveld, Israëls God met hen naar Sion terug; en nogmaals *vaart Hij nu in zijn heiligheid op* naar zijn heilig huis, naar de plaatse die Hij zich verkoren had; en nogmaals jubelt priester en Leviet en al wie God in Israël vreesde: „God vaart op met gejuich, de Heere met het geklank der bazuin!"

En toch, in Davids en in Josafats dagen was dat alles nog slechts voorbereiding en voorduiding van dat geheel éénige opvaren Gods in de hoogte, dat straks van den Olijfberg bij *Jezus' hemelvaart* zou plaats grijpen.

Want immers Gods eigenlijke vijanden, en de vijanden van zijn volk, dat is niet Ammon en dat zijn niet de Filistijnen, maar dat zijn de machten der duisternis, van *zonde*, *dood* en *hel*, die deze aarde van God vervreemd, en, zoo God het niet voorkomt, in reddeloos verderf gestort hadden.

En daarom, al dat strijden van Jehova voor zijn volk Israël, dat was wel voorspel en voorbereiding en aanduiding van wat komen zou, maar toch was het nog de eigenlijke strijd niet.

Neen, tot dien eigenlijken, dien beslissenden, dien waarlijk verlossenden strijd kwam het eerst, toen Maria haar kindeke had gebaard; en God in Christus nederkwam om de werken

des duivels te verbreken; en Jezus op het kruis de verzoening te weeg bracht; en in zijn verrijzenis uit de dooden de macht van *zonde*, *dood* en *hel* vernietigd werd.

Toen eerst wierd het einddoel van Gods wegen openbaar. Toen eerst was de wezenlijk Gode vijandige macht in de hartader gestoken. Toen eerst was God nedergekomen, om eens en voor altoos zijn verkoren volk aan de macht dezer eeuw en de boosheden in de lucht te ontwringen.

Maar juist daarom kon het ook toen eerst tot de *eigenlijke* Hemelvaart komen.

Een heerlijk Koning, onze God, die uitgetogen was uit het paleis zijner glorie, en nedergekomen was naar deze zondige aarde, om zijne vijanden, Satan, Dood en Hel, den krijg aan te doen; en die nu, na volkomen, na tot in den wortel over deze machten der duisternis getriumfeerd te hebben als overwinnaar, zegepralend, naar zijn geducht paleis terugkeerde, en daarom opvoer ten hemel.

Zoo eerst verstaat ge wat die hemelvaart van Jezus was.

Volstrekt niet maar een weer weggaan van Jezus, omdat hij hier niet blijven kon. En ook niet eenvoudig een teruggaan van Jezus naar den hemel, omdat hij in dien hemel thuis hoorde. Neen, maar *de triumftocht van een Koning*, die, na al zijne doodvijanden op het kinnebakken te hebben geslagen, en na de wijnpersbak tot het einde toe te hebben getreden, nu komt van Bozra, met besprenkelde kleederen van Edom, en als overwinnend legerhoofd, met heerlijken buit beladen, in glorie opklimt tot den troon zijner heerlijkheid.

Vandaar dat de psalmist hem toejuicht: „Doe open de poorten, en gij, eeuwige deuren, rijst omhoog, opdat de Koning der eere inga." En dat op de vraag: „Wie is deze Koning der eere?" al het heir, dat met hem optrekt, juichend antwoordt: „De HEERE, sterk en geweldig, de HEERE geweldig in den strijd!" En dat als nogmaals geroepen wordt: „Wie is de Koning der eere?" het daverend refrein nogmaals luidt:

„De Heere der heirscharen, die is de Koning der eere! Sela!”

Jezus' hemelvaart zegt u dus, dat de strijd nu *uit* heeft. Dat nu eindelijk de beslissende slag *geleverd* is. Dat in dien beslissenden slag *uw Koning* overwinnaar bleef. En dat hij, uw Hoofd en Koning, met rijken, geestelijken buit beladen, thans in den hemel zijn intocht hield, om derwaarts al zijn getrouwen bij zich te roepen en tot zich te trekken, en ze te overstralen met de weelde van zijn heil.

Die hemelvaart is de kroon op den strijd, die gestreden is. Niet meer de worsteling, de bange strijd zelf. Die ligt *achter* de hemelvaart. Die is in zijn verrijzenis uit de dooden voldongen.

Maar nu de triomf, nu de zegetocht, nu het victorie roepen al de hemelen door, dat Satan verwonnen is en Messias zegepraalde, zegepraalde voor eeuwig en voor altoos.

Neemt ge het anders, dan is Jezus' hemelvaart mat en dof, en zonder vreugde voor uw eigen ziel.

Maar verstaat ge die hemelvaart, gelijk de Schrift u die teekent, dan is die hemelvaart van den Christus voor u de aanvang des roemens, zoowel voor wat achter u ligt, als bij het indenken van de toekomst, die ge tegengaat.

Voor wat achter u ligt.

Want zoo eerst is Jezus' hemelvaart u een heerlijke gebeurtenis, waardoor uw Middelaar plechtig voor hemel en aarde verkondigt, dat de macht van Satan gebroken is; dat de zonde is verzoend; dat gerechtigheid is teweeg gebracht; en dat de dood voor eeuwig van zijn macht is ontzet.

Maar ook voor uw toekomst.

Want Jezus' hemelvaart zegt u, dat deze strijd nooit terugkeert, dat het onmogelijk is, dat Satan en Dood ooit weer de hooge hand zouden verkrijgen; en dat dank zij de glorie waartoe Immanuel oprees, uw heil voor eeuwig vaststaat.

Wel is er nog een naspel op dien strijd; wel moeten de lidteekenen van den Christus nog door de zijnen gedragen;

en blijft het kruis het zinbeeld van uw leven, zoolang ge nog op het slagveld of in uw tente vertoeft.

Maar die tijd is voorts kort.

Elk op uw beurt wordt ge door uw Koning naar het paleis zijner eere opgeroepen. En dan moogt ge dit slagveld verlaten, en uit uw tente naar Gods eeuwige woonstede overgaan, en daarboven bij uw triomfeerenden Koning voor eeuwig genieten in zijn heerlijkheid.

Ja, meer nog.

Ook al moet ge nu nog op het slagveld achterblijven, om den geslagen vijand te vervolgen, en op de grenzen uw wachtpost te betrekken, en den getroffene balsem in de wonde te doen vloeien, en de verstrooide wapenen bijeen te zamelen, en den buit die achterbleef, saam te lezen, toch doet ge dat alles nu reeds *zonder levensgevaar.*

Want immers uw Koning uit de hemelen waakt.

Zijn Naam en Macht reiken tot in het hart van uw vijanden. En *wie* durft het vaandel van uw Koning meer in ernste weerstaan?

Of ook komt er nog weerstand, en waagt Satan het zich weer te roeren, dan is hij als de tijger aan de keten, die wel een ruk kan doen en wel zijn muil kan sperren, maar door uw Christus in macht en band wordt gehouden, en in al zijn tegenworstelen keer op keer door een macht uit den hemel wordt teruggeslagen.

Slechts hier komt het dus op aan, dat gij *gelooft*, dat uw Heiland *heeft* overwonnen. *Gelooft* dat de overwinning van uw Heiland beslissend voor altoos was. En voorts dat ge *gelooft:* „Nu is mijn Koning in de hemelen en heerscht in heerlijkheid," en daarom vanzelf naar die hemelen opziet; naar die hemelen heimwee in uw ziel voelt; en in al uw pelgrimsreize geen ander doel kent, dan om in die hemelen bij uw Heiland te komen.

II.

„Daar de Voorlooper voor ons is ingegaan."

> Daar de Voorlooper voor ons is ingegaan, namelijk Jezus, naar de ordening van Melchizédek, een Hoogepriester geworden zijnde in der eeuwigheid.
> Hebr. 6 : 20.

De persoonlijke omgang met onzen Heiland is een mysterie, gelijk er ook onder menschen een mysterie ligt in elken omgang met wie niet meer op aarde is, of ook nog wel op die wereld, maar zeer verwijderd van u leeft.

Daardoor ontbreekt in onzen omgang met onzen Heiland juist dat „zien en dat hooren en dat tasten van het Woord des levens", waarover Johannes in den aanvang van zijnen eersten zendbrief jubelt. Het is nu, zooals Paulus zegt, een kennen van Christus „niet meer naar het vleesch" geworden. Nog wel een heilig verkeer met den Middelaar, edoch in *verborgen* omgang. Een leven met hem in de voorstelling; in de diepste zielsgewaarwording; in het onbegrepen bewustzijn van ons zelfbesef.

Die ervaring van Jezus' nabijheid, of ook die toenadering uwer ziel tot hem, wordt op zeer onderscheidene wijze op-

gewekt, meestal zóó, dat ge er geen rekenschap van kunt geven.

Nu eens zal het zijn, dat de lezing en indenking van het Woord u, eer gij het merkt, de ervaring bijbrengt, alsof uw Heiland vlak bij u was. Dan zal in het gebed die heilige verborgenheid over u komen. Een ander maal zal het u in de vergadering der geloovigen zijn, alsof de liefde Christi uw ziel verteerde. Weer een ander maal zal het u in de gemeenschap der heiligen wezen, alsof ge uw Heiland naderbij kwaamt. Er zullen er ook zijn, die meer in de eenzaamheid den rijkdom dezer genieting kennen. Ja, tot in den droom kan soms die heilige gestalte voor ons treden, en zijn woord door ons worden beluisterd.

En toch ook hiermee is de veelzijdige vorm van die heilige gemeenschap nog volstrekt niet uitgeput. Want waar al deze zielservaringen er nog toe leiden, om min of meer *in de voorstelling* zoo zalige gemeenschap te smaken, is er ook een *geestelijke* gemeenschap met den middelaar, als hij tot ons komt en woning in ons maakt, of ook als de wijnstok zijn levenskracht in de ranken doet werken, of als het bij Gods kind wordt: „*Niet meer ik leef, maar Christus leeft in mij.*"

Dan toch is het geen gemeenschap door voorstelling, maar gemeenschap met uw Heiland in den wortel des hoogeren levens.

Het ontwaren, dat ge éene plante met hem zijt. Het voelen trekken van de saamvoegselen, die u als lid aan het lichaam van Christus verbinden. Het voelen kloppen in u van het levensbloed, dat heel het lichaam des Heeren doorruischt.

En toch hoe breed en veelzijdig dat gemeenschapsleven met den Heiland ook zijn moge zijn *opvaren ten hemel* wil toch nog iets anders.

Als hij ten hemel opvaart, gaat hij van u weg.

Zijn hemelvaart is op zich zelf dus geen schenking van gemeenschap, maar *verbreking* van gemeenschap. Niet een toenadering tot u; maar een scheiding van u.

Dat opvaren ten hemel, niet in phantasie, maar *in de werkelijkheid*, is feitelijk het stellen tusschen Jezus en ons van eenen onmetelijken afstand; een berooving van zijn persoonlijke gemeenschap; een verwijdering die begint met droef te stemmen, en die reeds eeuwen lang haar naïeven nagalm vindt in het kinderlijk klagen: „*Och, was Jezus nog op aarde!*"

En nu zegt Gods kind dat wel niet. Wie geestelijk ging bestaan, weet, dat die verwijdering moest komen. Dat ze niet kon uitblijven. Dat ze ons ruimschoots vergoed is. En dat ze, als het drama van deze bedeeling uit heeft, nog zooveel rijker vrucht zal dragen. Maar toch ook op de droeve zijde van die verwijdering dient gelet.

Het is zoo, de engelen troostten de apostelen, zeggende: „Wat staat gij en ziet op naar den hemel. Deze Jezus, die van u opgenomen is in den hemel, zal alzoo wederkomen gelijk gij hem zaagt opvaren;" maar met dat al hebben de apostelen het dan toch gevoeld, het doorleefd, en er zich rekenschap van gegeven, dat ze nu voortaan iets *missen* zouden, wat hun dusver gegund was, zij het ook al dat ze o, zooveel in ruil ontvingen, wat ze dusver moesten derven.

En ook nu nog moet beleden: „Zoo ons de keus stond, om Jezus terug te hebben, zooals de apostelen hem in het scheepke op Genesareths meer bij zich hadden, maar dan ook te derven wat we nu bezitten; of wel om te houden wat we nu hebben, maar onder het missen van zijn vleeschelijke gemeenschap", — dan zou ja het naïeve kind er naar hunkeren of Jezus nog op aarde zijn mocht, maar niet een die hem geestelijk kent ging dien ruil aan.

Maar daarin lag dan ook juist een gevaar. Het gevaar dat we ons de zaak zóó gaan voorstellen, alsof het van nature het één *of* het ander zijn moest, en dat we die krachtige geloofswerken niet in ons ontwaren, die zegt: „Neen, niet ruilen, niet kiezen, wat mijn ziel begeert en waar mijn diepste zielsvermaking om roept is, *beide te gelijk te bezitten*."

Niet maar Jezus zooals hij bij Sichar de Samaritaansche ontmoette, en ook niet maar enkel een gemeenschap met mijn Middelaar, die, gelijk thans, enkel mystiek blijft, maar eens, in de ure van God besteld, die volle, die niets dervende, die volledige gemeenschap, die dan dat mystiek samenzijn nog rijker schenkt, en ons tegelijk van aangezicht tot aangezicht zijn glorie doet aanschouwen.

Zoo wilden Gods engelen het, en zoo gaan er ons de apostelen des Heeren in voor.

Nu Jezus' lichamelijke nabijheid derven, maar aanstonds het oog dáárop richten, dat hij eens lichamelijk wederkomt.

Aldus de engelen.

En als een ja en amen op die belofte het apostolisch smeekgebed: „*Kom, Heere Jezus, ja kom haastelijk*," en de apostolische jubeltoon: „*We zulen hem zien gelijk hij is.*"

Daartusschen ligt dan het sterven.

Als Gods kind begeerte heeft, om ontbonden te worden en met Christus te zijn. Iets wat er natuurlijk op heenwijst, dat we in den tusschenstaat, die na ons sterven intreedt, en die eerst eindigen zal als de opstanding des vleesches komt, een nauwere, een innigere, een andere gemeenschap met Jezus zullen hebben, dan hier op aarde nog mogelijk was.

Maar toch óók in *die* gemeenschap mag de eindpaal onzer wenschen niet liggen.

Niet vlak na het sterven, maar eerst na Jezus' wederkomst op de wolken vindt onze hope haar voleinding.

Dan als het zijn zal: „Een gemeenschap met den Middelaar niet naar den geest alleen, maar ook naar het vleesch; een omgang met hem als van aangezicht tot aangezicht in den graad en staat van verheerlijking.

Niet met den Man van smarten, maar met den *Koning der heerlijkheid*".

Daarom is dat tevens indenken ook van Jezus' opvaren ten hemel zoo noodig.

Zoolang toch de ziel met *minder* tevreden is, dan God haar in zijne beloften heeft toegezegd, stelt ze haar ideaal veel te laag, trekt ze een deel van Gods beloften slechts pro memorie uit, en scheidt ze wat God vereenigd heeft.

Men neemt dan het geestelijke voor lief, ziet in dat geestelijke het éen en al; en heeft geen diepere verzuchting in zijn hart, die boven dat geestelijke uitgaat.

En natuurlijk, dan komt er iets kwijnends in ons geloof.

Want immers, zoo dat geestelijke het één en al is, en ons ideaal niet verder reikt, waartoe dan de *vleeschwording?* Of had een David en een Jesaia dan niet de geestelijke gemeenschap?

Waartoe dan die *omwandeling* op aarde, drie lange jaren? Waartoe dan die *opstanding?* Waartoe geheel die verschijning in het vleesch?

Dat alles toch wordt dan niet dan een *doorgang*, zonder een *ingang* in de hemelen.

En zoo komt het dan, dat zoo menig kind van God de helft van zijn geloofswereld met de spons van zijn geestelijke eenzijdigheid uitveegt.

Hij denkt zich Jezus dan als een geest. Hij rekent er niet mee, dat onze Heiland onze menschelijke natuur, naar ziel en lichaam, in den hemel, door het voorhangsel, heeft ingedragen. En ook voor zichzelf verlangt hij niets meer en niets hoogers, dan om eenmaal te sterven, ontbonden te worden, en met Jezus te zijn.

Het is, of hij God in zijn raadsplan corrigeerende, in zich zelven mijmert: „o, Als God mij maar het geestelijke geeft, dan moge Hij die heerlijkheid voor zich zelven behouden. Daarnaar strekt mijn zielsverlangen zich niet uit. Voor mij is dat alles niet van noode."

En daarom nu juist wijst de Schrift er u zoo telkens en zoo klaarlijk op, dat ge dat opvaren van uw Jezus ten hemel u toch als een werkelijk verlaten van deze aarde, een wezenlijk

opvaren naar boven, een doorgaan van de hemelen, en een ingaan achter het voorhangsel, tot in het heiligdom, zult voorstellen.

Niet als een *voorstelling*, maar omdat *het zoo is.*

Dat ge uw gedachten naar boven verheffend, het als zien en weten zult, dat uw Heiland daar nu leeft in onze natuur, en die natuur verheerlijkt.

Dat hij alzoo in den hemel, aan de rechterhand Gods gezeten, wacht en beidt de ure, den Vader alleen bekend, als de volheid zal ingaan, en hij nogmaals lichamelijk naar deze aarde zal terugkeeren.

En dat hij daar is, niet voor zich zelf, maar voor ons, als *onze voorlooper.* Hij de eersteling, opdat wij hem straks volgen zouden. Tot ook wij uit onze graven opstaan, en ook voor ons de heerlijkheid ingaat.

Al wat mensch is en der menschelijke natuur deelachtig, roept naar Gods ordinantie om drie dingen voor zijn aanzijn: om een *ziel* die rein, om een *lichaam* dat heerlijk, en om een *wereld* die van vloek vrij is.

Nu was er voor Adam eerst die *wereld*; toen schiep God uit die wereld zijn *lichaam*; en in dat lichaam schiep hij de reine ziel.

Doch bij Jezus gaat het den omgekeerden weg.

Hij is ontvangen van den Heiligen Geest, en alzoo is er eerst de reine, smettelooze *ziel*, terwijl hij lichamelijk Man van smarten zal zijn, aan de zwakheden onzer gevallen natuur onderworpen.

Dan scheidt in de opstanding van dat lichaam het stof af, en verkrijgt de reine ziel haar heerlijk *lichaam.*

En nu toeft het nog, en wacht op het derde, dat ook dat heerlijk lichaam zijn verheerlijkte wereld terug erlange, en dat komt met Jezus' wederkomst op de wolken.

En hierin ligt dan ook voor ons het wondere, dat er thans een Middelaar is, die aan onze natuur gemeenschap heeft in

een reine ziel en in een verheerlijkt lichaam, maar zonder dat de *wereld* nog vernieuwd is, en de heerlijkheid ook in die *wereld* doorbrak.

Het is Jezus' lichaam, waarin thans ook die heerlijke wereld als in kiem rust. Ons leven is met Christus verborgen in God.

Maar eens ontsluit zich ook dát mysterie.

En dan zal de voleinding wezen.

Als ook de hemelvaart haar aanvulling zal hebben ontvangen in de *wedergeboorte* van het gansche heelal (Matth. 19:28).

Zalig is hij, die in deze heerlijkheid zal ingaan!

III.

„Door wien wij ook de toeleiding hebben!"

> Door welken wij ook de toeleiding hebben door het geloof tot deze genade, in welke wij staan en roemen in de hope der heerlijkheid Gods.
>
> Rom. 5 : 2.

Onze indruk van de heerlijkheid en de majesteit Gods is veel te klein; anders zou onze innige blijdschap over de hemelvaart van Jezus veel grooter wezen.

Het is ons maar al te dikwijls, als ware de hemelvaart van Jezus weinig meer dan een noodzakelijk gevolg van zijn opstanding; een nabedrijf van den Paaschmorgen; het eenig denkbare middel, waardoor hij wegkwam van deze aarde.

En als we dan lezen dat ook Henoch wegging zonder te sterven, en Elia met vurige paarden en wagenen ten hemel voer, dan dunkt het ons zoo wonder en zoo opmerkelijk niet, dat ook Jezus door opvaren van deze wereld wegging. Hij *kon* niet meer sterven; ook *kon* hij niet op deze aarde blijven; dus *moest* hij wel om in den hemel te komen, er heen opvaren.

Toch gaat op die wijs de zin en bedoeling van Jezus'

hemelvaart voor uw ziel geheel te loor. Het is u dan wel een feit, dat ge gelooft, een slotbedrijf van het drama dat met de vleeschwording inzette en waarover ge u om Jezus' wil verheugt. Maar toch dat alles blijft een werk der herinnering en der gedachten en het raakt uw hart niet.

En dit nu mag zoo niet blijven. Ook de hemelvaart is een schakel in het verlossingswerk, en hemelvaart-vieren kunt ge dan eerst, als ge de vrucht ook van dit deel van het verlossingswerk inziet en geniet.

Reeds de Twaalf geloofsartikelen gingen er u in voor, om de hemelvaart van Jezus ook onder de mysteriën des geloofs op te nemen. Er ligt dus niet maar iets voor uw *heugenis*, maar ook iets voor het *geloof uwer ziele* in, en het is die geur van Jezus' hemelvaart die ge op het feest van zijn ten hemelvaren zult indrinken.

En wat dit mysterie dan is?

Het is dit, dat hij ten hemel voer, opdat gij door hem *de toeleiding* zoudt hebben.

En nu weet ik wel, dat onze ziel in haar grover oogenblikken daar niet aan hecht. o, In de dagen en uren onzer onnadenkendheid zijn we overmoedig en euvelmoedig genoeg om ons in te beelden dat er niets in steekt, indien we zoo maar rechtstreeks zelven onze gebeden tot het Eeuwige Wezen richten; zoo maar met onze ziel tot Hem gaan; en zoo maar onze nabijheid en onze gemeenschap aan den Heere Heere opdringen!

Maar zulk zoeken van den Heere is dan ook niets dan ijdel werk. Ge ligt dan wel op de knieën, maar bidt niet. Ge roept wel, maar uw stem bereikt zijn oor niet. Ge zoekt Hem wel, maar uw oog ontdekt Hem niet. En van de gemeenschap met het Eeuwige Wezen blijft uw ziele zeer verre.

Daarom oordeelt en veroordeelt ge dan ook straks dien euvelen overmoed; en in oogenblikken dat de rank in u

teeder werd, en ge besef van eigen toestand kreegt, en de overstelpte ziel zich uit wilde storten, dan was er niet meer dat ongeestelijk *durven;* dan begaf u die moedwil; en sloop er eer verlegenheid in u en kwam over u beschaamdheid des aangezichts.

En vraagt ge nu in welke van die beide oogenblikken er *realiteit van vroomheid* in u was, dan kunt ge toch immers niet aarzelen, en voelt ge aanstonds, hoe ijl, hol en leeg die schijnvroomheid was, waarmee ge maar zoo naar uw God dorst roepen, en hoe daarentegen de schroomvalligheid en schuchterheid, de verlegenheid en beschaamdheid die daarna over u kwam, u onder veel waarachtiger indruk vond van de majesteit uws Gods.

En daar spreekt nu ook Gods Woord het Amen op, en bezegelt dien schroom, en spreekt u toe in die verlegen oogenblikken, door u op Immanuel, uw Borg en Broeder te wijzen, die u den *toegang* en de *toeleiding* tot het Eeuwige Wezen ontsluit.

En hierin nu schuilt het mysterie van Jezus' hemelvaart.

Hij was hier; als onzer één; in ons vleesch en in ons bloed; en van hier vaart hij op en gaat dien hemel binnen, „om daar te verschijnen voor het aangezicht Gods voor ons," d. w. z. om waar engelen met vleugelen het aangezicht dekken, en wij in onze beste oogenblikken terugdeinzen en geen moed meer hebben, *voor ons* in te gaan, *voor ons* te bidden, *onze* gebeden op de wierookschaal in te dragen, en zoo aan *onze* ziel een vrijmoedigen, en toch niet overmoedigen toegang te geven tot de gemeenschap met onzen God.

Het is niet zoo, dat Jezus leeft om voor ons te bidden, alsof wij zelf niet tot den Vader bidden mochten. Integendeel, de Heere Jezus zelf heeft het gezegd: „Ik zeg niet, dat ik den Vader voor u bidden zal, want de Vader zelf heeft u lief." Uit uw eigen ziel tot den Vader roepen heeft hij juist

in het Onze Vader ons geleerd. De ware aanbidders, ze aanbidden den Vader!

Maar, en hier ligt de sleutel der zielsinnige gebeden in, gij bidt wel, maar dan eerst wordt het een waarlijk bidden van uw ziel tot den Vader in de hemelen, zoo dit uw bidden *door Jezus* gaat, zoo hij in het gebed de Middelaar is, die u weer den toegang ontsluit, zoo ge in hem voor den Vader treedt, en zoo ge door Immanuel de toeleiding uwer gebeden hebt tot den Troon.

Zweeft ge op u zelf, leeft ge een oogenblik niet in den Christus, staat uw ziel een oogenblik buiten hem, nu dan zijt ge ook in u zelf, in uw eigen dorheid en ligt midden in den dood; en het is onmogelijk, dat ge uit die dorheid en midden uit dien dood buiten en zonder uw Middelaar een waarachtige zielverkwikkende toeleiding tot den Troon der genade zoudt vinden.

Dan slaat alles op uw ziel terug. Er zijn wel woorden, maar er is geen zielsbeweging. Er zijn wel klanken, maar er is geen innigheid. Ge komt uit den schijn niet uit, en de wezenlijkheid der zaak ontbreekt u.

Maar tiert het geloof; fonkelt het; en schiet het vonken in u; zoodat ge Immanuel aangrijpt; en in hem uw Goël; en in dien Goël u aan u zelf voelt ontglippen, zoodat ge in hem, en niet in u zelven voor den Eeuwige treedt; — o, dan keert opeens heel de wereld uwer gebeden om, dan komen er bressen in dien koperen hemel, dan is het of de vensteren daar boven voor u worden opengedaan, en ge speurt, ge gevoelt, ge tast het, dat uw bidden wezenlijk gemeenschapsoefening wierd, een roepen van uw ziel naar boven, en een zekerheid, een zalige bevinding, dat Hij het was die u heeft gehoord.

Was nu dit ingaan in Christus en dit gaan door Christus tot den Vader *uw* gedachtenwerk, *uw* daad, *uw* zielshandeling, dan natuurlijk had de hemelvaart u niets te zeggen. Maar dat

nu juist leert de Schrift u anders. Zij leert u, dat het niet *uw* ziel is die Christus als Toeleider aangrijpt, om naar God te gaan, maar dat het uw Heere daar boven in den hemel, uw goede Herder is, *die u tot den Vader leidt.*

Geen actie dus van u, waarbij gij Jezus als een lijdelijk instrument gebruikt, maar Jezus de persoon van wien de actie op u uitgaat, en die u de toeleiding tot den Vader geeft, toebeschikt en aanbrengt.

Een Christus, een Middelaar, een Voorspreker, die nog elk oogenblik tot zijn verlosten nederdaalt, om ze uit hun inzinking op te heffen, en daarna met hen ten hemel vaart, om hun zielen in te leiden tot den Vader.

En daarom is er ook in het sterven niets zoo zoet, als het inleven met de ziel in Jezus' hemelvaart.

Ook dat sterven toch is een „verschijnen voor het aangezichte Gods." Nog niet in het oordeel. Nog niet in den grooten doorluchtigen dag. Maar toch een verschijnen „voor het aangezichte Gods," in klaarder en dieper zin, dan we hier op aarde in onze gebeden ooit deden.

Ieder voelt het, als het op sterven aankomt: nu vallen alle windselen en glijden alle sluiers weg, *en God, God zelf wacht mij op.*

En, o, dan is het zoo arm en zoo koud en zoo schril, als de ziel, zoo in haar ontblootheid de eeuwigheid in moet. Het is om de diepste deernis op te wekken, als ge ziet hoe duizenden bij duizenden, om voor Gods aangezicht te verschijnen, niemand hebben die hen bij de hand grijpt, die hen door de vallei des doods voert, die hen inleidt bij den Eeuwige.

Maar heerlijk, rijk, om het oog van vreugde te laten stralen, is dan het lot van Sions kinderen.

Immers voor hen is er dan Eén, die hun deze *toeleiding* geeft. Die ze opwacht op het punt waar de eeuwigheid begint; die ze terstond bij de hand grijpt; die ze draagt door de vallei des doods; ze omkleedt met zijn gerechtigheid; en

ze onder het toefluisteren van woorden der teederste liefde, inleidt in het geducht paleis van hun God.

Bij elk sterven van een der geroepenen nog altoos een nederdalen van dien trouwen Herder om hun ziel op te vangen, en straks een opvaren ten hemel met hen.

Zalige *toeleiding!*

Hier in den gebede. Straks in het sterven. En zoo zullen wij altoos bij den Heere wezen.

IV.

PINKSTER

I.

„Troost, troost mijn volk."

> Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen.
>
> Jesaia 40 : 1.

Als deze wereld ondergaat, en het rijk der heerlijkheid komt, zal er meer dan één schoon ding voor altoos weg zijn. Er zal niet meer gekend worden noch het schoon der ontferming en der barmhartigheid, noch het schoon des medelijdens en der vertroosting.

En *troosten* is schoon; zelfs in het min ernstige. Een kleine deern, die haar speelpop vallen liet, dat de kop in tweeën brak, en nu snikt van 't huilen, wekt tegelijk uw lach en uw deernis; maar er komt iets schoons, iets heiligs in het kindertafereel, als ge straks ziet, hoe de kleine in haar wanhoop van haar moeder getroeteld en *getroost* wordt.

En dit schoon van het troosten klimt in waardij, naar gelang de smart dieper wondde, en het troostend troetelen overgaat in een troosten door het deernis toonend oog en het stille, diep uit de ziel opkomend woord.

Zoo heeft God Adam getroost, toen hij bevende voor God vlood, en de Heere hem tot zich riep, zeggende: „Adam, waar zijt gij?"

Dat is het eerste in het troosten, dat men den in zijn smart verlatene bij zich roept, of zelf als een door zijn smart geroepene naar hem toegaat.

Pijn, smart, verdriet geeft een gevoel van verlatenheid, van eenzaamheid, van op zichzelf geworpen te zijn; en daarom is het eerste wat wie schreit noodig heeft, dat er iemand is die zich zijner aantrekt, die zijn verlatenheid breekt, die hem troost, ja voelen doet, dat hij niet als een prooi aan zijn smart wordt overgelaten. Zelfs doet het bij bittere smart goed, als men niet naast of tegenover u blijft staan, maar u zacht den arm om den hals slaat, en u naar zich toetrekt, en uw moegestreden hoofd tegen zijn borst doet uitrusten.

Daarom heet de Trooster in de taal, waarin Johannes schreef: de Paracleet, dat is de *er bij geroepene*; en heet troosten in die taal: *naar u toeroepen.* [1])

Zooals Ismaël in de woestijn neerlag, zonder ook maar te kunnen spreken, en dat er toch staat: „*God hoorde de stem van den jongeling*", zoo gaat er van elke smart een stemme uit die om mededoogen, om deernis, om medelijden roept, en Hij die zich aldus laat roepen, omdat hij die stomme taal der smart verstaat, hij is *de Trooster.*

Vandaar het woord bij Jesaia: „Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen. Spreek naar het hart van Jerusalem."

Reeds vóór den zondvloed begon dit. Lamech noemde den naam van zijn zoon Noach, want, zoo profeteerde hij: „Deze zal ons *troosten* over ons werk, en over de smart onzer handen vanwege het aardrijk, dat de Heere vervloekt heeft."

Dat was toen, dat is nog, en dit zal tot den einde toe de altoos wellende bron van onze smart zijn. De zonde, de vloek, de ellende des levens. Ellende *om* ons heen, en ellende *in* ons hart.

En nu is dit het beklemmende, dat die smart klimt naar

1) Men wierp hier tegen in, dat er niet Paracletor, maar Paracletus staat. Ten onrechte. Ook zonder de stem roept de smart, en in dien zin is de Trooster altoos de te hulp geroepene.

mate de fijnheid van ons gevoel toeneemt; toeneemt naar mate ge geestelijk hooger staat; en op het hoogste komt, als ge van Gods volk zijt. Ja, dat die smart nooit dieper gevoeld en nooit langer geleden is, dan door den Voleinder van ons geloof. Hem troostten in Gethsémané niet de jongeren, maar de engelen Gods.

En met hem lijdt zijn volk, en onder dat volk de profeet meer dan gewone geloovigen, de getuige meer dan wie van verre blijft staan, de dieper ingeleide banger dan wie glijdt over de oppervlakte.

Dat heet Sion. „Sion" is dat deel van het volk dat 't diepst inleeft in de dingen des Heeren. En daarom zegt de Profeet, dat „God zelf zijn Sion troosten zal".

De kinderen der wereld hebben ook wel hun leed en hun teleurstelling, maar ze zetten er zich overheen, ze laten zich afleiden. En vooral, ze hebben den stroom der wereld niet tegen zich, maar drijven met den stroom mee. Ook schijnt het soms, alsof hunner het welvaren is. Riep niet reeds Asaf uit: „Ze worden als andere menschenkinderen niet geplaagd."

Maar Gods volk drinkt dag aan dag uit den beker der kastijding, en heeft er dan dit nog bij, dat het altoos tegen den stroom oproeit, dat aan zijn worstelen tegen de wereld nooit een einde komt, en dat het smarten der ziel kent, waaraan de wereld vreemd is en dan nog lijdt om de zake Gods en om den Naam des Heeren, gelijk geen kind der wereld dit kan.

En daarom klaagt er aldoor uit dat Sion een stem naar God om vertroosting, en blijft de stem uit den hemel in antwoord roepen: „Troost, troost mijn volk."

Ook nu weer voelt Gods volk die smart.

Ons bloedt het hart met al onze landgenooten, ja met alle man van edeler zin, om het lijden aan onze broederen in Transvaal overkomen. Maar Gods volk lijdt daaronder nog dieper en meer.

Gods heilige naam is in dien strijd gemengd. Er is voor recht en voor gerechtigheid op den God der vaderen vertrouwd. Dat is niet gebleven in de binnenkamer, maar uitgeroepen voor heel de wereld.

En een oogenblik stond de wereld verbluft. Toen het in Transvaal zoo tegen aller vreeze in schoon en goed ging. Het was alsof we wonderen beleefden. Een ieder stond verbaasd. Ja, er waren kinderen der wereld, die weer naar God vroegen, en zich afvroegen, of er toch waarlijk niet een God die wonderen deed, bestond.

Toen juichte, toen dankte Gods volk, om onze stamgenooten, maar schier meer nog om den Naam des Heeren, die geloofd en die geprezen wierd.

Doch nu keerde het.

Op de overwinning volgde de nederlaag. De macht triomfeert over het recht. De geweldenaar breekt door. De priesters van Mammon juichen. En aan een man als Kruger breekt schier het hart.

En nu lijdt Gods volk. Ook voorzeker om onze broeders daarginder, maar toch schier meer nog om de teleurstelling van het geloof, om de banier des Heeren die weer dook, om den Naam des Heeren die weer gewantrouwd wordt. Zie, zoo vraagt de wereld, die zich bijna bekeerde, hebben we 't u niet gezegd, dat het toch niet van uw God, maar van het wapengeweld afhangt?

Het schrijnt, dat doet zeer. Dat bedekt ons het aangezicht met schaamte, alsof we te hoog in onzen God hadden geroemd, en alsof we met onzen God nu bedrogen uitkomen.

Zoo is het in dat ééne, sterk sprekende geval. Maar zoo is het telkens. Sion lijdt om Sion. Er is een smaad over de Kerke Gods, er is een woelen tegen den Naam des Heeren, er is een inzinking onder de broederen. Soms een gevoel alsof alles ons begaf. Tot zelfs uitbreking van zonde onder de broederen komt ons verontrusten. Broeders grieven ons feller, dan de vijand ons benauwt.

En daar denkt nu niet aan, en daar bekreunt zich niet om, wie alleen met zichzelf bezig is.

Maar de vrome kinderen Gods, zij die Sion zijn, voelen het, o, zoo diep, en hunner is een lijden als eens de profeten doorworstelden.

En *dat* lijden, dat lijden van zijn Sion kent God, en daarom blijft hij zijn Sion troost toebeschikken.

„Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen!"

Nu is er in kleinen kring, voor korten tijd, overrijke vertroosting geweest, die het leed vergeten deed.

Mijn jongeren, zoo sprak Jezus zelf, vasten niet, zoolang de bruidegom bij hen is. Zij die tasten konden het Woord des levens, waren over de smart van Gods volk heen. Maar ook, en Jezus zelf voegde dit erbij, als de bruidegom van hen zal zijn weggenomen, dan zou de donkerheid in hun ziel te banger zijn. Dan zou hun hart worden ontroerd.

Zoo kon het dan ook niet blijven. En daarom sprak Jezus tot hen: „Uw hart worde *niet* ontroerd, ik zal u een *anderen Trooster* zenden." En toen kwam God de Heilige Geest.

De diepe gedachte hierin is, dat de vertroosting van menschen te ondiep is, en de vertroosting van engelen te kort schiet, en de ware vertroosting van Gods volk eerst komt, *als God zelf zijn Sion troosten komt.*

Zoo kwam Hij *in den Zoon*, en troostte de jongeren. En zoo kwam Hij nu *in den Heiligen Geest*, en troostte de gemeente.

En vraagt ge of God dan niet ook in vroeger dagen zelf getroost had, dan is het antwoord: „o, Gewisselijk, maar als van verre en uit den hooge, en *niet van nabij.*"

En dit nu is het Nieuwe Testament, dat de Trooster nu niet meer *van verre* troost, maar *tot zijn volk komt*, en onder hen *woont.*

Dat was de juichtoon der jongeren toen Jezus bij hen was: „Het Woord is vleesch geworden en *heeft onder ons gewoond.*"

En ditzelfde nu is de lofpsalm van Gods volk. De Heilige

Geest is uitgestort, is tot ons nader gekomen, en heeft ons hart tot zijn *woonstede* gekozen.

Zegt der dochter Sions: „*Hier is uw God.*"

En nu vloeit de bron van *Vertroosting* eeuwiglijk, en durft het volk des Heeren de smart aan, omdat het als een die zijn moeder troost, met heilige aanbidding te midden van zijn smart triomfeert.

II.

Een woonstede Gods in den Geest.

Op welken ook gij mede gebouwd wordt tot een woonstede Gods in den Geest.

Eph. 2 : 22.

Na Jezus' opvaren ten hemel is de grootste gebeurtenis in het koninkrijk der hemelen de nederdaling van den Heiligen Geest, die de kerk van Christus op Pinksteren herdenkt.

Vóór hij opvoer had hij betuigd en beloofd: „Ik zal u den Heiligen Geest zenden." En nu is hij heengegaan; hij is den hemel der hemelen binnengetreden; hij heeft zich gezet aan de rechterhand des Vaders op den troon der heerlijkheid; en nu *komt het ook.* Het geschiedt gelijk hij het voorzegd, het gebeurt zooals hij het zijn apostelen beloofd had. Nu Messias op den glorietroon van David is gezeten, daalt de Heilige Geest op aarde neder.

Ook afgezien van de werking van dien Geest, en nu eens niet gerekend met de beteekenis van zijn nederdalen; is het feit zelf reeds van deze uitstorting een *teeken* uit die onzichtbare wereld, die zich achter het gordijn der eeuwigheid aan ons oog onttrekt. Het is of Jezus na zijn aankomst in den hemel ons seint, dat hij zijn troon beklommen heeft. Want

immers de Heilige Geest *kwam* niet, maar werd *gezonden*, wierd *uitgestort* en in de kerke Gods *uitgegoten*. Wat Pinksteren tot Pinksteren maakt is niet iets wat de Heilige Geest deed, maar wat Immanuel deed. Hij *ontving* den Heiligen Geest van den Vader, en *zond* Hem van den Vader ons toe. Zoo had hij het getuigd en geprofeteerd, en zoo heeft de uitkomst op zijn getuigenis een *echo* en op zijn profetie een *amen* gegeven. Het was den discipelen aangezegd, dat ze in Jeruzalem zouden blijven, en verwachten de vervulling van de belofte, die hij hun achterliet. En dåarop hebben ze gewacht; gewacht tien lange dagen; en toen is hun onwankelbare verwachting bekroond geworden. De Heere die opvoer naar de hemelen, heeft uit dien hemel zijn belofte waar gemaakt. Deze Jezus, zoo sprak Petrus op den Pinksterdag, dien gij, o, Joden, aan het kruis gehangen en gedood hebt, hij is het, die dit wonderteeken gedaan heeft, èn heeft uitgestort wat gij nu ziet en hoort.

Ruk dns nooit uit zijn verband, wat in de feiten zelven rechtstreeks saamhangt. Ge moogt niet op den Pinksterdag enkel in geestelijke ontboezemingen over den Heiligen Geest en zijn werkingen u verliezen. Allereerst zult ge op den Pinksterdag aan uw Heiland in de Hemelen denken. Hij toch is het, uw uit lijden verhoogde Immanuel, van wien alle werking op den heiligen Pinksterdag uitgaat.

Natuurlijk niet alsof ge ook niet met den Heiligen Geest zelven mocht rekenen en inleven in zijn heilige werkingen, mits ge dit maar zóó doet, dat het op Pinksteren *anders* geschiedt dan op andere dagen. Immers de Heilige Geest is van eeuwig; reeds bij de schepping zweefde Hij op de wateren; en er is geen dag en geen uur geweest, zoolang er menschenkinderen op deze aarde voor Gods aangezichte wonen, dat Hij ooit of immer ophield te werken op het menschenhart. Zelfs de zeer gewone prikkel in de conscientie, is ook onder de Heidenvolken, volstrekt ondenkbaar, zoo ge den Heiligen Geest wegdenkt, en uw oog sluit voor zijn werking op ons

menschelijk hart. En zóó keert bij Abraham en de Patriarchen de bijzondere genade Gods zich niet tot *een eigen volk* (Jesaia 63: 11); of alle de dagen van Israëls heilige historie is het de Heilige Geest „die in hun midden gesteld is", hun helden, profeten en priesters bezielt; ze troost en leidt op hun paden; en ze verschrikt in hun boosheid vanwege de grimmigheid des Heeren Heeren.

Het is dus niet zoo, dat er vóór Pinksteren nooit van den Heiligen Geest gehoord, of iets van den Heiligen Geest gemerkt was, en dat nu plotseling, en voor het eerst, het bestaan, het aanzijn en de werking van den Heiligen Geest ontdekt wordt. Zoo *kan* niet oordeelen wie de Schriften des Ouden Verbonds kent; en zoo *kan* niet spreken, wie uit het verhaal der Evangeliën weet, hoe de Heere Jezus reeds vóór zijn hemelvaart op de discipelen geblazen had, tot hen zeggende: „Ontvangt den Heiligen Geest."

Neen, de Heilige Geest die op den Pinksterdag kwam, was niet een heilige onbekende; was niet iets nieuws; was niet een dusver verborgen en zwijgende geest; maar een oude bekende, die al die jaren en eeuwen, Israël en zijn heiligen verzeld had op hun doornig pad.

Zegt ge dus op Pinksteren van dien Heiligen Geest niets anders, dan wat alle eeuwen door zoo was, en reeds voor de Profeten en Psalmisten als waarheid gold, en reeds vóór Jezus' hemelvaart door de discipelen was ervaren, dan spreekt het toch vanzelf, dat ge eigenlijk uw Pinksteren *wegcijfert*; zonder het te bedoelen het groote, machtige wonder van den Pinksterdag *loochent*; en kennelijk toont er niets van te verstaan noch van te beseffen, wat de Pinkstergebeurtenis in het koninkrijk der hemelen is.

En toch is het niet zoo moeilijk, klaar en helder in te zien, wat de eigenlijke beteekenis van het ontzettende Pinksterwonder is.

Onder de bedeeling der schaduwen had God een Tabernakel

in Israël, straks vervangen door zijn tempel op Moria. Nu was die Tabernakel, en was die tempel blijkbaar louter symbolisch. God woont niet in een tempel met handen gemaakt. En daarom was én die Tabernakel én die Tempel bestemd, om te zijner tijd *te verdwijnen.* Maar, en let hier op, om dan eerst te verdwijnen, als de Heere op aarde een andere woonstede zou gevonden hebben, en wel een geestelijke woonstede, zooals het bij de majesteit van zijn Goddelijk Wezen hoort.

En nu ligt hier al de tegenstelling in, dat God de Heere na den Pinksterdag zulk een geestelijke woonstede metterdaad op aarde bezit. Dat toch zeggen u de Apostelen op alle wijze en in allen vorm. Na den Pinksterdag dan is de kerke Christi „een *woonstede Gods* in den Geest". Die kerke Christi is zijn „geestelijke *tempel*" geworden. De gemeente des Heeren is een „geestelijk huis", waarin God „woning maakt". Geheel in overeenstemming met hetgeen Jezus aan zijn discipelen gezegd had, dat hij en de Vader komen zouden en *woning bij hen maken.*

Zóó staat het dus tegenover elkander. *Vóór* den Pinksterdag is de Tempel op Moria de woonstede Gods in het symbool, als de plaats waarvan de Heere telkens en telkens weer betuigd had: „Hier is de plaatse mijner ruste. Hier zal Ik wonen." Maar *na* den Pinksterdag heeft de Tempel op Moria deze uitnemende beteekenis verloren. Reeds scheurde zijn voorhangsel en straks gaat heel de Tempel in de vlammen op. Maar nu is er op aarde een *andere* tempel, een andere *woonstede Gods* in den Geest. En dit heiligdom is niet van steen en staat niet meer op Moria, maar is de gemeente van den levenden God, de kerke Christi op aarde.

Twee tempels alzoo; eerst de steenen tempel op Moria, en nu, nadat deze heeft afgedaan, de levende tempel Gods in de gekochten des Heeren; en de overgang uit dien steenen tempel naar die levende woonstede Gods wordt gevormd door wat op den Pinksterdag is geschied.

Bij de inwijding van den Tabernakel en van den tempel is er een aangrijpend oogenblik, waarop in een lichtende wolk

de tegenwoordigheid des Heeren zich in zijn heiligdom openbaart, zoodat wie het zagen, beseffen: „Zoo even was de tegenwoordigheid des Heeren in dit getimmerte of in dezen tempel nog niet, en nu, na het indringen van deze lichtende wolk, is de Heere in zijn heiligdom ingegaan en nedergekomen tot de plaats zijner ruste."

En daaraan evenwijdig loopt nu het gebeurde op den Pinksterdag. Ook hier is eerst de woonstede gereed gemaakt. Het Woord is vleesch geworden. Deze Immanuel heeft een kring van geloovigen aan zich verbonden. Zoo staat dus de woonstede Gods gereed. Maar ook nu moet er een moment komen, waarop God de Heere van deze zijne woonstede bezit neemt, en er intrekt, en dit moment nu is het oogenblik toen de vuurtongen gezien werden en het gedruisch in de hemelen gehoord werd. Toen toch daalde God neder, nu niet in een lichtende wolk tot zijn *symbolisch* heiligdom, maar in vuur en gedruisch tot zijn *levenden* tempel — en alzoo werd de Heilige Geest uitgestort.

Dit nu was voorzegd.

Toen David zich aangordde om den Heere een steenen tempel te bouwen, deed hij dit, hoe goed bedoeld ook, in uitwendigen zin, niet verstaande welke de leidingen Gods waren, en niet begrijpende, dat een steenen tempel nooit de eigenlijke woonstede van Jehova kon wezen. Daarom werd hij in dit plan gestuit, en keert God het om, en zegt de Heere dat Hij David een huis zou bouwen, en dat dit het huis zou zijn, waarin Hij eeuwiglijk met zijn majesteit wonen zou. Dat huis nu was *Davids geslacht*, en uit dat geslacht stamde voor zooveel het vleesch aangaat *de Christus*, die, zelf God, onze *menschelijke natuur* tot zijn tempel aannam; en daarom tot de Joden, die voor hun steenen tempel riepen, zei: „Breekt dezen mijn lichamelijken tempel af, en ik zal hem in drie dagen weer opbouwen." Dien levenden tempel van zijn menschelijke natuur zou *de Jood* breken, maar *hij* opbouwen; en daarentegen den

steenen tempel, dien de Jood *gebouwd* had, zou hij *afbreken*, zóó dat er geen steen op den anderen zou gelaten worden.

Zoo moest de steenen tempel weg, en de *levende woonstede Gods* moest er voor in de plaats komen, en in die levende woonstede zou God woning maken.

De vraag is nu maar, hoe ge u die levende woonstede Gods hebt voor te stellen, en in welken zin de kerk de tempel des Heiligen Geestes is.

Ze is dit, heel het Evangelie getuigt u dit, niet buiten den Christus. Veeleer is de Christus van deze woonstede Gods de levende hoeksteen. Hij die zelf God is, is begonnen met onze menschelijke natuur zich tot een tabernakel te kiezen, en heeft alzoo die menschelijke natuur, die hij voor zijn eigen persoon aannam, zich tot een woonstede voor zijn eigen Godheid verkozen. Eigenlijk kunt ge dus zeggen, dat Immanuel op zich zelf reeds, ook buiten de gemeente gedacht, u een *woonstede Gods* geeft te aanschouwen. God is in hem.

Maar nu nam die Christus de menschelijke natuur aan, niet om zich zelf met het kleed onzer natuur te bedekken, maar om door die menschelijke natuur *met ons* gemeenschap te hebben. Daarom nam hij niet een menschelijken persoon aan, maar *onze natuur*, die aan alle menschen gemeen is, en hem dus in verbintenis en gemeenschap stelde met *heel* ons geslacht.

Vandaar dat door het wondere geloof en de daarachter liggende wonderbare wedergeboorte, alsnu allerlei menschen met den Immanuel vereenigd worden, en zóó tot één geheel met hem worden verbonden, dat ze als ééne plante met hem zijn, ledematen van eenzelfde lichaam, waarvan hij het Hoofd is; of wilt ge levende steenen gezet in den muur van het huis Gods, waarvan hij de uiterste hoeksteen is. Zoo neemt dus Christus, die reeds in zijn eigen persoon de woonstede Gods representeert, een geheele schare van geloovigen in zich op, lijft ze in zich in, en doet ze met zich zelven tot een geheel saamsmelten. En op die wijs nu vormt zich die breede, levende woonstede Gods, die geformeerd is uit duizenden en nogmaals

tienduizenden personen, een schare die niemand tellen kan; en die al te saam als levende steenen ineen worden gezet en saam verbonden door het cement van het bloed van Golgotha, om altegader uit te maken die ééne levende, blijvende woonstede Gods, waarin God als in zijn tempel eeuwiglijk wonen zal. En in dien tempel nu is God de Heere op den Pinksterdag als in zijn eigen woonstede ingegaan, om die nimmer te verlaten, en ze steeds meer tot *de woonstede zijner majesteit* te vormen.

Lichaam en tempel is dus niet hetzelfde. Wij zijn leden van het Lichaam van Christus, omdat we in hem ingelijfd en met hem tot een compact levend geheel verbonden zijn, als één organisme, dat van hem als het hoofd de levensbeweging en de stuur ontvangt. Maar ten opzichte van *God den Heere* zijn we niet een *lichaam* maar een *woonstede*, zijn *Tempel*, waartoe hij snellijk komen wilde, om woning in ons te maken. Met Jezus zijn we tot één levend organisme verbonden; en dat kon, omdat hij onze natuur aannam. Maar voor God den Heere kunnen we nooit anders dan zijn *woonstede* zijn, omdat God de Heere, hoe dicht Hij ook tot ons nadere, toch altoos als God van ons onderscheiden blijft, juist zooals gij altoos onderscheiden blijft van het huis waarin ge woont.

Zelfs mag en moet gezegd, dat Jezus *met ons saam* het huis, den tempel en woonstede vormt, waarin God woning maakt. Hij behoort tot dat huis. Dat huis is zonder hem ondenkbaar. Hij is er de hoeksteen van. En daarom lezen we dan ook, dat niet slechts de kerk, maar Jezus zelf nog eerst den Heiligen Geest *ontvangen* moest. Aldus toch sprak Petrus (Hand. 2: 33): „Hij dan aan de rechterhand Gods verhoogd zijnde *en de belofte des Heiligen Geestes ontvangen hebbende van den Vader*, heeft dit uitgestort wat gij nu ziet en hoort."

En hiermee stemt dan ook overeen de vaststaande uitdrukking voor het Pinksterwonder. Dit heet toch de „*uitstorting* van den Heiligen Geest". Op zich zelf nu kan dit niet van

een huis, een tempel of een woonstede gezegd. In een huis trekt men in, in een tempel kiest men de plaatse zijner ruste, in een woonstede maakt men zich woning. Maar hier heet het: „de *uitstorting* van den Heiligen Geest." Toch worde ook dat *uitstorten* niet misverstaan. Er is tweeërlei uitstorten. Een uitstorten van boven, over iets, zooals de Prediker zegt: „Als de wolken vol geworden zijn, zoo storten zij plasregens uit"; en zoo is het hier volstrekt *niet* bedoeld. Het uitstorten van den Heiligen Geest wil niet zeggen, dat de Heilige Geest als een plasregen van boven over de discipelen uitgegoten is; dat zij dien opvingen; en dat dus ook over ons telkens weer zulk een uitstorting moet plaats vinden. Wie het zoo opvat, begrijpt de beteekenis van den Pinksterdag niet. Neen, uitstorten is hier bedoeld, zooals het water van een waterleiding zich uitstort in het buizennet; zooals in ons het bloed zich kan uitstorten door ons aderenweefsel, als ge u uw lichaam een oogenblik zonder dat bloed denken kondt. Het is het Lichaam des Heeren, dat eerst nog zijn levensgeest mist. Maar nu ontvangt de Immanuel, die het Hoofd des Lichaams is, den Geest van zijn Vader; en zoodra nu deze Geest in het Hoofd is, wordt die Geest uit dit Hoofd in heel het Lichaam, door alle aderen, uitgestort. Geheel in denzelfden zin als waarin Paulus in Rom. 5: 5 zegt: „dat de liefde Gods in onze harten uitgestort is." Of zoo als onze vaderen zeiden: „dat de Heilige Geest in hem als het Hoofd en in ons als zijn ledematen woont, en dat we alzoo door éénen Geest als leden van één Lichaam verbonden zijn."

Nu is dit Lichaam des Heeren, waarin de Heilige Geest zich, door al de gangen van het verborgen aderenweefsel heeft uitgestort, door en ten gevolge van die uitstorting, de *woonstede Gods*. Immers het *is* de Heilige Geest, die van den Vader en den Zoon uitgaat; en de Heilige Geest is juist die Persoon in het drieëenig Wezen Gods, die in den geest des menschen leidt en stuurt. Maar altoos zóó te verstaan, dat ge dezen Heiligen Geest geen oogenblik van den Vader of den Zoon

gescheiden denkt; ja veeleer indenkt, hoe juist in dien Heiligen Geest de Vader en de Zoon zelf tot u komen, en woning maken in uw hart.

Toch zult ge ook dit niet al te persoonlijk en te individueel van uw eigen ziel als iets op zich zelf staands opvatten. Uw ziel bestaat niet op zich zelf, zoomin als een blad op zich zelf bestaat. Er is geen blad of er is een boom waar dat blad aan hoort; aan welken boom dan weer andere bladen zijn, die met dat ééne blad saam het lover uitmaken. En zoo is het ook hier. Er is geen mensch, of er is een stam der menschheid waaruit die mensch voortspruit, en dat wel zoo, dat er aan dienzelfden stam nog een menigte andere menschen ontsproten, die met u één geslacht vormen. Zoo is het geslacht één, en daarom had het één hoofd in Adam. En omdat God nu Adam naar zijn beeld schiep, daarom was die mensch en dus dat menschelijk geslacht er op aangelegd, om een *woonstede Gods* te kunnen zijn. En of nu al de zonde die schoone bestemming brak, God gaf ze daarom niet prijs. Zijn woonstede moet niet *een* mensch zijn, en ook niet zekere willekeurige verzameling van menschen, maar zijn woonstede was en zou blijven *dat menschelijk geslacht*, die stam, die boom der menschheid, waarin allerlei menschelijke natuur school.

Ge moogt het u dus niet zoo voorstellen, alsof Jezus van dien boom enkele bladen en bloemen afplukt; en daar een geheel uit formeert, dat hij zijn kerk noemt; om nu voorts *dien boom* te laten verdorren en *dien stam* der menschheid straks in den poel des vuurs te werpen.

Neen, de zaak gaat juist omgekeerd. Wat Jezus aanneemt is uw menschelijke natuur, en wat hij komt redden is uw menschelijk geslacht. Wat hij behoudt is die stam, die boom, dat organisme van onze menschelijke existentie. Juist zij dus, die in Christus gelooven, *blijven* aan dien boom, en wie *niet* gelooft, valt er af en gaat in de eeuwige pijn. Zoo wordt dus uw geslacht, uw menschelijke natuur, de stamboom der

menschheid in den hemel ingedragen, en wat in de hel gaat zijn verdorde bladeren en takken, die van den stamboom van uw geslacht waren afgescheurd. Daarom komt Christus voor Adam in de plaats, als het nieuwe Hoofd van uw geslacht. Het Lichaam des Heeren is dus uw menschelijk geslacht zelf, maar gezuiverd, en na afschudding en afscheuring van al wat niet aan Christus kleeft.

En opdat nu ook dit duidelijk uit zou komen, daarom doet de Pinksterdag tegelijk ook het feit van Babels torenbouw te niet.

Daar wierd, om der zonde wil, onze stam gebroken en gespleten, en onze eenheid in de breking der talen vernietigd. De één verstond den ander niet meer.

Maar hier op den Pinksterdag wordt ook die gebrokene eenheid weer hersteld. Vandaar dat er één spreekt, en dat allen dien éénen verstaan. De eenheid voor alle natiën en tongen is teruggevonden. Het wierd weer, wat het in Gods schepping was, en eeuwig blijven moet: *Een lichaam.*

III.

„Tot éénen Geest gedrenkt."

> Want ook wij allen zijn door éénen Geest tot één lichaam gedoopt, hetzij Joden, hetzij Grieken, hetzij dienstknechten, hetzij vrijen; wij zijn allen tot éénen Geest gedrenkt.
>
> 1 Cor. 12 : 13.

Het is een heerlijke herinnering die telken jare ons Pinksteren ons brengt.

Men spreekt vaak van een *Réveil*, men verlangt in de stilte der ziel naar een *Opwekking*, men smacht naar *Verlevendiging* van eigen geest en anderer geest. Maar wat beduidenis heeft heel de historie dezer geestelijke opwekkingen, vergeleken bij wat toen in Jeruzalem is geschied?

Na het komen tot deze wereld van *God den Zoon* in de *Vleeschwording*, nu het komen tot ons van *God den Heiligen Geest*, in deze geheele eenige *Uitstorting?* In Bethlehem het komen van God tot ons *geslacht*, maar hier in de Pinksterzaal het komen van God tot de ziel *persoonlijk*. In twee stadiën de voleinding. We vormen eerst één geslacht, één volk, de ééne menschheid; maar in dat geslacht, onder dat volk, in die menschheid, heeft elk onzer ook een *persoonlijk*

leven, een eigen zielsbestaan. Voor de voleinding van de gemeenschap met God was alzoo tweeërlei noodig. Eerst moest ons *geslacht* weer in de gemeenschap gezet, en dat geschiedde toen God, de Zoon, *onze menschelijke natuur* aannam. Maar hierbij kon het niet blijven. Daarmee was wel de grondslag gelegd, maar het einddoel nog niet verkregen, en zou dat einddoel bereikt worden, dan moest de gemeenschap met God niet alleen voor ons geslacht, maar ook voor den *enkelen persoon* hersteld worden. En dat nu is op Pinksteren geschied, toen God, de Heilige Geest, in het persoonlijk zielsbestaan der Apostelen indaalde, maar zóó dat de eenheid bleef, en de saamhoorigheid van allen in het Lichaam van Christus niet teloor ging, maar won.

Deze gebeurtenis is éénig in de historie, even éénig als Bethlehem.

Gelijk de Zoon niet ten tweeden male Vleesch kan worden, omdat hij in onze menschelijke natuur thans is en leeft, zoo ook kan God de Heilige Geest niet ten tweeden male zijn woning onder ons komen maken, om de alles afdoende reden, dat Hij sinds steeds bij ons *gebleven* is, ons nimmermeer verliet, en niet maar tijdelijk bij ons introk, om te vernachten, maar *woning* bij ons maakte, en nu voor eeuwig bij ons woont.

Dat wereld beheerschende feit heeft te Jerusalem plaats gegrepen, niet in Griekenland met zijn diepzinnige kennis, niet onder de Romeinen, die mannen van de machtige daad, maar op Sion, vlak bij den Tempel, in een opperzaal, die aan het Huis Gods verbonden was.

En die uitstorting van den Heiligen Geest greep plaats in Joden, in nakomelingen van Abraham, in zonen Israels. Gelijk Jezus onze menschelijke natuur aannam uit Jesse's stam, en daarom riep: „De zaligheid is uit de Joden", zoo gaat ook hier die vaste regel van het Godsrijk door: Van Israel gaat het uit; van Israel, omdat het er toe verkoren

was, en dit komen van God den Heiligen Geest, om bij ons te wonen, greep evenals de Vleeschwording plaats, in menschen ja, in onze menschelijke natuur, maar gelijk die menschelijke natuur in Israel, door Isaäks wondere geboorte, verbijzonderd was. Niet alleen in het eerste stadium van Bethlehem, maar ook in het tweede stadium, in Sions zalen, is de zaligheid ons door den tusschenschakel van de Joden toegekomen.

Iets waarop nadruk valt, niet om de Joden groot te maken, want er is niets schrikkelijkers dan de hardnekkigheid waarmee de Joden als volk, van Salomo's dagen af, tegen God en zijn gebod gezondigd en den Heilige Israels tot toorn verwekt hebben. Ook hebben zij den Heere der heerlijkheid gekruisigd. En toen de Heilige Geest werd uitgestort, hebben zij er mee gespot, en alsof het een uitgieting van dronkenschap ware, er eerst om gelachen. In de Joden is niets zoo klein als de Jood, maar groot is in de Joden de God Israels, die *met* zulk een volk en *door* zulk een volk, zoo groote, zoo heerlijke dingen volbracht heeft.

De roem en de glorie is niet voor het verkoren volk, maar voor dien God, die het volk verkoor.

En zoo had diezelfde God ook toen op den Pinksterdag, uit dat hardnekkige volk zich een klein geloovig gezelschap bereid. Hoogstens even honderd. Niet meer. En daaronder dan nog een Petrus, die Jezus tot driemalen toe met eedzwering verloochend had, en een Thomas, die niet gelooven wilde, of hij moest zien en tasten, en voorts met hen die negen andere apostelen, die Jezus in Gethsémané in den steek hadden gelaten, dat engelen hun plaats moesten komen innemen, onderwijl zij allen vloden. Lang dus nog geen volmaakt gezelschap, maar dan toch mannen en vrouwen, op wier hart de Heere beslag gelegd had. Vaten door Hem toebereid, mannen en vrouwen met een zielsbestaan, dat ontvankelijk voor Jezus was, en ontvankelijk voor den komenden Heiligen Geest.

Het is daarom zoo tegen heel de Schrift en de heilsbedeeling ingaande, als veel lieve Christenen zich inbeelden, dat die uitstorting van den Heiligen Geest zich ook nu nog wel herhalen kan. Die vroom gestemde zielen dorsten dan naar scherper geestelijken prikkel, naar hooger zielsverheffing, naar warmer liefdegloed in het hart. En nu lezende wat op dat groote Pinksteren in Jeruzalem voorviel, versmelt hun ziel bij de verrukkende gedachte, of het zoo ook in hun gezelschap, zoo ook in hun kring, in hun huis, in hun ziel mocht plaats grijpen. Ze roepen, en ze bidden om nog eens, en nu zoo, dat zij er bij zijn, dit machtige wonder te doen plaats grijpen.

En dit zielsverlangen is op zichzelf goed, is uit God, en zij, die zonder zelf in de ziel ooit dat diepe verlangen naar den Heiligen Geest te kennen, om dat eenzijdig roepen en drijven uit de hoogte op hen neerzien, zullen om hun koude onverschilligheid eens in zwaarder oordeel gaan.

Opwekking moet er telkens wezen.

Ons geestelijk leven kent evenals het weder en als de natuur, zijn seizoenen. Ook in ons hart is het niet altoos even koud, en niet altoos even warm. Een gelijkmatige geestelijke temperatuur druischt tegen onzen menschelijken aard in. Zeker is de afwisseling bij den een sterker dan bij den ander. Er zijn er bij wie de zomer en de winter in hun hart slechts enkele graden verschilt, evenals het in de natuur is onder de keerkringen. Maar als regel is het zoo niet. Als regel mag gezegd, dat de overgangen uit het koude in het warme, en uit het warme in het koude seizoen des geestelijken levens, tamelijk scherp geteekend zijn. De ééne maal vindt ge de zielen bijna verstijfd, een ander maal smelten ze van weelde.

Het is dan ook niet te sterk gezegd, dat evenals onze stroomen de eene maal met een ijsvloer geboeid vastzitten, en de andere maal met kabbelende wateren voortvloeien, zoo ook in de wereld des geestelijken levens de stroom de ééne

maal bevroren is, en de andere maal met hoog gezwollen wateren zich voortrept.

Vandaar de telkens wederkeerende behoefte aan Opwekking aan nieuwe Bezieling, aan Verlevendiging, aan Réveil, mits maar nooit vergeten worde, dat dit altoos een *buiten*gewone aandrift voor een korte wijle is, die geen regel kan zijn, en telkens weer over moet gaan in het *gewone*, maar dan ook dat *gewone* op iets hooger diapason moet hebben gebracht.

Opwekkingen, die niets achterlaten, zijn niet uit God. Ze zijn gemaakt en gekunsteld. *Opwinding* meer dan *Opwekking* is een haar passende naam. Spel der inbeelding, zonder realiteit des Geestes. Een spel daarom vooral zoo gemakkelijk te drijven, omdat zulk een prikkeling van het gevoel zich zoo gemakkelijk aan anderen mededeelt, en bij overprikkeling zelfs tot een soort wilden hartstocht kan worden gelijk zoo telkens in de historie gezien is. Denk slechts aan de Opwekking op de Veluwe in de vorige eeuw.

Vooral lieden van meer sentiment dan consciëntie zijn hier vatbaar voor, en het is daarom steeds zoo noodig, deze geesten te beproeven of zij vijandig zijn.

Maar leeft er werkelijk in de ziel dorst naar levendiger Geestesgemeenschap, naar meer teederheid van consciëntie, naar warmer liefdegloed in het hart, dan ja, is zulk een opkomend verlangen heerlijk, en meestal voorbode van krachtiger Geesteswerking die komt.

Doch dan is het niet een nieuwe *Uitstorting* van den Heiligen Geest. Dat kan niet, omdat de Heilige Geest nooit weg was, en dus niet ten tweeden male *kan* komen. Maar dan is het een weer naar buiten komen van den Heiligen Geest, die schuilen ging. Dan is het als het weer bijkomen van iemand die van zichzelven viel, en in wien het leven werkeloos was geworden. Zooals iemand bleek als een doode kan worden, omdat het bloed zich in hem terugtrok, en straks het leven op zijn gelaat terugkeert, als het bloed weer naar buiten

dringt, zoo was ook zulk een geestelijk verlatene. Wel was daarom de Geest nog in hem, maar de Geest was in hem wegschuilende. En de geestelijke opwekking is nu, dat die Geest, die *hem* geen oogenblik verliet, maar dien *hij* verliet, en die daarom niet aan hem te merken was, nu weer werken gaat, en weer de levenskleur doet terugkeeren op het gelaat zijner ziel.

Te wanen dat de Heilige Geest telkens van de aarde weer naar den hemel gaat, en dan weer opnieuw uit den hemel op ons moet worden uitgestort, is daarom niet slechts een vergissing, maar een miskennen van heel den loop der heilige openbaring, een niet verstaan wat het leven der gemeente is, en bovenal een geheel voorbijzien, dat wat uitgestort werd, niet is *kracht* van den Geest, maar God, de Heilige Geest, zelf.

Immers met die kwalijk verstane opwekking bedoelt men dan niet, dat God, na weggegaan te zijn, tot deze aarde weerkeere, maar dat God uit den hemel, nieuwe geestelijke *kracht* en *bezieling* in onze harten moge uitstorten. Noemt men dat nu „de uitstorting van den Heiligen Geest" en bidt men daar om als om een herhaling van het Pinksterwonder, dan bewijst men daardoor, dat men ook het Pinksterwonder alleen als een uitgieting en uitstorting van geestelijke *krachten* verstaat, en alzoo de hooge en geheel eenige beteekenis, van het komen van God den Heiligen Geest tot de kerke Gods niet begreep, en niet gelooft.

Zoo noodig als het daarom is, gedurig de gemeente, en in de gemeente, de onderscheiden geloovigen te doen verstaan, dat ze met den winter in hun hart geen vrede mogen nemen, en weer naar de lente des Geestes en den zomer des geestelijken levens moeten uitzien, ja, er om bidden moeten, even noodig is het, de Gemeente omtrent het *ware karakter* van zulke opwekking helder en duidelijk voor te lichten, en steeds tegenover elke later gekomen opwekking standvastig het geheel eénig karakter van het gebeurde op Jeruzalems Pinksterfeest te handhaven.

De onomstootelijke waarheid, dat Pinkster is het komen van God, wel niet tot ons geslacht, maar in het persoonlijk zielsbestaan, worde dan ook niet misduid.

Dat het zoo was, toont het verhaal duidelijk, en de enkele uitdrukking: „*Het zat op een iegelijk van hen*", wijst de zaak uit. Boven ieders hoofd het fonkelen, het schitteren, als we zoo zeggen mogen van een hemelsch-electrischen gloed. Er is hier geen hiërarchie, er staan geen priesters tegenover leeken, er is er niet één, en er zijn er niet enkelen, die het teeken dragen. Neen, zij *allen*, zooals ze daar bijeen waren, werden vervuld van den Heiligen Geest. Dus volstrekt niet alleen de Apostelen, gelijk men het op platen gemeenlijk afbeeldt, maar allen, die volle honderd en twintig mannen en vrouwen, droegen allen het vuurteeken boven het hoofd en geraakten allen in heilige verrukking. En dat het metterdaad niet maar een gemeenschappelijk goed was, dat ze ontvingen, maar dat ze er allen persoonlijk, hoofd voor hoofd, deel aan hadden, blijkt uit het feit, dat ze allen uiting gaven aan wat hen innerlijk vervulde. Ze begonnen *allen* te spreken in wonderlijke, hemelsche klanken, waar de omstanders vreemd van ophoorden.

Petrus' beroep op Joëls profetie bewijst het bovendien. Hoe toch kon hij zeggen, dat de profetie vervuld was, dat „uw zonen en uw dochteren zullen profeteeren," indien niet ook de jongeren, en de vrouwen aan dit vuurwonder en taalwonder deel hadden, en niet heel de schare was losgebroken in lof en in verheerlijking op een wijs, die hun gewone zeggingsmanier geheel te boven ging?

Laat men daar dan ook niet over twisten. De uitstorting van den Heiligen Geest greep plaats in heel de saamgekomen schare. Allen hadden er deel aan. En het eigenaardig kenmerk er van was, dat dit deel voor allen *persoonlijk* was. Immers uiting in taal des lofs komt er uit de ziel niet, of die ziel moet *persoonlijk* zijn aangegrepen, en *persoonlijk* onder den machtigen indruk staan.

„Het zat op een iegelijk van hen" is alzoo slechts de uitwendige teekening van wat inwendig, van wat op geestelijk gebied plaats greep, en ook daarvan kan gezegd: De „Geest keerde in tot een iegelijk persoonlijk."

Aldus het verhaal, en ook de natuur des Geestes laat het niet anders toe, zoodra zijn doel is, niet om „krachten" te werken, maar om *woning te maken.*

Immers zonder Pinksteren is daarom de wereld volstrekt nog niet zonder allerlei inwerking van den Heiligen Geest. Hoe toch zou de Heilige Geest, die zelf God en met den Vader en den Zoon één eeuwig Wezen is, buiten het leven der natuur staan. Er is niets dat leeft, in hemel of op aarde onder planten, dieren, of menschen, of het leeft met een lichtvonk die de Heilige Geest ontstak. Er is onder menschen geen enkele kracht des denkens of des willens, geen talent of geen gave, waar God de Heilige Geest vreemd aan is. Niet alleen onder Israel werkte de Heilige Geest in Bezaleël en Aholiab maar ook onder de Heidenen in een Plato of Cicero. Op andere wijze, het zij zoo, en wij allerminst ontkennen dit verschil, maar ook zoo toch was er op heel dit breede terrein werking des Heiligen Geestes.

Nader nog genomen, waren er ook vóór Pinksteren zaligmakende werkingen van den Heiligen Geest. Er zijn ook onder het Oude Verbond zielen wedergeboren tot geloof en ten leven gebracht. De Heilige Geest heeft gewerkt in de profeten, heeft gewerkt in David en Salomo, heeft gewerkt in de ambtelijke gaven. De Heilige Geest zooals Jesaja betuigt, was „in het midden van Israel gesteld". En ook toen Johannes de Dooper, en straks Jezus zelf optrad, waren er immers allerwegen machtige werkingen des Geestes, krachten des Geestes, die uitgingen; en blies ook Jezus niet op de zijnen, zeggende: „Ontvangt den Heiligen Geest."

Doch wat op Pinksteren plaats greep, was heel iets anders. Geen telephoneeren meer uit de verte, geen bestralen met

stralen des lichts, geen geven van teekenen en seinen, geen toezenden van gaven en talenten. Neen, op dien Pinksterdag verscheen eindelijk God de Heilige Geest zelf, daalde neder om tot ons te komen, ging als God in het menschenhart in, en heiligde zich dat menschenhart tot den tempel, waarin zijn tegenwoordigheid gekend zou worden.

Het is de ontmoeting van God persoonlijk met den mensch persoonlijk. Het in ver*band* en in ver*bond* staan, was er altoos geweest. Ook wel de persoonlijke ontmoeting in de Theophaniën, die aan Abraham, aan Hagar en anderen te beurt viel. Sinds Bethlehem was er de persoonlijke ontmoeting geweest met Hem die betuigen kon: „Die mij gezien heeft, heeft den Vader gezien." Maar wat nog niet gekend was, was de persoonlijke ontmoeting van den mensch met God *in de binnenkamer van zijn eigen hart.* Wel van buiten, maar nog niet van binnen. Nog niet in het middelpunt van ons innerlijk wezen. Uitgaande op den weg had men Gods tegenwoordigheid ervaren, maar God was niet ingekeerd in onze eigen woning, niet ingegaan in ons intiemer bestaan, in ons voor ieder ander verborgen leven. Wat wij noemen onder vier oogen iemand ontmoeten, zoo dat alle scheiding wegvalt, en het *ik* tegenover het *ik* staat, om persoon en persoon in het nauwst contact en in de teederste aanraking te brengen, dat was voor Pinksteren *niet* geschied, en dat is het wonder der wonderen, dat op dien eenigen Pinksterdag tot stand kwam.

In die inwoning Gods in zijn hart, ligt dan ook voor elk verloste, voor een ieder die gelooft, de aangrijpende Pinkstergedachte. Voor Gods alwetendheid viel ook de ongeloovige. Dat niets in ons doen of laten voor God verborgen is, gelooven de duivelen ook en ze sidderen. Van het „Alziend oog" weet elk kind. Maar heel iets anders is het, te staan en te leven in de zalige gewaarwording, dat God de Heilige Geest, persoonlijk bij ons is, in ons is, en in ons woont.

Dat we nooit in ons eigen hart alleen zijn, maar dat God zelf daar bij ons inwoont. Dat de kleinste fijnste roerselen van onze ziel, reeds in het eerste opkomen, door God zelf in ons bespied worden. Dat als wij slapen en van niets af weten, God zelf in ons hart over ons hart de wacht houdt. Dat als wij niet bidden kunnen, God de Heilige Geest in ons eigen hart bidt met onuitsprekelijke verzuchtingen. En dus ook, dat er zelfs geen zondige gedachte door ons hart kan vliegen, of God zelf vangt die, als we ons zoo mogen uitdrukken, in ons eigen binnenste met heiligen toorn op.

En dit is zoo, niet alleen op die enkele oogenblikken, als wij er om denken, in die enkele voorvallen, waarbij wij ons met die inwoning vertroosten, maar dit is gestadig, dat is bestendig alzoo, ook als wij er *niet* om denken, ja, dat kan reeds zoo in ons van kindsbeen af geweest zijn, nog eer wij ooit den naam des Heiligen Geestes op de lippen hadden genomen.

De gemeente des levenden Gods is een plek van licht te midden van de donkerheden dezer wereld, en dat licht is niet een uitstraling van boven, maar een uitstraling van binnen uit, van God den Heiligen Geest, die in de gemeente woont.

Eerst door dat neerkomen van God den Heiligen Geest is de gemeenschap met het eeuwig Wezen tot zijn hoogste, tot zijn rijkste intimiteit gekomen.

Religie, d. i. gemeenschap tusschen den mensch en het eeuwige Wezen, in haar rijksten volsten zin, is alleen *in* die gemeente, is alleen *door* die inwoning, is uitsluitend ten gevolge van het Pinksterwonder mogelijk.

En nu ten slotte wat de vraag betreft, of dit persoonlijk inwonen van God den Heiligen Geest in elk geloovige bijzonder en persoonlijk, dan de eenheid niet breekt en de gemeenschap in de kerke Gods niet splijten doet, zoo zegt de heilige apostel: Stellig neen, want wij zijn allen tot éénen Geest gedrenkt.

Doop en Avondmaal omsluiten ons hier.

We zijn, zegt Paulus, allen door éénen Geest tot één Lichaam *gedoopt*, en evenzoo zijn we allen tot éénen Geest *gedrenkt*. Het Doopwater en de beker des Avondmaals bewijzen en verzegelen deze eenheid.

Indien het een andere Geest ware, die bij u inwoonde, en een andere Geest die inwoonde bij den broeder, zoo zou er deeling, splitsing en scheiding ontstaan, en wie zou dan voor zich zelf met de inwoning van zijn bijzonderen Geest tevreden zijn?

Doch zoo is het niet.

Er is toch niet Geest en Geest, maar het is de ééne God de Heilige Geest, die ondeelbaar en eenig in Zichzelven, zelf in de harten der geloovigen inwoont, en juist door dat in aller hart *dezelfde Geest* inwoont, ligt in die inwoning des Geestes de hechtste waarborg van gemeenschap.

Kon dan ook die inwonende Geest uit aller hart klaar en helder naar buiten stralen, aller hart zou saamsmelten, om allen in één liefdegloed te omvangen, en de rijkste, hoogste eenheid zou schitteren voor elks oog.

Maar zoo is het niet. God woont wel bij ons in, maar de binnenkamer van ons hart is gedurig gesloten, en de vensters naar buiten zijn telkens dicht, en allerlei nevel en walm trekt in ons en om ons op.

Dan weten we vaak zelf niet meer dat God bij ons inwoont, en hoe zou de broeder het dan aan ons merken kunnen? En daardoor, en daardoor alleen, komen de scheidingen, de vervreemdingen, de verbitteringen. Dan kan de Heilige Geest niet uitstralen, en zijn het onze ongeheiligde geesten, die naar buiten gluren, en elkaar alles behalve noodigend en uitlokkend aanzien.

Voor eeuwig zou dan ook alles uiteenspatten, indien niet God de Heilige Geest in ons woonde, innerlijk de eenheid in stand hield, en die in stand hield tot aan ons sterven, om, na het wegvallen van het lichaam des doods, die eenheid

van alle gezaligden heerlijk te doen uitblinken.

Wee hem daarom, die hierop toezondigt en toegeeft aan zijn twistziek en aan liefde verarmd hart.

Gedoopt werdt ge zonder dat ge het wist, maar gedrenkt aan den heiligen Disch wordt ge bij uw volle wetenschap, en de zegen van dien Disch ontgaat u, zoo ge bij dien heiligen beker de eenheid van het Lichaam des Heeren, en de eenheid van den Geest die in al de leden van dat Lichaam woont, niet gelooft, niet inwacht, niet zoekt.

En daarom, is het God de Heilige Geest, die, in ons wonende, tegen al ons twisten in, nochtans de eenheid des Lichaams door de eenheid des Geestes waarborgt, ook van uw zijde, ook van uw kant moet naar Goddelijke ordinantie steeds op die eenheid aangestuurd, steeds naar die eenheid gestreefd, steeds die eenheid afgebeden worden.

Die eenheid van het Lichaam door die eenheid des Geestes is de Pinkster-roepstem.

Wie aan die roepstem geen gehoor geeft, heeft God den Heiligen Geest bedroefd.

IV.

„Eén Lichaam is het, en één Geest."

> Eén Lichaam is het, en één Geest, gelijkerwijs gij ook geroepen zijt tot ééne hoop uwer roeping.
>
> Efeze 4 : 4

Heiliglijk mede in te leven in de Pinkstervreugde van het Lichaam des Heeren, vordert hooge spanning en inspanning van uw ziel in haar godvruchtigheid.

Niet omdat het tintelend verhaal van wat in de opperzaal te Jeruzalem eenmaal plaats greep, u te ingewikkeld, eenigszins verward, of ook te onvolledig zou zijn; maar overmits zelfs in dit *gewijd* verhaal onze menschelijke taal en ons menschelijk woord te kort schieten, om aan wat geestelijk voorviel en in de sfeer van den Geest tot stand kwam, zoo vaste gestalte voor uw verbeelding en uw voorstelling te leenen, dat er een beeld met *scherpe* lijnen, een beeld in *vaste* omtrekken voor uw zielsbesef verschijnen zou.

De Heilige Geest is uitgestort. God de Heilige Geest is in het Lichaam van Christus op aarde ingedaald!

Een gedachte, die reeds bij het hooren, u verrukt, maar.... *hoe* haar te grijpen, bovenal *hoe* haar vast te houden?

Als in het *scheppingswerk*, bij den aanvang der dingen, de

almogende kracht des Vaders haar wonderen werkt, is ook die *almogende kracht* wel onzichtbaar, ongrijpbaar en voor ons menschelijk besef niet te ontleden noch af te beelden; maar.... ge aanschouwt aanstonds van die almogende kracht *het product vol majesteit* in het firmament dat van boven u tegenglanst en in het aardrijk met zijn paradijsweelde.

Zoo wordt die almachtigheid des Vaders in het *gewrocht* zijner almogendheid voor u openbaar.

En zoo ook, als in het *verlossingswerk*, bij den aanvang der nieuwe bedeeling, de Zone Gods tot deze aardsche schepping afdaalt, om u als het Vleeschgeworden Woord de majesteit der heiligste liefde te openbaren, dan blijft de innerlijke majesteit van dien Zone Gods u wel verborgen, maar ge hebt dan toch *het Kindeke* uit Maria geboren, en straks speelt iets toch van het innerlijke wezen van uw Heiland door zijn menschelijk gelaat henen; en kunnen de apostelen er in roemen, dat ze met hun oogen iets *gezien*, ja met hun handen iets *getast* hebben van het Woord des Levens.

Maar als het nu hier aan de geheel bijzondere openbaring van *den derden Persoon* in het Drieëenig Wezen toekomt, en het machtig werk der *heiliging* van ons geslacht begint, doordien God de Heilige Geest zichzelven uitstort in het Lichaam van Christus op aarde, dan *blijft* het Goddelijk werk achter het voorhangsel schuilen: en al is ook hier een hoogheilig gewrocht en een alleszins Goddelijke uitwerking, niet uw oog heeft wat het *zien*, niet uw hand wat ze *tasten* kunne; en als de avond over den Pinksterdag gedaald is, staat Jeruzalem er gelijk het in den morgen stond, en ziet ge de apostelen en de schare huiswaarts keeren, zonder dat hun aanzijn in het zichtbare met iets nieuws, met iets dat er in den morgen niet was, is verrijkt.

Het is wel zoo, dat er een oogenblik in die opperzaal een heilig *gedruisch* van uit den hooge is vernomen, en dat *lichtende* tongen als van vuur boven het hoofd van elk uitverkorene vlamden, en ook dat er op dien middag *wonderbare klanken*

beluisterd en op even wonderbare wijze verstaan zijn. Maar terwijl bij de *schepping* het gewrocht van hemel en van aarde bleef, en bij de *vleeschwording* het *Kindeke*, waar alle engelen heentogen, in de kribbe lag, is hier al wat uw zinnen aandeed even snel verdwenen, als het verschenen was. Dat gedruisch als van een geweldig gedrevenen wind duurde maar één oogenblik, boven den schedel der geloovigen flikkert nu zelfs het flauwste schijnsel niet meer, en reeds als Petrus zijn roemruchtige rede aanvangt, heeft het spraakwonder uit.

Er *was* iets ook in het waarneembare, maar slechts voor één vluchtig oogenblik. Niet een gewrocht van de indaling des Geestes, maar slechts een begeleidend, zijn uitstorting verzellend schijnsel.

Het was als een inschijnen uit de hoogwaardigheid, toen even de poorten des hemels opengingen, maar juist daarna even snel verdwijnend, toen de eeuwige deuren zich weer sloten.

o, Gewisselijk, ook nu *was* er een gewrocht, geen minder gewrocht zelfs dan dat van nu aan God de Heilige Geest in de levende Gemeente des Zoons inwoonde en zich het Lichaam Christi ten tempel verkoren en geheiligd had; maar die uitwerking bleef *verborgen* voor het zinlijk oog, kon alleen op het woord *geloofd* en met de *mystiek* van het hart ontwaard worden. Indenken kon zelfs een Petrus het slechts even; het verstaan, het verklaren, het doorzien en het begrijpen, kon noch hij noch iemand.

Pinksteren is des Geestes uitstorting, en kan daarom nooit anders dan *geestelijk*, en bij Geesteslicht, bekend worden.

En zoo ergens, dan voegt ons op Pinksteren de belijdenis van den Psalmist: „Bij U, o, Heere is de fontein des levens, alleen in uw licht zien *wij* dit licht. Lof zij uw genade!"

En toch, zoomin in majesteit als in glorie staat bij de schepping en bij de vleeschwording vergeleken, de *Uitstorting van den Heiligen Geest* ten achter.

Veeleer is het eerst in deze derde genadebetooning, dat de

beide Goddelijke werkingen die haar voorafgingen, haar doelwit, haar einde, haar ruste bereikten.

In de schepping verschenen de gestalten der dingen; in de Vleeschwording herwon de oorspronkelijke zuiverheid haar heerschappij over wat in die gestalten der dingen ontaard en misvormd was. Maar hier eerst door de Uitstorting des Heiligen Geestes worden die gestalten met Geest doorgloeid en kiemsgewijze in haar volkomenheid en haar voleinding openbaar.

Het natuurlijke is eerst, d. i. de Schepping, daarna komt de overwinning van het tegennatuurlijke in de Vleeschwording, maar nu eerst met de Uitstorting van den Heiligen Geest komt het louter *Geestelijke*; en daarin het Goddelijke, het gansch volkomene, het hoogste, waarboven geen hooger uit kan gaan.

Neem bij u zelven de proef slechts.

Uit de Schepping hebt ge, door de geslachten heen, uw vleesch en bloed, en door inbrekende schepping uw zielsexistentie ontvangen. In de Vleeschwording des Woords is ook over u de „Opgang uit de hoogte” en de glans der Barmhartigheid opgegaan. Maar als ge, roemende dat God u verkoor, en wetende dat Hij u wederbaarde, u zelven als *zijn kind* en Hem als uw lieven *Vader* in den hemel mocht bekennen, en de hand op uw eigen hart kunt leggen, en dan niet aarzelend, maar in volkomen gewisheid juichen kunt: „*Daar in mijn hart woont God de Heilige Geest*, in mijn eigen ziel voor die ziel biddende, mij zalvende en mij heiligende, en tot een tempel zijner inwoning vormende datzelfde hart, dat ik door schuld en zonde ontheiligd had!” — dan bezegelt toch immers elke zenuw het u, die in uw ziel trilt, dan getuigt het toch elke ademtocht die over uw lippen gaat, dan zegt het u toch elke klop van uw hartebloed, dat alzoo God den Heiligen Geest in uw binnenste met u om te dragen, dichter inniger bij uw ziel te hebben, dan gij zelf ooit tot uw ziel naderen zult en in nood en dood — als het licht schijnt en in de donkerheden — hetzij ge slaapt of dat ge waakt, alzoo onlosmakelijk en volstandiglijk met uwen God in de kern van uw wezen

vereenigd zijn, een genieting, een zielsvreugd, een roemensstof is, die zeer verre al wat ooit het schepsel aan zieleweelde smaken kan, overtreft en te boven gaat.

De psalmist roemt in Gods *verborgen omgang*, en wie gelijk Abraham, als een vriend met zijn God mag verkeeren, jubelt in de *gemeenschap* met het Eeuwige Wezen.

En gewisselijk reeds *dit* overschrijdt het perk van wat ooit het creatuur uit zich zelf verwachten kon, en gaat te boven alle vrucht van het heil, waarop een zondaar nog hopen dorst.

Maar wat op Pinksteren ontstond, zijn aanvang nam, en sinds rusteloos doorwerkte, het gaat nog als de volle glans der zon deze voorbijgaande schemering in genade te boven.

In den „verborgen omgang” is er nog slechts een hooren van wat God spreekt en een biddend spreken tot Hem. En zoo ook in de „gemeenschap met het Eeuwige Wezen” is er nog slechts een ontwaren van de trilling zijner majesteit in de ziel en van den gloed zijns Goddelijken harten. Maar hier is *een inzijn van den Heiligen Geest in u*, niet nu of dan, maar voor eeuwig, en om eeuwiglijk bij u te blijven. Een wonen in u als in zijn tempel, nog eer uw eigen ziel het bespeurd of vernomen had.

Een mystieke unie in de verborgenheid des wezens van God Almachtig met u, zijn machteloos creatuur.

Ja, zelfs hiermee is nog niet genoeg gezegd.

Eén lichaam is het, zoo getuigt het u de heilige apostel des Heeren, *één lichaam is het*, *en één Geest*, *gelijkerwijs gij ook geroepen zijt tot ééne hope uwer roeping.*

Die uitstorting en nederdaling van God den Heiligen Geest, is dus geen persoonlijk afgesloten zaak; voor u op uzelven geldend, en op soortgelijke wijze drie vier huizen verder weer even zelfstandig geldend voor een ander.

De Heilige Geest is niet eerst op den Pinksterdag uitgestort, en, toen in ons goede land onze afgodische vaderen bekeerd werden, weer opnieuw uitgestort; en toen uw vader

of uw moeder ten leven kwamen nogmaals uitgestort in hen, en ten leste evenzoo uitgestort in uw ziel, toen ook uw ziel uit den dood in het leven ging, om op gelijke manier straks op uw kind, op uw kindskind, en op uw achterkleinkind, tot in het derde en vierde geslacht, telkens opnieuw uitgestort te worden, althans indien ook zij uit het zaad der kerk ten leven verkoren, en in Christus geheiligd zijn.

Immers, uw Pinksterfeest zelf verkondigt u het tegendeel. Want het verhaalt u niet van een *eerste* uitstorting, maar van *de* Uitstorting des Heiligen Geestes, die zeer zeker bij de eerste toebrenging der Heidenwereld, in het apostolisch tijdperk, een naglans had, maar die toch ook zoo als *de* Uitstorting op den Pinksterdag, geheel eenig, om op die wijs *nooit* herhaald te worden, in de heilige geschiedenis voorkomt.

God de Heilige Geest, eenmaal in het Lichaam van Christus ingedaald en uitgestort, trekt zich niet weer terug, om daarna nogmaals neder te dalen, maar, eenmaal tot ons gekomen, maakte Hij *woning* bij ons, verkoos ons tot zijn *tempel* en blijft alzoo in het Lichaam van Christus eeuwiglijk.

Het is als met het licht dat de Grieksche kerk bij haar hooge lijkdiensten de rijen der omstanders door ontsteekt. Die vlak bij het altaar staat, ontsteekt dan zijn kaars aan den gloed van het altaar, *maar ook hij alleen*; en nu voorts ontsteekt ieder volgende in de rij zijn kaars aan de brandende kaars van wie naast hem staat, en in een oogwenk glanst het dus al voortgeplante licht de rijen door en schittert tot in den versten omtrek.

En zoo ook is het hier.

De apostelen ontstaken de lampe hunner ziel aan het altaar op den Pinksterdag, maar al wie na hen kwam, ontstak het aan hun schijnsel, en zoo heeft ook het schijnsel van *dat* licht zich voortgeplant, breed over de natiën en volken, en in lengte door der eeuwen loop, en nu schijnt en glanst dat Licht des Geestes heel de wereld door, en gelijk het *één Lichaam* is, zoo is het altegader *één Geest* die in allen schijnt en in ieders hart

glanst, en al te zaam vormen ze *Gods heilige woonstede in den Geest.*

Daarom deert het niet en heft het de heilige werkelijkheid niet op, of al de kinderen Gods over heel de aarde verspreid zijn, en ge veler taal niet verstaat, en van de gansch groote heirschare er slechts zeer enkelen bij name kent, noch ook dat ze kerkelijk op allerlei onderscheiden manier zijn ingedeeld; ja, soms naar het uitwendige elkander eer tegenstaan en alle gemeenschap derven, want niet de kerken *maken* het Lichaam des Heeren, maar uit dat ééne Lichaam Christi zijn alle kerken geboren, en achter het kerkelijk gordijn, op den diepen geestelijken achtergrond, zooals het voor God staat en zijn heilige engelen het aanschouwen, is toch aller leven, zoo ze waarachtiglijk verkoren zijn, één, en één de glans die in aller ziel Godverheerlijkend schittert. Van het noorden tot het zuiden, en van het westen tot het oosten ééne Gemeente die zalig wordt; één Lichaam des Zoons, dat van Goddelijken glans doortinteld is; één woonstede, één tempel Gods, met God zelf in dien tempel inwonende, *door den Heiligen Geest.*

Doch juist daarom is de Uitstorting des Heiligen Geestes veel meer dan het Scheppingswerk en dan de Vleeschwording des Woords een louter *voorwerp des geloofs*, buiten geloof niet te genieten, en zonder doordringend geloof niet te grijpen voor uw ziel.

Want van dat *Lichaam van Christus* ziet gij niets. Wat ge ziet zijn menschen, zijn mannen en vrouwen en kinderen, elk op zich zelf, in hun eigen woning zich bij den nacht terugtrekkend, gekleed in hun onderscheiden gewaad, elk een eigen aard en eigen karakter toonend, en soms ja u verrassend door hun geestelijken overvloed, maar zeer dikwijls ook u tot een ergernis zijnde door hun geestelijke dorheid, hun zielsarmoede en hun zondig gebrek.

Het *Lichaam van Christus* ziet ge niet.

Wat ge ziet en uw oogen aanschouwen, zijn hoogstens

groepen van belijders, nu en dan in het bedehuis saamkomend, een uur of ook twee uur, er saam zijnde, stil er neerzittende, soms met den gloed der bezieling in het oog, maar ook vaak met het doffe oog der onverschilligheid den slaap met moeite afwerende van de oogleden. Niet zelden zelfs vermengd met allerlei vreemde gestalten, die in zoo niets u aan Christus herinneren, die in zoo niets u aan den Christus Gods doen denken, en u vaak de vraag naar de lippen dringen: Zouden dat niet de hypocrieten zijn?

Neen het *Lichaam van Christus* is wel *in* Gods kinderen, en Gods kinderen zijn *in* dat Lichaam ingelijfd, maar het *schuilt* alles, het speelt alles op een *verborgen achtergrond*, het trekt zich alles heimelijk in het *geestelijke* terug.

En hoe zoudt ge dan *den Heiligen Geest* kunnen ontwaren, die in dat wel werkelijke, maar onzienlijke en geheimzinnige Lichaam van Christus schuilt?

Kan dan God de Heilige Geest *aanschouwd* worden? En al kon Hij aanschouwd worden, waar zoudt ge Hem in dat Lichaam ontdekken, waar dit Lichaam zelf u een omsluierd mysterie blijft?

o, Wie dien avond na den grooten Pinksterdag zich door het gewoel van Jeruzalems straten had bewogen, en aan een voorbijganger gevraagd had: „Leid mij naar dat Lichaam van Christus, toon mij dat heilige Lichaam des Heeren, en bovenal zeg mij, waar nu in dat Lichaam van Christus God de Heilige Geest woont", — hij zou u hier en ginds in een achterbuurt naar een nederige woning hebben gebracht; ge zoudt daar gansch gewone menschen, een Johannes, een Petrus, een Maria en Salome gevonden hebben, hun spijze nemende en avonddrank drinkend, en voorts sprekende van heerlijke dingen en jubelende in wat geschied was; maar als dan een engel des Heeren u gezegd had: „Dat is nu het Lichaam van Christus, en dat Lichaam van Christus gaat straks de wereld in, en zal zich tot aan de vier einden der aarde uitzetten, en in dat Lichaam van Christus woont nu God de Heilige Geest, en

die God de Heilige Geest zal in dat Lichaam wonen en werken en werken eeuwiglijk," het zou u als ijdel geklap in de ooren hebben geklonken, en teleurgesteld zoudt ge in uzelven gemeesmuild hebben: „Moet die man en die vrouw het Lichaam van Christus zijn? Is dat nu de hope der menschheid!"

En in dat mompelend zeggen, *zoudt ge recht hebben gesproken.*

Want neen, die mannen en die vrouwen, die *moesten*, en die *zouden* het ook niet doen; neen, die het doen *zou*, het gedaan *heeft*, en doen *zal*, is *God de Heilige Geest*, en *Hem* kondt en *Hem* kunt ge niet zien.

Maar van die *heilige presentie Gods* in zijn volk op aarde ontwaart, bespeurt en merkt, wie het geloofsoog nog mist, eenvoudig niets.

Om die te ontwaren moet ge naar de Schrift terug, om in die heilige Schriftuur dankzeggend de Zelfopenbaring van uw God te eeren.

Om die te ontdekken, moet ge in die heilige Schriftuur het verhaal van het Pinksterwonder weer lezen en herlezen met stille eerbiedenis. Zonder aarzelen belijden dat het alzoo geschied is. Er zelf inleven alsof ge in die heilige ure present waart geweest. Er mee gelooven dat hetgeen daar en *toen* plaats greep metterdaad en in der waarheid de *Uitstorting van den Heiligen Geest*, de nederdaling van God zelf in het Lichaam van Christus was.

Meer nog, om *die heilige presentie uws Gods in zijn volk op aarde* te bespeuren, moet ge aan dat volk u aansluiten, in de stille gemeenschap der heiligen uw lust zoeken, uit één geest met dat volk leven, en alzoo uwer persoonlijke inlijving in het Lichaam van Christus u bewust worden.

Of, om het korter nog te zeggen, om uw zielsoog voor *die heilige presentie van God den Heiligen Geest op aarde* te ontsluiten, moet de lampe uwer eigen ziel aan de vonk van dien Geest ontstoken zijn, moet in uw eigen hart de geest van uw ik voor dien Heiligen Geest uit den weg treden, en

de ervaring van de inwerking van dien Geest aan uw eigen ziel bekend zijn.

Dan eerst, maar dan ook voorzeker, wordt die „heilige presentie van God den Heiligen Geest in het Lichaam van Christus" u niet slechts een vermoeden, een mogelijkheid, maar *het feit der feiten*, waardoor heel uw wereld- en uw levensbeschouwing beheerscht wordt.

Dan beseft ge het, hoe al de waardij en de beteekenis der overige wereld, vergeleken bij dat Lichaam van Christus, waar God zelf in woont, minder dan niets is.

Dan *gelooft* ge, en omdat ge gelooft *geniet* ge, en drijft vanzelf zoo zalige genieting u tot *roemen* en *belijden* uit.

Tot roemen niet het minst in het heilig *Pinkstermysterie.*

Want immers juist dat Pinkstermysterie, dat neergedaald zijn van God op aarde in het Lichaam van Christus, dat is het, waarom de wereld eens voor Christus moet wijken, en waarop voor u, met al uw broederen en uw zusteren saam, zoolang hier de pelgrimsreize aanhoudt, *de hope uwer roeping* staat.

V.

„Met gaven tot der menschen troost."

> Gij zijt opgevaren in de hoogte; Gij hebt de gevangenis gevankelijk gevoerd; Gij hebt gaven genomen om uit te deelen onder de menschen; ja ook de wederhoorigen, om bij U in te wonen, o Heere God. '
>
> Psalm 68 : 19.

In het Paradijs ontving de aarde haar bevochtiging niet uit een regen, die van boven nederdroppelde, maar uit een damp of nevel, die door de aarde werd uitgewasemd, en weer door het aardrijk werd opgezogen.

Zoo toch staat er: „De Heere God had nog niet doen regenen op de aarde, maar een damp was opgegaan uit de aarde en doorvochtigde den ganschen aardbodem."

Doch toen de zonde dat Goddelijk Paradijs van zijn Paradijsglans beroofd had, toen trokken de uitwasemende dampen hooger op; vormden zich tegen den hemel aan tot wolken; en zoo daalde op het aardrijk die wondere regen neder, waarmee, naar Jezus' woord, God „regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen".

Veelzeggende natuursymboliek!

Steenkoud en verdorrend breidde zich onder den vloek, voor

'smenschen oog het aardrijk uit, en kon uit zich zelf niets uitgeven dan onkruid, en doorn, en distel. Maar *van boven* komt het licht, van het *firmament* straalt de zonnegloed uit, en uit *Gods hemel* druppelt de alle dorheid verwinnende, alle kruid ververschende, alle aardkluit malsch makende regen neder.

En vooral die regen *spreekt.*

Want de zonnegloed komt ook wel van boven, maar *schijnt* toch in het morgenrood eer van achter de aarde op te gaan, om in zijn zenith aan den hemel te klimmen. Den regen daarentegen *hoort* ge uit den hemel komen. De regen druppelt of druischt op de toppen der boomen, plast op het dak uwer woning, hij klettert tegen uw straten neer, en is hij in hagel vastgevroren, dan is het zelfs of er van boven met hagelsteenen tegen uw vensterglas getikt wordt.

Maar ook al regent het slechts gewoon-weg dan nog *hoort* ge het gedruisch dat van boven nader komt, *ziet* ge in stralen de druppelen van boven benedenwaarts schieten, en *voelt* ge het op hand of aangezicht, dat de uitgieting dier malsche droppelen u *van boven* toekomt.

Zonder overdrijving mag dan ook gezegd, dat God in niets zoo klaarlijk als in dien nederdruppelenden regen, het ons hoorbaar toeroept, dat Hij daarboven is, en als uit zijn woonstede ons de heerlijke gave van den regen toezendt, die het aardrijk komt verkwikken.

Een beeldspraak, kwalijk te begrijpen in een land van regen aldoor, zooals Nederland is, maar met de weelde der ziel ingedronken in een land als het Heilige land was.

Een land met slechts tweemaal in het jaar één doorgaanden regen, en voorts altoos regenloos, tot het steeds meer verdorde, om dan hijgende uit te zien naar den verren dag, die komen zou, als weer tot aller menschen troost, de gave van Gods milden, malschen regen uit den hemel zou nederdalen.

Legt onze verzinning deze zinbeeldige spraak in den regen,

die nederdaalt, in? Of is er die beeldsprakige, die symbolische beduidenis in gelegd door God zelf?

Merk, om die vraag uzelven te beantwoorden, op, wat Hozea Israël toeroept: „Het is tijd, om den Heere te zoeken, totdat Hij kome, en *over u de gerechtigheid regene*," als om uit te drukken, dat alle gerechtigheid uit 's menschen wil of werk opkomend verdort, en dat de ware, de u reddende gerechtigheid alleen als „*een regen van boven*" op u kan nederdalen, van uw God, die in Christus u gerechtigheid *geeft.*

Zelfs neemt Hozea het in het zesde hoofdstuk nog dieper: „Hij zelf, de Heere, zal tot zijn troost zoekend volk komen, *als een regen*, als de spade regen of de vroege regen" (6: 3).

Ook de koningspsalm gaf reeds dezelfde gedachten aan. Niet alleen zijn *gave*, maar „Hij zelf zal nederdalen *als een regen* op het nagras, als de druppelen, die de aarde bevochtigen" (72: 6).

Zoo heet eenerzijds elke „gave die tot 's menschen troost" nederdaalt, een „regen Gods over zijn bezwijkende erfenis"; wordt gezegd, dat de regen van boven de zijnen „rijkelijk overdekt", en dat alle Woord dat van God uitgaat, te vergelijken is bij „den regen die van den hemel nederdaalt en doorvochtigt de aarde, en maakt dat ze voortbrenge en uitspruite, en zaad geve den zaaier, en brood den eter". Maar ook anderzijds is die regen die als een stroom nederkomt, het beeld van *God zelven*, en wordt bij Joël de „Leeraar der gerechtigheid" zinnig met een woord genoemd dat ook „regen" beteekent, en staat er als in één adem: „Verheugt u o kinderen Sions, en verblijdt u in den Heere onzen God, want Hij zal u zenden den *Leeraar* der gerechtigheid, en zal (in Hem) *den regen* u doen nederdalen" (2: 23).

Dat zinnespel van het woord verstond menig uitlegger niet. Meer dan één las er zelfs niet anders in, dan de profetie van een naderende wolkbreuk.

Maar de kerke Gods heeft het steeds anders en beter begrepen.

Joël, zoo beleed ze op het apostolisch getuigenis, looft profetisch in het beeld van den plasregen de uitstorting des Heiligen Geestes.

Beide, plasregen en uitstorting des Geestes, komen van boven; beide nederdalende van God; en beide gaven ons menschen tot troost geboden.

En zoo kon beeld en zaak ineensmelten, de Leeraar der kerk, d. i. de Heilige Geest, zelf de Regen van God heeten.

En al naar gelang ge in het beeld, nu eens op de *enkele droppelen*, en dan weer op den regen als *een nederdalenden stroom* merktet, kon dat beeld van den regen u beurtelings spreken van *de vele gaven* des Geestes, en beurtelings van dien Geest zelven, die op den Pinksterdag ons geschonken werd.

Zelfs mint de Schrift het, dit beeld van den regen uit te werken.

Zoo in Psalm 65, waar het heet, dat God eerst het land dorstig, brandende van dorst en begeerig maakt, en is het daartoe gekomen, dan ontsluit God zijn rivier vol waters daarboven, en verrijkt het land grootelijks; en God maakt de opgeploegde voren week door zijn druppelen, en zegent haar uitspruitsel, ja, tot zelfs de weide der woestijn bedruipt Hij, en allerwegen waar God met zijn regen doortrekt, daar druipen zijn voetstappen als van vettigheid.

Of ook als Jesaia ons het indringen van den regen in de diepte der aarde beschrijft, hoe hij den wortel der plant opzoekt, en het aardrijk doorvochtigt, en hoe de regen maakt, dat nu alle plant tiert en uitspruit, en alzoo vrucht bereidt voor zaaier en voor eter.

Altegader natuurtaal, zooals de sprake Gods in de natuur aan alle oord ter wereld uitgaat, maar in de natuurtaal God zelf ons de mysteriën van zijn heiligheid ontsluierend, en omdat we ziel en lichaam zijn, ons beurtelings met zinrijke beelden en beurtelings met klare geestestaal toesprekend.

De dampen *opvarend* naar boven, en daarboven tot wolken

vastgezet, en uit die wolken als gave Gods in den regen tot des menschen troost *nederdalend*.

En zoo nu ook, onze Heiland *opgevaren* ten hemel, en daarboven *gezet* aan de rechterhand des Vaders, en van dien Heiland op ons *nederdalend* de gave tot 's menschen troost in den Heiligen Geest.

Het andere beeld, dat de Heilige als in *een wolke* woont, sluit zich hierbij aan.

Ge kent die „wolke der heerlijkheid", die gezien is op den Thabor, die Salomo's tempel bij zijn inwijding vervulde, die stond boven den Tabernakel; en die aan de Schelfzee zich tusschen Israël en Pharao's heir plaatste.

Een *wolk* die glansde van innerlijke schittering in den nacht en daarom *vuurkolom* genaamd werd; maar die, als de zon opging, gelijk aan een glanzige wolk in het aanschouwen was, en alsdan heette de *wolkkolom*.

Diezelfde *wolk* die op den Olijfberg gezien is, en die ten leste den Heiland, die opvoer, onderschepte voor der jongeren oog.

Zoo vlecht de Majesteit Gods in zijn *natuur* zich tot één majestueus geheel saam met zijn *geestelijke* mogendheid, en in ons is het zielsverdooving en stompzinnigheid, als we jaargetijde na jaargetijde de wolken zich kunnen zien verlichten, en zijn regen kunnen *zien* en *hooren* nederdalen, zonder dat ons hart iets van de sprake die van al deze werken Gods uitgaat, weet te beluisteren en te verstaan.

En toch juist bij de uitstorting van den Heiligen Geest hebben wij die beeldspraak der natuur zoo van noode.

Voor den Heiligen Geest hebt ge geen vorm in uw voorstelling, in onbegrepen mysterie trekt zich de Heilige Geest voor u terug. En na eerst uw ziel voor zijn gemeenschap gespannen te hebben, eindigt de Heilige Geest altoos weer met een naam, een onbegrepen klank voor u te zijn, die even door uw bewustzijn glijdt, maar u even spoedig ontglipt.

En juist daarbij nu komt u die beeldspraak van het *natuurlijke* leven te hulpe, en de Schrift zelf onderwijst u hoe ge in die beeldentaal de werkingen des Heiligen Geestes vertolken zult.

Uw ziel als het dorstig aardrijk, naar uw God begeerig gemaakt, en toch de teederheid van de gemeenschap uws Gods dervend, tot de rivier des geestelijken levens zich ook voor u ontsluit, en u grootelijks komt verrijken.

Juist in denzelfden gedachtengang waarin Jezus het uitriep: „Wie dorst heeft kome, en drinke het water des levens om niet, en het zal in hem worden tot een fontein, zoodat de wateren des levens uit zijn buik zullen stroomen."

En toch ziet ge ook op den akker, den regen niet alleen indringen in de kluiten, maar als deze verzadigd zijn, zich ook in de greppelen tot stroompjes vergaderen, en wegvloeien naar de diepere plaatsen, om het water gereed te doen zijn, als de regentijd voorbij is.

En evenals die regen, zoo ook dringt nu die Heilige Geest tot in den bodem uwer ziel door, en zoekt ook in dien bodem *den wortel* van uw leven op, om dien wortel van uw zielsleven te besproeien, nat te maken en te doorvochtigen.

Voorts maakt dan die Heilige Geest ook in uw ziel de harde kluiten week, en die weeke en vochtige aarde biedt zich dan aan den wortel van uw zielsleven aan, om opgeslorpt te worden.

Zoo wordt uw ziel gevoed en gedrenkt tevens.

Het zaad ontkiemt. De kiem buigt zich opwaarts. Ten leste komt het uitspruitsel. Uit dit uitspruitsel wordt het koren gewonnen. En zoo rijpt er zaad voor den zaaier en brood voor den eter. D. w. z. uw eigen ziel wordt eerst zelve geestelijk doorvoed, en in ontfermende liefde strekt dan de hand uwer ziel zich naar de velden der toekomst uit, om altoos weer het zaad uit te zaaien, en altoos nieuw gewas op Gods geestelijken akker te doen opspruiten, zijn Naam tot prijs.

Zoo voelt ge hoe die beeldspraak der natuurtaal u te stade komt.

In de trekken van dit regenbeeld, ziet ge als den dorren akker uwer ziel voor u liggen; ge ziet den regen des Geestes op u nederdalen; ge ontwaart zijn doorvochtiging van uw innerlijk leven; ge ervaart het hoe de wortel daarbinnen geraakt wordt, en ge ziet de vrucht des Geestes aan uw eigen halmen uitspruiten. Ge voelt u door dien Geest gevoed, en door dien Geest bekwaamd, om opnieuw met blij gejuich het zaad op den akker uit te strooien.

En dat alles ziet, ontwaart en gevoelt ge, niet als uit u zelve opkomende, noch ook als van uw ziel uitgaande, maar als *op uw ziel nederdalende.*

Het is de regen des Geestes, die op den Pinksterdag *van boven nederkwam*, en nu als een rivier Gods zich over de velden des Geestes uitbreidt.

Een onuitsprekelijke gave u van uw verhoogden Heiland toekomende, en u met al Gods heiligen geschonken „tot der menschen troost"!

VI.

„De gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u allen."

> De genade van den Heere Jezus Christus, en de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u allen, Amen.
>
> 2 Cor. 13 : 13.

Pinksteren blijft voor Christus' kerk op aarde de dag, niet waarop ze ontstaan, niet waarop ze ontvangen, maar dan toch de dag waarop ze als wereldkerk geboren is. Tot op de dagen, toen Israël onder de natiën verscheen, waren er wel geloovigen, was er wel openbaring van Gods zijde, en van de zijde der kinderen Gods dienst en eeredienst van den Heilige, maar tot een zichtbare kerk aaneengesloten waren ze nog niet. En ook, onder Israël school wel de kerk in de schaduw van Israëls nationale existentie, maar de vrijgemaakte, en zelfstandig gewordene, de heel ons menschelijk geslacht omvattende, kortom de heilige, *algemeene*, christelijke kerk was het nog niet.

Met gelijke beslistheid moet daarom beide beleden: zoowel eenerzijds dat de aanvangen van Christus' kerk in het Paradijs liggen, als anderzijds dat haar zelfstandig optreden, niet voor één volk, maar voor heel de wereld en voor heel ons menschelijk geslacht, eerst dagteekent van den gansch eenig door-

luchtigen, den van God bestelden Pinksterdag te Jeruzalem.

Gelijk in het Paradijs de Heere God eerst 's menschen lichaam geformeerd had uit het stof der aarde, en daarna in zijn neusgaten inblies „ den adem", of gelijk er letterlijk staat „*den geest des levens*", opdat alzoo eerst de mensch tot volle, levendige existentie zou komen, zoo ook was door al wat voorafging eerst het lichaam der kerk in den kring van Jezus' discipelen geformeerd, en nu op den Pinksterdag voer in dat lichaam der kerk de Heilige Geest, opdat zoo eerst Christus' kerk tot haar optreden in de wereld, en tot het vervullen van haar dienst voor de herschepping aller dingen, bekwaamd zou worden.

We zijn gedoopt in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, en wortel van alle belijdenis onder de christenheid is daarom de belijdenis der heilige Drievuldigheid. Maar hoe diep de kern van dit aanbiddelijk mysterie ook in het wezen van den levenden God voor ons wegschuilt, toch teekent zich, zij het ook op gebrekkige wijze, deze drieheid van het Heilige ook in de openbaring des levens voor ons af. Stamelen blijft het, als wij de Schepping meer bijzonderlijk met den Vader, de Verlossing nader met den Zoon, de Heiligmaking meer eigenaardig met den Heiligen Geest in verband stellen, want elk Christen weet en belijdt, dat alle uitgaand werk der Goddelijke majesteit aan deze drie Personen gemeen is. Maar niettemin geeft die *onder*scheiding, mits ze nooit *scheiding* worde, voor ons besef klaarheid. En zoo mag gezegd, dat elk jaargetij dat wisselt, elk jaar dat verliep, ons *een dag des Vaders* brengt, een dag die ons spreekt van God den Vader als onzen Schepper; dat evenzoo Bethlehem en Golgotha en de dag der Verrijzenis ons het getuigenis brengen van *God den Zoon* en onze Verlossing. En in dat verband, in die reeks, in die opeenvolging, is nu Pinksteren de groote en doorluchte dag, waarvan reeds Joël profeteerde, die ons de rijke openbaring brengt *van God den Heiligen Geest*, of onze Heiligmaking.

Pinksteren is de dag, die ons betuigt, niet maar dat er krachten, dat er werkingen, dat er invloeden en aandoeningen des Heiligen Geestes in menschen begonnen te werken. Immers wie dat waant doet al het werk Gods in het Paradijs, in Abrahams tente en onder Israël te niet. Veeleer toont de Heilige Schrift, en belijdt op haar gezag Christus' kerk, dat de werkingen des Heiligen Geestes in het gemeen van de ure der Schepping af uitgingen, toen het nog „duister was op den afgrond en de Geest Gods zweefde over de wateren"; en meer nog dat de Geest Gods reeds van oude dagen af geestelijk wrocht, dat zijn werkingen in al Gods heiligen waren, ja, dat „God zijn Heiligen Geest in het midden van Israël gesteld had" (Jesaia 63 : 11). Ook in de Vleeschwording des Woords was het werk der ontvangenis uit den Heiligen Geest, en bij den Doop daalde de Heilige Geest op den geborene uit Maria neder, en voor en na zijn verrijzenis had Christus „*de gave* des Heiligen Geestes" aan zijn jongeren verleend. Ondenkbaar en onmogelijk alzoo, dat de werkingen, de gaven, de invloeden van den Heiligen Geest eerst op den Pinksterdag naar Gods heiligen uitgingen. Ware er dan ook op den Pinksterdag niets anders geschied, dan dat de apostelen en wie met hen in de opperzaal vertoefden, in rijker mate gaven des Geestes hadden ontvangen, zoo zou er in dien Pinksterdag niets doorluchtigs, niets ongemeens noch ongewoons zijn te ontdekken, niets dat niet ook vroeger plaats greep, en zich niet telkens daarna, eeuw in eeuw uit, herhaald heeft, nog herhaalt, en tot aan de wederkomst des Heeren herhalen zal.

Scherp moet deswege door wie den Pinksterdag verstaan wil het woord van den apostel Johannes gevat, dat „*de Heilige Geest er (vóór Golgotha) nog niet was, want dat Jezus nog niet verheerlijkt was*" (Joh. 7 : 39).

Werkingen, invloeden, gaven des Heiligen Geestes waren er steeds geweest, maar nu zou er iets anders, iets nieuws komen, en dat nieuwe teekende Jezus zelf in deze woorden:

„ dat alsdan stroomen des levenden waters uit de geloovigen zouden vloeien." Van *dit* zeggen toch teekent de apostel aan: „ Dit zeide hij van den Geest, dien ontvangen zouden degenen die in hem geloofden, want dusver was de Heilige Geest er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was."

Hoe meer het einde naderde, des te meer was Jezus dan ook zelf vervuld van die heerlijke gedachte, en met name, toen hij, vlak vóór zijn sterven, zijn jongeren toesprak, herhaalde hij het hun tot driemalen toe, dat hij nu van hen ging, maar dat hij, aan 's Vaders rechterhand verhoogd, hun zou toezenden, niet *gaven* des Geestes, maar den Heiligen Geest zelven! *den Trooster*, die hen in alle waarheid leiden zou, die het uit het zijne zou nemen, en het hun zou verkondigen.

In klare, doorzichtige, alle misduiding uitsluitende woorden heeft alzoo Christus zelf het zijnen jongeren vooruit verkondigd, dat, hetgeen op den Pinksterdag te komen stond, niet was een gave, een kracht, een werking, een invloed des Geestes, maar *God de Heilige Geest zelf*, een komen tot de wereld van den derden Persoon der heilige Drieëenheid, gelijk de tweede Persoon dier heilige Drieëenheid tot deze wereld gekomen was in Bethlehems kribbe. En toen de Pinksterdag tot het verleden behoorde, en de kerk van Christus, onder de hoede der apostelen, de wereld is ingegaan, hebben Jezus' apostelen het gedurig aan de geloovigen betuigd, dat zij, én allen saam als gemeente, én persoonlijk in hun eigen zielsbestaan, een tempel Gods waren, een woonstede Gods in den Geest, want *dat de Heilige Geest in hen woonde.* Ja, zoo persoonlijk is dit door de apostelen betuigd, dat ze ons spreken van den Heiligen Geest, als van Een, die in ons eigen hart met *onzen* geest getuigt dat we kinderen Gods zijn, en zelfs gewagen van een bidden van dien Heiligen Geest in ons eigen hart met onuitsprekelijke verzuchtingen.

De geheel eenige, de vooraf onbekende, en daarna zich nooit herhaald hebbende gebeurtenis van den Pinksterdag, is en

blijft derhalve de nederdaling van God den Heiligen Geest, om woning te maken in Gods tempel op aarde, d. i. in het mystieke Lichaam van Christus, toenmaals vertegenwoordigd in de elven en wie met de elven in de opperzaal van Jeruzalem in de liefde Christi vereenigd waren. En dat wel, niet een nederdalen, om straks daarna de kerk weer te verlaten, maar een nederdalen, om *woning* onder ons te maken, en bij ons te blijven *tot in der eeuwigheid.*

Dit is het alzoo wat den Pinksterdag gansch doorluchtig, groot in de historie der wereld, en onder de dagen geheel eenig maakt, dat namelijk op dien dag der dagen de gemeenschap, de nooit weer weggaande gemeenschap des Heiligen Geestes aan de herboren menschheid geschonken is, en dat God de Heilige Geest alsnu in Christus als ons Hoofd en in ons als zijn leden woont.

Op de onteedere vraag der weetgierigheid: waar dan thans de Heilige Geest te vinden is, en op wat punt in het zichtbare ge Hem grijpen kunt, — valt geen ander antwoord te geven, dan de wedervraag: waar, op welk punt van uw lichaam ge uw eigen ziel kunt grijpen. Ge weet, ge bekent, als ge in de teederheid der liefde op uw kind nederziet, dat in die lichamelijke verschijning, die voor u staat, de ziel van uw kind aanwezig is, dat uw kind een ziel bezit en dat die ziel in dat lichaam woont. Maar als men u nu verder vraagt, of ge, om de ziel van uw kind te grijpen, de hand of de borst of het hoofd moet uitkiezen, keert ge u met weerzin van zoo werktuiglijken vrager bij zoo heilige teedere zaak, als de ziel van uw kind is, af. En zoo nu ook, heeft het geen zin, om te vragen, waar, zoo de Heilige Geest op aarde woont, de Heilige Geest dan in het zichtbare te grijpen is; want immers het geestelijke is niet te grijpen, en wie zou ooit den Heiligen Geest in plaats beperken, Hem den alomtegenwoordigen God, die slechts in dien zin kan inwonen in het geschapene, dat Hij een daartoe bereid schepsel kiest als brandpunt om er zijn stralen van te doen uitgaan?

Ge kunt, ge moet alzoo belijden, dat de woonstede van den Heiligen Geest is in de gezamenlijke heiligen op aarde, wijl deze allen saam de leden van het mystieke lichaam des Heeren op deze wereld zijn. Dat is de grens. In dien kring is de gemeenschap der heiligen, omdat deze allen in het lichaam des Heeren zijn ingelijfd. En derhalve weet ge, dat in *dien* kring, als één geheel genomen, en zich uitstrekkende over alle natiën en volkeren, God de Heilige Geest woont. Maar overmits God en niet gij het hart doorgrondt, en wel uw God, maar niet gij al zijn heiligen over heel de wereld kent, kan er van aanwijzing dezer woonstede Gods, of van afmeting van haar lengte en breedte, en hoogte en diepte geen sprake zijn, en is het voor u alleen de vraag, of gij in uw plaats en op de plek, waar God de Heere de plaats van uw woning beschikt heeft, tot de gemeenschap der heiligen gekomen zijt en in de gemeenschap met den Heiligen Geest leeft.

Dat is het dan ook, waarom, zoo dikwijls de geloovigen saamvergaderen, onder den Dienst des Woords en der Sacramenten, de zegenspreuk uitgaat: „Genade en vrede zij u van God den Vader, door Christus Jezus onzen Heere, *in de gemeenschap des Heiligen Geestes*", opdat in de gemeente die gemeenschap met den in haar midden wonenden Heiligen Geest ontwaard en genoten worde. En evenzoo waarom bij het sluiten van de vergadering der geloovigen, als een iegelijk naar zijn woning staat weer te keeren, de zegen op de gemeente wordt gelegd: „De genade van onzen Heere Jezus Christus, en de liefde Gods, en de *gemeenschap des Heiligen Geestes* zij met u allen, Amen"; hetwelk beduidt, dat het uiteengaan in de wereld en het terugkeeren naar eigen woning en bedrijf, geen oorzaak mag worden om de persoonlijke gemeenschap van den Heiligen Geest te verliezen. Alzoo tweeërlei gemeenschap met den Heiligen Geest. De ééne voor de gemeente *in haar geheel*, en door deze bijzonderlijk ontwaard, gevoeld en genoten onder den Dienst des Woords, der Gebeden en der Sacramenten. De andere de gemeenschap met den Heiligen Geest voor de enkele

personen, en voor de enkele *gezinnen*, die gekend wordt in het werk der stille bevinding, in het persoonlijk en huiselijk gebed, in den dienst en in den eeredienst, dien we in het gezin en in de eenzaamheid, uit innigen dank voor zijn onuitsprekelijke genade, aan den Drieënigen God opdragen.

Uit dien hoofde komt op elken herinneringsdag van het Jeruzalemsch Pinksterwonder altoos weer de vraag tot elk kind van God, of hij waarlijk en inderdaad die gemeenschap des Heiligen Geestes geniet en oefent. Heugenis, gedachtenis, herinnering is op zich zelf reeds iets, en wie op het Pinksterfeest zich althans de inspanning gunt, om het voor achttien eeuwen gebeurde in en door en na te denken, steekt reeds hoog uit boven den oppervlakkige, die gedachteloos meezingt of misschien erger nog, in Pinksteren alleen een dag van ontspanning en ontslag van arbeid en moeite begroet. Het bezig zijn met het doorluchte feit van Pinksteren verraadt reeds interest in het Heilige, zin voor de hoogere dingen. Maar toch daarbij kunt ge niet blijven staan. Het feit zelf dat op Pinksteren plaats greep, verbiedt u dit. Immers wie belijdt en erkent, dat God de Heilige Geest op Pinksteren tot onze wereld gekomen is, en de gemeente tot zijn woonstede heeft gekozen, en alzoo nu nog in de kerke Christi op aarde inwoont, die *kan* niet voortleven en *mag* niet voortgaan op zijn weg, alsof hij met dien nedergedaalden God niet rekende, en op dezen inwonenden God geen acht sloeg. Te belijden, dat Hij er is, en te doen als ware Hij er niet, gaat niet saam. De inwoning van God den Heiligen Geest, oprechtelijk beleden, stelt vanzelf en onverbiddelijk den eisch, dat ge op zijn heilige tegenwoordigheid merken, met zijn Goddelijke presentie eerbiediglijk rekenen, en Hem in zijn woonstede zoeken, aanbidden, ja, met heel de toewijding uwer ziel vereeren zult.

Sterker nog. Ge belijdt dat God de Heilige Geest inwoont in het mystieke lichaam van Christus en ge belijdt eveneens

dat gij zelf, persoonlijk, van dat lichaam van Christus „*een levend lidmaat zijt en eeuwig zult blijven.*" Het is alzoo niet iets buiten u, maar een heilige realiteit, waarbij ge zelf betrokken zijt, waar gij zelf deel aan hebt, en die waarheid en werkelijkheid in uzelven moet blijken, — of uw persoonlijk bestaan en leven weerspreekt regelrecht, wat ge met uw lippen belijdt.

Nu is die gemeenschap, die gij met den Heiligen Geest moet hebben een *tweeledige.* Ze is eenerzijds een gemeenschap waarin de Heilige Geest zich aan u mededeelt, en anderzijds een gemeenschap waarin gij uzelven mededeelt aan den Heiligen Geest. Gemeenschap is uit haar aard altoos weerkeerig. Er is alzoo gemeenschap van den Heiligen Geest met u, en gemeenschap van u met den Heiligen Geest.

Toch mogen in de apostolische zegenbede deze beide niet tegenover elkander worden gesteld, en er mag niet gezegd, dat deze zegenspreuk, òf uitsluitend de gemeenschap bedoelt, die van den Geest naar u uitgaat, noch ook dat die bede alleen ziet op de gemeenschap, waarin gij u ontsluit voor den Heiligen Geest.

Die dit waant, scheidt wat zich niet laat scheiden. Reeds onder menschen heeft ontsluiting van het hart des éénen vanzelf het gevolg, dat ook het hart des anderen voor hem opengaat. Liefde lokt liefde uit. Glans spreidt glans. Wie zich in de liefde geeft, zal in de liefde ontvangen. De stroom zelf holt de bedding uit, en het is dank zij die bedding, dat die stroom te machtiger voortspoedt.

Zoo dus ook moet ge van de „gemeenschap des Heiligen Geestes" belijden, dat, hoe rijker de gemeenschap is die de Heilige Geest u van zichzelven schenkt, des te inniger ook uw gemeenschap met dien Geest zal worden en dat evenzoo omgekeerd, hoe meer uw hart zich in bewuste gemeenschap voor dien Geest ontsluit, des te dieper en te krachtiger de gemeenschap diens Geestes in u door zal dringen.

Wel is het begin dier heilige gemeenschap nooit van onzen kant. Niet wij roepen den Heiligen Geest in, maar Hij begint met bij ons woning te maken en zich aan ons te openbaren. Het heilig initiatief is steeds aan de zijde des Heiligen Geestes, en gaat nooit van ons uit. Maar is van de zijde des Geestes de gemeenschap begonnen, dan gaat de werking beiderzijds, steeds met wederkeerige spanning of ontspanning, op en neder. Wij worden dan tot het wederkeerig geven van ons zelven aan den Heiligen Geest verlokt; en wederom, hoe meer wij ons zelven aan Hem geven, hoe rijker ook van de zijde des Heiligen Geestes de openbaringen naar ons uitgaan. Of ook omgekeerd, het kind van God dat zich afsluit en zich niet geeft, bedroeft den Heiligen Geest en dringt zijn heilige gemeenschap terug.

Ge hebt alzoo drieërlei geestelijke gesteldheid hierbij te onderscheiden.

Eenerzijds den geestelijken toestand, waarin de Heilige Geest u reeds met zijn innerlijke gemeenschap begunstigd en beweldadigd heeft, maar zonder dat gij het nog ontwaart, of er uwerzijds nog niet werkelijke gemeenschap aan beantwoordt. Vooral bij kinderen komt dat voor. Het is die geestelijke periode van ons leven, die aan de doorbreking des geloofs, en aan de bekeering tot den Heiland onzer ziele voorafgaat.

Een andere phase is, als gij de inwoning des Heiligen Geestes in zijn gemeente niet alleen, maar ook in u zelven persoonlijk begint te ontwaren, en nu, door de liefde Gods overwonnen, ook u zelven aan den Heiligen Geest geeft: zijn gemeenschap ontdekt, en die ontdekte gemeenschap met wederkeerige gemeenschap beantwoordt; en alsnu zaliglijk ontwaren moogt, hoe ge in die steeds dieper en inniger gemeenschap voortschrijdt van kracht tot kracht en van heerlijkheid tot heerlijkheid, u verlustigende in uw God en in zijn zalige nabijheid, als versmeltende in zijn zielverwarmende liefde.

En de derde phase die helaas, schier bij allen op haar tijd voorkomt is, dat wel God de Heilige Geest bij u woning

maakte en zijn gemeenschap schonk, en dat ge ook zelf die gemeenschap beantwoorddet, en mocht voortvaren van genade tot genade, maar dat er toch daarna weer koelheid intrad die de liefde bluschte; dat wereldsch bedoelen over u kwam, waardoor een gordijn tusschen u en den Heiligen Geest in uw eigen ziel werd geschoven; of ook dat door een plotselingen diepen val in zonde ge vervreemd werdt van de zalige gemeenschap met uw God. Dan sneed daarom de Heilige Geest den band met uw ziel wel niet door, want zijn liefde is onveranderlijk en nooit laat Hij varen wat zijn hand begon. Maar voor uw besef, voor uw bewustzijn, van uw kant, is het dan de dood in plaats van het leven geworden, en al klopt de Heilige Geest dan van binnen nog, en al bidt Hij nog in u met onuitsprekelijke verzuchtingen, van uw kant heeft de gemeenschap dan uit. De Heilige Geest woont dan nog wel in u, zoo ge waarlijk Gods kind zijt, maar gij gelooft het niet meer en merkt er niet meer op, en leeft, als kendet ge den Heiligen Geest niet, voort; tot ten slotte ook die phase weer door de ontfermingen uws Gods wordt gebroken.

En daarom nu spreekt in de zegenspreuk: „De gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u allen" zeer zeker allereerst de stemme Gods, die u vertroost, en u verzekert, dat de gemeenschap des Heiligen Geestes, eens begonnen, duurt tot in der eeuwigheid, opdat gij nimmer versagen, en na elke inzinking van uw geloof, altoos weer tot den inwonenden Heiligen Geest uw toevlucht zoudt nemen.

Maar toch, er ligt ook in de vermaning, de oproeping in den Naam des Heeren, dat gij ook van uw kant van uw gemeenschap met den Heiligen Geest niet moogt aflaten, doch veeleer die gemeenschap verrijken, verdiepen en volmaken zult.

En daartoe is noodig, dat ge die gemeenschap op tweeërlei wijze sterkt, voor uw *bewustzijn* eerst, en dan in de *uitgangen uws levens*.

Voor uw *bewustzijn*, want het is niet goed, als ge gestadiglijk

den Heiligen Geest vergeet, en wel aan den Vader en den Zoon, maar niet ook aan den Heiligen Geest de gedachte uwer ziel wijdt, niet bij Hem verkeert, niet met Hem bezig zijt, u geen heldere rekenschap geeft van zijn aanwezigheid en zijn inwonen in de gemeente en in uw eigen hart en in het hart van uw kinderen en huisgenooten. Kortom, als ge uw God zoekende, wel het oog opheft naar boven, en de ziel opbuigt naar de rechterhand des Vaders waar Christus is, maar God den Heiligen Geest, die in de gemeente en in uw eigen hart woont, voorbijgaat, niet toespreekt, niet aanroept, en Hem niet de liefde van uw hart wijdt.

Licht is dit zeer zeker niet te mijden. Het geloof in, en de belijdenis van, en het verkeer met den Heiligen Geest, is, als we ons zoo mogen uitdrukken, zoo hoog, zoo rein, zoo louter geestelijk, en ons hart neigt er zoo sterk toe, om liever van verre te roemen van een God die hoog boven ons is. Ook staat de zonde van ons eigen hart ons gedurig in den weg, om het waarachtiglijk te gelooven, dat God zelf in ons woont. Maar dit alles verontschuldigt u niet. Ge belijdt het, dat die inwoning er is, leeft er in uw hart dan ook naar. En de bevinding, de zalige uitkomst zal het u toonen, dat eerst wie zijn God *nabij*, d. i. in zijn eigen hart weet te vinden, ontgloeien kan in die warme innigheid der liefde, die door het minne geven en minne ontvangen reeds hier op aarde zalig maakt.

Zij daarom ook dit Pinksterfeest u weer ten prikkel, om die „gemeenschap des Heiligen Geestes", te vernieuwen, te verhelderen, te verdiepen voor uw klare zielsbewustzijn; ook in uw gebeden.

Maar dan ook, leer het verstaan, dat de Heilige Geest uw gemeenschap niet enkel in uw bewustzijn zoekt, maar veel meer nog, die gemeenschap wil in de stemming van uw hart, in de diepste roerselen uws levens, in de zielswortelen van uw inwendig bestaan, kortom in al uw neigingen en in de uitgangen van uw hart.

Want ook op *daden* komt het zeer zeker aan, en in niets zoo zeer als door *goede werken* wordt God de Heilige Geest in zijn heiligen verheerlijkt. Maar dan moeten die daden, moeten die werken ook uit de *gemeenschap des Heiligen Geestes* voortkomen. Dan moeten het, als we zoo zeggen mogen, daden en werken van den Heiligen Geest en van uw geest saam zijn. Uw geest moet den Heiligen Geest in de binnenkamer van uw ziel ontmoeten, door dien Geest zich bezielen, zich aandrijven en bezwangeren laten, en ten slotte moet het één Godmenschelijke aandrift van heiliger bedoelen zijn, die in uw leven uitkomt, om God den Heiligen Geest te verheerlijken.

V.

OUD EN NIEUWJAAR

I.

„Ik zal zijn die Ik zijn zal."

> En God zeide tot Mozes: *„Ik zal zijn die Ik zijn zal."* Ook zeide Hij: Alzoo zult gij tot de kinderen Israels zeggen: *„Ik zal zijn* heeft mij tot ulieden gezonden."
>
> Exod. 3 : 14.

Ditmaal vooral spreekt de avond van het Oudejaar ons toe in diep-ernstigen toon. Anders was het een enkel *jaar*, nu een *eeuw* die voltooid werd. Weer zijn volle honderd jaren, het ééne na het andere gekomen, doorleefd en gegaan.

Een enkel *jaar* is ook wel lang, maar toch, daar voelen we ons nog boven staan. Immers onze eigen levenstijd duurt meest *veel* langer. „Aangaande de dagen onzer jaren, zoo zong Mozes reeds, die zijn zeventig, en zoo we zeer sterk zijn, tachtig jaren." En daarom gaat ons zelfgevoel zoo zeer verre boven het leven van één enkel jaar uit. Een jaar is klein *bij ons*. Maar met de eeuw is het juist omgekeerd. Bij de eeuw gevoelen *wij* ons klein. Ze zijn er haast niet meer, die een volle eeuw overleven. En een enkele die het haalde, maakte ten slotte meer den indruk van een ingezonken ruïne, dan van een mensch bloeiende in zijns levenskracht.

En bij het ten einde loopen van *deze* eeuw gevoelen we die

kleinheid dáárom nog zooveel te dieper, omdat er in geen eeuw ooit sneller en sterker is geleefd, dan in de eeuw die thans ten einde liep. In de veertig eeuwen, die achter ons liggen, is er zeker nooit één geweest, die de gedaante der wereld op zoo reusachtige schaal veranderd, gewijzigd en omgezet heeft, als de negentiende. Konden zij, die nu honderd jaren geleden, de mannen in hun kracht waren, uit hun graven opstaan, en de vijf werelddeelen omreizen, ze zouden er de wereld van hun tijd nauwelijks meer in herkennen. In Amerika is een geheel nieuwe wereld opgekomen, die van de zee tot aan de zee haar wonderen uitspreidt, en aan de mogelijkheid van wier opkomen toen nog niemand dacht. Afrika, toen nog alleen langs zijn zoomen gekend, is als een nieuw werelddeel ontdekt, doorkruist en is zich aan het wereldverkeer komen aansluiten. In Azië is, Japan vooraan, een leven ontwaakt, als van slapende volken die bezig zijn op te staan uit een droom van eeuwen. Australië, toen nog een groep eilanden, met al de raadselen der nieuwsgierigheid, is nu een groep van staten geworden, dingende naar zelfstandigheid en in meer dan één opzicht het oudgeworden Europa vooruit. En in Europa zelf, Italië één geworden, Duitschland als nieuwe wereldmacht opgetreden, Rusland zijn breede armen tot naar Indië en Mandsjoerie uitstrekkende. Engeland in omvang en wereldbezit meer dan verdubbeld.

Daarbij, wat zijn de volkeren niet toegenomen in massaliteit van zielental. Thans leven op onze kleine erve meer dan vijf miljoen menschen; toen de kleinere helft nog niet. En die menschenmassa groeit nog steeds in schier alle landen aan. Een menschenzee, gelijk geen eeuw voorheen gekend heeft. In Londen alleen leven thans meer zielen, dan in vroeger eeuwen in heel Engeland. En voor die allen gaf God brood, en onze God kleedde ze, en heeft hun een woning bereid. Een altijd nieuw-scheppende Almachtigheid, die het geslacht der menschen het aardrijk doet aanvullen, en uit dat aardrijk hun spijze voortbrengt.

En onder die miljoenen en miljoenen wat heel ander, wat veel rijker leven, dan honderd jaar terug. Hoe zijn niet de afstanden afgekort. Hoe is niet de wereld als met draden van één webbe omspannen, en door lijnen van spoor en door vaartlijnen met stoom, voor al haar deelen, in verbinding gebracht. Wat glansen van kunstlicht zijn niet ontstoken, wat instrumenten ter bewerking van de stof niet uitgevonden, wat voortbrengselen van vaardigheid ons niet voor oogen getooverd.

God, in zijn Gemeene gratie, heeft, deze eeuw vooral, den mensch zoo gesterkt en machtig gemaakt tegenover de natuur. Het *kunnen* van den mensch van voor honderd jaren, is met wat hij nu *kan*, voor vergelijking ternauwernood meer vatbaar.

Het is, alsof de menschheid, die in vroeger eeuwen, slechts voetje voor voetje, met loomheid, vooruitschreed op haar baan, thans op eenmaal wakker werd, en met reuzenschreden vooruitsnelde. Niets, letterlijk niets bleef wat het was. Ja, in overdrachtelijken zin zou men ook hier kunnen uitroepen: Zie, hoe het alles nieuw is geworden.

Hier staan we voor een raadsel.

Op het eind der vorige eeuw brak een wrevel tegen God onder de kinderen der menschen uit, gelijk de wereld nog nimmer gekend had. De lang gedreigde openlijke afval begon. Van Parijs ging de lang voorbereide beweging uit. Het moest met de Christelijke religie nu uit zijn. De mensch zou voortaan groot zijn, en de majesteit des Heeren zou niet meer worden gedacht. Er sprak *haat* tegen God uit in de geesten die toen opkwamen, en het, „wij willen geen God meer", werd van de daken gepredikt.

En een eeuw die zóó inzette, die heeft God gezegend, verrijkt, gekroond, zooals geen harer voorgangsters. Die heeft Hij gestempeld tot een eeuw boven andere, en heeft haar een naam gegeven zooals geen eeuw voorheen verwierf.

En wat meer nog zegt: in die eeuw die begon met opstand tegen God en luiden hoon voor zijn Christus, heeft diezelfde

God duizend en duizend harten voor dien Christus veroverd en in stil geloof voor den Zoon zijner liefde doen nederknielen, gelijk het sinds de dagen der Hervorming niet gekend was. De afval is doorgegaan, maar tegenover dien afval is een nieuw christelijk leven ontwaakt, gelijk de vroomsten en de besten, in de eeuw die haar voorafging, het niet droomen dorsten. Waar vindt ge in de eeuw die voorafging, zangers als een Bilderdijk en Da Costa, die hoog hun lied voor den Heiland der wereld stemden? Wat waren onze kerken van toen, vergeleken bij wat we thans op kerkelijk erf aanschouwen mochten? Wanneer is in de vorige eeuw in 'slands raadzalen van God en zijn Christus getuigd, gelijk het voor onze eeuw te beluisteren viel? Wat zijn de enkele penningen, toen voor het koninkrijk der hemelen karig bijeengebracht, vergeleken bij de miljoenen en miljoenen schatten, die in deze eeuw willig en mildelijk voor de zaak des Heeren geofferd zijn? Verdwijnt niet wat toen de christelijke liefde deed als in de schaduw, gezien bij wat thans christelijke barmhartigheid en christelijke zendingsijver tot stand bracht? Hoe sliep niet in de vorige eeuw alle christelijke wetenschap, en hoe is ze thans niet opgewaakt om ook de pers aan Christus dienstbaar te maken.

o, Het is zoo, in klimmende mate zelfs, hebben de mannen der wetenschap er zich op gespitst, om de fundamenten van ons christelijk geloof los te wrikken, de christelijke traditiën te ondermijnen, en zelfs de Heilige Schriftuur, ontdaan van haar goddelijk gezag uiteen te rafelen en te niet te doen. Maar, grieft, ergert u dit, heb er dan toch óók een oog voor, hoe God die vermetelheid gebruikt heeft, om ons te dwingen tot vernieuwd en dieper gaand onderzoek, en alzoo, juist dank zij dien tegenstand, een geheel nieuw licht over die Schriften voor ons heeft doen opgaan, en ons inzicht en ons weten van zijn heilige waarheid heeft verrijkt en bevestigd.

En hierin nu is de genade, hierin zijn de barmhartigheden en ontfermingen des Heeren, dat wat de mensch ten kwade had gedacht, door Hem ten goede is gekeerd, en dat Hij zóó

lief, om Christus wille, deze wereld bleef hebben, dat Hij Haar niet deed naar haar zonde, maar, integendeel, haar meer dan ooit in vroeger eeuwen, overladen heeft met de keur zijner zegeningen.

Toen het vóór nu honderd jaren zoo tergend-onheilig tegen God inging, heeft meer dan één uit de vromen gedacht en gevraagd: Waarom verdoet God die wereld niet? Waarom dult Hij ze nog voor zijn aangezicht? En zie hier nu het antwoord: Er school nog zooveel verborgen heerlijkheid Gods in die schepping, een heerlijkheid die nog toefde uit te komen. De bedoeling Gods met deze wereld was nog op verre na niet voleind. Ze stond eerst aan het begin van haar rijke ontwikkeling. En het einde kan niet komen, eer God *al* zijn mogendheid, *al* zijn heerlijkheid ook in deze bedeeling aan het licht gesteld en tot prijs van zijn grooten Naam uitgebracht heeft. En al is het zoo, dat de menigte daarvoor geen oog of oor heeft, en dat steeds meerderen hiervoor opzettelijk het oog toesluiten, toch wist de Almachtigheid zijner genade ook in deze eeuw mannen en vrouwen te verwekken, die deze grootheid des Heeren in zijn scheppingswerk bewonderend aanstaarden, en God hebben geloofd voor wat Zijn ondoorgrondelijke majesteit wrocht.

En gold dit van zijn scheppingswerk, het geldt evenzoo van de schatten die Hij ons in zijn Evangelie schonk.

Ook die schatten waren op verre na nog niet uitgeput. Ook daarvan was de volle heerlijkheid nog op verre na niet uitgekomen, in de breedte zoomin als in de diepte, en naarmate ons menschelijk bewustzijnsleven verhelderd, onze menschelijke vindingrijkheid uitgebreid, en ons menschelijk vermogen uitgezet werd, moest ook ons christelijk geloof, onze christelijke hope en onze christelijke liefde zich tot nieuw en hooger krachtsbetoon opmaken.

Het zou een eeuw zonder God zijn, en meer dan ooit heeft die God Dien men uitwierp, zich ook nu weer betoond te zijn, Hij alleen, *de Koning der eeuwen.*

Doch voegt ons uit dien hoofde dank voor klacht en een lofzang in stede van een treurzang, verheeld mag het daarom niet, dat ook „de verborgenheid der ongerechtigheid," waarvan Paulus spreekt, in deze zelfde eeuw zich angstig-snel ontwikkeld heeft.

Dit hangt samen.

Zoo lang God u zwak en klein en arm houdt, kost het minder harden strijd, om in stillen ootmoed u voor Hem neder te buigen. Maar als het vermogen aanwast, en de kracht in u toeneemt, en ge uw macht dubbel sterk gaat gevoelen, wordt de verzoeking om uw eigen heer en meester te willen zijn, in u steeds machtiger. Dat is de historie van het persoonlijk leven, dat is de historie der volken, en dat is ook de historie der menschheid.

Zoolang de menschheid machteloos stond tegenover de natuur, zwak stond tegenover de wereldmacht, en beefde in haar kleinheid, neigde ze tot aanbidding en stilheid. Maar nu God in deze eeuw ons, zooals vroeger nooit, macht over de natuur schonk, onze kennis verrijkte, onze kracht verdrievoudigde, onze weelde deed toenemen, en ons leven meer in onze eigen hand gaf, werd juist daardoor de verzoeking om Hem te vergeten, het zonder God te doen, en zijn koorden van zich te werpen, te sterker. En in die verzoeking is ook het geslacht van deze eeuw bezweken.

De mensch begon zich te veel te voelen. Hij had te veel in eigen macht. Hij begreep en doorzag te veel. Zijn levensweelde werd te overvloedig. En zoo is toen de afval doorgegaan. De afval eerst van het belijden in de kerk, toen van de kerk zelve. En toen men zich eenmaal van de kerk ontdaan had, ging het afglijden langs de noodlottige helling steeds verder door: afval van den Christus, afval van God, afval van de zedelijke wereldorde, afval van de publieke eerbaarheid zelve, en ten slotte kwam de vooruitgeschoven groep toen uit bij een zelfverlaging, waarin het menschelijke nauw herkenbaar is, en iets wilds, iets ruws, iets dierlijks het leven gaat ontsieren.

We zijn daarom niet blind voor het vele goede, edele en schoone, dat ook in niet-christelijke kringen soms uitblonk. Gods Gemeene gratie houdt niet op wonderen te doen. Maar toch, als we vragen naar den „god dezer eeuw", gelijk Paulus het noemt, of wilt ge naar den geest die deze eeuw heeft gekenmerkt, zeg zelf, is het dan te loochenen, dat de geest die deze eeuw beheerschte, steeds meer menschelijke hoovaardij verried, den troon voor den mensch opeischte, en zoo vanzelf zich moest kenmerken door het losmaken van de heiligste banden, die de eere waren van onze menschelijke saamleving. En toch, niettegenstaande dien vermetelen afval, en ten spijt van dien onheiligen geest, die het hart veroverde, blijft die menschheid de menschheid van God, en komt zijn werking in den ondergrond van het hart der volken nog telkens zoo heerlijk uit. Of is het niet opmerkelijk, hoe juist nu deze eeuw ten einde liep, uit de consciëntie van alle volkeren één machtig protest is opgegaan tegen het schandelijk onrecht in Zuid-Afrika gepleegd. En opmerkelijker meer nog, hoe een eeuw die met Voltaire begon, eindigt met als de krachtigste en meest indrukwekkende figuur een man te huldigen, die, uit Afrika tot ons overgekomen, als echt-geesteskind van Calvijn, het voor aller oor uitroept, dat op den God der vaderen zijn betrouwen staat, en die, door dat geloof onoverwinlijk, hij alleen heel de macht van den geweldenaar tart.

Het is zoo, dit stilt onze ergernis niet; en wat kind van God zou niet geërgerd blijven, waar aldoor de toon der wereld tegen God en Zijn Gezalfde, tegen zijn gebod en tegen zijn Heiligen Geest blijft ingaan. Maar toch, die ergernis zal en mag ons oog niet verblinden voor het werk der genade, dat God ook in deze eeuw, ondanks haar afval, heeft doorgezet. Het mag ons geen oogenblik worden, alsof de eeuw die straks wegsterft, er een ware zonder God en alsof God niet ook in die eeuw was geweest. Uw stemming zal niet enkel in de droefenis der geërgerdheid, maar moet evenzoo in de vreugde

der aanbidding van zijn hoog bestel zijn. Ook ons heeft Hij deze eeuw verder gebracht, rijker gemaakt, met kracht aangegord, en door de daden zijner Almachtigheid het hart verblijd. Hij is groot geweest, groot gebleven, ja nog machtiger in zijn grootheid uitgekomen, juist in deze wegstervende eeuw, nu de mensch zich in zijn plaats heeft willen stellen, en het er op toelegde om de grootheid onzes Gods te doen vergeten.

Het gezicht dat Mozes in het braambosch zag, houdt ook hier zijn beteekenis. Struik en blad stond in dat braambosch in laaien gloed. Het scheen één zelfvertering. En toch verteerde het braambosch niet. Heerlijk zinnebeeld van wat God straks daarna in zijn heiligen Verbondsnaam uitsprak: *Jehovah*, Ik zal zijn die Ik zijn zal. Wat ook rusteloos wentele en vertere, Ik uw God blijf dezelfde, bij Mij is geen schaduw van omkeering. „Als een kleed zal 't al verouderen, en ook de eeuwen zullen als een kleed worden opgerold, maar Gij, o Heere, blijft dezelfde en Gij zult staande blijven.”

Dat is het heilig lachen van Hem die boven jaren en eeuwen troont. Als de volken ijdelheid bedenken, en de vorsten der aarde tegen Hem en zijn Gezalfde beraadslagen, zeggende: Laat ons de banden Gods verscheuren en zijn koorden van ons werpen, dat Hij die in den hemel woont, dan lacht, en Hij, die de eeuwen in zijn hand houdt, hen dan bespot, zeggende: En toch heb Ik mijn koning over Sion gezalfd, en zal zijn zaad bestaan in eeuwigheid.

Of de wijzen der aarde en de machtigen der volkeren al tegen Hem woelen en opstaan, Hij gaat elken morgen en elken avond rustig door met Zijn goddelijk voornemen, en maakt zelfs dat woelen en dien afval dienstbaar aan zijn heilig oogmerk en dat oogmerk is en blijft, Zichzelven als God te verheerlijken en Zijn schepsel in zijn vreugde te doen deelen.

En daarom buige onze ziel zich niet van angst neder bij wat komen zal, ook als straks de nieuwe eeuw, die komt, wordt ingeluid, omdat ons hart het weet, dat diezelfde God

die Koning bleef ook in de eeuw die verliep, ook in die eeuw die komt, zijn zal die Hij is, en ook in die eeuw zich als God de Almachtige zal openbaren. De jaren snellen voort, en de eeuwen komen en gaan, maar onze God blijft dezelfde, in Wiens hand het hart der koningen is als de waterbeek, en bij Wien alle volken geacht zijn als een stofken op de weegschaal en als een druppelken aan den emmer.

Zij in u maar het stil gebed, om de jaren van die nieuwe eeuw, voor zooveel God er u nog heeft toegeteld; gevonden te worden bij zijn heiligen, wier lust het is een eere voor zijn Naam te zijn. Verstond Gods volk het maar, dat, waar de afval hand over hand toeneemt, in gelijke mate onder zijn verkoren volk toe moet nemen de diepere levensernst, de volvaardigheid der toewijding, de moed des geloofs, om voor de eere van hun God op te komen. Kracht moet hier tegenover kracht staan. In de wereld toenemende kracht van eigen zelfgevoel, van hoovaardij en machtsbetoon, en daartegenover in den kring der verlosten toenemende kracht van bergen-verzettend geloof, van zuiverheid der ziele en van een liefde, die voor geen offer terugdeinst.

Zoo zij er ijver voor God in u persoonlijk, ijver in uw gezin, ijver voor God in heel uw geslacht, in uw omgeving, in uw levenskring. Eén heirschare, die onder de banier des Heeren optrekt, om, wat de komende eeuw ook brengen moge, trouw te staan voor zijn heiligen Naam.

De ouden sterven weg, aan de jongeren komt de beurt om nu de taak over te nemen. En gelijk uit de eeuw die wegstierf, ons nog moedgevend de namen in de ooren klinken van de mannen Gods die toen vooraan stonden, zoo ook moeten uit wie nu nog jong zijn, straks de mannen opstaan, wier namen, als ook die nieuwe eeuw zal voleind zijn, aan het geslacht, dat dan komt, met bezielenden klank door het hart zullen ruischen.

Keere daarom een iegelijk onzer in zichzelven in. Ook ons

gaf God van deze eeuw die ging, zulk een aanmerkelijk stuk mee te doorleven. Donker liggen op den weg dier eeuw achter ons de vele vlekken van zonde, die Hij toedekte in zijn groote barmhartigheid. Maar ook liggen op dien weg achter ons de daden van Gods genade aan onze ziel; het lief en leed dat Hij ons toebedeelde; al wat Hij, ons ter opvoeding, aan onze ziel gedaan heeft. En daarom uit die eeuw die ging, moet ook door ons in die eeuw die komt, de vrucht dier genade worden overgedragen, in gerijpt geloof, in gevormd karakter, in winste van zelfbeheersching en liefde. En nu, wát is die winste bij u, wat is de vrucht die *gij*, Gode ter eere, in die nieuwe eeuw met u draagt?

o, Eenige vrucht zal er gewisselijk zijn. God werkt nooit voor niet. Maar toch, wie onzer klaagt niet, dat die vrucht zooveel rijper, zooveel heerlijker had kunnen zijn, zoo wij, stil als het gespeende kind, altoos bij onzen God waren gebleven?

En nu, wat gedaan is neemt geen keer, maar verdubbelen zoudt ge uw schuld voor uw God, zoo ge in zoo ernstig oogenblik, als de overgang van eeuw in eeuw is, niet u zelven aangreept, niet u zelven veroordeeldet, en, den ernst des levens in uw ziel opwekkend, u niet opmaaktet, om in de eeuw die komt, u met meer volvaardigheid Gode ten dienste te stellen.

Geloof het toch, de afval zal doorgaan, de verleiding zal nog sluwer vorm aannemen, de verzoeking zal in de eeuw die komt, nóg machtiger worden. Ten slotte zullen alle fundamenten der aarde voor uw oog wankelen gaan. In dat opzicht zal de eeuw die ging, nog heilig zijn bij wat de nieuwe eeuw in haar schoot bergt. En nu, heeft de Heere niet gesproken van een komen van dagen, zoo ontzettend, dat, werden deze niet verkort, zelfs de uitverkorenen bezwijken zouden? Wel nadert dus ook voor u de ure, om aan te gorden de *volle* wapenrusting Gods, en te staan in de kracht uws Heeren. Dan, maar ook dan alleen, zult ge onverwinlijk zijn, en ook

in uw hart deze eeuw besloten worden met den jubel der aanbidding: Hem den Koning der eeuwen, den onzienlijken, den onverderflijken, den alleen wijzen God, zij eere en heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen.

II.

„Hij keert weder tot zijn aarde!"

> Zijn geest gaat uit, hij keert wederom tot zijn aarde; te dienzelven dage vergaan zijn aanslagen.
>
> Psalm 146 : 4.

Het *einde* des jaars, dat weer gekomen is, maant een iegelijk mensch om te denken *aan zijn eigen einde.* Het Oudejaar is een indrukwekkend *Memento mori*, d. i.: „Denk er aan, dat ook gij eens sterven moet!" waarmee de eeuwige God zijn kinderen der menschen een oogenblik doet opschrikken uit hun gedachteloosheid.

Er zijn *twee* kwaden, die ge mijden zult. Het ééne is van *altoos*, en het andere is van *nimmer* aan uw dood te denken.

Altoos den dood voor oogen te hebben, stompt den geest af, doet uw frischheid verdorren, en ontmenscht u als mensch. Dan leeft ge onder gestadigen angst; ge kunt uw hart en zinnen niet meer op uw dagelijksch beroep zetten; en zelfs uw godsvrucht krijgt den valschen plooi van louter vrees voor verderving en doem.

Er ligt dan ook kennelijk een *genade* in, dat ons de mogelijkheid gegund is, om het grooter deel van ons leven de gedachte aan ons einde van ons te zetten, en blij van hart

met onze magen en lieven te genieten, wat onze Vader in de hemelen ons aan levensvreugd toebeschikt.

Door altoos aan den dood te denken, zou er voor een mensch geen leven op aarde zijn. Om wil van zijn wandeling te hebben, moet de wandelaar niet al den weg over denken aan de deur waar hij straks zal aankloppen. Er zou geen varen op zee zijn, zoo de schepelingen heel de vaart langs op den uitkijk stonden of ze nog geen land zagen. En wie reeds bij het opkomen van de zon, en voorts alle uren van den dag, wilde turen op haar ondergang, zou van het licht aan den hemel niet de helft genieten van wat God er ons in schenkt.

In de kloosters en kluizen heeft men dan ook gemerkt waartoe dat gaan slapen en opstaan, met een doodshoofd op zijn tafel, leidt, en nog is meer dan één zwartgallige ook onder ons als een baken in zee, om ons voor deze gevaarlijke klip te waarschuwen.

Maar weet wel, het tweede kwaad is stellig nog erger. Wie *nooit* aan zijn einde denkt, maakt van zijn leven een spel; bant moedwillig den ernst uit zijn hart; en is den reiziger niet ongelijk, die, in de wachtkamer van een tusschenstation afgestapt, zich daar aan spijs en drank tegoed doet, en vergeet dat de reis nog verder ligt.

Nooit aan zijn einde te denken is een zondig misbruiken van de genade, die ons bekwaamt de gedachte aan ons einde van ons te kunnen zetten. Immers juist die genade der vergetelijkheid moet de kostelijke vrucht dragen, dat we er niet *te* dikwijls, maar dan ook die enkele malen *met te dieper ernst* aan denken, en met *heel* onze ziel ingaan, ons eigen einde vooruit doorleven, en den ontzagelijken indruk van het sterven nu reeds in het midden onzer jaren ondergaan.

Onze menschelijke geaardheid brengt mee, dat doodgravers en groefbidders voor den dood zoo vaak geheel verstompt zijn. Wat men *altoos* voor zich ziet, ziet men op het laatst *ganschelijk* niet meer. Terwijl juist omgekeerd dan de indruk het diepst, het doordringendst en het meest overweldigend is, als we een

enkel maal met al de spanning van onzen geest bij zulk een ontzaglijk iets als onze dood bepaald worden.

En dat komt nu ook het Oudejaar doen; die bode van Gods eeuwigheid aan uw hart.

Er ligt in het jaar een *ommeloop*. Het jaar vormt een *kring*. Dus keert het, evenals wanneer ge een cirkel trekt, in zijn uitgangspunt weer. Het begon met den eersten van Louwmaand, en ziet, als straks de twaalf slagen van stads- of dorpstoren hebben uitgedreund, zijt ge bij dien eersten van Louwmaand weer terug.

En zoo nu zegt de Heilige Geest in Psalm 146, keert ook de mensch *terug tot zijn uitgangspunt en aanvang.*

Voor wie het oorspronkelijke Hebreeuwsch niet kent, vereischt dit een korte toelichting.

De naam van een mensch is in het Hebreeuwsch *Adam*, en de naam van de aarde is *Adama*. De psalmist zinspeelt er dus op dat *Adam* uit de „Adama" (aarde) *gekomen* is en bij zijn sterven naar deze „Adama" *terugkeert.*

Als er dus staat: „De mensch keert weder *tot zijn aarde*" of letterlijk: „de adam keert wederom tot zijn *adama*", dan beduidt dit: Uit de aarde, *uw* aarde, o, menschenkind, zijt ge genomen en gekomen, en tot *uw* aarde keert ge bij uw einde straks weer.

Evenals bij het jaar, zoo dus ook in uw leven een *kring*loop, een beweging als in een *cirkel*, die in haar uitgangspunt terugkeert. Bij de aarde *begon* het met u en bij de aarde *eindigt* ge eens weer. Stof uit stof en straks in het stof der aarde weerkeerend, om weer zelf stof van die aarde te worden.

o, Met dat ééne zeggen: „De mensch keert weder tot *zijn* aarde" vernedert de Schrift u zoo diep. Want of ge die grauwe donkere aarde al minachtend vertreedt met den voet, en u ijlings wegspoedt als uit een gedolven groeve de benauwende aardlucht u tegenkomt, toch blijft het zooals Mozes het neerschreef: „De Heere formeerde uit *dat stof der aarde* den

mensch”, en kan elk kerkhof het u zoo bang en zoo welsprekend leeren, dat, hoe fijn besneden en schoon en blozend uw lichaam ook zij, het eens, God alleen weet hoe snel reeds, naar dat stof dier aarde terugkeert, om weer aardstof te worden en in grondige, vunzige aardlucht op te gaan.

Nu nog is er heerlijkheid aan u, al was het maar de gloed en de bezieling die uit uw oog straalt; maar straks blijkt al die heerlijkheid als een bloem des velds te zijn geweest. Dan laat de wind zich over het land hooren; haar steel knakt; haar blad vermolmt; en men kent en vindt haar standplaats zelfs niet meer.

Zoo sterft de oude, zat van dagen; maar wordt ook zoo menig man in de volle kracht zijns levens uitgedragen; de jongelingen en jongedochters die geen middagzon van het leven hebben gekend, vullen heele rijen op onze kerkhoven; en zooals de zicht de korenairen maait, zoo maaide de zeis des doods onze kleine lievelingen, die vroeg verwelkten, eer ze nog de volle borst hadden droog gezogen.

Wat wierden er ook dit jaar, dat nu uit is, niet weer duizenden bij duizenden uitgedragen, die nu een jaar geleden, toen er óók van sterven gesproken wierd, aan ieder ander eer dan aan zichzelven dachten.

En ook nu, hoe velen zijn er niet, die dit ons woord van vermaan lezend, zich maar niet in *kunnen* beelden; dat het *hen* zou treffen, en die toch, als de kringloop weer om is, lang niet meer op aarde zullen zijn.

Het kan *uw* lot zijn die dit leest, het kan het lot zijn van hem die dit schrijft.

De mensch gaat naar zijn eeuwig huis.

Pelgrims zijn we, maar die, op een oogenblik dat we er niet het minst aan denken, plotseling voor de eeuwigheid kunnen staan.

Lezer, *als* het u dit straks beginnend jaar eens trof, zoudt ge *bereid* zijn?

Want, zoo God u niet genadig is, is er niets aan te doen, dan keert ge weder *tot uw aarde*, en blijft voor eeuwig alle vreugd voor u afgesneden.

Plaats u maar voor den spiegel, en heel die mensch, dien ge daar in dien spiegel afgekaatst ziet, is niet *louter aarde.*

Toen God uw ongevormden klomp formeerde in uws moeders schoot, zegt de psalmist in Psalm 139, zijt ge in de *benedenste deelen der aarde* geformeerd. Want al wat uw moeder had, om u te formeeren, was uit stof der aarde genomen. En sinds, bij uw opgroeien, wies uw lichaam door de spijs die ge naamt; en uw melk en uw brood, en wat spijs u meer geschonken wierd, het was alles immers *stof der aarde* door Gods almogende kracht in brood en melk omgezet.

En tot die aarde keert ge eens weder, omdat ze *uw* aarde is. D. w. z. dat al wat aan u is uit die aarde kwam en uit stof van die aarde geformeerd wierd, en dat dus, zoodra die formeerende kracht u loslaat, alles in u zich weer moet ontbinden; en dan komt er weer uit, wat er in zat: stof *uit* die aarde en *voor* die aarde.

Niets dan versmading en afgrijzen.

o, Het graf is zoo akelig somber. En of vriendenhand er al kransen op legt en bloemen om plant, dat helpt u niet, als ge in die aarde weer bezig zijt stof der aarde te worden. Die kransen ziet een doode niet, en den geur dier bloemen drinkt hij niet meer in.

En daarom had ons Gereformeerd volk wel gelijk, dat het nooit iets van die kransen op de kist en van die bloemen op het graf weten wilde.

Neen, breek den ontzettenden ernst van het kerkhof met uw rozen en uw mirten niet. Laat het kaal en dor op onze graven blijven. Heilige symboliek van wat het in die graven wezenlijk is.

Door uwen toorn vergaat ons kwijnend leven!

o, God, als we aan ons einde toe zijn, en in de graven moeten indalen, zij dan op U onze hope!

Geen immortel en geen vergeetmijniet, maar alleen het Woord van den levenden God hoort op het graf.

Want *op uw God* zal het in dat bange oogenblik voor u aankomen.

Doet uw God dan niets voor u, nu, dan heeft uw aarde u. Dan zijt ge van die aarde de buit en de prooi. Tegenworstelen kunt ge dan niet. En de aarde zal met u doen naar haar wil. En als die aarde dan ten einde toe met u naar haar wil zal gedaan hebben, dan zal boos verderf u nog voor eeuwig achterhalen, en u onder die aarde, in den afgrond een vernieling tegenvoeren, waaruit geen ziel ooit is teruggekeerd, om ons te zeggen, hoe het er is, maar waarvan Jezus ons influisterde, dat er een worm knaagt die nooit sterft, en dat er weening is en knersing der tanden. Een plaats van buitenste duisternis; met in de walmen dier duisternis een vuur dat nooit kan uitgebluscht; een bange verschrikking vol van versmading en afgrijzen.

o, Sterf zoo niet, wie ge ook zijt, jong of oud, die dit lezen moogt, en om zoo niet te sterven, rust niet eer ge weet, dat uw God in uw sterven een daad van genade ook voor u doen zal.

Aan een zwevende verwachting hebt ge hier niets. Voor een onzekere hoop kan uw scheepke in die ontzettende branding van den Dood niet voor anker liggen.

Neen, neen, *zekerheid*, *vastheid* hebt ge noodig, om in dat schrikkelijk uur niet te beven en te sidderen, maar te rusten in de trouwe van uw God.

Uw vernedering gaat diep, het is zoo. Ge moet naar het stof, ge moet aan uw aarde terug. Al wat nu aan u is, al uw bloed en zenuwen, al uw vleesch en vezel wordt straks van u afgehaald. Niets dan eenige dorre beenderen zullen van u overblijven, zoo ook die niet nog tot stof vermalen worden. Zelfs dit uiterste van zelfvernedering mocht u niet gespaard worden. Ge moet eens voor uw God geheel machteloos, als

schepsel geheel weerloos voor dien zoo vaak gehoonden Schepper liggen; en vreeselijk zal het u zijn, zoo ge dan, zonder tusschentredende genade, vallen moet in de handen van den levenden God.

Maar hoor nu, hoe Gods heiligen zingen!

Ze roepen; „Dood, waar is uw prikkel, graf waar is uw overwinning!" Ze jubelen: „Ik weet, mijn Verlosser leeft, Hij zal over mijn stof opstaan, en ik zal uit mijn vleesch God aanschouwen!" Een ander zingt op hoogen toon: „Ik heb begeerte om ontbonden te zijn en bij Christus te wezen!" En weer een ander: „Gij zult mij het pad des levens bekend maken, en Gij zult mij in heerlijkheid opnemen." En nog weer een ander roemt: „Ik zal mij verzadigen in uw beeld als ik zal opwaken."

Zeg zelf, wekt dat jubelen dan uw jaloerschheid niet? Zou het u niet meer dan goud in uw sterven waard zijn, zoo ge in die ure der doodelijke bangheid ook zóó roemen, zóó jubelen kondt, wetende, dat noch hoogte noch diepte, noch dood noch hel ook u scheiden kon van de liefde Gods, die u in Christus Jezus verzekerd was?

En het geheim van zulk een jubeltaal is toch immers zoo eenvoudig.

Ook een Job, ook een Paulus, ook een David, ze zijn allen tot hun aarde weergekeerd en het stof heeft hun aanschijn verteerd; maar hun God was in genade over hen gekomen, en had hun een kiem van eeuwig leven ingeplant, waar het stof der aarde niet aan raken kon, ja, die eerst, nadat dat stof der aarde ze van het lichaam des doods had verlost, heerlijk opschoot in den zaligen dampkring der hemelen.

Deze mannen *geloofden*, ze geloofden in *den Christus*, meer niet; niets anders. Een stem riep, „dat een iegelijk die in den Zoon gelooft, niet zal verderven, maar het eeuwige leven hebben." En door dat geloof kwam het in hun ziel. Niet pas in het sterven, maar lang vooruit, toen ze nog leefden. En

toen hebben ze lang vooruit reeds bij hun leven gevoeld, dat als hun stof naar hun aarde ging, God gewisselijk de daad van genade aan hen doen zou, om ze over te plaatsen in zijn hemel.

Dat maakte hen zoo blij. Dat ontlokte aan hun borst een toon van eeuwigen jubel. En uit dat geloof hebben ze heel Christus' kerk dat „Dood, waar is uw prikkel, en hel, waar is uw overwinning" voorgezongen.

En, God zij lof, er zijn er nog in menigte ook in ons land. Ge vindt er enkelen in elke stad en in elk dorp, die dat nòg den heiligen nazingen.

Want ook aan hun ziel heeft God groote dingen gedaan.

Ze lagen niet pas in hun sterven, maar reeds lang vóór hun sterven „gekneld in banden van den dood, daar de angst der hel hun allen troost deed missen", en toen klonk het uit de vervaarnis hunner ziel naar boven: „Och, Heer, och wierd mijn ziel door U gered!" En, toen hoorde God. Hij is mijn liefde waardig. „De Heer is groot, genadig en rechtvaardig. En onze God ontfermt zich op 't gebed."

Helaas, de meesten willen het thans oppervlakkigen. Dat men na zijn sterven in den hemel komt, schijnt voor velen een zaak die vanzelf spreekt. Vooral voor lieve, stille, brave menschen.

Niets dan *geloof* is noodig. Welnu, zij zijn niet *on*geloovig. Wat, prediker der ontfermingen Gods, wat wilt ge dan nog meer!

En toch, Gods kerke neemt daar geen vrede mee.

Ging het zóó licht, en zóó langs een glooiend zandwegje, waarom zou Jezus dan geroepen hebben van de poort die nauw en de weg die eng is, en van weinigen die hem vinden!

De proef op de som komt dan ook wel anders uit. Want dit merkt ge ook wel, dat deze vele lieve en niet ongeloovige menschen toch liever over dat „wederkeeren tot hun aarde" maar niet spreken, en dat het jubelend triomfeeren over graf en dood hun ten eenemale *vreemd* is.

o, Het verschil spreekt zoo sterk.

Als er *echt* geloof mag zijn, dan is de blik op de eeuwigheid zoo vast en zoo zeker. Dan zou men vandaag kunnen sterven, of morgen kunnen sterven, en elk oogenblik dat God u opriep zou goed en zou welkom zijn. Ja, dan is er lust en liefde, om nu reeds in te leven in die glorie als we hem zien zullen gelijk hij is, en daarom onzen Jezus zullen gelijk zijn.

Maar als het niet dieper gaat dan de oppervlakte en de gekalkte wand u zijn prachtig wit vertoont, dan woelt er onder al dat lieve zekere onrust; dan mist ge die waarheid van toon; dan spreekt men liever over alle anders dan over die ontzaglijke eeuwigheden; en komt het op sterven aan, dan gaat het de eeuwigheid in *op een gissen*, met een *bidden* of God hun ziele nog genadig mocht zijn.

Oordeel zelf dan, is de zake der eeuwigheid voor zulk een zwevende halfheid toch niet te ernstig; en misleidt ge uzelven niet en houdt ge uw ziel niet op, met tot geen dieper, grondiger waarheid door te dringen?

Het is nu Oudejaar!

Zoo lang liep het jaar, alsof er geen einde aan komen zou. En zie, nu *is* dat einde er toch. En hoe snel kwam en overviel het u niet?

En zoo zal het ook met uw leven gaan.

Ook dat duurt schijnbaar zoo lang. Soms is het of er geen einde aan den horizont te zien is. En toch ook daarvan zal het einde u eens als een dief in den nacht overvallen.

o, Waakt en bidt dan toch!

Hoort ge niet, hoe de Heere *ook* u roept!

De dagen die we beleven zijn zoo gevaarlijk. Het leven is zoo druk en overdruk. Alles jaagt en drijft. Als vlokken die in den sneeuwstorm dwarrelen, dwarrelt dag aan dag het onrustig leven ons voorbij. De indrukken verdringen elkaar. En de oogenblikken dat een menschenziel zich eens rustig in

zichzelf verzamelt, om alleen en eenzaam met haar God te zijn, o, ge vindt ze zoo zeldzaam.

En nu God de Heere weet dat, en Hij weet ook, welk ontzettend gevaar daar voor zijn kinderen in ligt, om mee af te zwerven, en in den wervelwind te worden weggeslingerd. Dies verrijkt en verdiept en vermenigvuldigt Hij zijn genade dan. En zoo komt Gods kind er toch.

Maar wee u, zoo ge daarop inslaapt en daarop voortzondigt.

Veeleer is oproeien tegen dien stroom uw hemelsche roeping, en worstelen tegen dat jagen van den sneeuwstorm in, het dringen van de liefde die ge voor uw God hebt.

En daarom laat het volk des Heeren voor eigen ziel en voor de ziele hunner kinderen de teekenen der tijden verstaan.

Hoe ook de tijden veranderden, en de verleiding toenam en het genot aller leus wierd, en luchthartigheid de overhand verkreeg, *de dood blijft*, en nu als voor twintig en dertig eeuwen „zijn de dagen onzer jaren, zeventig jaren en zoo we zeer sterk zijn tachtig jaren, en *blijft* het meest de moeite en het verdriet.”

Hoe ook de apostelen van een zeer licht Evangelie onze zielen trachten te verleiden, Hij, Jehova onze Heere, *is* die Hij *was* en die Hij *zijn zal* en zijn gerechtigheid kan niet verbroken worden, *en zijn oordeel komt.*

Ja, hoe machtig ook 's menschen hand over de machten der natuur zij geworden en allerlei ziekte bedwinge en pool met pool verbinde, *over de grens van de eeuwigheid* school die macht van 's menschen hand nog nooit, en het: „Tot hiertoe en niet verder! blijft van 's Heeren wege ook aan onze eeuw toegeroepen!

God zij lof, dat we er bij mogen voegen, dat hoe hoog ook de wateren der ongerechtigheid en van den opstand tegen God in onze eeuw zijn geklommen, toch nu als voor twintig eeuwen zijn Trouwe vaststaat en zijn Ontferming niet veroudert.

o, Mocht dan ook bij het wederkeeren van dit jaar tot zijn uitgangspunt die Trouwe en die Ontferming onzes Gods zijn volk in deze landen vertroosten!

En als straks meer dan één tot „zijn aarde wederkeert", verkwikke hem dan nog op zijn sterfbed de zoete herinnering, hoe God de Heere hem door den ernst van dat Oudejaar in de ziel greep, en hij voor zijn God wegzonk om Hem voor eeuwig te vinden!

III.

„Die van den beginne verkondig het einde."

> Die van den beginne aan verkondig het einde, en vanouds af de dingen, die nog niet geschied zijn: Mijn raad zal bestaan, en ik zal al mijn welbehagen doen.
>
> Jes. 46 : 10.

Reeds de Prediker in Jeruzalems poorte riep het ons van oude dagen toe: „Alles onder den hemel heeft zijn bestemden tijd. Er is een tijd om geboren te worden en een tijd om te sterven; er is een tijd om te planten en er is een tijd om het geplante uit te roeien." En nu ook thans weer door Gods lankmoedig dulden een jaar zijn loop voleinden mocht, en de Heere ons, met heel deze wereld van ongerechtigheid, niet verdeed en wegstormde in zijnen toorn, maar nog in stand hield en nog overschaduwde met zijn ontferming, nu voegt het wel en betaamt het alle creatuur, die ooit het geroep van zijnen God beluisteren mocht, om een oogenblik stil te staan op den weg, en bij het *einde* van dit jaar terug te denken aan zijn *begin* en aan wat van dit begin het einde afscheidt.

Ook dit nu weer verloopen jaar had zijn bestemden tijd. Uit de hand des Eeuwigen wierd het geboren, en diezelfde hand der Almacht vangt het straks weer op, om het in zijn

niet te doen wederkeeren. Ook dit jaar wierd geboren maar, ook dit jaar moet sterven. Ook dit jaar is door God geplant, maar om, na nog weinige oogenblikken, weer door dienzelfden God uit het plantsoen der jaren te worden uitgerukt. En dan *heet* het wel voorbij, maar het *is* daarom niet voorbij; want, gelijk een plant die wierd uitgerukt, toch haar werking en haar vrucht naliet, zoo *blijft* ook van zulk een jaar des levens de schier onafzienbare oogst, van wat Gods trouwe er in wrocht en van wat onze schuld er in gezondigd heeft.

Wij hebben dit jaar doorleefd, wij zijn het doorgekropen en hebben het doorworsteld, maar God Almachtig heeft het *beheerscht* van zijn eersten aanvang. Eer ons dat jaar toekwam, hield God de Heere het in zijn heilige hand. Uit die hand kwam het voort, om ons leven in te gaan. Het kwam er niet vanzelf, maar God zond het. En toen het begon, kende de Heere het en wist alles wat dit jaar in zich besloot; en ook van dit jaar sprak Hij toen het uitging tot zijn engelen: „Mijn raad zal bestaan en ik zal al mijn welbehagen doen." Ook dit jaar was toen het aanving nog slechts een zaad, dat pas ontkiemde, maar God kende elken tak en elke twijg, elk blad en elke bloem, die er aan zou uitkomen; elken ruk van den stormwind, die er ons in teisteren zou; en elk giftig insect, dat zou opkruipen langs zijn stengel. Ja, ook van dit jaar gold het wat de Heere door Jesaia den profeet van al zijn goddelijk bestel heeft gesproken: „*Ik ben een God die van den beginne het einde verkondig.*"

Voor ons is zulk een jaar een doode macht, die zandkorrel voor zandkorrel elken morgen bij het ontwaken ons toerolt, of, wilt ge, een over ons drijvende wolk, waaruit dag aan dag druppel bij druppel neerspet op onzen levensweg, maar voor God *leeft* zulk een jaar, als één machtig geheel stond het ten voeten uit van den aanbeginne voor Hem. In zijn raad heeft zulk een jaar een rol te vervullen; naar zijn heilig bestel ontving het een roeping, waaraan het beantwoorden moest; en was het een bode van zijnentwege, die tot deze wereld en

haar natiën en haar menschenkinderen uitging; uitging ook tot uw huis, en in dat huis tot het persoonlijk leven van uw eigen hart.

Nu stonden wij daar blind voor. Wij kenden dat vreemde jaar niet, dat pas zijn komst aanmeldde, en, met den sluier voor het aangezicht, ons niet gissen deed, wat het verborg in zijn schoot. En daarom worstelde in ons de hoop op het goede met de bange vrees voor een uitgieting van Gods toorn. Want dát is het aangrijpende, dat bij het wegsterven van een uitgeleefd en het geboren worden van een pas ontloken jaar, de golfslag der eeuwigheid door ons benepen hart dreunt, en die stemme der eeuwige wateren ons, als onheilige creaturen, vreezen doet voor de heiligheden onzes Gods.

Maar thans kennen we dat jaar. Het voleindde zijn loop. Het schoot op en bloeide aan zijn takken, die nu ontbladerd en verdord weer als beeld des doods voor ons staan. En eer nogmaals een ander jaar uit Gods eeuwigheid wordt losgelaten, keert zich daarom onze blik een oogenblik achterwaarts, om dat doorleefde en uitgebloeide jaar nog eens voor Gods aangezicht in zijn sombere gestalte te bezien.

Niet dat God de Heere het *somber* heeft gemaakt, want zijn trouwe was er alle morgen; zijn goedertierenheid was ook dat jaar geweldig over degenen die Hem vreesden; en zijn goddelijke erbarming was elken nacht en elken dag nieuw. o, Ge telt ze niet de sommen van al Gods vriendelijke weldadigheden. Heurer is geen getal. Maar somber wierd ook dit jaar, doordien wij het doorleven moesten; doordien de stroom ziiner wateren in de bedding van ons hart moest vloeien; en omdat ons hart elken morgen en elken avond in dien helderen, diepen stroom de uitgieting mengde van onze innerlijke krankheid en onheiligheid. Of wie is er, die bij het terugzien op zulk een doorgekropen jaar, tevreden over zichzelf zal zijn! Wie, die zeggen zal: „*Dit* jaar heeft nu de plante mijner ziel een rijke gave, een van God gevulde vrucht gedragen?". Wie, die kan roemen: „*Dit* doorleefde jaar leg ik in dankbare aanbidding, o, mijn

God, als een reine offerande op het outer uwer heiligheid!" Neen, dat durft de beste niet over zijn lippen brengen; en de vroomste onder Gods heiligen knielt veeleer het diepst in zelfbeschuldiging en stillen ootmoed bij dat outer van zijn God neder.

Want wat is zulk een leven heel een jaar lang, in uw huis, in uw stad of dorp, onder uw volk en in uw vaderland, ja, op heel de aarde voor uw God geweest! Leefde niet alles voort en voort, alsof er geen God in den hemel bestond, en God te vergeten en om God niet te denken, en zijn eigen wil en raad voor den raad en den wil des Heeren in plaats te stellen, de natuurlijke uiting van onze zondige existentie was! Is er ook dit jaar niet weer gemoord en geroofd, gelasterd en gelogen, gevloekt en geraasd, benijd en gehaat, en zonde op alle manier genoten, alsof er geen wet van Godswege voor ons menschelijk leven gesteld was! En het is zoo, in de kringen van Gods volk was dat anders. Daar was lof en was een lied, daar wierd op de knieën gedankt en op knieën gebeden. Daar waren uitingen des harten en zijn tranen van berouw gekend. Maar toch, hoeverre bleven we niet ook in onzen eigen kring beneden het heilig ideaal dat ons wenkte en beneden de „navolging als geliefde kinderen", waartoe God ons riep! Zooveel rijker talent was ons toevertrouwd, en hoe leeg en armelijk was niet de meerdere vrucht die we Gode toebrachten! Heerschen zou God als Koning in het midden van zijn gedoopte en verloste kinderen, en hoe ontelbaar waren de bittere oogenblikken niet, dat zelf heerschen ons liever scheen dan door God beheerscht te worden; ja, erger niet nog de oogenblikken, dat de troon van Satan weer scheen opgericht in ons hart. Rijker opbloeiing steeds en weelderiger vrucht van geestelijk leven moest er onder Gods kinderen zijn, en hoe bleek niet telkens het goud verdonkerd en alle wasdom in Christus gestuit en alle ontwikkeling tot meerdere genade afgebroken. Een jaar is zoo lang, hoeveel verder moest het ons dan niet op den weg hebben gebracht! En nu, waar stondt ge met uw geloof toen dit jaar

begon, en op wat plek van den weg vindt u zijn einde? Heel een reeks van zonden stonden op het program van uw geestelijke worsteling, om gekruisigd, gedood en begraven te worden; en nu, zie om u, tast in uw hart, en vraag uzelven af, met wat spottenden hoonlach ze nog altoos in u omspringen, vol van booze levenskracht. Nog nam God u niet weg; nog is het leven uw. Maar, ach, wat zal een nieuw jaar u baten kunnen, als het na twaalf maanden even doelloos u gedragen te hebben, even arm aan vrucht en even rijk aan nieuwe schuld voor God in de eeuwigheid terugzinkt?

En daarom, als ge in die roerende oogenblikken, die de wisseling van den kring der jaren u brengt, achter u uit terug en voor u uit in de omsluierde toekomst ziet, drijf dan niet af op den stroom van uw gevoel, maar verman u dan tot kloeken, heiligen, dapperen ernst, en roep den Heilige aan, dat Hij u dat verzondigde jaar verzoene in het bloed des Lams; dat Hij u wakker schudde en met verdubbeling van genade bestrale, om op het nieuwe pad, dat zich door zijn gunste nog voor u ontsluiten mag, u aan te grijpen met verdubbeling van genade, en hetzij dan door bittere kastijding, 'tzij door lieflijkheden, af te trekken van de booze wereld en te trekken naar Hem.

De dagen worden zoo ernstig, de toekomst teekent zich zoo onheilspellend in de saamgekruide wolken aan den horizont af. Nu een eeuw geleden wierd het bloed der volken in Europa bij gansche stroomen vergoten, en gedurig spellen de zieners onzer dagen van een losbarsting die komende is, en die in vreeselijkheid en bange ontzetting zelfs dien gruwel der eerste Revolutie verre achter zich zal laten. Alles wapent zich tot de tanden toe, en elk kenner voelt, hoe er geen naam is uit te denken voor de ijselijkheden die ons wachten, als eens — o, God, zij het spade — die millioenen bij millioenen krijgeren, met hun onuitputtelijken schat van vernielingsinstrumenten, in doodsverachting op elkander zullen losstormen.

En was dit nog het ergste maar! Doch, ge weet het ook

wel, veel erger en banger nog is die loswrikking van de fundamenten van heel ons maatschappelijk saamstel; dat omkeeren van de ordinantiën onzes Gods, waarop Hij ons menschelijk leven gefundeerd heeft; en dat opwekken en opzettelijk uitgieten van de fiolen van haat en wraakzucht, waarmee het ééne deel van de kinderen der menschen tegen het andere wordt opgezet; nu nog achter de traliën van wet en sabel teruggehouden, maar die u ijzen doen bij de gedachte van wat het eens zijn zal, als eindelijk die traliën buigen en bezwijken, en het één Kaïn en Abel onder alle volkeren en natiën, en ook in ons lieve vaderland en in de stad onzer woning worden zal. In trouwe, geen onzer maakt zich ook maar een zwakke voorstelling van de ontzettende tijden die aanstaande zijn, en van de vreeslijke dingen die wij of onze kinderen beleven zullen.

En kunt ge nu zeggen, dat ons geslacht hier besef van heeft, en zich in stillen ernst op die ontzettende dingen voorbereidt? Is er een heilig mijden van wat die uitbarsting verhaasten kan? Is er een bezig zijn al den dag, om in steeds wijder kring tegengif tegen die vergiftiging van het menschelijk leven aan te dragen? Kweekt men steeds moed om in den dag der wrake te kunnen staande blijven? En kunt ge zeggen, dat men zijn kinderen opvoedt als een geslacht, dat bestemd is, zoo bange dagen en zulk een vreeslijke ontknooping der historie tegen te gaan? Helaas, alles dartelt en speelt, en joelt en jubelt, en ontsteekt vreugdevuren en danst, lachend aan den rand van den vreeselijksten afgrond. Vuur woelt en smeult onder den bodem waarop uw huis staat, en niet één die bluschwater aandraagt. Ja zelfs de kring van 's Heeren volk heeft er geen besef en geen voorgevoel van, hoe als die ontzettende ontknooping eens komt, ook tegen dien kring der „fijnen", ja tegen dien kring vooral, de woede weer zal losbreken, en de martelaarskroon weer glinsteren zal. Verzonken in getwist, op eere en buit tuk, mist die heiliger kring dien hooger levenstoon, die bij het optrekken naar het slagveld den echten held bezielen moet.

En toch ontbreken de maanstemmen niet. Op allerlei manier en allerlei wijs roept God uit den hooge om u te waarschuwen. Van den beginne verkondigt Hij ook nu u het einde. Hij roept u op om acht te geven op de teekenen der tijden. Hij trok in zijn Woord de vaste lijnen, waarnaar de ontwikkeling van de historie der volken loopen zal, en Hij verwekte ook nu mannen, die heel deze eeuw door u gewaarschuwd hebben, en u hebben aangezegd wat stond te komen. En waar ook die stem nog niet tot u doordrong, daar bezocht Hij u met tegenspoed, daar verminderde Hij de toevloeiing van uw welstand, daar deed Hij in kleine verdrukking en bitteren smaad u den voorsmaak proeven van wat u te wachten staat. Neen, de vlam slaat niet plotseling uit zonder dat ge gewaarschuwd zijt. Lang vooruit knetteren de vonken en dringt u een geruisch als van smeulend vuur in uw oor. Telkens kraakt en dreunt en knakt er iets, dat ge onwillekeurig opspringt en onraad vermoedt; en wie voor die goddelijke waarschuwing in zingenot en wuften zang het oor maar niet toestopte, die merkt wel wat er naderende is, en die speurt wel hoe dicht het kwaad ons reeds op de hielen zit.

Och, dat het oor des geestes dan toch wijd mocht worden opengedaan en 's HEEREN volk luisterende mocht worden, om op te merken, hoe de Heere naderende is met de ontzettende stem zijner gerichten. Afkeeren kunt ge die gerichten toch niet meer. Het *moet* die branding door, zullen we ooit in veiliger haven komen. Nu honderd jaren geleden hebben de volken in Frankrijks Revolutie openlijk God naar de kroon gestoken en de eere van zijn Gezalfde aangetast. Ze hebben de touwen verbroken en de koorden losgemaakt. En toen Parijs daarin voorging, is er geen stem van gruwen en verontwaardiging uit den boezem der andere volken opgegaan, maar schier uit alle natiën rees een echo op dien wilden zang der vrijheid, en *zonder* God *tegen* God, door eigen wil en eigen keus, naar eigen zin het leven te vervormen is nu een eeuw lang het parool der volkeren geweest. Het is zoo, schriklijk was de tyrannie der toenmalige machthebbers, en er moest en er zou verandering

komen, maar hierin is toenmaals de zonde der natiën geweest, dat ze de redding uit dezen druk en de verbreking van dat tyrannieke juk niet in den weg der verootmoediging bij hun God hebben gezocht, maar in arren moede tegen heur God in opstand kwamen, om zelf met eigen hand zich een betere toekomst te verzekeren.

En daarom is er geen afwending meer mogelijk. De volken *moeten* thans hun eigen gekozen weg afloopen, en het einde van dien weg *moet* zijn, dat ze in stee van in het paradijs bij de poorte en de verschrikking der hel uitkomen. Daarin moet de eere Gods gewroken, en de dwaasheid van den mensch bespot worden. Het moet en het zal eens blijken voor alle machten in den hemel en op aarde, dat wie zich onderwindt de hand tegen zijn God op te heffen, niet zijn God, maar zichzelven schaadt.

Dat moet, want „van den beginne heeft God het einde verkondigd" en het aangezegd aan alle kind des menschen, dat „wie van dien boom at, den dood sterven zou." De bezoldiging van de zonde kan nooit anders dan *de dood* zijn. En ook, de volkeren van Europa *kunnen* aan het einde van hun diep zondigen weg niet anders dan *den dood* in hun maatschappelijk en *den dood* in hun huislijk en *den dood* in hun staatkundig leven vinden.

Ja, als nog in Europa denkbaar was, wat eens in Ninevé is gezien, dat, met de koningen en vorsten en wijzen vooraan, heele volken zich in zak en assche vernederden en zich in vertwijfeling des harten verootmoedigden voor den Heere Zebaôth, dan zou er ook nu nog keering van het kwaad kunnen komen en de toorn worden afgeweerd. Maar wie geen vreemdeling is in het Ninevé dezer dagen, en het oor te luisteren legt, om de stemme op te vangen, die in hoogere en lagere klassen fluisterend rondgaat, die weet ook wel, dat de volkeren en natiën van Europa te ver weg zijn, om tot zulk een algemeene daad te komen. Er is geen zweem, er is geen spoor van zulk een stemming der geesten aanwezig; en als er nog in

sommige kringen zekere neiging openbaar wordt, om weer de christelijke religie hoog te houden, is het dan niet vaak meer om in het geloof der lagere klassen waarborg voor zijn veilig bezit te zoeken, dan om door eigen toewijding aan den Heere zelf op te waken tot de glorie van zijn Naam!

En daarom mag er niet geaarzeld. We moeten onze ziele bereiden op de ontzettende dagen die komende zijn, en zelfs de mogelijkheid inzien, dat reeds het jaar, dat we nu tegengaan, ons iets van die bange ontknooping brengen zal. Doe dan toch een iegelijk de dwaasheid en de luchthartigheid uit zijn hart en van zijn lippen weg, nu de Heere zich opmaakt om een iegelijks pad en een iegelijks daad te onderzoeken. Breke toch, wie nog altoos tusschen den Heere en den Mammon hinkte, met de zondige halfslachtigheid van heel zijn levensexistentie en bekeere hij zich tot den Heere zijn God. Overvalle niemand uwer de dood dit jaar, terwijl ge met een lamp zonder olie op den drempel van de poorte der eeuwigheid ligt ingeslapen. Dat toch al Gods kinderen in dit goede land op mochten houden elkaar te benijden en te kwetsen, en dat ze toch als een eenig volk zich in hartelijke, broederlijke liefde aaneen mochten sluiten, om ter stuiting van den boozen dag elkanders arm te sterken.

We staan, als straks de twaalfde klokslag voor het laatst zal geslagen hebben, weer voor den aanvang van een nieuw jaar. Ook voor dat jaar stelt God het *begin*. Hij plant het. Zijn goddelijke hand vertrouwt er de kiem van aan het leven dezer wereld toe. Maar ook, Zijns is de wetenschap van wat het *einde* van dat nieuwe jaar ons brengen zal. Of het voor u, of het voor een uwer lieven het laatste jaar zijns levens; of het voor u of voor een, die uw ziel liefheeft, het jaar zijner bekeering en toebrenging ten leven zal zijn; of er rozen op uw weg zullen gestrooid worden, of dat de doornen aan den stengel u zullen schrijnen en wonden. Hij kent al het verdriet, dat ge dit jaar zult doorworstelen in uw hart. Hij vulde nu reeds den beker der bitterheid en des lijdens, die u dat jaar

aan de lippen zal worden gezet. Maar ook Hij heeft nu reeds in zijn milde hand gereed, al den zegen die u zal toevloeien, al de weldadigheid die u zal toestroomen, al de zalige vertroosting die uw hart zal verkwikken. En daarom, vrees niet en verschrik niet, maar grijp ook nu bij de wisseling der jaren in kinderlijk vertrouwen de trouwe hand van dien Vader die in de hemelen is; en met dien Vader die in de hemelen is zal ook dit jaar u goed, zal ook dit jaar uw ziel ten gunste zijn. *Alle* ding, tot zelfs uw diepe val in zonde, moet medewerken ten goede, indien ge maar één ding weet, dat ge uw God liefhebt.

En wat dan ook kome, hetzij dood of leven, hetzij honger of zwaard, hetzij de sterke hand van machten en overheden, ook dit jaar zal het de zalige ervaring van al Gods kinderen zijn, dat noch hoogte, noch diepte, noch tegenwoordige, noch toekomende tijden, noch eenig ander schepsel hen ooit zal kunnen scheiden van die almachtige liefde onzes Gods, die in Christus Jezus onzen Heere is. Zoo zij het!

IV.

„Het is geschied."

> En Hij sprak tot mij: Het is geschied. Ik ben de Alpha en de Omega, het begin en het einde. Ik zal den dorstigen geven uit de fontein van het water des levens voor niet.
>
> Openb. 21 : 6.

Eens zal *aller* dingen einde bereikt, zal het *alles* uit zijn, om Christus plechtiglijk in het *Laatste oordeel* heel de historie der menschheid te doen besluiten; en dan wachten aan hen, die dien jongsten dag *beleven* en *doorleven* zullen, gewaarwordingen en ontzettingen, waaronder ge bijna zeggen zoudt, dat elk menschelijk hart moest bezwijken. En toch, naar dat aangrijpend eind schuiven we niet alleen ongemerkt toe, maar op den avond van het oude jaar trekken er nu reeds voorweeën door onze ziel van wat op dien dag der dagen den mensch verbijsteren zal. Minder nog met het oog op de toekomst, dan terugziende op wat achter ons ligt, grijpt ons soms nu reeds, bij het ondergaan van een geheel jaar levens, iets van datzelfde pijnlijke gevoel aan, dat dan berouw en ontzetting in het hart der geheele menschheid zal doen opkomen, bij het aanhooren van wat Gods Heraut dan zal uitroepen: „*Het is geschied.*"

En Hij sprak tot mij, zoo lezen we in op één na het laatste

hoofdstuk der Heilige Schrift, en Hij sprak tot mij: „*Het is geschied.* Ik ben de Alpha en de Omega, het begin en het einde. Ik zal den dorstigen geven uit de fontein van het water des levens voor niet. Die overwint zal alles beërven."

Geheel iets anders dan het: „Volbracht" van Golgotha. Dat „Volbracht" doelde op het Middelaarswerk der Verzoening en Voldoening. „Volbracht" was toen al wat Gods eeuwige Wet van den gevallen zondaar, en in zijn plaats van den Middelaar eischte, opdat de gerechtigheid Gods onbevlekt en ongeschonden zou blijven.

Toen dat voldaan en tot den einde toe doorworsteld was, riep Jezus in zijn sterven uit: „*Het is volbracht.*" Maar hier weerklinkt een geheel andere toon. Aan den avond van dien jongsten dag zal het zijn: *Het is geschied.* Het einde aller dingen is bereikt. Wat verleden is is verleden. De tijd der genade is ten einde gespoed. Gelijk nu de beslissing staat, zoo blijft de beslissing. Gelijk het in Gods heiligen raad voorgekend was, zoo is het uit zijn besluit voortgekomen. Nu is het keerpunt, waarop de tijd voor altoos uitvloeit in de eeuwigheid. Al wat stond te komen, al wat de historie van alle menschelijk leven, van elk menschenkind, en van heel de menschheid zou uitmaken, het is er nu geweest, het is voorbij; het wordt onherroepelijk afgesneden. *Het is geschied.*

Dat we nu recht hebben dien plechtigen uitroep: *Het is geschied*, in betrekkelijken zin ook op wat daarachter ligt toe te passen, blijkt uit Openb. 16: 17, waar we vier hoofdstukken vroeger, onder het optreden van een engel, geheel dezelfde uitdrukking beluisteren: En de zevende engel goot zijn fiool uit in de lucht, en er kwam een groote stem uit den tempel des hemels, zeggende: „*Het is geschied.*"

Wat dan geschied zal zijn, geschiedt niet opeens, maar in den loop van jaren en eeuwen, en in dien loop der jaren en der eeuwen zijn tijdperken, ingedeeld door rustpunten. Rustpunten in uw persoonlijk leven, als er groote beslissingen in uw persoonlijk bestaan, plaats grijpen, en ge uit den éénen

toestand in den anderen overgaat, uit uw jeugd in uw volwassen leven, uit uw ouderlijk huis in de wereld, uit uw besef van zonde in uw bewustzijn van genade, en zooveel meer.

Maar zoo nu zijn er ook rustpunten, en daardoor tijdperken, die niet alleen uw leven, maar het leven van heel de menschheid indeelen, en één dier rustpunten is de overgang van jaar in jaar.

Niet een denkbeeldige indeeling, maar een indeeling door God reeds in het Paradijs voor ons geslacht verordend, toen Hij de zon voor ons tot een teeken aan den hemel zette, den stand van zon en wereld wisselend maakte, en het punt waarop zon en wereld weer in denzelfden stand komen te staan, voor ons tot een rustpunt stelde in ons menschelijk leven.

De overgang van het oude in het nieuwe jaar komt van God, komt van zijn Goddelijk firmament, en het is de stand van onze aarde tot die zon boven ons, die ons uit het jaar in het jaar doet overgaan.

Zoo deelt God zelf ons menschelijk leven in. Hij zelf heeft gewild, dat we op oudejaar een oogenblik zouden stilstaan op onzen weg, om op wat achter ons ligt terug te zien. En nu, bij dat terugzien dringt ook ons „ die groote stem uit den tempel des hemels" in de ziel, zeggende: *Het is geschied.* Ook dat jaar zinkt weer in het verleden weg. Wat er in doorleefd is, is niet meer te herroepen; daaraan valt niet meer te veranderen: *Het is geschied*, en blijft, zooals het is, een stuk van uw leven, een stuk van uw *levensgeschiedenis* uitmaken.

Het is geschied, al wat God van eeuwigheid bij zichzelf had voorgenomen, in dat afgeloopen jaar te volbrengen. Zijn Raad bestond ook nu, en Hij heeft al zijn welbehagen gedaan.

Er waren er bij duizenden en tienduizenden, die Hij bij zichzelven had voorgenomen, in dit afgeloopen jaar door den dood uit het leven weg te nemen, en die allen ze zijn krank geworden ten doode toe, of door ramp om het leven gekomen, en het graf ontving hun stoffelijk overschot.

Er waren er bij tienduizenden en meer, van wie Hij bij zichzelven had voorgenomen, hen in dit nu verleden jaar, het levenslicht te doen aanschouwen, en die allen ze zijn in zonde ontvangen, ze zijn gedragen onder het hart, ze zijn uit een vrouw geboren, en hun geboorte heeft het moederhart verblijd.

Er waren er duizenden en tienduizenden, van wie Hij in zijn welbehagen had besloten, dat ze dit jaar uit den dood in het leven zouden overgaan, en als verlost van zonde bij het Kruis van hun Heiland in eeuwigen dank zouden nederknielen, en die allen ze *zijn* toegebracht, ze zijn als de verloren zoon tot hun Vader teruggekeerd en niet tot huurlingen zijn ze gemaakt, maar als kinderen Gods aangenomen.

En zoo ging het met heel het bestier en bestel onzes Gods. Voor den een was de beker bereid met vreugdewijn, voor den ander met den alsem der droefenissen, voor den een had God de lach om de lippen, voor den ander den traan in het oog bepaald, voor den een lag krankheid en tegenspoed gereed, voor den ander weelde en verheugenis der ziele, en dit alles is den kinderen der menschen, dit alles is ook u en uw huis overkomen, niet bijgevolg, noch naar gij het verkozen hadt, maar naar zijn eeuwigen Raad.

Ook dit jaar was een stuk onzer menschelijke historie, en ook van dit jaar had God bij zichzelven voorgenomen, hoever Hij de ontwikkeling der gebeurtenissen der volken verder zou brengen of doen terugzinken, en juist dat deel der historie wat voor dat jaar bepaald was, het is in die dagen en die weken en in die maanden gekomen, en heel de wereld en alle volken dier wereld staan, nu dit jaar wegvalt, juist op dat punt van den weg, waar we naar Gods verborgen Raad staan moeten.

Ook in de worsteling tusschen het Koninkrijk der hemelen en het koninkrijk der wereld, loopt naar vaste lijn de historie door, en ook hier geldt het, dat al wat God ook dit jaar bij zichzelven had voorgenomen, dat zijn Koninkrijk eenerzijds verder door zou dringen, en anderzijds door afval, ongeloof

en twijfel terug zou gaan, feitelijk in de gebeurtenissen van al die dagen, weken en maanden, is verwezenlijkt.

Voor de wereld, voor ons volk, voor de kerk van Christus, voor uw huis, en voor uw persoonlijk leven, geldt van alles wat in Gods Raad bepaald was, *dat het ook alzoo is geschied.*

En daarin ligt de ruste van ons hart.

Het is geen maalstroom, waarin we om worden geslingerd, het is geen rukwind, die ons als herfstbladeren dansen en spelen doet, ons leven, ons aanzijn is in Gods hand, en die hand onzes Gods geeft aan alles stuur, richting, leiding, en onder dit bestel onzes Gods heeft alles beteekenis, voor wie God liefheeft de zalige zekerheid, *dat alle dingen hem ten goede zullen medewerken.*

Doch hierbij blijft het niet.

Er was in het jaar dat verliep, niet alleen het doen en het werken onzes Gods, maar ook het doen en het werken van zijn menschenkind, in zijn werk.

Tot op den bodem doorgronden kan niemand dat geheimenis, en zelfs de schranderste onder de kinderen der menschen staat sprakeloos voor dat wonder mysterie, hoe het zijn kan, dat Gods wil in alle ding doorgaat, en dat toch de mensch verantwoordelijk voor zijn God staat.

Maar begrepen of onbegrepen, het feit, de zaak, en de zekerheid van die zaak blijft. We hebben die zekerheid bezegeld in onze gebeden, als we God om vergiffenis voor onze zonden aanriepen. God zelf heeft ze ons bezegeld in de inspraak onzer consciëntie. En zelfs onder menschen aarzelen we geen oogenblik, om jong en oud, om man en vrouw, om heer en knecht, om een iegelijk voor zijn woord en werk aansprakelijk en verantwoordelijk te stellen. Zelfs mag gezegd, dat zelden zwaarder dan juist op den avond van het oude jaar die ernstige verantwoordelijkheid ons op het hart weegt.

En daarom, als we ook nu die stemme uit den Hooge beluisteren: *Het is geschied*, denkt niemand onzer alleen aan

wat God voor en over ons beschikt, maar dringt die stem rechtstreeks tot onze consciënte door, dat die plechtige uitroep: *Het is geschied*, evenzoo slaat op eigen verleden en op wat wij in dat verleden gezien, gepeinsd, gedacht, gezegd, gewrocht, of ook ongewrocht gelaten hebben.

En hierin ligt het pijnlijke, het beklemmende. Niet dat we gemeenlijk zoo ontevreden met onszelven zijn. Eer omgekeerd is te groote zelftevredenheid onze gemeene zonde. En daartoe vervallen we meest, niet uit onoprechtheid, maar omdat onze maatstaf van een goed en heilig leven zoo zondig laag staat. Een lakensch kleed bij schemerlicht bezien, zal vrij van stof schijnen, en dat het toch bij volle middagzon uitgestald, wolken van stof vertoont, waarmede het overzaaid is. En zoo nu is het niet het kleed onzer ziel. We zien er het stof niet op, omdat we in schemerlicht wandelen. Maar als in oogenblikken, als het volle dag is, bij meerder ernst en klaarder licht van Gods heiligheid tot ons doordringt, ontdekt ons zielsoog wel terdege gansche plekken van bezoedeling, die we anders niet opmerkten.

Het is geschied, en onherroepelijk geschied, wat wij in den stroom van dat jaar als ons woord, als onze daad, als onze levensuiting, indruppelden, maar vanzelf rijst daarbij de vraag: Wat had *moeten* geschieden, en *hoe* had het moeten geschieden, en wat had bij dat alles de innerlijke aandrift van ons hart moeten zijn? Zoo dalen we vanzelf af tot die diepte waar de innerlijke roersels van ons zielsleven zich in beweging zetten, en we gevoelen dat Hij die hart en nieren proeft, ons daarbij belet onszelven te vleien en te bedreigen.

Het oude jaar vraagt in zijn ernst om waarheid in het binnenste, om waarheid voor God.

En als dan Gods heilige engelen reeds hun aanschijn met vleugelen dekten, wie onzer dekt dan niet in schuld en zelfverwijt zijn aangezicht bij de afrekening van zijn ziel met dat jaar, dat voor altoos van ons ging?

Ge zoudt het willen *overdoen* dat jaar, om, nu ge het van

achteren beziet het zoo heel anders in te richten, zoo heel anders door te brengen, zoo heel anders te doorleven, en bovenal om onder dat alles zoo heel anders te verkeeren met uw hart.

Maar nu, juist dat is afgesneden. Het is niet meer een blank jaar, dat ge hebt in te vullen. Het is een jaar dat verliep en afliep. *Het is al geschied.* En zooals het geschied is, *blijft* het u aangeschreven. Zelfs de pijnlijkste zonde, die ge u zelf verwijt, kunt ge er niet meer uitlichten. Als één keten ligt het alles saamgesnoerd, en niet één schakel kan er worden uitgenomen. Zoo *was* uw leven, zóó *is* het geschied, en zóó ligt het ter uwer verantwoording, nu in uw consciëntie, en eens in het Laatste oordeel als de boeken geopend worden voor den Troon onzes Gods.

Voor de kinderen der wereld werkt dit, al naar hun karakter is, zelf*misleiding* of zelf*verharding.*

Zelfmisleiding bij die oppervlakkigen en blijmoedigen, die zich, bij die aanklacht van het verleden, altoos weer inbeelden, dat het van nu voortaan anders en beter zal gaan. Om de *schuld* van het verleden bekreunen „groote kinderen” zich in het minst niet. God is immers goed en God zal wel vergeven. En hun eenige vraag is maar, om voor het jaar dat ze nu tegengaan, met hun verleden te breken, den weg der braven in te slaan, en op dien weg te volharden. En al is zulk een „groot kind” nu een man van zeventig jaar, en al heeft hij minstens vijftig malen zich ditzelfde diets gemaakt, om vijftig malen bedrogen uit te komen, toch stilt hij de onrust van zijn hart ook nu weer met dezelfde zelfmisleiding. Tot dusver was het spelen met zijn leven, maar nu zal de ernst komen, en een ieder zien, dat hij een ander mensch werd.

Doch natuurlijk, minder oppervlakkige karakters zijn voor zulk een volgehouden zelfmisleiding onbekwaam. Op *dezen* avond van het oude jaar herdenken ze hun *vroegere* oudejaarsavonden, en staan verbijsterd voor de droeve uitkomst. Telkens

die aanklacht over het jaar dat verliep, en even telkens het besluit van teederen ernst, om een betere toekomst tegen te gaan, en toch, ze bleven de oude knechten, en met elken nieuwen oudejaarsavond, stonden ze weer voor dezelfde zelfaanklacht. Wat zullen ze zich dan nog langer vleien met hope op heiliger leven! De uitkomst toont het immers, dat hun natuur, dat hun aard, dat hun karakter nu eenmaal zóó en niet anders is. En zoo geven ze de worsteling, die toch tot niets leidt, op, en nemen een onheiligen vrede met hun onheilig bestaan. Het wordt *zelfverharding.*

Alleen wie op oudejaarsavond zijn Heere en zijn Heiland belijden mag, ziet een uitweg. „Het is geschied," o, gewisselijk, „geschied", ook wat het nu eindigend jaar hem het aangezicht met schaamte doet bedekken, maar hij staat tegenover dat pijnlijk verleden niet alleen. Jezus is bij hem. Jezus is met hem, en het is die Heiland, die met den glans van het Goddelijk mededoogen op het gelaat, over dit lang en bang verleden het met zijn eigen bloed besprenkelde kleed zijner volbrachte gerechtigheid spreidt. Als ge Gods kind moogt zijn, en met gebroken hart en verslagen geest bij het Kruis van Golgotha nederknielt, snijdt Jezus dat verleden van *u* af, neemt het voor altoos van u over, en in het stil geloof ontwaart ge een zalige aandoening, als ware er nooit zonde in uw verleden geweest, zoo rein en zoo heilig als ge u in Christus voor uw God gevoelt. Immers dát en dát alleen is het rechtvaardigmakend geloof, zoo voor uw God te staan, als hadt ge nooit zonde gedaan, ja, als hadt ge het al volbracht, wat Christus in uw plaats voldaan heeft.

Zoo komt er vreugdeolie voor treurigheid en het gewaad des lofs voor een benauwden geest, en dank, eeuwige dank vloeit uit naar den God van alle ontferminge, die met zulk een alles doordringende genade uw hart vervult en verkwikt. Een oudejaarsavond zonder Christus is zoo angstig en zelfmisleidend, maar met Jezus, met het geloof in uw Heiland zoo rijk in heiligen vrede. Want dat spreekt vanzelf, dat overdra-

gen in het geloof van *al wat geschied is*, op uw Jezus, is geen daad van uitwendige aansluiting aan den Middelaar. geen daad van een oogenblik als om even naar Jezus uit te gaan, en dan u weer van hem terug te trekken. Het geloof, dat hier schittert, werkt òf niet, òf het werkt alleen in mystieke ziels- en levensgemeenschap met hem, die van nu voortaan de Opperste Herder en Leidsman van uw ziel is geworden. Nu één met hem in het geloof, dat u rechtvaardig voor God stelt, sluit dus vanzelf in, dat ge ook de toekomst in gemeenschap met dienzelfden Heiland tegengaat, en dat de zorge, hoe op betere paden, hoe tot betering en heiliging en verdieping des levens te komen, van uw angstig hart op dienzelfden Heiland overgaat. Zoo lost beide, met het oog op het verleden, en met het oog op de toekomst, alle vraag en alle angstige zorge, zich op in de ééne, machtige levensvraag, of *ge Jezus eigen zijt*, en alzoo den eenigen troost beide in leven en sterven, zijt deelachtig geworden. Er kan daarom nog wel kommer en beklemdheid over uw verlegenheden in dit aardsche leven zijn. Sommiger deel in dit aardsche leven is zoo hard en zoo pijnlijk. Maar toch ook daaronder bezwijkt het hart niet, en als we onder den indruk van Jezus' machtig woord weer op de leliën des velds hebben gezien, die groeien en bloeien, en op de vogelen des hemels, die noch zaaien noch maaien, dan glijdt de ziel ongemerkt in dat heilige spoor over, om ook op den oudejaarsavond, eerst en eeniglijk het Koninkrijk onzes Gods te bedoelen, wetende dat al wat ons waarlijk van noode is, ons dan vanzelf in den schoot wordt geworpen. We staan dan niet meer *onder*, maar *boven* de wereld, één als we nu weten met Hem, die eenmaal in den jongsten dag dat: *Het is geschied* voor het laatst zal uitroepen, en nadat alle dingen der wereld geschied zijn, ook voor ons zijn eeuwig zalig Koninkrijk zal ontsluiten.

En nu, het is niet meer in breeden kring, dat op den avond van oudejaar deze christelijke vertroosting de harten verkwikt. De getrouwen zijn weinigen geworden, en zelfs in veel chris-

telijke families is het echte zout des Evangelies smakeloos geworden. Laat daarom zij, die door Gods wondere genade nog bij die Bron van eeuwige vertroosting mochten stand houden, met te klaarder besef, met te inniger gevoel, met te teerderder dank deze liefde Gods in de gemeenschap met Immanuël genieten, o, schenke Hij, in wiens hand ons aller leven blijft, hun en hun huisgezin ook op dezen oudejaarsavond den voorsmaak van *die ruste*, *die er overblijft voor het volk van God!*

V.

„Hem alleen dienen!"

> Toen zeide Jezus tot hem: Ga weg, Satan! want er staat geschreven: „Den Heere uwen God, zult gij aanbidden, en Hem alleen dienen."
>
> Matth. 4 : 10.

Elken morgen, dat het licht over ons verrijst, ligt er een taak voor onze rekening, die God wil dat we dien dag zullen afwerken. Zoo is er een taak, die ge af te werken hebt voor elke week. Een taak, die u op wordt gelegd voor elke maand. En zoo ook een taak, die wacht op volbrenging bij elk nieuw jaar, dat ge intreedt.

Ook dit jaar gingen we weer in, *om te werken.*

We zijn geen heeren en vrouwen, die op onze eigene gelegenheid in deze wereld bestaan, maar we zijn knechten en dienstmaagden, in dienst bij den Heere onzen God.

Hij is onze Heere, en wij zijn er voor om door Hem gebruikt te worden, en om voor ons klein en schijnbaar nietig deel mede te arbeiden aan de groote en ontzagelijke taak, die onze Heere in dit zijn groot en machtig huis, van den aanvang der eeuwen tot aan het einde wil volbracht zien.

Ge mist dus elk recht, om ook dit jaar in te treden met de

gedachte in het hart, dat ge nu eens overleggen zult, wat ge zelf wel zoudt verlangen te doen. Wie zoo staat, staat verkeerd, en zulkeen brengt het nooit tot een goed einde.

Neen, uw stand is de stand van *dienstknecht* en *dienstmaagd* des Allerhoogsten, wier oog op de hand van hun Heere moet zijn, en die dit jaar met geen anderen zin of toeleg mogen intreden, dan om dien grooten en machtigen Heere te *dienen* in *alles*, te dienen al den dag en al den nacht, te dienen van den eersten dag des jaars tot aan zijn einde.

In *alles* voor Hem, *nooit anders* dan voor Hem; vaardig passend op het woord dat uit *Zijn* mond uitgaat.

Gelijk de engelen in den hemel zijn, zoo wij op aarde.

En daarom dagelijks de bede op de lippen: „Uw wil worde door ons op aarde volbracht, gelijk in den hemel door uw cherubs en serafijnen!"

„Godsdienst" was een schoon woord, maar het is door misbruik een jammerlijk woord geworden.

Want „godsdienst" wil dan zeggen: Ik heb een leven in de wereld, ik heb een leven voor mijn denken, ik heb een leven voor mijn gemoed, een leven in mijn gezin, en dan ook nog een leven van kerkelijken aard, en dat is mijn godsdienst.

Godsdienst heet het dan als men bidt; godsdienst als ik Gode lofzing; godsdienst als ik gelofte betaal; en godsdienst als ik mij onder Woord en Sacrament schik; maar wat daarbenevens en daarachter in mijn leven en mijn hart ligt, dat mag alles zijn wat het wil, maar eigenlijk *godsdienst* is dat niet!

Om dien valschen zin van dit mishandeld woord niet voort te planten, spraken onze vaderen daarom meer van *religie* voor wat thans de groote menigte haar „godsdienst" noemt; en gebruikten het denkbeeld van God te *dienen* voor den dienst des Heeren op *alle* pad en in *allen* toestand des levens.

Zoo had ook Jezus het ons aangewezen.

Ook hij maakte de onderscheiding tusschen *religie* in enger zin en den *godsdienst* in het leven, en dit noemt hij, in zijn

terugslaan van Satan; „Den Heere onzen God *aanbidden*, en Hem alleen *dienen*."

En hoewel nu het eene zonder het andere niet bestaan kan, en God te *dienen* ondenkbaar is, zoo ge Hem niet *aanbidt*, zoo is de onderscheiding tusschen die twee toch ook voor u volstrekt onmisbaar.

Ook gij moet zeer zeker dit jaar *religie* in enger zin hebben, en gemeenschap met uw God in de mysteriën der genade en der gebeden zoeken; maar ook boven en behalve deze aanbidding, hebt ge den Heere uwen God te *dienen*; en dit *dienen* van uw God, deze uw *dienst* van God, d. i. uw wezenlijke Gods*dienst* moet bestaan in het toewijden aan den Heere van *heel* uw leven, van *al* uw arbeid, van *elk* talent dat in u is, en een eeniglijk vragen bij dat alles: *Wat wil de Heere dat ik doen zal?*

Ook nu op den dag van het nieuwejaar hebt ge dus geen som van allerlei dingen op te sommen, die gij dit jaar af hebt te werken. Dat kunt ge niet, en zou de zaak weer voor u bederven.

Want God te dienen is niet twee, drie, tien *bijzondere* dingen doen die meer *rechtstreeks* met den strijd *voor* Gods koninkrijk en *tegen* Satan saamhangen. Neen, maar uw God te dienen is *altoos knecht te zijn*; tot in de allergewoonste dingen van het zeer dagelijksche leven toe in alles den wil des Heeren te volbrengen; en te leven, te denken, te strijden, te arbeiden niet voor uzelven, maar alleen omdat Hij het u oplegt. Hij uw Koning, uw Schepper en uw Heere.

Meer nog, het moet een „knecht zijn" uit *dankbaarheid* wezen.

Niet voor goud of zilver, maar door het bloed des onstraffelijken en onbevlekkelijken Lams vrijgekocht uit de slavernij van Satan, zijt ge nu uit zijn diensthuis uitgeleid, niet om voortaan uw eigen heer en meester te wezen; maar om eeuwiglijk *knecht* van God en *lijfeigene* van Christus te zijn en te blijven.

Tevens *kind*, o, gewisselijk, en daarom vrij van Satan; maar nooit vrij van uw Heere. De heerlijkheid en de vrijheid der kinderen Gods is nooit dat ze nu doen mogen wat hun gevalt en leven mogen gelijk het hun lust; maar altoos en onverbiddelijk, dat ze *des Heeren zijn.* Zijn gekochten. Hem toebehoorende. Zijn dienstknechten en dienstmaagden. Dienende nacht en dag in zijnen Tempel.

Dat geldt dus en gaat door voor het kind op school, voor de dienstmaagd in haar keuken, voor den knecht op karrewei, voor den klerk op het kantoor, voor de moeder in haar huisgezin, voor den winkelier achter de toonbank, voor den rechter op het gestoelte der eere, en voor den koning op zijn troon.

Elk persoon moet God dienen. Wie nog onwedergeboren is, krachtens den eisch der *schepping* uit bedwang; en wie overgezet wierd in de genade: uit *dankbaarheid* bovendien.

Versta dit wel.

Ge moogt *niet* zeggen: Ik arbeid op school, op karrewei, in mijn beroep naar den eisch van het werk, en voor zooverre daarbij *goed* of *kwaad* tepas komt, regel ik mij naar Gods wil.

Dat is heel iets anders, dan *knecht* van God te zijn.

Neen, *knecht* van God te zijn, wil zeggen en beduidt eeniglijk, dat al wat ge doet, op school, karrewei, kantoor of studeerkamer, niet ter wille van u zelf of een ander, maar *om Gods wil* moet gedaan.

Dat een kind weet: God plaatste mij op *deze* school; God plaatste mij onder *dien* onderwijzer; God regelde de regels van schrijven en lezen en rekenen; God verdeelde aldus de dagen in uren; en dat het kind alzoo in dit alles goddelijke ordonnantiën zie.

En zooals het met dat kind is, zoo moet het met elk onzer zijn.

Wel is er menschelijke berekening, of menschelijke afspraak,

of menschelijke orde en bevel, waaraan we hebben te voldoen. Ook prikkelt de nood des levens vaak om te werken, waar we anders stil zouden zitten. Maar in al deze regelingen en bevelen en nooden is de hand des Heeren over ons, en dienen we Hem, zoo het wel is, in zijn Tempel.

En zoo moet het dus ook dit jaar met u zijn.

Dan spant in u het plichtsbesef; ook vaart in u besef van heerlijke roeping: dan wordt elk beroep, al was het van bezemmaker of keienklopper, een *goddelijk beroep* voor den man wien het aangaat; dan adelt ge elken arbeid; dan straalt over al uw bezig zijn een vriendelijk licht van Boven; en dan wijkt alle verdrietigheid of ontevredenheid, omdat gij dan toch altoos bezig zijt in den dienst van uw Heere.

Slechts voor één ding hebt ge daarbij op uw hoede te wezen: Laat in dezen stroom der dagelijksche bezigheden uw arbeid niet opgaan.

Ge hebt nog een heel anderen arbeid voor uwe rekening.

Ge hebt ook elken dag uw zake met uw God in den gebede af te doen.

Ge hebt ook uw karakter te vormen en te heiligen.

Ge hebt ook uw hartstochten en driften een toom aan te leggen en ze te breidelen.

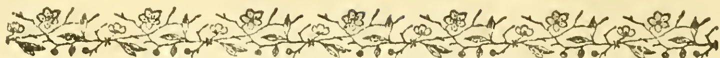
Ge hebt ook op uw vrouw, op uw kinderen, op uw omgeving te werken; en te letten op den invloed die van u uitgaat.

Ge hebt ook op de talenten te letten die in u zijn, opdat ze niet begraven worden in de aarde.

Kortom, ge hebt niet enkel te arbeiden in het *zichtbare*, maar ook in het *onzichtbare*.

Ge moet ook uw God dienen niet het minst daarin, dat ge Satans werk te niet helpt maken.

Te niet om u heen in uw gezin, en te niet in de wereld van uw binnenste.

VI.

In zijn dagorde.

> En het geschiedde, dat als hij het priesterambt bediende voor God, in de beurt zijner dagorde.
>
> Luc. 1 : 8.

De terugkeer van de wisseling des jaars herinnert ons aan het gebed van den man Gods; „o God, leer mij mijne dagen *tellen.* Zóó tellen, dat ik een *wijs* hart bekome."

Wie hierom bidt, erkent dat hij het uit zichzelven niet doet, en nu zijn toevlucht tot den God zijns levens neemt, of die het hem wil leeren.

Er zijn dus voor u drie mogelijkheden: *Of* dat ge reeds aan het ernstig en aandachtig tellen van uw dagen zijt toegekomen en dan hebt ge er God voor te danken. Want hierin is genade, en het maakt uw hart wijs.

Of ge *telt* ze nog niet, maar zoudt ze willen tellen, en bidt er om. En dan zal God uw gebed verhooren, en zonder te zijn waar ge zijn moet, *verlangt* ge dan toch naar meerder levensernst.

Of eindelijk ge *telt* ze nog niet, en ge bidt er nog niet om, dat gij ze moogt leeren tellen. En dan ontbreekt u de ware levensernst nog, en is uw hart nog dwaas.

Nu glijden we op de gewone dagen hier ongemerkt overheen. Het leven is zoo afwisselend en jaagt ons met telkens afwisselende indrukken. Vandaar dat in het gewone leven onze aandacht niet op dit punt wordt saamgetrokken. Eer trekt dan alles ons af en verstrooit onze gedachten.

Maar nu heeft God de Heere insnijdingen in den loop der dagen gemaakt. Een insnijding der weken, een insnijding der maanden en een insnijding der jaren, waarvan natuurlijk de laatste, omdat ze slechts éénmaal elk jaar weerkomt, de gewichtigste, de meeste aangrijpende, de sterkst sprekende is. Ons oudejaar en ons nieuwejaar.

Die beide toch zijn door geen menschelijke wilkeur ingesteld. God heeft ze geschapen toen Hij aan de zon en aan de aarde haar wederzijdsche ordinantie gaf.

En zoo is ook nu deze omwisseling van het jaar een roepstem, die niet van menschen maar van God tot ons uitgaat, en die ons ook nu weer de vraag stelt: Zijt ge reeds zoover, dat ge uwe dagen niet maar doorleeft, maar ook telt, en is zoodoende de levensernst, de dege wijsheid reeds in uw hart opkomende?

Dit nu vat meer dan één zóó op, als had hij tot zichzelven in te keeren, en zichzelven aan te zeggen: „Ik ben reeds zóó en zóó oud. De dood begint voor mij naderbij te komen. Is mijn ziele reeds bereid, en ben ik voor eeuwig geborgen?"

En zeker, ook deze overlegging is kostelijk, en ook hiertoe kan het tellen onzer dagen leiden.

Maar toch, dat kan de *eigenlijke* bedoeling van dat woord niet zijn.

Immers, zóó verstaan, zou dit woord alleen voor hen een roepstem zijn, die over de helft hunner dagen zijn gekomen, en die nu van het hoogtepunt huns levens langzaam afdalen naar het graf.

Maar het zou dan *niet* hun toespreken, die nog in hun kracht, die nog op jeugdigen leeftijd zijn, vooral onzen kin-

deren niet. En toch de bede: „Leer ons onze dagen tellen", is algemeen, en moet dus voor allen gelden, voor oud en jong. Want het is wel waar, dat ook kinderen en jongelingen sterven kunnen, maar als we onze dagen tellen, rekenen we naar den gewonen maatstaf, gelijk de man Gods dien zelf aangaf, en schatten een menschenleven op *zeventig*, of zoo we zeer sterk zijn, op *tachtig* jaren.

Bovendien, bij zichzelven na te denken: „Nu ben ik reeds zóó en zóó oud", *is* geen *tellen* van zijn *dagen*.

Dan toch rekent niemand bij *dagen*, maar bij *jaren*. Ook telt men dan zijn jaren niet, maar denkt opeens in, dat men dien en dien leeftijd reeds bereikt heeft.

Tellen gaat één voor één.

Zijn dagen *tellen* wijst alzoo op een *dagelijksche* bezigheid. Zooals bij den ingang der schaapskooi de herder zijn schapen telt, telkens één opklimmende, als er weer een door de deur van de schaapskooi ingaat, zoo ook *telt* hij alleen zijn *dagen*, die elken morgen of elken avond als weer een dag om is, of een nieuwe dag aanbreekt, dien in zijn besef, in zijn bewustzijn, mee laat tellen, en bij het reeds doorleefde aantal van zijn dagen voegt.

We schreven daarom boven deze meditatie: „*in zijn dagorde*", een woord aan Zacharia's priesterlijke bediening ontleend, en bij wien dagorde beteekende, dat hij zijn vaste dagen in den tempel had te dienen, en op die dagen zijn vasten dienst, zijn vaste dagtaak in dat heiligdom had uit te voeren.

Als er weer een nieuwe dag kwam, mocht Zacharias dien dag niet voor zich stelen. Hij kreeg dien dag van zijn God voor een bepaald doel, voor een bepaalde taak, voor een aangewezen dienst; en dan eerst was het wel, als bij het eindigen van dien dag de taak van zijn dagorde voleind was.

En zoo sluit dat tellen uwer dagen ook voor een iegelijk van u die dit leest in, dat ook gij een dagorde hebt, dat er orde in uw dagen moet gesteld zijn, dat ge elken morgen,

elken nieuwen dag als iets dat van Hem is, niet Hem ontstelen, noch verkwisten, maar *in zijn dienst* besteden zult, en u, des avonds als de dag voorbij is, voor Gods oog zult afvragen of die doorleefde dag Gode heeft toegebracht wat er van komen moest.

Als er in een huisgezin tien menschen saamleven moet er tienmaal één dagtaak in dat gezin volvoerd worden.

Iets wat niet uitsluit, dat er ook ontspanning mag wezen. Veeleer wijst de Sabbath er op, dat er die zijn moet. Maar voor ontspanning moogt ge geen enkelen dag wenschen, tenzij ge voor uzelven overtuigd zijt, dat God de Heere dat wil, u dat gunt, ja, dien dag daarvoor en niet voor uw arbeid verordend heeft.

Wat bestreden moet, is de *eigenwilligheid*, de *eigenzinnigheid*, de gedachteloosheid in het besteden van uw dagen.

Tegengegaan moet dat valsche besef, alsof uw dagen van u waren, zoodat gij er mee doen moogt wat ge wilt.

Alsof ge er vrijelijk over kondt beschikken.

Alsof gij desnoods ze verkwisten verspillen mocht, den éénen voor en den anderen na.

In zulk een opvatting toch van uw leven schuilt *zonde*. Het is voorbijzien, dat het God is, die u van dag tot dag het leven verlengt en in stand houdt.

Het is buiten uw God gerekend.

Het is gemis aan levensernst.

Het is op groote schaal tegenover uw God, in wiens dienst ge staat, genomen: schaamtelooze *dagdieverij*.

Nu is hierin een buitenkant en een binnenkant, want ge hebt een leven naar de *wereld* en een leven in uw *hart*. Tweeërlei dienst dus. In die beide diensten hebt ge uw *dagtaak*, uw *dagorde*, den van Godswege in zijn wereld u opgelegden dienst.

Wat nu dien *buitenkant* betreft, komt die zonde minder voor bij de armeren dan bij de rijken. Wie voor zijn brood moet

werken, wie op ambacht, in dienst, op een kantoor, in een drukke betrekking is, moet vanzelf voort en voort. Elken dag heeft hij zijn vaste bezigheden, en in den regel werkt hij die af.

De *zonde* van tijdverspilling en dagverkwisting in een traag en gemakkelijk niets doen wordt daarom veel meer gevonden bij hen, die *niet* voor hun brood hebben te werken, hetzij omdat ze zelf rijk zijn, hetzij omdat man of vader hen ruimschoots van de nooddruft des levens voorziet.

Daarom zijn die armeren niet beter, en die rijkeren niet slechter. Want de ervaring leert, dat als een arme rijk wordt, hij vaak evenzoo zijn dag verkwist, en omgekeerd, dat een rijke die arm wordt, straks evenzoo geregeld arbeidt.

Ook dient erkend, dat het veel gemakkelijker is, als elken morgen klokslag zes of acht uur onze vaste taak begint, dan dat men zich zelf moet afvragen: „Waarmee zal ik dezen langen dag wezenlijk nuttig besteden?"

Toch verandert dit aan den ernst der zaak niets. Ook wie niet werkt voor zijn brood, moet toch elken dag voor God werken. Niet slechts een half of heel uur, maar heel den dag. Slechts is hem opgelegd, met veel meer nadenken en overleg het antwoord op de vraag te vinden, wat zijn dagorde, zijn dagtaak is.

Laat opstaan, zich langzaam kleeden, op zijn gemak drie, viermaal spijzen nemen, eens uitgaan en weer thuis komen, een bezoek ontvangen, eens even een boek inzien, is geen dagtaak en geen levenstaak; en met name de vrouw mag zich daarom wel met dubbelen ernst afvragen, wat God wil dat ze heden, en wat God wil dat ze morgen doen zal.

Traagheid is vooral onzen landaard sterk aangeboren. In Duitschland en in Engeland kent men die zonde veel minder.

En daarom mag waarlijk, nu er een nieuw jaar begint, elk onzer zich wel eens met ernst de vraag stellen, of hij met dat ernstig tellen van zijn dagen niet eens een aanvang zou maken; zou afsnijden dat tijd verkwisten; eens voorgoed breken zou met die zondige, met die gedachtelooze, met die voortkruipende *dagdieverij*.

Maar natuurlijk met dien buitenkant van het leven is de zaak nog niet afgeloopen. Het leven heeft ook zijn binnenkant, den kant van het hart.

Daarom denke, wie hard heel den dag voor zijn brood gearbeid heeft, toch niet, dat hiermee zijn *dagorde*, zijn *dagtaak* is afgeloopen. Integendeel, er zijn mannen en vrouwen, die levenslang elken dag gezwoegd en gesloofd hebben, en die toch niet hun dagen hebben geteld, en nooit tot wijsheid van hart gekomen zijn.

Er is ook een inwendig werk, in het verzorgen van ons hart, in het regelen van ons leven met onzen God, in het merken op het woord onzer tong, in het beteugelen van onze hartstochten, in het bestudeeren van een temperament en karakter, in het scherp onderzoeken van onze gebreken en hartstochten, in het aankweeken van de bloemen der ziel en van de vruchten des geestes.

En ook hiervan zegt Jezus: *Er zijn twaalf uren in den dag.* Laat ons wandelen in het licht.

Want wat baat het u, of ge al rijpt voor de wereld en veel uitzicht onder de kinderen der menschen, als de akker van binnen braak blijft liggen, en er van binnen op dien akker weinig anders groeit dan onkruid.

En daarom, er is een dagorde elken morgen voor uw *uitwendig*, maar een dagorde ook elken morgen voor uw *inwendig* leven. En welbesteed is uw dag en is uw leven dan eerst, als die tweeërlei taak naar de u van God gegeven dagorde vervuld is.

Wie nu dusver zoo niet zijn dagen telde, die neme uit de wisseling van het jaar aanleiding, om deze gedachteloosheid eens voorgoed af te breken.

Die dit van u eischt, is de Heere, die zelf in dat wisselen van het jaar zijn roepstem tot u laat uitgaan.

En zegt ge: *Ik kan niet*, volg dan den weg van den man Gods, en *bid* dat uw God het u leere.

VII.

„Alle deze dingen zullen u toegeworpen worden."

> Maar zoekt eerst het koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid, en alle deze dingen zullen u toegeworpen worden.
> Matth. 6 : 33.

Na de *spanning* van het Oudejaar pleegt de morgen van Nieuwjaar in wijden kring zekere *ontspanning* te brengen.

Want wel heeft ook de ernst van het Oudejaar iets dat ons aantrekt, iets dat ons bij elkander doet schuilen, iets dat ons gemoed roert, en den weemoed over het brooze onzes levens over ons hart doet vloeien; ja, ge kunt er zelfs bijvoegen, dat een gedachtenisviering in *de avondure* reeds op zichzelf sterker aangrijpt, dan een herdenking in *den vroegen morgen*, als ge pas wakker wordt en u nog stroef in uw zenuwen voelt; — maar met dat al blijft de Oudejaarsavond toch iets beklemmends hebben. Hij eindigt veelal meer in den traan der aandoening dan in den lach der onbedwongen vreugde. Het is en blijft een *uitvaart*, gelijk de Nieuwjaarsmorgen u van nieuwe *geboorte* spreekt, van de geboorte van een jaar levens, dat voor u ligt als een korenveld om te oogsten, en waarin nog geen sikkel geslagen werd.

Zulk een jaar voor u te zien geeft u zulk een gevoel van

rijkdom. Wat een tijd is het niet, waarover ge te beschikken zult hebben. Het is of er geen einde aan komen zal! Wat zal men in dat lange eindelooze jaar niet uitrichten, niet afwerken, niet tot stand brengen! Men kan het niet overzien, en juist dat niet kunnen overzien wekt de poëzie der hope in het hart.

Ge ziet den menschen op den Nieuwjaarsmorgen die ontspanning dan ook aan. De plooi van het gelaat is vrijer, ongedwongener. Gelukwenschen vloeien over aller lippen. In giften is de hand gul en even gretig anderer hand, om die giften op te vangen. En vooral de jongeren van jaren, die den ernst van den avond die voorafging meer *meemaakten* dan zelven *doorleefden*, voelen zich, nu het Nieuwe jaar er is, weer in hun element. Zij kennen nog den angstigen blik niet, waarmee de ouderen van dagen het hun toegemeten leven zien opkorten. Integendeel, het leven spoedt hun niet te *snel*, maar eer te *langzaam* voort. Zij rekenen altoos vooruit. Dit nog en dat nog, en dan eerst zullen ze hun bestemming bereiken. En nu, ook dit Nieuwjaar brengt hun dit hartstochtelijk ingewachte doel immers weer nader. En daarom voorwaarts met rassche schreden. Ook dit jaar weer doorgespoed om te bereiken wat hun de verwezenlijking moet brengen van hun levensideaal.

Onder hen daarentegen die op meer gevorderden leeftijd zijn, vindt die blijde toon der luchthartigen als het weer één Januari is, lang niet altoos dien vollen weerklank.

Bij velen, voor een deel althans, wel, want ook dit „Nieuwejaar” spreekt van de goedertierenheid onzes Gods. Het is zijn trouw dat we er nog zijn, dat we elkaar nog bezitten, dat nog zooveel goeds ons deel is. En gelijk in Israël zelfs elke nieuwe maan een dag van jubel voor het aangezicht des Heeren bracht, zoo vervult ook nu nog onder de kinderen Gods de dag van Nieuwjaar het hart met een gevoel van dank en van aanbidding.

Maar vergeet niet, er zijn er ook zoovelen, ook wel in de

kringen van Gods volk, die door het tobben en oproeien tegen den stroom, pas weer een jaar lang, zich zoo uitgeput en ontmoedigd gevoelen, dat reeds de enkele gedachte van weer zulk een tobben zonder eind tegen te gaan, hen doet terugschrikken; soms hen vragen doet: o, Mijn God, waartoe toch dat afmattende worstelen tegen den nooit eindigenden tegenspoed nog langer!

Juist het „Nieuwjaar" verhoogt voor deze kinderen van den tegenspoed het bang gevoel van angstige zorg, waarmee ze de toekomst tegenzien.

Het jaar is nu weer afgesloten, en de uitkomst er van was zoo droef.

Dan nijpt het van alle kanten. Alles is reeds beproefd. Nieuwe uitwegen ziet men geen kans te ontsluiten. De zorgen en daarmede de nooden *blijven* klemmen. En toch, de dag van voorspoed waarop men steeds gewacht en gehoopt had, ja, dien men zoo vurig van zijn God had afgebeden, die dag komt niet.

En daarom nu het weer Nieuwjaar is, nu beproeft men nog wel uitkomst van zijn God af te smeeken; maar, en dit is het bang, onder het bidden voelt men aan zijn hart wel, dat het geen geloovig gebed meer is. Nog wel niet het gebed der wanhoop; maar dan toch een gebed zonder veerkracht om wezenlijk te bidden, en zonder in het *Amen* dat het gebed besluit, zekerheid van verhooring te profeteeren.

Mocht iemand, die dit leest, tot dezulken behooren, zij hem dan, in die moedelooze stemming zijner ziel, het woord van Jezus herinnerd: „Zoek eerst het Koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid, *en al deze dingen zullen u toegeworpen worden.*"

En dan is de eerste indruk wel: „o, Terg mij niet met dat woord van Jezus, want ook ik *ken* dat woord wel, maar als ge betalen moet en ge kunt niet, wat vordert ge er dan mede? Ik dien den Heere, ik zou alles voor zijn Koninkrijk willen doen, maar eerst moet ik toch leven, zelf leven en met eere

mijn gezin onderhouden. En, helaas, de zaken gaan niet, hoe ik mijn God ook heb aangeroepen. En daarom dring mij niet met dat woord van Jezus. Of zou het, zoo ge in mijn plaats waart, ook u niet veeleer worden tot een *ergernis voor uw geloof?*"

Die taal van het opgekropte leed verstaan we en we begrijpen die zielsgesteldheid van het mismoedig geloof.

En het is ook zoo, als ge gedacht heb. Voorspoed en gedijen en gelukken in huis en in zaken begeer ik, en nu zal ik God dienen, als middel om er toe te komen, en dan zal en moet God, zoo waarlijk Hij een waarmaker van zijn Woord is, mij dien voorspoed, dat gedijen en dat gelukken in huis en in zaken in den schoot werpen, — dan *moest* ge wel bedrogen uitkomen, en die teleurstelling *moest* u schokken in uw geloofsvertrouwen.

In dien zin *is* het woord van Jezus dan ook niet bedoeld, en zóó opgevat zou het niet waar zijn.

Neen, de dienst van God en van zijn Koninkrijk strekt *om uw God tot zijn eere te brengen*, en volstrekt niet om het u hier beneden voor den wind te doen gaan.

Lees in Hebreën 11 maar van de wolke der getuigen. Dát waren nu de mannen en vrouwen die „God en zijn gerechtigheid hebben gezocht", en van hen staat, dat ze er om geleden hebben, en „zijn gesteenigd geworden, in stukken gezaagd, veracht, door het zwaard ter dood gebracht, verlaten, verdrukt, kwalijk gehandeld, en hebben in woestijnen gedoold, en in spelonken, en in de holen der aarde."

Zie, dat is andere taal!

Dit is nog anders „God en zijn gerechtigheid" zoeken, dan gij dusver gedaan hebt.

En toch dát zijn de mannen en vrouwen, die nooit den moed verloren, en die nu de kroon dragen voor den Troon.

Hier is een mysterie. Het geloofsmysterie van het kindschap.

De *knecht* dient zijn heer en ontvangt loon, en van dat

loon leeft hij. Maar het *kind* in huis dient vader en moeder, en vraagt niet naar loon, maar vader en moeder zorgen voor voedsel en deksel.

Dat is het verschil.

Want juist zóó zijn er ook hier twee die God dienen. De ééne dient Hem om het loon opdat het Hem wel ga. Dat is de knechtelijke gestalte. En de andere dient God, omdat hij „Hem en zijne gerechtigheid" zoekt en God zorgt voor hem. Dat is de gestalte van het kindschap.

„God en zijn gerechtigheid zoeken", niet om daarvoor straks de welvaart des levens in te ruilen, maar omdat men *God* wil hebben en *hongert* en *dorst* naar zijn gerechtigheid.

Wie hongert, zoekt geen brood, om dat brood voor een bloem uit te ruilen, maar om dat brood zelf, om het te eten, en er door verzadigd te worden.

En zoo ook hier, wie naar God en zijn gerechtigheid hongert, die grijpt er naar, al moest hij er ook alles om verliezen, ja, al kwam het hem op levensverlies te staan.

In het gewone leven wordt dat dus, dat ge al uw kracht, al uw talent besteedt in den dienst des Heeren, en dat ge in al uw bedrijf en in al uw zaken voor God en voor God alleen werkt, zóó werkt, dat zijn goedkeuring er op mag rusten, en dat ge naar geen uitkomst vraagt.

En hoe ge dan leven moet?

Dat is het waar God dan voor zorgt, en zooals Hij er voor zorgt, zal het u dan goed zijn.

En, al hebt ge dan nog zoo hard gewerkt, dan zal toch elke dag uw gebed: „Geef Gij mij mijn dagelijksch brood", oprecht en geen vorm zijn, en ge zult elken dag uw God, onverschillig of ge rijk of arm heet, er hartelijk voor kunnen danken.

En wat ge daardoor wint?

Veel op alle manier. Laat ons u op tweeërlei winste wijzen mogen.

Vooreerst zult ge uw werk beter doen, en zal daardoor uw arbeid ook in zaken hooger waarde hebben.

Wie in zijn zaken voor zichzelf werkt, kan uitstellen, van zich afschuiven, slap er in verkeeren, er ook onedele en oneerlijke dingen in doen. Maar hij, die bij elken arbeid weet en voelt: „Ik ben voor God en zijn dienst bezig”, *kan* nooit oneerlijk zijn, *kan* niet in schulden komen, en legt in de hand die schuurt die dubbele kracht, dat het metaal dat hij schuurt gansch blank en blinkend wordt.

Om een uiterst eenvoudig voorbeeld te nemen. Een kok in een hotel, die weet dat een vorst in dat hotel zijn intrek nam, zal ter wille van dien vorstelijken persoon zijn spijzen nog beter dan anders bereiden. De wetenschap dat hij voor een koning kookt, spant zijn kracht en verhoogt zijn vindingrijkheid.

En zoo ook zal een kind van God, dat weet: „Ik werk, ik arbeid voor mijn Koning,” juist deswege *beter* werk leveren, scherpzinniger en handiger te werk gaan, en juist dank zij dien prikkel zal hij anderen, die voor zichzelven werken, in deugdelijkheid overtreffen.

Zoo verstonden het onze vaderen, die juist dank zij hun geloof andere natiën vooruitstreefden, en het ondervonden, dat de godzaligheid een belofte heeft „*ook voor het tegenwoordige leven.*”

Dat in de eerste plaats, en nu het tweede.

Ook voor uw welslagen in uw zaken en onder menschen hangt zoo ongelooflijk veel af van *de stemming uws gemoeds.* Is die stug, dof en mat, ingezonken en moedeloos, dan zal uw arbeid er de sporen van dragen, er zal bezieling in ontbreken, er juist door dien gedrukten toestand, zal in alles de veer ontbreken, die krachtig opspringt.

Zijt ge daarentegen in hooge stemming des harten, voelt ge u door bezielende denkbeelden gedragen, dan leeft de veerkracht in u op, het werk vlot en gelukt u, en met lust

vat ge den arbeid telkens weer aan, om dien met innerlijk welgevallen te volbrengen.

En die laatste energieke stemming des gemoeds, die is het nu juist die Jezus in u wekken wil.

Hij weet het, dat, zoolang ge moedeloos turen blijft op uw positie in de wereld, o, zooveel loodzwaar op u drukken, u benauwen, en den moed benemen zal.

En daarom rukt Jezus nu met forsche hand aan uw hart, om uw oog van die neerdrukkende zorgen *geheel* af te trekken, en zegt u: Laat dat aan mij over.

En nu richt hij uw hart op een hoog, op een bezielend, op een hartverheffend doel, op de vraag namelijk, hoe gij in uw hart, in uw huis, in uw bedrijf en in al uw zaken den Heere uw God vinden en in zijn gerechtigheid u verlustigen zult.

Wie nu ooren heeft om te hooren, en dat woord van Jezus verstaat, die werpt zich daarop, en begint aanstonds zijn God en diens gerechtigheid te zoeken.

Dat maakt hem rijk, dat maakt hem moedig, dat bezielt hem.

En de wondere uitkomst is, dat nu het werk vanzelf beter vlot, en dat er een zorge Gods over hem en de zijnen waakt, waarvoor hij straks: met de zijnen neergeknield, zijn God o, zoo innig dankzegt.

VIII.

„O, Hoe groot is uw goed!"

> o, Hoe groot is uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die u vreezen; dat Gij gewrocht hebt voor degenen, die op U betrouwen, in de tegenwoordigheid der menschenkinderen!
>
> Psalm 31 : 20.

Het begin van weer een jaar is nog iets anders dan wat we jaar in jaar uit op den gedenkdag onzer geboorte doorleven.

Wat ge noemt „jarig zijn" is een insnijding in uw *persoonlijk* leven. Dat gaat in hoofdzaak alleen u aan, en eerst *door u en om u* de huisgenooten en vrienden die in uw feestvreugde deelen.

Maar nieuwejaar is heel iets anders.

Ook dan begint er wel een nieuw jaar, evenals op uw jaardag; maar nu is het niet *uw* jaar dat zich vernieuwt, maar het jaar *van allen saam.* Gelijk dus op uw jaardag uw vreugde u *afzondert* van het gemeen, om een oogenblik het leven van gezin en kring zich *om u als middelpunt* te laten wentelen (iets wat sommiger egoisme, o, zoo streelend vindt, en dat zoo menig kind, door gemis aan maat, bedierf) zoo treedt omgekeerd op nieuwejaar dat persoonlijke geheel op den achtergrond.

Om het eens zoo uit te drukken, op nieuwejaar is ieder jarig, en omdat ieder het is, is het niemand.

Wat op dien dag verjaart, is veeleer het aan allen gemeenschappelijke leven in onze burgermaatschappij, en zeer natuurlijk is daarom de wisseling des jaars het oogenblik voor de afsluiting van de boeken, en voor het opmaken van de rekening, en voor het zich afvragen, hoe men er aan toestaat, en met welke vooruitzichten men een nieuwe worsteling te midden van ons zoo drukkend maatschappelijk leven kan tegengaan.

Op zijn eigen jaardag denkt daar niemand om, maar als nieuwejaar wordt ingeluid, is het juist het bange onderzoek, dat zoovelen te midden der winterkoude het hoofd warm maakt.

En zelfs voor wie geen nering doet noch handel drijft, heeft die vraag soms iets beangstigends bij het tegemoetzien van de registers onzer inkoopen, in den vorm van het papier met de roode, nu ook wel blauwe lijnen.

Den staat van uw zaken, uw bezit nagaan, zeker dat is ook voor Gods kind op zulk een tijdstip plicht. Slordigheid in zaken is een vlek op uw kindschap. En een der vruchten van het kruis moet zijn, dat ge ook uw zaken steeds kunt blootleggen, en dat alles voor Gods oog en der menschen oog in orde worde bevonden.

Maar toch daarbij laat Gods kind het niet.

Om zijn moed voor het leven te vernieuwen, heeft hij nog een anderen schat in te denken, en is het hem een wellust, juist op zulk een tijdstip, zich rijk in zijn God te gevoelen, en te waardeeren het geestelijk goed dat hij bezit in de overvloeiende genade zijns hemelschen Vaders.

Zoolang het daar niet toe komt is de lotsbedeeling zoo ongelijk. De één overrijk en de ander pijnlijk arm, ook onder Gods kinderen.

Maar als nu die tweede, die hemelsche, die geestelijke schat nageteld en uitgewogen wordt, dan verdwijnt opeens

dit verschil, om niet zelden in een tegenovergestelde uitkomst over te slaan.

Want het „goed van God", dat Hij zijn uitverkorenen toebeschikt, is voorwerpelijk wel voor allen even groot, maar het scheelt zoo veel, dat de één dien schat nauwelijks met den vinger aanraakte, terwijl de ander er met beide handen in wist te delven.

En dan ja, komt het niet zelden voor, dat de rijke naar de wereld onder Gods kinderen, zich nauwlijks de moeite gunt, om ook maar even dien schat in te denken, terwijl omgekeerd de arme naar de wereld, lang niet altijd, maar toch soms, zoo diep in dien hemelschen schat ingroef, dat zijn zielsweelde u verbaast.

Neen, het was niet in de dagen van zijn voorspoed, maar veeleer in een oogenblik van beklemmenden angst naar het uitwendige, dat een man als David tot den uitroep kwam: „*o. Hoe groot is uw goed*, dat Gij weggelegd hebt voor degenen die U vreezen."

En met dat zeggen zei David er waarlijk niet te veel van.

Door genade in het geloof te mogen staan, is metterdaad zulk een boven alles te schatten rijkdom.

Ge merkt dat aan uzelf wel, als onder de veelvuldigheden des levens, door eigen schuld, de vlam des geloofs in u gaat zieltogen. Dan zijt ge opeens zoo arm, zoo beroofd, zoo afgeneden van wat anders de weelde uwer ziel was. Maar ook, zóó keert het veerkrachtig, bezielend, heiligend geloof niet in uw borst terug, of het is of de sluizen des hemels opengaan, en of stroomen van vrede en genade u toevloeien.

Wie buiten het geloof staat, of ook wie nog niets anders dan een nagepraat geloof bezit, heeft van dien rijkdom der ziel geen denkbeeld. Hij hoort er wel van roemen, en die roem steekt hem wel aan, ook zingt hij er in het lied wel van mee, maar hij smaakt het, hij proeft het, hij geniet het niet. In die volle beek van wellust die elk van vreugde dronken maakt, heeft zich *zijn* ziel nooit gebaad.

Hij is langs dien stroom gegaan, maar hij waagde er zich niet in. Dat was hem te diep, te bedenkelijk, en juist daardoor dierf hij de reine, rijke zielsontspanning en zielsverfrissching, die alleen het zich werpen in den stroom van Gods verkoren kinderen brengen kan.

„O, Hoe groot is uw goed, dat Gij weggelegd hebt *voor degenen die U vreezen*", maar dan ook voor hen alleen.

Het nieuwejaar ontsluiert telkens weer ook voor u den eindpaal van uw leven. Met ons allen gaat het op sterven aan. De dood wenkt ieder uur. En de vraag: „Ontdek mij, Heere, hoevele of hoe weinige de dagen mijns levens zullen zijn," beklemt ook met het oog op onze levenstaak, gedurig ons hart.

Al de wuftheid onzer moderne wereld heeft dit *Memento mori*, d. i. deze herinnering aan onzen naderenden dood, nog altoos niet uit de wisseling van het jaar kunnen wegnemen.

De vraag: Zal dit jaar het jaar van mijn dood zijn? dringt zich nog altoos aan ons op met een aangrijpende welsprekendheid.

En nu, die gedachte aan den dood is uiteraard reeds schrikkelijk voor wie geen ander goed dan het goed der wereld kent. Want met den dood ontvalt dat alles u. Zelfs het liefste wat ge op de aarde hadt. „Naakt zijt ge uit uws moeders lijf voortgekomen", naakt zult ge tot de aarde wederkeeren.

Wie dan geen hemelsch goed kent, sterft doodarm, zelfs zonder een kleed om de schaamte zijner schuld voor God te bedekken.

Maar met Gods kind is het, juist als het daar aan toekomt, zoo heel anders. Wie in de armen der eeuwige Liefde mag sterven, is in zijn sterven zoo onnoemlijk rijk. Die gaat juist door zijn sterven tot zijn schat in. Die verwisselt de lompen dezer aarde met het kleed der heerlijkheid. Deze behoeftigheid en nooddruft met den rijkdom en de weelde des hemels. Diens hart krijgt, voor wat hij op aarde achterliet, zijn God en zijn Christus en heel den kring der volmaakt rechtvaardigen.

Voor den smaad dezer wereld van zijn God een kroon.

Doch hiertoe bepaalt zich het „goed van God" voor zijn kind niet. Niet enkel *in* het sterven, ook reeds vóór het sterven, maakt dat goed van zijn God hem zoo rijk.

„Veel wederwaardigheen, veel rampen zijn des vromen lot" op aarde, en hem allerminst wordt de nijpende zorge des levens gespaard. Omdat hij geen *bastaard* maar wel waarlijk een *kind* van zijn God is, moet de kastijding zijn deel zijn. Het leed moet hem zelven oefenen, en in dat leed moet hij, door de kracht van zijn geloof, den Naam van zijn God verheerlijken.

Maar al blijft hij met de wereld, toch lijdt hij zoo heel anders dan de wereld.

Van hem zong de Psalmist het zoo naar waarheid: „In zijn krankheid verandert Gij zijn gansche leger." Want het is zoo heel iets anders of er doode smart geleden wordt, of wel dat te midden dier smart de Eeuwige Liefde uw wonde zalven komt, u de levenskracht vernieuwt, uw ziel innerlijk vertroost, en u stillen, zoeten, heiligen vrede doet indrinken, ook al is het dat een traan van weemoed uw oog vochtig maakt.

Met uw God dan is alle lijden als een donkere wolk, maar omzoomd met gouden rand. De liefelijkheid des Heeren Heeren tot u doorbrekend. Eerst uw God in het onweder, dan uw God in den stormwind, maar dan eindelijk, onder en na het gebed, uw God in het suizen eener zachte koelte.

En ook buiten de ure van zulk acuut lijden, wat zaligheid is er niet in, als ge bij de duizend zorgen, die u overstelpen, bij de nooden en angsten die u achtervolgen, dat zware pak niet zelf, althans niet alleen hebt te dragen, maar uw Heiland het van u overneemt, uw hart er van ontlast, en u al uw zorgen en al uw nooden, van uw ziele af, doet wentelen op die eeuwige trouwe van uw Vader die in de hemelen is, die u toeroept, toeroept met zoo rust aanbrengende stem: „Ik zal

het maken, op den berg mijner heiligheid zal het worden voorzien!”

Ja, zelfs al is voor u op dit oogenblik van zulk een nood, van zulk een zorge geen sprake, dan nog is het zulk een weelde, het „goed van uw God” deelachtig te zijn, ook al bekommert ge u alléén om den vrede uwer eigen ziel.

Of is er iets zaligers of heerlijkers op aarde, dan, heel alleen, eens zielsinnig en in kinderlijk toevoorzicht voor zijn God in het stil gebed te mogen verkeeren? Kent gij een aardsche weelde die tegen die weelde der ziel ook maar van verre opweegt? Te mogen loven en lieven in uw smeekingen. Te mogen danken en alle genoten genade nog eens in uw fluisterend woord voor uw God te mogen uitspreken. Den tijd te vergeten en in een eenig oogenblik uw God te hebben ontmoet. Tot ge met Job ten slotte betuigen moogt: „Ik had U met het gehoor mijner ooren gehoord, *maar nu ziet U mijn oog*.”

Grooter goed is er op aarde niet, althans niet voor wie in zijn God zijn *Hoogste Goed* leerde kennen.

En dan blijft die volle gemeenschap wel niet. Het wreede leven doet telkens nevelen oprijzen, en ons boos en schuldig hart vergeldt onzen God, helaas, maar al te dikwijls tergende zonde voor zijn onuitsprekelijke goedertierenheid.

Maar toch, de Heere blijft niet van verre staan. Altoos heeft Hij weer nieuw „goed” weggelegd voor die Hem vreezen. Dat ze in zijn tente mogen wonen. Dat Hij ze dekt met de vleugelen zijner eeuwige ontfermingen. Dat Hij ze verzaadt met zijn zalige gemeenschap. Dat Hij een vrede die alle verstand te boven gaat in de aderen hunner ziel doet uitvloeien. Dat Hij ze vroolijk in den Geest en juichend maakt, ook waar ze gaan door de vallei der schaduwe des doods.

Hij, de trouwe Herder.

Onze Vader die in de hemelen is.

o, Hoe groot is uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor hen die U vreezen!

IX.

„Uwe heerlijkheid over hunne kinderen."

> Laat uw werk aan uwe knechten gezien worden, en uwe heerlijkheid over hunne kinderen.
>
> Psalm 90 : 16.

Bij elken overgang van jaar in jaar spreekt ons altoos weer *de negentigste Psalm* in de majesteit zijner roerende taal toe.

Veel meer dan drie duizend maal greep die wisseling des jaars reeds plaats, sinds Mozes dezen *psalm der geslachten*, dit lied der *eeuwen*, dezen zang der omloopende *jaren* zong, en nog spreekt zijn psalm ons toe, als ware hij gisteren pas gezongen.

Mozes was, bij het dichten van dit lied, blijkbaar de zestig jaren reeds voorbij, en tot de zeventig naderende, en zag hoogstens nog een vijf à vijftien jaren als toekomst voor zich liggen. „Aangaande de dagen onzer jaren, daarin zijn *zeventig* jaren, of zoo we zeer sterk zijn *tachtig* jaren." Het vermoeden zelfs, dat God zijn leven zoo buiten mate verlengen zou, om zijn volk uit Egypte, en door de woestijn tot aan Kanaän te leiden, kwam in Mozes, gelijk zijn lied toont, niet op.

In „*moeite en verdriet*" was zijn leven weggesleten, en nu drong het op hem aan, *hoe snellijk zijn leven kon worden afge-*

sneden, en hoe het almeer bij elk nieuw jaar dat hij intrad werd een *daarhenen vliegen*, een *henengaan van onze dagen in Gods verbolgenheid*, een *doorbrengen van de zoo vluchtige jaren als een gedachte.* Hij voelde zich „*overstroomd*", en als een die gedurig „*gelijk een slaap*" was. En dan .... plotseling immers kon elken dag *de Dood* door zijn venster binnenklimmen. Nog *bloeien in den morgenstond*, *en eer het avond is*, *zijn afgesneden* door Gods ontzettende almachtigheid, om te *verdorren* in het graf.

Maar juist dat besef, alsof zijn leven ten einde liep, en zijn „werk" op aarde niet verder zou komen, bezielt hem voor dit biddend lied der eeuwen, waarbij zijn smeeking in twee instantiën uiteengaat.

„Bevestig Gij *het werk onzer handen*, ja, het werk onzer handen bevestig dat", aldus bidt hij met het oog op wat achter hem ligt.

„Laat uw heerlijkheid over mijn kinderen gezien worden", dat is zijn bede voor wat komen zal, als hij er niet meer is.

Verleden en *toekomst* als ineengestrengeld.

In het „verleden" ligt *het volbrachte werk*, dat alleen zijn God bevestigen kon. In de „toekomst" het *opbloeien zijner kinderen* en kindskinderen van geslachte tot geslachte, waarover God zelf alleen zijn heerlijkheid kon doen opgaan.

Hoe breed, hoe zielverheffend is deze grootsche opvatting van het omloopen en zich vernieuwen der jaren!

Niet een kleinzielig staan blijven bij dat jaar dat nu weer weg is, en dat éene nieuwe jaar, dat nu weer komt, maar een moedig opklimmen op den top der bergen, en van dien hoogen bergtop heel het eigen leven, ja heel het leven dezer wereld, dat achter hem ligt en voor hem heen zich uitstrekt, met één blik overzien.

Zoo staart hij achter zich tot in verre geslachten terug. „Heere, Gij zijt ons geweest een Toevlucht *van geslacht tot geslacht.*" Ja tot aan en achter de schepping gaat hij terug:

„Eer de bergen geboren waren en Gij de aarde en de wereld voortgebracht hadt, ja van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God."

En nu ziet hij, hoe God al die duizenden jaren het ééne geslacht de menschen na het andere heeft doen geboren worden, maar ook even dikwijls en even onveranderlijk tot die geboren menschenkinderen gezegd heeft: „*Keert weder, gij menschenkinderen.*"

En zoo snelt het leven nog voort en voort. Geslachten die komen, en geslachten die gaan, nu bloeiend, straks verdorrend, en om der zonde wil verdriet, en smarte, en dood hen najagend, tot ook zij weer ondergaan en verdwijnen, en God wederom al die steden en dorpen bevolkt met *nieuwe menschen*, die *uit* die oudere zijn voortgekomen, en het werk dier vroegere geslachten voortzettend; en onder al dat wisselende is alleen God zichzelf gelijk blijvend, Hij in wiens oogen „duizend jaren zijn als de dag van gisteren als hij voorbij is gegaan."

En in dien vloed der eeuwen, in dien stroom der jaren drijft nu ook Mozes zelf mee. Hij is er pas gekomen, en nu reeds snelt zijn leven naar het einde. Hij voelt dat ook hij straks weggaat.

Maar al gaat hij weg, hij laat twee dingen achter, zijn *werk* en zijn *kinderen.*

En die *beide* beveelt hij nu aan zijn God aan.

Dat *werk*, o God, bevestig het in het midden van dien stroom der jaren. En die *kinderen*, in wie mijn bloed zal voortleven, o, God, laat *uw* heerlijkheid over hen opgaan.

Of liever nog, want hij is zelfs niet in zijn kinderen zelfzuchtig, maar neemt in éénzelfde bede, met zijn eigen kinderen, ook de kinderen zijner vrienden en broederen, ja, de kinderen van al de gekochten des Heeren op: „Laat uw werk aan *al uwe knechten* gezien worden, en uwe heerlijkheid aan *hun* kinderen.

Men kan bij het ingaan van een nieuw jaar in hoofd en hart ook met andere dingen vervuld zijn.

Met dingen die op zich zelf volstrekt niet zondig zijn, waar veeleer wel terdege het hart op moet gezet worden.

Wie tobt met zwakte en krankheid, snakt naar beterschap en herstel. De balans van inkomst en uitgaaf die staat opgemaakt te worden, kan reeds in het vooruitzicht verschrikken. Men kan toe zijn aan een keerpunt in het leven, dat verloofden straks ten huwelijk gaan, of, voor een ander een vaste positie in het leven, lang begeerd, eindelijk te komen staat, kortom, er kan allerlei ook binnen den kleinen, engen kring van het heden ons hart onrustig maken, en waarom zou ook zulk een begeerte niet met smeeking voor God mogen komen?

Maar toch, we wenschen zoo vurig, dat 's Heeren volk bij zulke keerpunten niet aldus in de lage vlakte blijve staan, maar iets van het eeuwige in het hart blijke te dragen. En daartoe moet het met Mozes op den bergtop klimmen, van waar de blik achterwaarts en voorwaarts, in de eeuwigheid, *heel den stroom des tijds overziet*, en de gekenden des Heeren konden inleven in de toekomst *van hun kinderen.*

Zoo eerst leven ze het *leven des Verbonds.* Naar den regel van het „*U en uwen zade*". Zoo eerst leven ze uit de Doopsgedachte: „*U en uwen kinderen* en zoovelen als daar verre zijn."

Gewisselijk we gaan henen. Niet lang meer, of ook onze plaats is in het Vaderland daarboven. Maar van één kant gaan we *niet* heen. In onze kinderen leeft ons leven voort, en de draad van dat leven, dien we hier glippen laten, nemen we straks weer op, als eens bij de wederkomst van Christus, onze eigen kindskinderen, of de achterkleinkinderen onzer kindskinderen, ons ontmoeten voor den Troon van het Lam.

Onze *naam* vergaat, maar in onze *kinderen* blijft onze naam, blijft ons geslacht voortleven, of liever niet *ons* geslacht, maar het geslacht waaruit we zelven zijn opgekomen. Door het wondere huwelijk zet zich de ineenschakeling van ons geslacht

voort, en schakelt zich saam met andere geslachten. Maar toch is het één stroom, in ééne richting voortgestuwd, van een eigen soort menschelijk leven, gelijk zich dit in uw geslacht verbijzonderd heeft; en dat in zoo veler geslacht dat voortleven van wie wegstierf *niet* gezien wordt, *is eigen schuld.*

Hoe velen die nooit aan dat voortleven in hun kinderen en kindskinderen denken. In wier gebed die uitvloeiing van hun eigen bloed in de toekomst der geslachten nog geen plaats vond. Die geen eigen karakter ontwikkelden, en daarom ook geen type in hun geslacht konden doen voortleven. En die hun kinderen; ja liefhebben, en ook voor hun kinderen wel zorgen, maar toch van dit opgaan van den glans der heerlijkheid over hun kinderen en kindskinderen, tot in verre geslachten, geen flauw besef hebben.

Zelfs als het op huwen aankomt, hoe vaak gebeurt het dan niet, dat men uit allerlei oorzaak ongehuwd blijft, zonder dat de zielsbegeerte om in volgende geslachten zijn eigen leven voort te zetten ook maar meespreekt; en dat men tegelijk, want dit volgt er uit, voor een ander de mogelijkheid hiertoe afsnijdt.

Hoeveel hooger stond dan Mozes niet, voor wien die toekomst van zijn kinderen bij het wisselen der jaren, vooraan in zijn gedachten en in de overleggingen zijns harten stond. Zijn *werk* ja beveelt hij Gode aan, maar bovenal *zijn kinderen*, of de heerlijkheid des Heeren over hen mocht opgaan.

En waar zóó het gebed was, hoe heerlijk is daar niet de uitkomst geweest!

Of is er één geslacht, als het geslachte Jacobs geweest, waarbij zoo heerlijk de glans van 's Heeren genade over de kinderen en kindskinderen is opgegaan?

Zijn kinderen op het hart te dragen. Daarmee het jaar in te gaan. Onder dát zalig gesternte het jaar te doorleven. Het staat zooveel hooger dan „om vele dingen bekommerd te zijn." Het verheft, en geeft aan de ziel dat *heilig durven* voor de

toekomst, want wie het op zijn kinderen werpt, diens hulpe staat in den naam zijns Gods. Het snijdt het enghartige, het kleinzielige af. Het maakt onzen blik ruim. Het doet grijpen tot ver in de toekomst der eeuwen.

Mits — want daar hangt het aan — dat dit op het hart dragen van onze kinderen niet worde een soort verafgoden van onze lieveľingen, een opgaan van onze zorg voor hen in de zucht om hen buiten verleiding te houden en angstvallig teeder op te voeden, maar zonder te rekenen met de plek en plaats, den dienst en de roeping die *in het Koninkrijk van Christus* de hunne zal zijn.

Ze zijn er bij tientallen aan te wijzen, o, zoo zorgvuldig opgevoed, en waaruit toch niets voor het Koninkrijk van Christus is geworden, of kon worden, omdat al die teedere zorge wel het kind, en het welzijn van dat kind, maar niet dat kind als „knecht of dienstmaagd des Heeren” op het oog had.

Het kind wordt dan iets aparts. Het moet gezond zijn, het moet braaf blijven, het moet in den hemel komen, en op aarde een zoo goed mogelijke positie krijgen. Maar het gaat niet *om Jezus*, niet om voor Christus een dienstknecht of dienstmaagd Hem ter eere te bereiden. Wel zaligheid *voor* zijn kind. Maar niet de heerlijkheid van Jezus *over* zijn kind en kindskind wordt dan de bezielende gedachte.

Men voelt zich dan niet als lid van het volk van God, met zijn kind er bij, om straks het leven, en straks den strijd van dat volk des Heeren onder de banier der Kruises voort te zetten. Men gaat van jaar op jaar, en straks uit zijn laatste levensjaar de eeuwigheid binnen, maar in die jaren zelf heeft men niet onder het verband der eeuwigheid geleefd, en daardoor zijn kinderen niet aangezien met het oog op wat na ons sterven voor Gods volk komende is.

Zoo was het lange jaren bij maar al te velen.

God zij lof, dat er thans betere voorteekens zijn. In onze kerken kwam weer vastigheid. De Doop is weer levendig

geworden. Banden aan het verleden en aan de toekomst worden weer gevoeld. Een schooner dageraad is opgaande.

Maar toch die schoone dageraad gaat gewisselijk weer onder, als God het werk onzer handen niet bevestigt, en als niet in allen kring van 's Heeren volk, voor elk jaar dat nieuw komt, aller gebed saamvloeit in die ééne bede: „Uw heerlijkheid, o God, zij over mijn kinderen en kindskinderen, van geslachte tot geslachte. Amen.

